

Philippus de
Seynhardus de hertenbach de
canon et Camerarius etc. etc.

Johannes Comes in
regis et ducis in
maxima

Philippus de

lucra miles

Den eerweerdichsten vader in xpo en here here Bartoldt Lerczsch
 cop des heilighe stoels va **D**ens Lerczsch cancellier des heilige roomsche
 rycks en coeworst ouer duylant syn zere ghemide heere Bernhardt va
 Dreydenbach desen en camerair der voir ghenomd kercken van Des
 mijn sculdige ghehorsamheit en goetwillighen dienst alijt bereyt.

Dchweerdichste vader in cristo en here. mijn ge-
 minde here. Dat ic voir my ghenome heb the
 scriuen uwe eerweerdichste vaderlicheit bouen
 mijn oude ghewoente ende koenlijker dan ic
 plach. en mij onderwonden heb voir uwe eersa-
 me beleefftheit the bringhe dat welck niet wer-
 dich en is dat ghij v daer mede twomerē soude
 is om dese saccke. want ic in dese teghenwoude
 gherijt uwe gheuade uwe goetheit en goedertierenheit dicwill aen mij be-
 wesen in goede en in dienstē ghebruycke welken ic sonderlinghe meer
 en bouen yemāt ghebruycke. Ten eerste bid ic vzeendelicken dat ghij
 niet pijnlic offte onweerdelic wilt nemen dat ic wt goeder meninghe
 tot een nywe ghifte bedencke the gheuē uwe eerweerdichste vaderlicheit
 wilt doch verdraghen mijn simpeltē int scriuē want ic wt welc dat
 tet heell vzeendelic luyt voir uwe grote wijsheit Ende ic wilt gheri-
 liden ist dat ic verordelt worde va v offte van cnyghe vernufftighe ghe-
 leerde man om dat ic niet ghenoecht en doe nae mijnen. staet Ist sacck
 dat my enighe mēschelijke becoringhe offte ombehorlijc bouerdie aen
 quame. wilt my dat vergheue doir uwe goedertierenheit ende in gheer-
 arch op nemen off voirsegghē. Aldus coem ic op mijn meninghe ghe-
 lijckerwijs in dese tijden een yghelick die nywe boecken maeket nae die ey-
 ghenen vermetelijke rijckheit die inder sunlicheit is. Nochtans is dat
 nywe dat nye ghesie en is en allen dat bestreken is mit nywe verwe bli-
 uende die selue substancia onder nywe woirden dair toe ghenomen. Ick
 vermoede dat nyemāt gheuondē en mach werden die boecken ghemaect
 heeft tot deser tijt toe hij heeft nae ghemēen spraecte verwādelit die stijl
 offte manier int scriuen. als gheschiet in. Gramarica. logica. rethorica.
 musica. arismetica. geometria. astronomia en in meer philsophien
 Sinte Iheronimus gheeft gheruuch dat medici en smeden hanttyeren
 nae hoire konsten en des ghehicks vanden anderen konste te spreken Als
 dese selue leere Iheronimus seyt en daghelix leert Die konste der scriff-
 turen is allen besochthar den welcke veel mensche hem sellen toescriuen
 Aldus gheschiet dicwill dat gheleerde en onghelerte boecken maecte
 Dese ondersochtheit vermeet hair een oudt clappachtich wijs. ende een
 oudt versufft man en oock een sophiste die voll wordē is Alle menschen
 vermēen hez dese ondersochtheit te hebben. en verschoezen die scriffsture

Mins, 22 34
 in
 Duijterz Lan
 1488: Livt K
 aghtoort B bla

die ander luden wille voort leeren dat sy selue niet en werf. En dat moet
veer van my wesen dat ick myn sichte in eens anders coorn soude slaen
want ick arm wair van costelijcke goeden ende behoeftrich ende arm vā
grote rickdomē, dat ick my soude vermēten the geuen gouden offte silue
ren vaten in den tempel gods. Mer ick hebbe alleen eenen vaten diemen
besighen mach inden ghemeen ouerbair, hoewell datter my scaempe is,
men verdriet my noch. ans niet the scriue. laterde dat groot is die groet
verstant hebben. Die welck van hoiren ionghen daghen alle tūt in ner
stidigheden der scriffuren gheleydt hebben. Dat dese vūff talenten ontfā
gen hebben van god, mit re. hē. In aen leggen wynnen sy wyff talenten
the bouē. Is dat saecke dat ick niet die arme wedue werpen mach. Twee die
alre cleynste penninghen in die tijt so dūnctet my dat ick heetlick ende
well gh. Vae hebbe. Ich en dencke myn scriften niet eer int licht te bringē
dan nae als uwe eerwerdichste vaderlicheit den seluen ghesien ende on
dersocht heeft. hoewell dat sy onwerdich syn ghesien the werden van soe
grooten voijt en here die hem verwonderen mach wat ick meen. En cleyn
werck heb ick aen gheleit aen twee heylige reysen en beuarden. Die een
tot iherusalem. die ander van iherusalem tot sinte katherinen. welke
beuarden ick selue ghedaen hebbe. Int voortleden iair byder ghenaden
gods die my ghegonnen heeft afsulcke belofften the volbrēnghen. we
godde meninghe om ander kersten menschen the dienen mit mijn neer
sticheit ende arbeyt heb ick voort my ghenomen dese twee beuarden ouer
the setten in scrif. en ende in schil derije om niet alleen the verbleyden dat
verstant mer oeck mede dat ghesucht en alljoc veel the meer the trecke
die begherre der deuoter menschen. Ende hoewell dit cleyne werck van
gheen grote noode is te corrigere gheliken oft ymant bynderlick moech
te wesen. Al wairt oeck datter tot uwer alle gheleerste teghenwoordicheit
niet en quame. Nochtans en will ick niet datter int openbair coemt the
sy mit wille ende consent uwer eerwerdichste vaderlicheits. Voort welck
ick niet alleen schynen en sell uwer eerwerdicheit gheer te hebben. mer
oeck dit cleyne werck syn profijt gheraden te hebbe. Want ick en bin soe
onverstantick niet offte ick weet well dat ick wt dese ghyfte des wercks
uwer hoe. Weir ghen eer offte loff roegheuen en mach. Ick weet well ende
byn des seker dat dit cleyne werck alst ghesien wert van uwe hoochheit te
comen. Mer gheacht ende bet ontfanghen sel wesen. Want als alle die
werlt well weet dat ghen dinc gheweest is onder die wille uwer vor
stelicke ghenaden die zeer scarp is en alle roeft off nemet dat dair niet
off verbeteret ghe worden en is. Want wair vlete offte roeft ofte onrecht
soude afsulcke doirfichighe oghen moghen ontgaē. Wat isser ie gheoz
delst gheweest doir uwe alle hoochste verstant offte besocht gheweest van
uwer rehuere dicheit dat die alle gheleerste mensche soude moghen straf
fen. wt welke dit van noode volghen moet. Dat wat van uwer eer

weerdicheit toe ghesaten wert. dat sall groot gheacht wesen. Ende wat
 van al sulke wysheit verwoyden wert is gheen wonder datter ver-
 smaet wert ende verschouen. Hier om so heb ick ncersticheit ghesaen op
 dat die cleyne werck well soude gemacht werden mit sulke manier. the
 laten dat gemeyn is ende the bescreuen dat al sulke hoghe beuarden bij
 sonder aengacnde is. dat och weerdich is the seggen ende the weten vol
 comelicke soude mogen ouerleggen ende wt spreken als die inden voirt
 gaen des wercks bet bewesen selt werden van machymet ende van meer
 anderen zware spraken ende disputacion die outbarlick syn the weten.
 Want ick doir grote goetwillicheit doir meere lieffe doir dat alre mee-
 ste bewys. van uwer eerweerdichste vaderlicheit veel welvaden ontfan-
 ghen hebbe van welke ick geen danckbarheit die ghenoch is can bewisen
 alst alle die menschen well weten the seggen. Hoe well ick dat soude
 willen verswighen die steenen soude wt roepen. Fair om soe mach
 ick mit recht uwe edelste genade alre verbonden ende dienstachtich we-
 sen. Ende hoe well in myne macht niet en is dat my leet is weerdighe
 danckbarheiden the bewisen. noch mit all niet en hebbe weder the geuen
 myn ghenadichste here voor all dat ick ontfangen hebbe. Nochtans ont-
 bekent the maken myn goede begeerte soe gheue ick my seluen ende dese
 cleyne nywe gaue des nauolgede wercks dat slechtelick gemaect is uwe
 eerweerdichste vaderlicheit my niet the sparen alst hem belieft ende die
 werck the besien om ledicheit the scruwen. Al so veel the bet selt ontfan-
 licken wesen ende in eren ghouden werden dan oft ymant anders bes-
 socht offte ouerleyt hadde. want als die gemeen sprake seyt soe ist allen
 menschen openbar dat in dese lande nyemant pryslicker en is in doech-
 den als oeck in machte. Wie soude mit corte worden moghen wisprecken
 alle die gauen der duechden des verstants ende lichaems die uwer genae-
 de doir die godlicke voirsichticheit en menschlyche eendrachticheit weer-
 dich gemaect hebben al sulcken groten hoghen stoell the besiren. Wye
 mach wt leggen mit luttel voutden off denckende off sprekende al sulche
 wysheit. voirsichticheit. seerp verstant. ledicheit van maniere mit allen
 bequaemheit versuert. lieffe des rechtweerdichs mit rechten der goeder
 nierenheit well besocht. stantasticheit des moets. ende ghelertheit om al-
 le dingen well the beschicken. Woude hem dat ymant vermet en ick sou-
 de vermoeden all wair hy een well sprekende man nochtans soude hy niet
 moghen wisprecken alle die doechden. Veel dingen affter gelaten om
 die eortheit soe gheue ick een ghenuch niet als een die den anderen allen
 the wille spreken wilt. Mer om die wairheit the belyden. All dat men
 voutden mach in veel menschen van pryslicke doechden dat heeft uwe
 eerweerdichste vorstelycke ghenade all gheue ende ouerloedich. wair
 om so mach uwe mogentheit mit recht ende verdientelic die alre voirs-
 spoedichste ende salichste gheacht wesen.

Voe eerbairlic. hoe bequamelic. hoe rechtueerdelic hebben alle
allzulcke doechden uwe eerweerdichste vaderlicheit verheue totter hooch-
heyden des ouersten stoels In die eerdelyc hooft Stat van Mens.

Voe dat ganse gbeloue. vuerighe liefste. onverdriuelycken arbeyt. liden
saemheit in veel aenturen mit welken uwe begheerlicte ghenade altyt
ghearbeyt heeft om weluaren der kercken ende des heyligen stoels van
mens. Hoe rechtueerdelicken doir die godlycke wilt ende eendrachtichste
electie der heren mit die alre gonytelijcste stemmen des gemeyn wolcks
tot een rechtueerdich bewys des loons hebbense uwer eerweerdichste va-
derlicheit geset in desen hogen stoel. Dair om alre gonytelijcste Lerbis-
cop byder godlycker vourijchichheit eendrachtelyc verheuen in die ouer-
ste hoochheit ons heyligste patroons sene marijn wilt altyt desen hoge
stoel vermeren ende verheffen die ghi altyt lieft ende voirt ogen gebade
hebt. Doet nu neerstelijcken ende wyslijcken. als ghi begonnen voirt
heydende ende dagghelijc verlijchende. op dat hem een yghelick gheres-
giert mit rechtueerdige ende alre beste rechten dair in mach verlijden en
veruroechden altyt. regierende. v leydende. v bewarende ende uwe eer-
weerdichste vaderlicheit hem mach verlijden mit teghenvoirdige voirt
spoet. ende hier als die tijt eens goets Lerbiscops ten eynde gecomen is
mach ghebuijcken die ewighe vroechden ende salicheit in die hemelen
Amen.

dit is soo vool als rut

Register.

C Dit is die tafell bewysende alle dat
in dit boeck bescreuen staet

In den eersten wert voirt bescreuen een prijselijcke toe reydinghe des
Stades van Iherusalem ende des heiligen lants dair omtrent gheleghe.
welch voirtmaels dat lant van belofften ghenoeit was. onderwijfende
veel sonderlinghe heerlijcke bouengaende dingen mit wilck dese stadt
wt affen ende bouen allen anderen steden begaecht is wair om men van
dese Stadt als van dat eynde tot welke die beweghinghe ende reyse dese
beuarden sonderlinge volkomenheit neemt bouen all bewijs doen sell
Mede spreck dese toereydinghe van die vruchten deser beuarden en oech
die meninghe ende deylinghe des wercks ende den meyster die dit werck
offte boeck bescreuen heeft.

Voe dair nae van die voirtganc deser beuarden van Iherusalem van
stede tot stede mit ordinantie ende ghemeen vertellinghe mit letteren ende
scriffturen mit beelden ende figuren der machtiger Steden dair men
aen coemt int reysen gemeenlicke te lande ende te water als hier nae be-
screuen staet.

Inden eersten van die machtighe rijcke Stad van venedgien dair
 men off reyst doir dat meer. Dair nae van die Stadt parens hondert
 milen. van venedgien leggende in dat meer. Dair nae van corson
 een stad ende eylandt achthondert milen van venedgien leggende in
 meer. Dair nae van die stad modon dusent ende hondert milen van
 venedgien. Dair nae van ioppe offte iapha twe dusent milen van ve
 nedgien dair die pelgrims te lande gaen witer galeyen. ende doir die
 stad rama reysen tot Iherusalem virtich milen wegges te lande op eye
 len. Van venedgien tot iherusalem is twe dusent ende virtich ytalie
 sche milen. Alle delyc steden eylanden werden nae bescreuen elck op syn
 ordinancie. Ende die rijcke stad Ragusa een vrye heertliche stad op
 ben seligen is hier niet ghemaect daer men gemeenlic aen plaech the
 comen ende dat wair om is dat. want men ouermids storme ende ont
 weder dair niet aen comen mochten. Van anderen eylanden dair men
 verby heen moet te seepe ende bysonder drie eylanden worden hier nae
 bescreuen in figuren als candia. leggende van venedgien dusent ytalie
 nische milen. Ende cyprus leggende van venedgien. dusent ende seuenhundert
 milen. Die andere eylanden worden gheuoemt elck op syn stede. Doch
 die heilige steden by iherusalem daer men dicwilt off leet inder heiliger
 scrifuren dair veel wonderlyche miraculen gheschiet syn worden ghe
 figureert mit al onderwys des ouden ende des nywen testaments

In andere deel des eersten principael deels nae dat gescreuen is va
 die yden so moet bescreuen van die manieren. secten. wetten. rechten der
 ghenre die dair wonen. Ten eersten van die sarracenen ende van hoire
 dwalende secte van hoire valschen propheet machomet een verleyder en
 bedriegher der sarracenen warr een sonderlinghe hystorie bescreuen. In
 den eersten van syn gheboort ende oorsprong van syn scandelycke quade
 leuen ende conuersacien vane begyn en verleydinge syns kosen wets
 van syn quaden doot ende sekerre verdoemenisse. Dair nae soe werrt ghe
 strafft syn weert. mit veel reden ende leeren ende bysonder van dat paras
 dys dat machomet prekerre ende belofde syn nauolgers. Dair nae soe
 werrt bescreuen cortelijc van die ioaten. griecten. surianen. iacobiten. nes
 storianen. armeenen. georgianen. indianen. maroniten. ende van hoire
 alte dwalinghen ghewoenten ende geestelicheiden in gods dienst. Ende
 elke nacie ende secte werrt bescreuen mit letteren die sy gebuiken in scri
 uen offte spreken. Ten laetsten soe werrt bescreuen die iammerlycke staet
 der heiliger kercken inden oeste dat te bescreuen is. Ende dair nae treffelijc
 onderwys reghen alle die secten. die ghelouen behouden te wesen elck in
 syne gheloue offte secte hier naemaels.

Makomit

In alte lesten van die warachtige ghelouige latijnsche kersten die te iherusalem woenen in een cleyn ghetal mit een deertlic beclaghden dat die heilige kerck also vergaen is ende in dwalinghe staet mit vermaninghen tot dye ghelouige kersten princen hem dair toe moet gheuende tot trouwe beschermenijsse der heiligher kercken. Ende mede so wint bescreuen een ontijchlic vijoen den keyser karold gestroont.

In den anderte printepael deess deses boecks wert bescreuen van die an derde beuærde van iherusalem doir die woestyen totten berch van synay tot die heilichste maghet sente katherijn dair veel lofs off bescreuen wert. Dair nae die ordinancije en voirganc van iherusalem tot in der stadt gazera. ende van daen doir die woestyen tot synay. dair worden bescreuen alle die heilige steden en elck by sonder van den berch gods oreb en synay. Na dien volghet die wederuaert vā synay tot dat dorp **M**atharea doir dien hof dair die balsame wasser. van daen doir grote hayr ende babilonien van egipten die machtighe ende grote stadt der saracenen. dair horen coninck die soldaen woent. van daen op nylum dye edele rieuere comende witten eertichen paradys tot in alexandrien die in voirleden tyden een grote vernoemde stadt gheweest is. van daen soe comptmen weder om te schepen tot venedgien. dair nae wert bescreuen van die verderfuisse der stadt van constantinopolen. nygropont. en mer te hoer dat **R**odes beuochten wort ende niet ghewonne. Ende inden laesten soe wert bescreuen dat van node is te weten vanden ghenen die wt denocien in toecomende tijden aen nemen willen dese beuærde die welcke god will bewaren int wtreyfen. ende int wedercomen ende rijck maken mit veel gheestelicken vruchten. Amen.

Een voerspreken tot prijs der heiliger beuarden ouer dat meer totten eerweerdighen heiligghen graue ons heren ihesu cristi te iherusalem mit loue ende vruchte mit corte woerden wisprekende die meninghe ende dalinghe deses wercks.

W

er heiligher en saligher beuarden ouer dat meer the iherusalem ende grote loff mede oitbairheit begherende prijelic te behuden soe wil ick weynich worden gebruken om den leser niet te bezwaren. Nochtans om the on derwisen die deuote kersten menschen. om meerre begher ten tot deser vaert te hebben dair om soe neem ick voir

my die heydensche meyster aristotilem die seir dat alle beweghinghe ne met syn naem ende weerdicheit vanden eynde dair toe is. Dair om wt boechair en weerdicheit des heiligen lants bouen alle landen soe coemt loff. prijs. en oer deser heiliger beuarden. dair om soe mach ick well mit recht pryzen die grootheit en hoocheit des heiligen stadt van iherusalem ende des heiligen lants dair om trent geleghen. Want dauid spieect lof oer ende grootheit van iherusalem die is een stadt gods. een stadt des groten conincs ende here der dochden welker stadt fundament in heilighe bergghen ghelegen is al soe dat god die poorten syon lieuer heeft bouen alle tabernaculen iacob. In genesi leestmen ho dat die almachtige god belooft heeft die eerweerdighe vaderen inden ouden testament dit lant van belofften. dair om so ijt gheuoemt dat lant van belofften. ende is een figure van dat lant der ghenere die leuen in den hemel om veel ghe sijckenisse. In den seluen boeck so wert bescreuen ho dat abraham een vader van veel volks ghebeten wt beueel van onser god gheleue heeft syn vaderlycke lant ende is wtghegaen van syn huus van syn gheslachte en heeft hem ghebaest tot desen lande die gheuoent heeft in geraris berza bee tuschen berhell en hay ende ebron. Al so leestmen mede van ysaac. iacob. ioseph en syn broederen om dat dese altyt leuendich in dit lant niet wesen mochte so hebbe sy wt ganser herte begheert in desen lande doot be graue te wesen. Hore kinder dat in een gebot late de Al so die heilige ma moyses om dit lant te sien en te besitten versmaet heeft dat conincliche pallaes va phaaro en niet geacht heeft alle die rijckdomen van egypten die meer begheerde mit syne bruedere die kinder va israhel doir die wostenye tot desen lande gaen dan in egypte tijclike welluste beleuen. Alsoe moysi die knecht gods niet geerloffte en was tot desen lande te comen so heeft hy zeer danckbar geweest om dit lant va veer te sien va dat hoochste des berchs abrain. Ick late te openbaren hoe veel dat gescreue staet in die vyff boeckē moysi en oec inder coninghe en pphete boeckē om hoocheit va desen lande te bewisen. dit lat is vcreghē mit swerige arbeyt des volcs va israhel tot gehoorsaemheit gecregē mit strijt en blootstoringe der vianden. Ende is gheert ende gheregiert mit rechten ende teykenen

van god. In desen lande hebben ghewoent die eerewaardighen vaderen
dairmen off weet te spreken in welke leeringen en exempelē. Van loff
tejer lānden geuen gheueyck die gloriose priesteren propheeten en conin
ghen die hem ghesouden hebben in die wer gods al soe dat god alleen
In iudischen lande bekenet was ende in den lande van israhel die naeme
gods groot was die woensat gods was in syon iudea is geworden syn
heiligheit ende israhel syn mogenthat want den almachtighen god in
desen lande om onsen wille mensche is geworden ende heeft dit selue ghe
sicht welcke lant hy gheheilicht heeft nedercomende wtten hemell mit
synre geboorte wanderingen ende dair en bouen gheert mit leringhen
ende miraculen ende heuet dit selue lant verheuen en verlicht mit synen
doot verrysenisse ende opuaert totten hemel dair nae heeft hy den heilighen
gheest neder gheseynt tot syn wtuercoren Wair om eeren wy dat
lant dair sinte peter ende sinte pouwels princen der heiliger kercken ghe
smaect hebben den doot der passien om cristus wille ende eeren wy die res
liquien ende ghebeenten der heiliger martelaren ende versoeken die hei
lighen steden dair sy rusten hoe veel te meer moghen wy well bekennen.
dat heilige lant alle eer weerdich te wesen int middel van welcken onse
salichmaker ende verlosser ihesus ghewrocht heeft onse salichheit. Ende
dat heilige grāff dair ons here ihesus in begrauen is gheweest. mogen
wy well in groter eeren houden. Hoe mogen wy dat gheliffen dat dyt
heilige lant ende grāff. vanden ongelouighen al dus geontert is voir
wair wy lieden die oncer cristi ende scande des kostē naems het is open
bair hoe neerstelick dat die ioden cerden den tempell in iherusalem ende
dicwil dair quamen om die arche des testaments om die tafellen des
wers. om dat hemeliche broot. ende die roede aarons die dair in waren.
Die welcke alte samē als die heilige apostel paulus leert niet en wairē
dan figuren ende scheemselē der toe comender costē wer. Wat mach
eerweerdiger wesen dan dat grāff ons lieues heren ihesu cristi soe dicwil
dair yemant ingaet. soe menich weff siet hi mit die ogghen des ghelous
en synre herten onsen salichmaker gewondē in een cleyn cleet. een luttel
voirtgaende siet hi den steen die vā den grāue gedaen is en de engel dair
op sitende toenende die heilige vrouwen dat cleet mit die lakenen dair
ihesus in gewonden was. voirtgaende siet hy ten oude tempell ende hoirt
ihesum prekende als teghenwoirdich dair nae soe ouerdenct hy ihesum
dat anonthaelt ende inde berch vā syon en dair wasshende die voeten
synre discipulē. En makende die sacramēten syns heilige lichaems ende
bloets. ten laeste wardē dair gesien die voestappē doe hi wtghinc totten
berch van oliuetē zeer deuotelijck. biddende. swetende bloedich swet. verra
den vā iuda mit een cusse. dair nae geuāghen. getogen. bespot. bespogghen.
ende besculdighet. ghegheselt. ghecroont. verordelt totter doot dras
ghende sijn eyghen cruus ghebrefende van onmacht onder die swairē

Seit des cruus in die poort des stadts als men noch huten des daghes die
lureykenen sien mach ende symonein cyreneum hem te bare comende.
Ten alte laesten volbringende die bitteren doot der passien in golgata
op ten berch van caluariat. Om mit hoe grote loff eer ende prijs soe ouer
vloeden dese alte heyligste stede mit hoe groete weerdicheit syn sy ver
betert ende verficiert. Ende dair om mit hoe grote ynnicheit syn dese hei
lige steden te eeren te versoeken mit grote begheerten wair die wech ons
dair toe bereyt ende gheopent alst van rechts hoirt te wesen. Want ma
ria di e moeder ons heren na den doot ende veruisenisse ons heren ihesu
cristi in gheuenichnisse der passien mit aendacht versocht heeft dese heili
ghe steden lange tijt. Om mit hoe grote begheerte heeft maria ons ghe
leert te eeren dese heilige steden. al so hebben oec mede die ander heilige
vrouwen desen selue heilige steden dicwilt gecussert zeer deuotelick ende
in dese maniere hebben veel menschen mannen ende vrouwen dese selue
heilige steden versocht ons dair toe verweckende mit hairen exemple.
Onder welke blinket die heilige leeter heronimus die een inwoener
was der heiliger steden die lieuer woude woenen ende bliuen by die crib
be ons heren te berouwen in een snode cranck husekijn dan te comen
in alle welliste ende ynnicheit te wesen. Al so oec paula ende eustochius
ende die cersame marcella doir bliuen ende scriffren des heiligen mans
heronimus van comen all dair tot hem gheropen. Al soe hebben oec
veel ander wt vrecmden landen gheestelike ende weertlike personen die
wt hoiren grote gheloue ende ynnicheit ghemeeer hebben al so veel min
te hebben des forsten ghesoues als die heilige steden veer van huir ghe
leggen wair ten wair saecke dat sy die heilige steden mit hoir ogben
ghesien hadden ende mitten monde gecussert ende dair cristum onsen he
re aenghebeden dair syn heilige voeten ghestaen hebben. In den welke
steden datter euangelium alte eerst blinkende gheschonen heeft van
den cruus ende onse gheloue syn oirproneel genomen heeft. Ende soe
wie dese heilige steden deuotelick versoeket het is hem zeer beschulpeylich
om te nemen een opset van een beter leuen ende berouwe synre sunden.
Ick laet my duncken ende veel mit my datter nyemant en is offte zeer
weynich die niet beter vandaen weder om coemt dan hy dair in gereyft
was hoe well dat een heydensche poete seit van die ghene die alleen wt
ten gheeste der ydelheit reysen om steden te versoeken en gheen vruchte
verwerue wt soe groten arbeyt en coste gelieken als well eer geweest is
dat moyses sende verspiders des lants va beloffren Al so en ist niet mitte
genē die wt inque des heilige geests deuotelick dair reysen mit grote ar
beyt en laste die sy onderweghe liden. men vint geen costē mensche die
tot desen heiligen lande coemt van stonden aen soe wort hy beweghen
mit berouwe ende tot wtstortinghe synre tranen all hadde hy oec
en steenen harte. want die steenen hebben all dair gheborsten geweest

als men den pelgrims all dair daghelicy onderwyft ende dat heelt ewy-
tych heeft gheleest doe cristus ihesus steruende was aen den cruce. wy
en soude dem niet beteren hoe groten sundighen mensche dat hy war.
want een yghelich coemste in dat heilige land tot veel heilige steden
mach all dair verweruen vergiffnisse ende oueruloedighe offlaten.
Dat meer te wegghen is die eerweerdighe voestappen ons heren ihesu
ende reytkenen der passien dair hy syn heylighe bled gestort heeft mit
ten ogghen te sien. te cussen mitten mont. te bewandelen mitten voeten.
mitten handen ende dat lichame te omvanghen. wanneer men gaet ver-
soekende die heylige steden als men gaet dair cristus ihesus ghebooren
was ende versoker die cribbe dair hy in lach ende god die onbegripelich
was een ionck ghebooren sijnt ghescreyert heeft. gheuonden in doeckel
lijns. ghesien vanden herden. ghewesen vande sterre. aenghebeden van
die coninghen. Voirtwaer van meer te segghen totten iordien dair
cristus ihesus ghedoopt was van sinte iohan. is seer deuoot te comen
dair die herden hair scapen wachte tot dauids graff ende totten steen
dair die propheet amos onder leyt. tot die graffen der heyliger patriar-
chen. abraham. ysaac. ende iacob. in ezron mit hoien edelen vrouwen.
als zara. rebecca. ende lya als men dair aen schuwen mach ende die wech
totten ricure dair die cunichus ghedoopt wert van sente philippus.
van daen dat men reyst tot samarien. O mensche denck dair mitter he-
ten om die affche der lichaemen van die heylige man sente ian baptisten
eliza ende ab die dair siet men bleyende nazareth nae synen naem een
bloem van galileen ghenoeemt. dat dorp kana. den berch tabor. die zee
van galileen. ende dair by die stede dair ghespijst worden menich dus-
sent menschen van onsen heer god. van dair gaet men voirt tot naim.
dair ons here god verwekede va der door die sone des wedues in die por-
te des stades. dair siet men den berch hermon. dat spruinghende water en-
dor. die stat Capharnaum. den berch Libanus. den berch tyrus. den berch
Sydon. den berch berseel. den berch hay. den berch Sylo. Cesarea tweert
hande. Grietade Rama. Ptolemeys. Ramathaim Bosphim Jop-
pe. Lydia. Jamnia. Nobe ende die vyff steden der philistynen ende meer
steden dair men veel wonderlycke wercken off leest. Ende dair nae so-
climmet op den berch van oliueten. ende op den berch van calluarian.
aenbiddende cristum ihesum die dair ghecruyt is. Waeclet dair nae
mit maria magdalena bescreyende v sunden in dat graff ons heren.
Wie mach dair wesen die ghelidit aen god ende dat heilige euuangelie
die ghen grote deuocie soude crighen wt alle dese heilige steden ende graf-
ten. Wie en soude ghen beter opset hebben tot een beter leuen te comen
ende ghen berouwe te hebben van syn sundighe leuen. dair hy soe die-
wille toe verweert wert. sonder twiuelt die godlike ghenade wecket
ende wercket crachteliker in die herten der ynnigher menschen all soe.

weer als sy dair toe bereyt sijn. Ten is oeck niet verborghen te houden hoe dat versoken der heiligher steden gheeft verstant van dat ghecreue staet in die heilige hystorie diemē leet inder heiliger kercken. Het is opē bair dat wy meer bewegen worden van dat wy gesien hebben dan van dat wy hoze segghe offte jelff lesen en wy onthouden bet dat wy sien mit onsen ogen also alst in hem seluē is dan dat mē ons toont in ghelycke nisse en figuren. Des ghetiet lesen wū in oude hystorie die iheronimus scryfft dat die filosofphen reysde van lande te lande en ouer die zee om te sien dat sy in die boecken lasen gelikerwys pictagoras de plato ende appollonius en tot tytulius quamē die edelē wt die lande van hispanuenē walschlar die welke niet en quamē om romē te besien mer om die same en geruffte des welsprekende mās Die heilighe scrifture heeft des gheluck dat die coninghinne vā saba quā van dat vterste der werlt mit groot wolct en rüchdomē tot iherusalē om te horen die wysheit des conincs salomon als sy die wysheit ondervāt. heeft sy bair so sere verwondert seggende dat sy die een heffte des wüßheit nie gehoort en had de als hait geboortscap was gelike sy doe gehoort en gesien hadde Ten is niet te verwonderen dat en deuoot kersten mensche begheert dat lant te sien dair die heilige kercke dagelick off hout singhende off prekende dat in dese heilige lande geschiet is Aristotiles seit dat alle mensche natuurlijke begeerte heeft om te wete hoewel dat mē luttell menschen wyne die hem dair toe geuen in leringe en kunsten opte wassen om dat sy den arbeyt der leringe ontsien. Veel menschen wyntmen die vergheuen hoir eyghen welluaren en salicheit en geuen hem geheel tot ydelheit Als die hem geuen tot rüchdomen te vergaderen en te vermeerren Welluste deser werlt te gebruiken en arbeyde om in grote diensten en in staten bouē een ander te wesen Die niet ouer en leggē die auenture dat sy in een corste tüt off eer dat sy hoer begeerte hebben. ghebreken. en te niet comē Hesus sprach en seyt dat leuen der sterfiker menschen is in arbeyden dat in ghescepen is den kynderen van adam van den tüt hoire gheboorten tot den eynde hoirs leuens totter eerde een moeder van allen.

V Doch is een bouen alle dinc noot te bekennen ihesum ende den seluen ghecrust. Paulus nae dat he op ghetoghen was in den derden hemel dair hy wonder ghesien heeft ende dair toe heymelike dingen ghehoort heeft die gheen mensche wt spreken en mach die ghebiet allen corsten menschen niet meer te smaken dan van noot is. noch in hoocheit te verbliden dan in dat cruus ons heren ihesu cristi in die welke is onse salicheit onse leuen ende onse verrisenisse doir die welke wy behouden ende verlost syn dar om een vijs man en verblide hem niet in sijn wysheit noch die rücke in syn rüchdom noch die sterck in syn stercheit mer wie he blit blide he in weten en bekeninge goeds seit cristus Want dat ewighe leuen is ihe kenne v een wairachtich god en ihesum crütu die

ghy ghesinder hebt Ende hoe well dat die kerkinghe der euangeliz ghenoch dair off bewisen daghelicy nochtans so ist oirbar dese lande te versoecte en the sien die werken die wy horen dair cristum gheschiedt te wejen ghesproken off ghelede dese heilige beuerde en curiosheit wair oerbairtlick en mensche om te ondersoecten die plazen des leuens en doots ons heren ihesu cristi dye dair wirt sijne liefde steruende onse doet te niet ghemaeckt heeft en onse leue verrisende verniet heeft op dat ick slute mit sinte iheronimus Lict the iherusalem gheweest te hebbe mer the iherusalem wel ghelieft the hebben in dat middel der quader mensche is the pruisen ende maect den pelgrum pruiselic ende och die beuerde.

¶ Een wispreden der meninge

Alle dat voirsyt is en alck bysonder well bedacht en ouergheleit Hoe heb ick bernhart van breydenbach Camerair der kerken van mes in dien tyde byder voirsintheit gods deelen der seluer kercke Het is van noot dat ick belide om ander menschen een exempel te gheuen nae dat ick mijn ionghe daghen gheleest hebbe en ghesien die valschheit en ydelheit deser werlt then laersten van god verweert ghelichten van een swaren droem soe heb ick mijn seluen en minen wech der aenghesien om tot god te keeren Onder all dat ick ouergheleert heb in mijn seluen so is my ghecome inde sin en heeft my goet ghedocht tot bereringhe myns leuens aen te nemen die selue salige beuerde mit een vromen moer om mit begheerte te sien dat heilige graf onser heren en die heilige steden dair by gheleghe welck ick mitter hulpe gods en ghetrou gheliscap mijnre medebroeders volbrocht hebbe dair ick god hoochlick off dancke die my en mijn medebroeders dair toe gheweerdigher heeft en machrich ghehouden heeft tot onse begheerte te volbreghen en verlost heeft dicwil van grote angst en last So heb ick dese pelgrimagie ghedaen tot oirbarheit niet al den voir my mer mede tot behoef mijnre euen kersten menschen bysonder der eelen ghelerten en prelaren dair toe te trecken mit begheerte soe heb ick neersticheit ghedaen om dat van noot is te weren sekerlic opbair te maken ondersokende neerstelich alle dinck om dese beuarde te volbrenghe niet sparende enighe cost Hier om so ist dat ick mit my in gheliscap ghecome heb verstandeghe kunstighe schulder erhart rewijc van vtrecht om dat hy kunstelick verbeelden en schulden soude ouer setten in een carte en bysonder alle ghestant en figuren der machtigheit stede van die hane van venetie en so voirt dair men aen moer comen en sonderlinghe die heilige stede inden heiligen lande dair ick bewijs hebbe doen setten beyde in latijn en duytsche by een ander ghelert man en hebbe laten printen dit selue werck om ghemeen te maken god gheeft dater vrucht off come moer.

Die delinghe des boecks

Als die werlt wert gbedeylt in twe deelen. dat een deel is van dye benarde te iherusalem. dat ander deel is van die benarde tot ien te kuberijn. Ende dair by te scriuen dat outbaer is te weten van die manieren leuen ende dwalinghe ende sonderlinge secten der gheenen die dair woenen ende dat int eerste deel. Ende int laetste deel mit redert ende scriffen te onderwisen van dese dwaalende secten op dat nyemant en meene dat elt in syne dwalinghe en secte mach besonden worden in den laetste. Ende sommige vermaninge en beclaginge alst nut is dair by te setten. Ten alte laetste so bid ick god almachtich dat hy in storte alle corren menschen liebe en minne om dat heilighe lant niet alleen te versoeken. mer oec om weder om te vercrigen onder die heerticheit des kerste ge loue alst voormaels gheweest heeft totore sijns naems ende loff sijns volcs Amen.

Hier nae volghet dat begijn deser benarde van huus tot venedgen

Wer eeren ende te loue ons liefs heren ihesu cristi ende synre ghebenedide moeder marie en alle dat hemelijche gheselschap tot salicheit onser ziele. wy drie nae bescreue // In den eerste die edele here heer Jan graeff van solms. heer te myntzen heren. ende ick bernhard van brydenbach deken en cameraer der kercken van mens. Ende heer philippus van dieken ridder. elc van ons mit syne knechten wt goeder begheerten so syn wy ghecomen in een stede gheseten oppenheym in dat bishdom van mens by ons voirsproken. dair vergaderde wy op sente marcus dach int iare ons heren duysent vierhondert drienveertich. Van daen reyden wy ende quamen ghefont tot weneergien binnen wiffrien daghen om meere vryheit so namen wy gheslye dairt van noode was. wy vonden dair weel edel grauen. bante heeren. ridders. ioncheren ende oec gheesteliche persone die dair quame wt der seluer begheerten als wy. wt sonderlinge landen van forstentijck wt welchen twe banreheren ende drie ridder mit hoire knechten versamende hem in onse gheselschap. Die namen der ghente die mit ons waren in een galeye ende gheselschap staen hier nae bescreue heer maximus van toppensteyn een banreher. heer vernandus van mernawe bante heer. heer casper van bulach ridder. heer iouis mary ridder. heer nys daes die groot van kurt ridder.

// Van die stede van oppenheym so is die wech tot weneergien sonder duutsche milen. // Te veneertgen wair wy rekerberghe by peter vgele beymer van vranckwoert ghebozen die ons zeer vrendeliken ontsinc ende wy waren zeer well onthaelt ende by hem ghesolpen mit raet ende neersticheit om een galeye te huren. welcke peter voirscreuen

dz naam van
doord, krijde is
Bernhard
van

Brydenbach
doken, etc: die
kercken van
mens.

1483: -

van lida hij, mit
godesrap, door wij
ofte,

pelgrimmagie
begonnen

heeft ons bestelt al dat wy te doen hadden. Want men behoeft grote
wyfheit ende voorsichtheit om voorwarden te maken mitten patroon
van die galeye, van welck hier nae bescreuen staet hoe dat wy mit open
rade ende mit scriffren voorwarden maecte mit onsen patroon. **¶** Lau
gustyn contrijn die welke men noemt in duytsche graue van tin rijn
om die andere te leeren dier ghelyck te doen.

¶ Hier nae volghet die voorwarden
mitten patroon van die galeye

O Den twelften dach in die meye ouer quamē wy mitte patroon
van die galeye ghenoch heer Augustyn contrijn, die welke men
noemt in duytsche rijn graue in desen manieren hienae bescre-
uen. In den eersten dach die selue patroon selt voeren die pelgrims van
venedgien tot dat heilighe land ende weder om vanden heiligen lande
tot venedgien brenghen Ende om dat te doen heeft hy hem verbonden
een dach eer van venedgien te varen voert die andere galeye die toe boer
te heer peter landawe dair die ander pelgrims hem in bestaet hadden.
By een peen van dusent gulden, van welke noot is voorsichtheit te
hebben nae die begheerte der pelgrims.

¶ Item die pelgrims sellen ordineren twee personen wt hem die toe sien
ende ondersoeken off die patroon knechten ende diennes ghenoch heeft
totter galeye van venedgien ende al soe voort van alle steden ende ha-
uenen dairmen aan coemt int meer ghelycken als ghewoenlyc is mit
voorwarden sterfft dair enich van die knechten dat die patroon op sy-
nen cost een ander knecht in syn stede selt hueren ende setten

¶ Item die patroon is scul dich wapen te hebben voor. **¶** Item man ont-
die pelgrims te beschermen oft van noede wair.

¶ Item die patroon is scul dich aen te comen tot allen poorten ende ha-
uenen dair ghewoenlyc is gheweest aen te varen ende dair niet te bliuen
ouer twee oft drie dagen ten langsten al so veer alst ghem onweert en is.
mit sulcke voorwarden wairt dat die pelgrims inden lande van cypers
quamen ende woude versoeken die stadt nicosiam den selt die patroon
verbonden wesen die pelgrims te verwachten in die hauen van cypers
Ende int wedercomen vanden heiligen lande soe mach die patroon twee
offte drie daghen om te copen ende vercopen in allen hauen bliuen ende
niet langher mit al sulcke voorwarden dat die steden in die galeye tot
den pelgrims behoeff mit gheente ley coepmans goet becommert en
werden.

¶ Item die patroon selt ghenen den pelgrims alle daghe twewerff be-
eten alst behoerlyche is voor eerbare manne ist dat saecte dat enich pel-
grim des morgens offte des namens niet en mach comē ter tafelen van
den patroon off woude hy bliuen alleen mit syn gheselschap soe selt die
patroon den seluen pelgrim ghewoenlyche spys en dranc seynden son-

ter enich weder segghen

Item die patroon is sculdich den pelgrims te besorgghen goede spijsse van v. neetgien totten heilighe lande. ende weder om vanden heiligen lande tot vneergien. goet bioet. goet wijn. vatsch vleys. eyeren ende andere goede spijsse

Item die patroon is sculdich den pelgrims diet begghen des morgens een ontbyten ende des auonts couaeye mit malnazey aljt gheswoenlyck is

Item wilt enich off veel vanden pelgrims om vatsch water off anders dat hem van noede te lande reysen so is die patroon sculdich den seluen pelgrims een barck off een boot te lenen ende oect tne. Item die hem voeren ende vederom brenghen

Item die patroon sellt alre en alle weghe den pelgrims besghemen dat sey van niemant belast en werden mit wouden noch mit werken in der zee off te lande nae syn vermogghen ende weren

Item die patroon is sculdich die pelgrims eelaten bliuen inden heiligen lande nae ghewoenlycke tyden ende hem te bewaeren. ende mitter galere te verheyden.

Item soe sellt die patroon mitter seluen pelgrims ryden om die heilige steden te versoeken tot die iordaan ende vandaer weder om tot die galere alre trouwelic by die pelgrims te bliuen en hem te besghemen op dat sy vanden heyden off van niemant belast mogghen werden in enigher manieren.

Item waer al soe datter enich pelgrim storne dat god verhoede wil soe en sellt hem die patroon niet onderwinden van die goeden die te selue pelgrim affter laet mer hy sellt die goeden laten ghescheyt by den ierusalemtoers der toe vercoeren.

Item waer saccke dat enich vanden pelgrims storne eet hy quamten heiligen lande so sellt die patroon halff dat ghele dat hy durtangen heeft wederom gheuen die testamentoers diet ordineren ende gheuen sellen als hem beuolen is.

Item wilt yanant van die pelgrims reysen tot sente katherijn toe den berch synay so is die patroon sculdich een ygselucke pelgrims dat besgherende. p. duaren wederom te gheuen van die somme die hy ontfanghen heeft. ende die pelgrims sellen die patroon dat by sijn segghen in der stede van iherusalem op dat hy om hoiren wilt niet langhet en wach te ende toene.

Item off die pelgrims een taelman off een die wiste die spracke van den landen daer sy begghen te varen mit hem namen van vneergie tot en heilighe lande. ende wederom vanden heilighe lande tot vneergie als ghewoenlic is soe is die patroon sculdich den taelman eten en drincen te gheuen ende gheen schiphuer daer off te nemē **¶** Der nae dat die

pelgrims tot ioppen offte iapha gbecomen syn totten heiligben latte
all dat die taelman dan wileyt als voir voortoon tollen offte gbeleyde
ende om cost. die pelgrims die hem gebuert hebben syn ient dich dat te
betalen byten cost van die patroon. Ende die voirwarden mitten tael
man mach elck maken als hem profijt dunckt te wesen tot synen besten
Item die patroon sell alle onkosten van ryghelde van gbeleyde ende
van alle bescarringhe hoe dat sy genoemt moghen wesen offte wair dat
ter is sonder cost van den pelgrims betalen.

Item een yghelick pelgru sell gbeuen den patroon om all sulcke costē
die hy doen ende wtleggen sell. xliij. ducaten van tzecca gbenoemt dars
te wesen nywe gbenunt die een helfft te venetgien te betalen. die ander
helfft in iapha off ioppen

Item wair saect dat alle die pelgrims offte enich van hem nadien
dat sy te iherusalem gbecomen wairten woude voirtraen reysen totten
berch van synay offt anders wair so sell die patroon den selue pelgrims
beschupelic wesen in raden om te ouercomen mitten onghelouighe nae
syne vermoghen ende wetenscap gbelicke offt hem seluen aenghinc.
Off enich pelgrum yet van horen dinghen dat sy niet mit hem mochte
voeren woude laten in die galeye om weder om te laten voeren soe sell
die patroon dat selue weder om voeren tot venetgien sonder weder seg
ghen nae dat die pelgrims dat ordineren ende verwaren dat op syn
selffs cost.

Item die patroon sel den pelgrims gbeuen een bequaem stede in die
galeye voir hoeren. hout. water. sout ende voir al sulcke dinghen die
hem van noede syn in te setten ende hebben sy een coek offte een knecht
so sell hy hem reerscap mede te coken bestellen.

Item wair dair yet verghten in die voirwardē off niet ghenoch
voersien ende wt ghesproken dat die patroon sculdich is te doen van re
chts off wt gewoente dat selmen alleens houden off voirsienlic wt ghes
proken wair. Alle dese voirscreuen punten articulen clausulen ende elck
bysonder als voirsit is sell die patroon dair die pelgrims mee reysen
als gewoentlic is zweren by synen eede die te houden noch dair niet te
ghens te doen noch verhenghen te gheschien by hem off by een andere
doit synen naem in enigherwijs wair saecke dat die patroon teghen
enich van desen eede alle die schade die den pelgrims dair off quatne her
wair te venetgien offt int wtreyzen offt int wederom comen dat sell die
patroon den pelgrims tot horen goerduncken oprechtē ende betalen
dat sy dair schacyloos off wesen moghen. her is gewoentlicke dat dese
voirwardē verborghet wert op dat sy te vastet mach wesen ende her
gheschieden mach warden

Van die eereuechtighe costelijcke ende heilighe reliquien diemen eere
in der stadt van veneergien

Die deuote pelgrims reysende te iherusalem moghen mercken
dat inder Stadt van veneergien veelt costelijcke reliquien
gheceert worden ende versocht in middentijden eer dat die ga
leyen bereyrt worden want wy bleuen dair .xxij. daghen in
der berberghe om die reden als voirseyt is

Iuden ceerten In d' dooster van sente iohans legghende inder zee by sente
te marcus dair is een arm mit een heel hant va sente iohans in een altaer
Ende in een ander altaer legghen sente cosmas ende damianus

Item in d' dooster van sente helena by die casteellen dair rust sente he
lena ghebeelt in een capell die ghenonden heest dat heilighe cruus ons
heren te iherusalem. Dair is oock een dubbelt cruus in dat een deelt va
dien is een stuec vanden heilighe cruus In dat ander deelt is een du
men van constantinus magnus die joen van helena. Ende een been
vanden borst van sente maria magdalena.

Item in sente nicolaes dooster de elio g'benoemt is een van die ses
craycken darmen off leyt in den euangelio dat onse here god wt dien
verwandte water in wijn. Dair is oock die biscops staff des heilighe
mans sence nicolaes die welke hy in syn leuen plaech te ghebruycen.
Ende veelt meer andere reliquien.

Item inder stadt van veneergien is een dooster g'benoemt actusebis
wij dair rust dat lichaem van sente barbara in een capell nu zeer costelic
gheceert in een marmoren graffsteen dat te voren sach in een altaer.
Ende in een ander altaer een groet been van sente yppistofell.

Item in een kercke te veneergie g'benoemt toe sente marina dair leyt
sente marina all ghebeelt in een altaer van welke sente marina veel be
screuen staet in dat boeck der ouder vaderen.

Item in een ander kercke dair leit dat lichaem van sente lucie ghebeelt
ende onghewetst darmen bescheydelick bekennen mach ende sien die
heylighe borsten.

Item in sente zacharias kerck die eereuechtighe priester die vader va
sente iohan baptyst dair leyt dat heilighe lichaem van sente zacharias
ende twe lichamen dair off die namen in dat boeck des leuens bescreuen
staen

Item voir die doeren der seluer kercke staet een graff ons heren ghe
lycherwijs alst ghemact is te iherusalem.

Item te veneergie in die prochiekerch dair die patriarch woenachtich
is dair syn veelt reliquien zeer costelic ende groet offlaren van alle pijn
ende sunden bysonder alle sonnendaghe in die vasten

Item toe sente marcus leyt dat heylighe lichaem des seluen euang.

gelist sente marcus Ende in die selue kerck is besloten dat scats van venetien.

Item. xij. cronen ende. xij. gouden borstplaten ende peerlen. zaphieren ende smaragden

Item. xj. grote costelike cruen van goudt

Item den hoer dairmen mede croont den hertoch van venetien die walt te men niet weerdieen en mach.

Item twe grote candelaren van goudt op welck staen. v. costelike stens

Item een hoern van een eenhoern ende veel costelike eyerheiden van grote ryckdomen.

Item by venetien leyt een stadt ghesecten miranū dairmen die glazen maecter in die provincie der seluer stadt leggen die lichamen der onnozle kynderen besloten in x. calanen.

Item by der seluer stadt leit een steedigen gebien dorssellan dair rust dat lichaem des heiligen meesters jene ceynyn die in voir leyn tyde ghecrust heeft in dat castel bulen by vuerbyen dair sy ghemartelice wren.

Van die reliquien ende heilichdomen die gheert wren in die stadt van padua.

Also die stadt van padua oirdt ende zeer groot is voll volcks by venetien gheleghe belicft enich van den pelgrims al dair te reysen by set dair vonden costelike reliquien die welke syn hant moghen verbliden. want van venetien commen te sepe tot padua binnen eenre nacht.

Item den eersten te padua int minrebroeder clooster rust sente anthonis vā padua vander seluer barvoeter broeder ceden die dair grote miraculen doet.

Item te padua int clooster van sente iustina rust dat lichaem vanden heiligen apostel sente mathys wtghenomen alden dat hooft dat in sente mathys clooster is te trier.

Item in een altaer der seluer kercken rust dat lichaem van den heilige ewagelijie sente lucas. Ende al dair in een ander altaer leyt dat lichaem van die heilige maget iustina.

Item dat lichaem des heiligen biseeps profodaci.

Item dat lichaem des heiligen biseeps sente magini

Item dat lichaem van die heilige maghet sente felicitas.

Item veel lichamen der onnozle kynderen

Item op dat selue altaer dair sente lucas in rust staet een costelike tafell in welck is ghemaect dat beelde van onser lieuer vrouwen mit haer kindt ihesus dat sente lucas almen seyt selff ghemaect heeft ende waert dair grotelike gheert. Het is dair een spraeke soe wie dat selue beelde aensiet mit deuocien en berou van herten dat hy nimmermeer verscheyden sel wesen van dat aenschyn van maria te aenschouwen en van haer by

stant Nochtans niemant en verlate hem op dese wouwen want ick scrijue
ue als men dair seir.

Item inder seuer kercke rust dat lichaem des heilighe mans vinni die
dair ghebrocht heeft die twee heilighe lichamē als sente mathijs en sente
lucas in dat voirghenoemde clooster Doe die selue heilighe vinnus dese
voirscruē lichamē soude brenghen vā ouer dat meer te veneergie woude
by ghebeden van syn medeghejellen oech een heilich man die welcke hē
besulpeijc was om dese lichamē ouer te brenghen om dat hy hem wou
de gheue dat hooft van sente mathijs dat welck hy drochte te trier dair
noch in grote weerdichat onthouden is.

En pynlycke reeden der heerscapie des machtighe stadt vā veneergien
Also die machtighe stadt van veneergie is een beghin dairmen
off reyst dair dat meer om dese heilighe beuarde te beghinnē ghe
lijckerwijs hier nae ghemact en ghefigureert sell wesen van wel
ke ick bedencke te scriuen alle die grote eer en loff en hoocheit bouen an de
re steden in machten. in rijckdomē. in goeder politicien in eendrachticheit
der borghere en in allen dair een stadt in te louē is. hoe well dat dit mijn
werenscap bouē gaet nochtans is een yghelick openbaer dat dese stadt is.
bekent ende vermaert dair die ganse werlt dat welck oech niemant ver
sorgen bliuē en mach. Om dese stadt te pruyt als ick beldeffde int beghin
so is my die wille bereyt hoe well dat dat volbringhe veere van my is.
Van die oirtheit so denck ick een beghin te nemen dair nae te comen toe
meerre loff deser stadt ghelickerwijs die hystorien segghē int iair eer die
stadt van romen began. cccc. vy vyij. voirdie gheboorte ons heren ihesu
cristi. m. c. lxxvij. Lier langhe nae der oirloghe vā troyen dat ryen int
lanck duerande tot die verdelnisse der sellier stadt vā troyen. Van dat
beghin der werlt voirdeden by twee dusent iaren seuenhondert en tachtich.
Goe heeft dese eele stadt beghonnē vande troyaensche borghere en niet
van die harden als romen wair om dese stadt alrijt vroem ende strenghe
is mit eele ende wyse mannen. In den eersten is dese stadt beghonnen int
dat meer adriatic dair opten dach van huden die oude stadt staet die
machtich gheweest is veel iaren lanck rijck van goede. mooghende van
wapenen strenghe ter oirloghe. Het is inder wairheit te honden dat dese
stadt nae veel iaren voirdeden nae hair erste beghin bysonder in die iare
nader gheboorten cristi. cccc. ende. lxx. om den tyran attylas die hem sellie
niet recht noemde te wesen een gheselle gods om syn wrede vernolghheit
so quamē dair alle die machtighe en rijcke der lande ontrent ghelighheit
wair die stadt onwintlick was en dair om is dese stadt Amieret en groter
ghewoirdē die in die tijt verleden cleyne begrepe was. Het is wonder te seg
ghen ende zwaire te ghelouen ende alre groerste eere weert dat dese stadt
ghesticht is van al soe menigherhande volck wt sonderlinge leden
ende kuden in een corte tijt van iaren mit alijckē groetheit ende eer

mit vermeringhe der rijckdomen mit eendrachticheit der borgheren also
 gheregieret ende groot ghewoerden is die welke eerst van cleynne woemin
 ghen der v. scheren die dair alte eerst woenende wairen doir eendrachtic
 heit der borgheren tot soegroete hoocheit ghecomen is als dat dese selue
 Stadt. veel steden ende landen onder hair heerscapie heeft. Si is oeck
 tot sulcke hoocheit ghecomen dat sy onder die moghende Guede der
 werlt niet alleen een is. mer een verghesondert dair by auentur gheen
 Guede bouen en is. Om dat dese Stadt bekender mach werden van
 moghentheit der heerscapie hoe verre hoe breed hair macht gaet ouer
 water ende lande want sy heeft een deel van duustlant ende veel van
 ytalien om the noemen alleen die machtighe Guede als die grote stadt
 van padua dair verby lopet die edele rijvere pado. ende is een eersbis
 cops stoel. ende een grote vniuersiteit. Dair nae die Stadt van vin
 cenz. Dair nae verona een edel vruchtbaer Stadt Ende dair nae die
 Stadt brigia

Item pergamo die edele Stadt. ende meer steden voll van volke
 rijcke van goeden. als van wijn coren vische ende vleysche. Die heestert
 ghesien die coele grote zee garvelacum magnum gheuoemt. ende en ver
 wondert hem niet als dat rontomme mit stercke castelen. burghen en
 steden blinkende ombegrepen ende ombejet ende mit dat alte stercke
 slot pytera gheuoemt sonderlinghe bewaert mit een schoon eylant Her
 myon daermen nochter tijt vynt hoole eertuusen ende gaeten in welke
 want die selue ingheeten hem verborghen hebben In die tijden van
 oirloghe almen noch sien mach. Die en soude hem niet verwonderen
 der heerscapie van veneetgien in dat meer want hair macht der heersca
 pien strecket in histriam dalmaciam ende sclauonien dair nae In grie
 ken besittende die conincklike eylanden. als candien ende cypers ende
 veel meer edele steden in dat meer ghelegghen. Ende meer machtighe ey
 landen haenen dair te langhe off wair nu te spreken mer dese nauolghē
 de scriffen sel. dese voirsaide landen bet openbaren.

In die wairheit gheloue ick dat ghen rijck offte heerscapie en is in alle
 die werlt een voor een ghelycke in allen ende bysonder in dat meer als
 dat rijcke van veneetgien. Het is die van veneetgien een cleyn saecke
 dat sy wilstueren ses hondert galeyen mit wolcke ghewapent wt hoiren
 archinael in dat meer bynnen twee daghen. Een groot scipbeer want
 neer men alleen hoirt die naem en siet die bannier van veneetgē want
 binnen eenre vren moghen sy wmaeken tweehondert dusent weerachtic
 gher mannen te sceep off te lande mit alle noortorfticheit besorgher mit
 wapenen van hoefde rotten voeten om haestelick den vianden te beuech
 ten en vromeliche dair reghen te gaen wair van noode is Aldus hebbe
 he die van veneetgē voirsien behalue all andere oueruloedige voirsichtic
 heide in alle dattet lenē aen gaet dat sy altyt hebbe te miste dusent man

in hoir archinael konstich in allen ambachten. ende bysonder van
scepen te maken konsteners. ende smede om wapen te maken ende meer
gheserde konstenaers mit welke sy bestellen Jonghen om dese selue
aunsten te leeren om een betamelic soude op dat by lancheit van tijden
die ghevonden consten niet vergseten en sellen werden In der seluer stede
so hebben sy ghesuert altyt vyftrich vrouwen om een seker ghesel die al
ken seyten maken. Alle dese voergenoemde puncten heb ick selue ghes
sien die welck ick niet ghelooft zoude hebben dat mensche my gheseyt had
de En ick hebbe onderuonden dat die moghentheit en voirsichticheit der
heren van veneetgien meerre is dan all dat ick dair off gheschoort hebbe.
Die heren van veneetgien seynden van iair te iair hoir gheswapende
galleyen offte scepen ghesluden om der cooplieden goet wtteuoceren offhande
te nootdorsticheit weder om te brengen en dat tot alle conuincrycken en
landen dairmen te scepe aen comen mach mit name. vij. galleyen in alcy
andrien. twe in damascu. twe in barutum. twe in barbarien. twe in con
stantinopolim. twe te ioppé offte iapha in welck die pelgrims ghemee
sick varen totten heiligen lande. twe in enghellant. twe in vlanderem ter
fluis in die hauen. Hier is een bewys van grote macht der heerscapien
van veneetgien dat sy seynden ses hondert offte zeuehondert vrome wy
se bedeeffe mannen te veneetgien ghebozen die welke in haire ghemee
spraecke worden gheuoemt genijl manne die sy iairly verandere seyn
dende den seluen in allen hoire landen ende steden op dat sy well sellen re
gieren als dat iair om ghecomen is so comen alle dese heren gheset we
derom ende doen rekeninghe van allen horen ampten voir die eedle har
toch ende voir die senaet van veneetgien. Des ghelijck hebben die heren
van veneetgien een ambaciatoers die sy wseynden tot die patus tot die
Ecyster coninghen princen steeden offte tot die ghemeynten soe ghebeden
sy den seluen ambaciaten gheuende hem in scriften wat sy ghedaen wil
len hebben tegen welke die ambaciaten niet doen en moghen. Also ist
oock mitten ghenen die sy wseynden ten oirtdage. wair saeck datter ye
mant teghen dede off hem vermote dair teghen meer dan hem beuolen
wair sonder verbede moet hy steruen also als ick ghesien hebbe dat een
capiteyn steruen moste hoe well hy alle dinc well ghedaen hadde ende
mit voerspoet wederom quam. want hy nochtans ghedaen hadde boue
sijn beuollet so most hy steruen dat dair om gheschiede want in den tijden
tuschen die heren van veneetgien ende den hartoch van ferraet oirloch
was in welke tijt die heren van veneetgien die ouerhant bebeden en
de bedwonghen den hartoch mit alle syne hulpers tot hore wille want sy
brochten teghen hem te lande ende te water een grote scaet van volcke
dair waren tachtich scepen offte galleyen te water vergadert. Om tot
een eynde tse comen soe bekenne ick alle had ick hondert tonghen ende
hondert monden. ende een yseren stemme so en mocht ick niet wtspreken

alle die eerbairheden ende doechden der heren van venetien. Die mach
 begripen die zeden die altoes gheprezen worde der ouder menschen. Die
 mach versinnen alle die rechten als van venetien ghesproken werden.
 Die mach alle die yrome daden daermen off leest inder scriften off die
 victory die dic wil hiden gheschien en alle machtricht mit luttel wor-
 den wtspreken van die ere der borgheren te segghen als van vrede ende
 eendrachticheit van hoefheit ende goetdadticheit goetwillicheit en liefhe
 dat sy mit dese duechden van cleynheit tot grootheid ghecome syn ende
 dat ghemeeen goet zeer goet ghemaeft hebben als die oude sprac is clym
 dinghen werden doer eendrachticheit groot en groote dinghen comen
 doer twechticheit te nyt. Voer wie mach dat verborghen wejen al
 sulcken goede ganssen gheloue als die heren van venetien houdt mis
 lieffte tot maltander grote deuocie tot god ende totter heilighe kercken
 mede tot alle corsten gheselicheit. dair om so regieren sy rechtelick alle
 hore landen die zeer groot syn ende bescermē die onduchden van alle vi
 anden en regieren mit goede policien verduende die tyrannen en zeers
 uers wter zee en gheen setten teghen die wer goeds in hore lande laten
 bliuen. Hoe groot is die voir onsen eerichden vader den paus dat dese
 heren van venetien hem selue setten voir en bescermēde muer der heil
 ligher kercken die lange tijt by nae alleen wt dat heilighe hoijten ghelou
 ue mit groten arbcyt mit grote costen mit grote trouweit beuochten ver
 uolghet verstoert hebben in veel steden die onghelouighe turcken die
 harde vianden des heilighe kerste gheloues ende oech veruolghers des
 cruis crist also langhe dat sy niemant ghesad hebben van den kersten
 die hem bystāt die. Ten alreleesten wie mach volprisen die groetheit
 die looflike fame die duechden des cels hartoets van venetien. Die
 mach wtspreken mit loue alle dese ghenade. zeden. hoochden dair dese
 heren van venetien mede gheprezen worden en dair alle die werlt bes
 kent syn. by sonder die wyse senaet en die voersichicheit rechtuedich
 recht. Het is te volprisen hoe vredelick en voersichtelick dat sy kiesen
 hore hartoet wt die ouerste procuratorē vā sente marcus die wysicheit
 hebbe om dat ghemeeen goet te regieren die werlt hartoet nauolghet al
 sulcke requisen almen hem voir gheuet op dat all hore heerlicheit van
 een beggin en hoest voirtaen nae gheuyt dair veel graden also veel re
 her vorderende mach voertgaen. myn gheloue is. all quaem cicero die
 welspreekende meyster wter hellen by en mochte niet volcomelick wtspre
 ken die hoocheit en macht der heerscapie van venetien dair om dese din
 ghen affterghelaten. Leer ich my weder om tot myn voirbegonnen rey
 se te bescriuen ende te veruolghen dat dair toedient.

U Hier nae volghet ghemaeft die figure der stad van venetien.

oec geweest cleynre beelden die oec colosen gbenoemt waren Alle dese dinghen gbelaten te comen weder tot die historie voortbegonnen. Die broeders des hospitaels sinte Jans van iherusalem hebben gewonnen mit macht dit edele eylant ende dese stadt Rhodes nae een lang belegghe dat vier iair duerde Ten laefften doer gonsten der borgheren die hoir gonstich waren hebben sy dit eylant vercreghen in welke sy hebben die ouerste stadt ende die principaell stoel hoirs ouersten meysters. Dit eylant is also na den turcken datter nau een mile wegges tuschen is want dair een cleyn arm ende strenghe des meers tuschen loopt Wair om int verlede iair als doe men scress. m. cccc. lxxxix. Als een yghelick hondich is die turck belegghen had dese stadt ende mit veel scepen dair ghebrocht wonderlick bestormt veel daghen en diewill mit vromelicke anvallin ghen anghegaen is Ten laefften opten dach des heiligghen martelairs pãtalonis als die turcken alre neerstelicke dese stadt anvochten ende by na ghecomen waren ouer die muere die heren van sunte ian als sekerlicke te ghelouen is syn gheholpen van god ende hem vromelicke werende. hebben sy die turcken verdreuen van die mueren doer grote scande en bloisforstinghe der turcken al dus quam dit belegghe ten eynde men seyt dat die turck dair eerst in gheschoten en gheworpen had mit dussen wt syn heer achtduisent steenen offte cloten en een dat wonder te segghen is sonder twiuel doir die verhenghenisse godts ist gheschiet een iair dair nae als die oude turck doot was die dit oirloch vourde. opten seluen dach des heiligghen martelairs pantaleonis so quam syn zoen dairwert vliende want syn broeder die allre hants dair regiert hem veruolghede ende by wert te rodes gheuanghen en vandair gheseynt tot ander steden in corsstenryck dair hy noch ghehouden wert ende van ontsich syns broeders en derff hy niet wederom keeren noch hy en mach oec niet want hy neerstelijck vanden korsten ghehouden ende veruair wert. Hier om en gheuen sunt ians heren ghene tribut als sy plaghen in verlede tyden. mer die turck is selue onder hoir tribut gheuende sunt ians heeren int ghemeen. xxxv. dusent ducatẽ iairlix tot noch toe en die meyster van rodes p. dusent dat ons die heeren selue sekerlicke gheseyt hebben.

Open. xxij. dach in iunio voeren wy van rodes veruolghende onse begonnt wech doir dat meer mit een stercke wynt doir die golff sancte helene gbenoemt doir welke zordick is te varen en dat meer doe onghestelt was wairom veel van onsen pelgrims van vrese qualic te pas waren Opten anderen dach verleende ons god een bequamer wynt ende wy voren mit die opgheroghen zeylen alsoe dat wy op sant ian baptisten dach anquamen an dat eylant ende conincrijcke Cypers gbenoemt doe voeren wy verby sommighe steden onder welke een bassa gbenoemt is die hier vourtijts groot en machtich geweest is als dair veruallenissen noch bewijzen. mer sy is nu heel veruallen ende

vergaen dair wy bleuen op sunte ian baptisten dach dair is zeer quade
 lucht als oeck in all dat eylant is In der seluer stadt bassa sietmen noch
 oude vernallen kercken en stercke roornē die dair ghesiāc hebben op een
 hoouel. int middell der seluer stadt dair werrt ghewejen een kercker mit
 seuen verscheyden hoolen staende onder een kercke die voirtuys die mins
 rebroeders toe te behoren plāch dair die heilighe apostell pautus in ghe
 uanghen gheslagen heeft almen seyt doe hy dair dat euangelii predicte
 mit syn medeapostell sancto barnaba. **I**tē al dair onder een kercke staet
 een fonteyn wijspringhende mit goet en zuet water dat welck goet en een
 medicyn is teghen die saghe en corsse wairom dit selue water in verre
 landen ghevoert werrt. **D**aer werde oeck ghewejen ieuē clyne camerēn
 in welke die seuen slapers laghen niet die ghene welke te romen inden
 berch Celio mer andere die dair langhen tyt gheslāc hebben Van die
 voirghescreuē stadt bassa quamē wy in een ander verdoouen stadt ghe
 noemt piscopia welke stadt en all dat lant een coninc vā enghelant ver
 do:uē heeft om dat syn suster varendē te iherusalem al dair ghescheynt
 en vercrāft was vā die coninc van cipers. vuyftich milē vā die stadt
 bassa staet een ander stadt voer welke een hāue leyrt dairmē ghemeenlic
 aen comet symis in ghenoecht welke stadt in voirtēde tiden van een sou
 daen grondelick verdo:uē is **W**aermē dair greeft by dat meer inder eer
 ten wintmē zuet water. **D**es daghes nae sunt ian baptistē dats opten
 xxvi. dach in iunio quamē wy in die hāuen van Cipere.

Cypus is een eylant van cypers een stadt dair in legghende also
 ghenoecht. dit eylant werrt oeck ghenoecht paphos vā een stadt
 die zoē gheheten was die voirtmaets tot venus eer. verheuen
 gheweest is en zeer vermaerd en bekent was en is oueruloedich vā me
 raell en sterck gheweest dairmē dair te smeden plāch welke const almen
 seit dair eerst gheuonden is. **D**it eylant is vruchtbaer van wijnen die
 welke wijne zeer starck syn en dit lant heeft veel steden onder welke die
 hoofftadt nycosia ghenoecht is. **I**tem dit lant is besloten in dat meer
 mer van binnen ist voll boschen wyingaerde en ghenoechlike vslācē lā
 den mit alrehande vruchten mit fonteynē en lustighe wateren dair doir
 lopende gheuochtighet het is voll ryckdomen en alte wellusten **D**it sel
 ue eylant werrt dicwilt inder scriffuren Cethim ghenoecht. **D**et is lancē
 hondert dusent vijffende seuendich dusent treden en is breet dusent hon
 dert en vijffenderwintich treden **H**apen vleys en is dair van gheentre
 weerden noch oeck niet goet wantmen coept somwilen. xij. scapē om een
 dueaet erde het is hiden daghes onder die heerscapie van vneergien.

Open. xxvij. dach in iunio voertē wy van cipers mit goede wijne
 en quamē binne drie daghē also veer in dat meer vandaen wy
 dat heilighe lant mochtē zien wairom wy ons zeer verblīde en
 vrolick wairē en wy groete dat heilighe lant van veers singhende te lo

ue Te deum landamus en die antiffen Salve regina mit die collecten
 en ghebēden dair toe beforēde mitten quamē wy voir die stadt iapha
 offte ioppen gbenoemt een weynich vānt lant wrworpen wy onse ancke
 ren vast legghende onse galeye Ter stont soe heeft onse patroō als ghe
 wontick is sommighe van syne knechten tot rama en tot iherusalez om
 vry gheleyde wtgheseynt en oeck om die vader en gardiaē der minrebroe
 ders opten berch syon woenachtich en mede om die leydsinā der pelgrūs
 die welcke ghebeten is nae hair ghemēen spraecke truzschelma. hier om
 bleuē wy. vi. daghen legghen op dese selue stede in dat meer. als wy dair
 laghen soe quam dair die ander patroon petro landawe gbenoemt mit
 syn galeye en onse mede pelgrume en heeft syn galeye gheueftichit by
 ons op een armborstschot wegghes zeyndēde ter stont om gheleye als on
 se patroon ghedaen hadde **B**unē dese daghen die scipknechten vā beyde
 galeyen galeoten gbenoemt voeren wt vischen inder heyden water dair
 sy ghegrepen woirden en van den heydē zeer gheslaghen en ghewonder.
Tomruys reysen wy mit onzen patroon in een cleyn sceptijn te lande
 copende van die heydenē broet. wijn. vruchten en bysonder rijpe druuen
 en dat gheen dat ons anders van noode was. **O**pten. xv. dach in iulio
 quamen die māmalucken datē die veystige knechten hooffluden des sol
 daens mitten truzschelman van iherusalez en rama hebbende mit hem
 den gardiaen voirscreuē mit twe broederen vā synre oerden die ons oeck
 mede brochten een gheleye brief van die heren van iherusalez en van ra
 ma. **O**pten selue dach quam petrus landawe ant lant die welcke syn pel
 grums ingheleydt heeft in een oudt holl offte spelunck dair sy drie da
 ghen in besloten bleuen **D**er wy doir voirsichticheit en beleefftheit on
 ses patroons bleuē inder galeyen wtghenomē eenē nacht die wy mede in
 den seluen spelunc offte hoell besloten wesen mosten. want die heydē heb
 ben een ghewoente die sy alle die kersten pelgrums dair comēde by hoire
 namen roepen en bescriuen hoir namē mit die naemē hoire ouders al so
 sy soe bescreuē sijn beslute sy die in een oudt verbroken ghewult spelunck
 offte hoell als gheseyt is terrijt dat sy mitten patroonē vanden ghelden
 diemē dair gheest voir dat vry geleyde nae hoire begheerte en beluiffen
 ouercomē en dat eens syn. **V**oir die selue holl offte spelunck comen die
 cristianen de cintura dat is vā sunre pauwels gbeloue brenghende mit
 hem van iherusalem en vā rama. wijn. broet. ghecoect vleys. hoenre. eye
 ren en vruchtē en oeck veel cleynodien dair die pelgrums also besloten
Opten. viij. dach in iulio **O**ff copen moghen dat hem belieffte
 brochtme ons pelgrums te iapha ezēle als onse patroō beschiet
 had op welcke wy reden vā iapha tot rama binnen. iij. vzen **J**a
 pha is voirtuys gheweest een grote stadt ioppe gbenoemt. off iapha van
 iaphet die zoen noe die dese selue stadt eerst begonnē heeft te makē en na
 synen naem also gbenoemt en was die. viij. stadt onder die stede die ghe

maect warē teghen dat diluuiū dat gheweest is by noe tijden van welck men noch hūdesdaghes ziet grote yseren kettenē en ringhē hanghende wt die steenen gheberchte dair die scpen an gheueftighet wairen. Men siet dair oeck een wonderlijcke grote ketten mit welcke Adromadus die ruess gheuanghē ghebondē wert welckes ruess een ribbe. xlj. voete lanch was als mē die dair noch siet hanghē. Doe wy quamē by rama op een acker lants lēcte so mosten wy offgaen vanden ezelen en gaen te voet en elck vā ons droech syn dinghen alle op syn halff dat ons zeer zwaer was te doen wantter doe een grote betten was en dat stoff zeer vldoch. Die heyden laten gheen kersten dair in comē te peerde off op ezelen. Ende dair woirdē wy wederom gheret en beslotē in een oudt ouerwulft huus want dair staen veel ouerwulftē hūsen dair is oeck een fonteyn goet water wtgheuende. dit huus heeft die edele zeer gheminde in syn leuen hartoeh philips van burgoengē zaligher ghedachte ghecofft tot een herberghe der pelgrums en heeft beuolē den minrebroeders des berchs vā syon wairom datter oeck een hospitael der pelgrums gheuoemt is.

¶ Van iapha reedē mit ons tot rama die heer van rama en die truzschel man van iherusalem mit tweehondert peerden ons gheleydende en veytē ghende voir die heydenē die wēlde vatt comē mit hoer wūen en kinde ren en vergaderen hem in die dorpen ende wegghen werpende teghen die pelgrums mit steenē en alsoe wredelick hem tegghen die kerste stellen dat die ghelēdē nāwēlck den pelgrums beschermen moghen offte zij werpen somwils den pelgrums doot mit steenen ghelickerwys een van onsen naeby gheschier was wairom dattet sorgheelic is te reysen van iapha tot rama om dese lagghen der heydenē. Itz tot rama is een bat wondelick ghemaect beslotē mit vier toornē dat welck van onder op doir een ghewulft van marmoersteen ghemaect wantt opghauer. ¶ Dū bliuen ij. daghē te rama hier om want twe heerē heydensche capiteynē vochten tegghen malcander die een heer was amor gheuoemt voerende een witte banner en hem worden off gheslagghen. xvij. knechten. Die ander was naballeus gheuoemt voerde een root banner die welck behiet dat velt en victorie die onse leydsman was en bewairre. Dptē. ij. dach in iulio wt beueelt des gardiaens las een minrebroeder misse voir ons te rama doe hy ghecomen was totten offertorū keerde hy om tot ons gheuende ons onderwysinghe hoe wy ons hebbe soude in dat heilighe lant gheuende ons in latin. ytaliaens. in dunt. vijf articulen hier nae bescreuē. ¶ Dus segghede Alte lieffste in cristo ihesu vijf articulē syn v van noode te wesen dair ick v off wairschuwe op dat ghy dese beuerde niet te vergheeffs en doet dair ghy so grote arbeyt en costē om ghedaen hebber eer ghy hier ghecomē sijt. Die eerste articulē is. is yemāt onder v allen hier ghecomen sonder oirloff vā onzen eertschē vader en dair doet gheualtē wair inden ban die sellen wētē dat onse vader die gardiaen macht heeft van onsen

eertchen vader doir welke macht hij die ontlasten mach van den ban.
V Ende waert dat onse vader van uwer yemant dair om ghebeden
 worde hy sell willichlic dese mach deylen den ghenē die se eyscheir Dair
 om verblift v en hierom alte meest want ghi van god die ghenade ver's
 woruē hebt dese heilighe landen te versoete in welke onse salichmaker
 onse salicheit ghewocht heeft Die anderde articule is dat een yghelick
 vā v volcome gheloofft sel hebbe anders waer hy hier te vergheeffs ghe
 comē Die derde articule een yghelick vā v sell hebbe een goede consciencie
 mit warachtich berouwe sinre sonde en opsett hem voirt aen te wachtē
 vandē sundē. Die vierde articule dat een yghelick hem seluē verwecket
 mit so grote deuocie als hy vermach om te sien en te ouerwandren dese
 heilighe stedē Die vyfste articule is dat een yghelick mit grote neerstich
 heit hē wacht te gaen ouer die graffstedē der heidenē off dair niet op een
 treedt want sy dat niet liden moghen want saghen sy dat sekerlyck het
 waer vrees voirt v lyff Als hy ons dit alius gheseyt en opēbairt hadde so
 heeft dese selue broeder veruolghet die begonnē dieste der missen doe die
 misse ghedaen was een yghelick ghinc in syn gheselschap ter stont qua
 men dair die cristianē de cintura en brochte te coep gbecooct de spijse. nē
 māt en mach dair wyn hebbe ten waer saecke dat hy die mit hē brochte
 witter galleye om dattet sonnēdach was so rustede wy dair dien dach.

Hier nae sellen mercken alle deuote pelgrims hoe grote offlatē
 ghegeue syn den ghenē die dese heilighe stedē versoeken Inden
 eerste vanden paeus siluester om bede wilt des alte kerstenlichte
 keyfers constantin en synre moeder sant helene syn ghegeue en dair nae
 doir syn navolghers also veruolghet en confirmeert Inden eersten alle
 kersten ghelouighe menschen en een yghelick bysonder die aennemende
 dese beuarde tot ouer dat meer mit warachtighe biechte en berouwe om
 dese ghenade dairwert comende ter stont als sy wt die galleye gaen en tre
 den op dat heilighe lant verweruē sy vergiffnis van alt hoir sonde van
 pijn en van schuldt. Item in die selue stede dair die pelgrims ghemee
 lic aen comē ant heilighe lant heeft die propheet ionas te sicep ghegaent
 om te vlyeen van dat aenschijn gods in dat eylant tharsis gheuoemt
 als ghescreuē staet ione in dat eerste capitell. Item in iapha welck mer
 de ioppē gheuoemt is heeft petrus die prince der apostelen verwecket vā
 der doot tabitam die heilighe vrouwe alimē leeft in die wercken der apo
 stelen niet veer van dair is die stede dair petrus plach te vifchen dair is
 vij. iair offlaets ende .vij. carenen // Item van rama voirtgaende twe
 milen coentinen tot een stadt bydia gheuoemt dair staet noch een kerck
 inder eeren des heilighen martelaers sunt ioris ghewijt dair hy onthofft
 wert en die croon der martelare ontfanghē heeft in dese selue stadt heeft
 petrus ghesont ghemaect eneam die .vij. iair sieck hadde gheweest van
 die gicht dair is .vij. iair offlaets en .vij. carenen

OAn rama reden wy op den .xj. dach in iulio des nachts omtrent
twe vren en reysden op te iherusalem. Iherusalem is gheleghe
van rama .xxx. ytalienische milen wel ghemet. Almen gaet
van rama ter rechterhand is dat casteel Emaus staede van rama .xx.
milen. van iherusalem. lxxx. stadie daer rust cleophas een vanden .lxxij.
discipulen cristi Niet veer van emaus leyt een stedtlyn modon ghenoeet
dair die machabei ghebozen ware dair is. vij. iair offlaets en. vij. carene
dair vandaen niet veer te iherusalem wert is begrauen op een hoghen
berch die heilighe propheet samuelt In alle dese voirghenoeemde steden
is. vij. iair offlaets en. vij. carenen. dair by ter rechterhand leyt dat dorp
Ramata van welke samuel gheboze was ende ioseph van aramathia
velck dat graff wtgheshouden in een steen toe behoerde. in welke dat alre
heilichste lichaem cristi begrauen wort

IWanden inganc in iherusalem
Inder heilighe stadt iherusalem staen veel heilighe steden dies
men all in enen dach elck bysonder niet versoecten en mach on-
der welke nochtans die tempel des heilighen graffs die ouerste
ende eerweerdichste is bouen alle die ander

Open voirseiden dach als opten .xj. dach in iulio omtrent .vi.
oren. nae middach quamen wy in die heilighe stadt iherusalem
offgaende van onsen ezelen inghinghen wy te voet inder heili-
gher stadt iherusalem in welke inganc vergiffnisse van allen sunden
is. Men verhenghet dair gheen pelgrims in te ryden.

Inden alre eersten quame wy noch den seluen auont voir den tempel des
heilighen graffs om offlaten te verdienē dair nae worden wy gheladt
in dat hospitael der pelgrims Nochtans ghinc ick mit mijn medebro-
ders die mit mi dair waren ghecomē ouer dat meer inden cleyne calins
huus by dat voirseide hospitael die ghemeenlicke alle spracck verstaet
en oeck ghemeenlicken reyst mit die pelgrims tot sunte katherijn Dese
ontfent ons ter herberghe ende dede ons een camer dair wy in rustede
dien dach want wy zeer moede waren.

Van die heilighe steden te iherusalem tuschen dat hospitael der
pelgrims ende den berch syon legghende.

OEs morgghens opten .xj. dach in iulio wast sonnēdach doe qua-
men wy pelgrims altesamen en ghinghen opten berch van syon
versoeckende onderweghe alle die heilighe stede. Inden eersten
quame wy ter seluer stede dair die ioeden mit ghewelt woude nemē dat
lichaem onser lieuer vrouwen als die discipulen dat droeghen om te be-
grauē in dat dall van iosaphat Van dair quame wy ter stont gaende
tot die selue stede dair die heilighe apostell petrus als by god driewerff
versacct hadde ghegaen heeft wt dat huus cayphe ingaende in een holt
dair by bitterlick ghescreyt heeft. Dair nae ghinghen wy in die kerck

totten heiligen enghelen gheuoemt dair in voirtsden tijden gheslaen
 heeft des bycops huus annas gheuoemt in welke onse heer ihesus alre
 eerst gheleyt wort vanden berch van oliueten dair hy gheliden heeft
 grote verjmaetheit dair hy gheslaghe wort van ten dienre aen syn ghe
 benedide manghen. Vandaeen quame wy in een ander kerck tot sunt iak
 natoirs gheseten dair hiervoirtins gheslaen heeft dat grote hoec huus
 cayphe in welke onse heer ihesus bespot was en syn aenschyn beoet wert
 in syn heilighen hals gheslaghen wert. en alle die nacht zwaertick ghes
 punt wert. Dair wert oec ghewesen een enghelstede dair die ioeden ihe
 sum in sloren terrijt dat die ouerste der ioeden den raet ghehouds hadden
 wat sy mit ihesus wouden doen. Dese stede is gheuoemt die kercker ons
 heren. En hoe well dit inden ewangelii niet wtghesproken gheuonden
 en wert. want niet alle die dinghen die cristo gheschieden bescreuen syn
 nochtas om dat openbairlick dese heilige stede huidensdaghes noch dair
 is. en die ghetuichnissen die dair off bewijst worden en sell niemāt hem la
 ven duncken datter vreemt off loeghentaell is. Dair is oec die zeer gro
 te steen den welcken wy lesen dat vanden enghell vanden graeff ghetijt
 was en is huidensdaghes een althair steen op een groet altair in dese voir
 screue kerck santi saluatoirs. Dair int hof welcke staet aen die lichter
 hant is een boom mit stenen ombelaghen dair die dieners der ioeden. en
 petrus mit hem by dat vuert hem selue wernede. mer gaende witten sel
 uen hof in een strate ter rechterhant staet een steen inden hoec in welke
 stede maria stont als petrus alre bitterlickste screyende wtghinc wt die
 sael des princes der preesteren waarom hy van screyen marie die glorio
 se maghet vraghende nae horen zoen niet antwoerden en mochte. Dair
 heeft oec die ghedenide maghet maria die begheertick was te weten
 van horen zoen verwacht tot smorghens toe wanneer sy ihesum ghebō
 den wtleyde tot pylatū den rechter dair die alre bedroeffste moeder horen
 lieuen zoen naeuoghende. Van daen quame wy dair een oude veruall
 ten kerck staet die alken mit stene ombenwert is dair maria na die doot
 ihesum. viij. iair lanc totten dach hairs hemelhairs gheuoent heeft.
 dair is offlaer van allen sunden. Dat dese selue kercke aldus verghebet
 en veruallen bliffit en is niet by sculde offte ghebreeck der kercken ghelou
 ghet menschen mer want die hadene niet liden moghen datmen dair
 rimmert. In alle dese voirscreue steden is. viij. iair offlaers en. viij. carent.
 Dair by die stede dair die maghet maria ghestoruen is en opghenouert
 inden hemell. is een lichtecken van een capelle die dair hieruormaels
 gheslaen heeft inden welck sancte iohan euagelist ghelyckerwijs als cap
 pellaen der glorioser maghet maria dicwill voir hant missen ghedaen
 heeft nae dien dat cristus te hemell gheuaren was. dair siemē noch een
 deelt des altairsteens opten welcken dese selue sunt iohan missen ghedaen
 heeft. Dair wert oec ghetoont die stede dair sinte mathys in Judas

Iste tot een Apostel veroren wert ende die stede is ghereyent mit een
rode steen. Vandair te reysen totten berch syon by die kercke is die stede
dair die alteselichste maghet maria daghelic haer alle innichste ghebe
den te doen plaech. **V**. Dair werden oect twee stenen gheroent op welker
een cristus prekende syn discipulen wt dat volck sat. Op die ander sat
syn alle weerdichste moeder en hoede syn leringhe. Onder die kerck des
berchs van syon een deels en een deels buren is die stede der begrauninghe
der propheeten en coninghen van yrahel Als danids Salamons. ende
meer andere der welker dese die namen syn Robca Abya Afa Jhsapbar
Joan. Ghozias Abalia die coninghinne Joas Amasias Pzias Jo
shan Awaz Ezechias Manasses Amon Josias Joacham Elyachim
Jacomias Sedechias die welcke nochmans niet alle in een stede begraven
syn als dat openbair is in die heilige scriffte Tot aldus danighe graff
sieden der coninghen en laemen in gheenrewys den kercken ingaen. **O**
der die saracene die welke dese stede aen en eeren. hebben hem seluen dair
muytteam in hoire praecte dair een kercke offte capell gherummert in
welcke stede ick en sommighe van myn edle medebroeders ingegaen
foude hebben en had sacct gheweest dat ons god niet sonderlinghen ghe
holpen had wy hadden doot ghesinghen gheworden vanden saracenen
en heydenen die dair onuoerlijenlijken aenquamen. **N**iet veer van dair
staet die stede dair die eerste martelair sunte Preuen. sunte Samalliet
die leere des apostels sunt pauwel en Abybas syn zoen en nycodemus
anderwoerff begraven waren. **D**air by wert oect ghewesen die stede dair
ihesus syn auontmaect at mit syn discipulen die dair bereyt hadde dat
paesla als hem cristus ghebeden had dair oect als men seit dat paeslam
ghebrade offte ghecoect wert dairme oect zeit dattet water ghewarmt
wert mit welke ons heer ihesus synre discipulen voeten ghewaschen
heeft. **D**air nae by is die stede dair dauid penitentie doende voir der
dootslach drie den welken by gheboden had voir in die strijt gheset ihe
werden die vij. psalmen die wy die psalmen van penitentien heeren ghe
maect heeft sonder twiuel dair ingebauē des heilighen gheests dair nu
die indianen hem seluen een clooster gemaect hebben. **I**n alle dese voir
sacuen steden is. vij. iair offlaets en. vij. carenen. **A**ls wy alle dese steden
doer ghegaen waren so syn wy inghegaen in dat clooster des berchs van
syon dair is een godlycke en suuerlycke overwulffte kerck en was als ick
waen om onse roecoeste suuerlycker dan sy plaech roebereyde en versciert
mit costelycke tapceten ghehanghen aen die wanden en mit andere scien
heyden die welke hier voormaect hartoch philips van burgundien te sa
men mit iaulysche bistant van dusent ducate doe hy leefde wt deuocie
tot dese stede ghegheuen heeft tot nootrufftricheit der broederen die dair
god dienende syn. **E**n dat selue dede oect syn zoen karolus doe hy leefde
Want oect syn naefesutter reghenwoerdich heer die alle doerlychtrichste

ende victorlose hertoch van Burgondien Maximilianus dat selue
enpelt synre voirdaderen nauolgher.

I Ter stont als wy dair inghegaen waren inder kercken hebben die broe-
ders een schone heylighe dienst der missen ghedaen doe die wt was heb-
ben sy alle gader aenghedaeu ghewijde ornamenten en hebbe ghedaen
een processie ofte omganc die wy nader ghewoente nauolghede In
voirtgaen mit die processie worden wy gheleydt tot dese steden.

I En eersten tot die stede dair nu dat hoochaltair is dair cristus syn leste
auontmaek dede mit syn discipulen ende nae dat paeslam inghejet heeft
dat sacrament syns lichaems en oeck mede syns duerbare bloets tot een
spys ende dranc synre ghelouigher menschen.

I Dair is volkomen offlaet en vergiffenis van allen sunden. **I** Men die
rechtseide des voirtghenomenen atrais is die stede dair cristus ghewas-
chen heeft die voeten synre discipulen

I Dair nae quame wy op die stede bute dat door dair die heilighe gheest
opten pieterdach nederquam opten apostelen in vuerighen tonghen.
Dair onder is dietaffel dair off ghesproken is in welcke is een grasse
te der coninghen inde propheten van israhel in welck grasse wy insagge
doir ten veynster want dair gheen kersten ingaen en moete vanden hey-
denen In dese stede is oeck volkomen vergiffnisse der sunden.

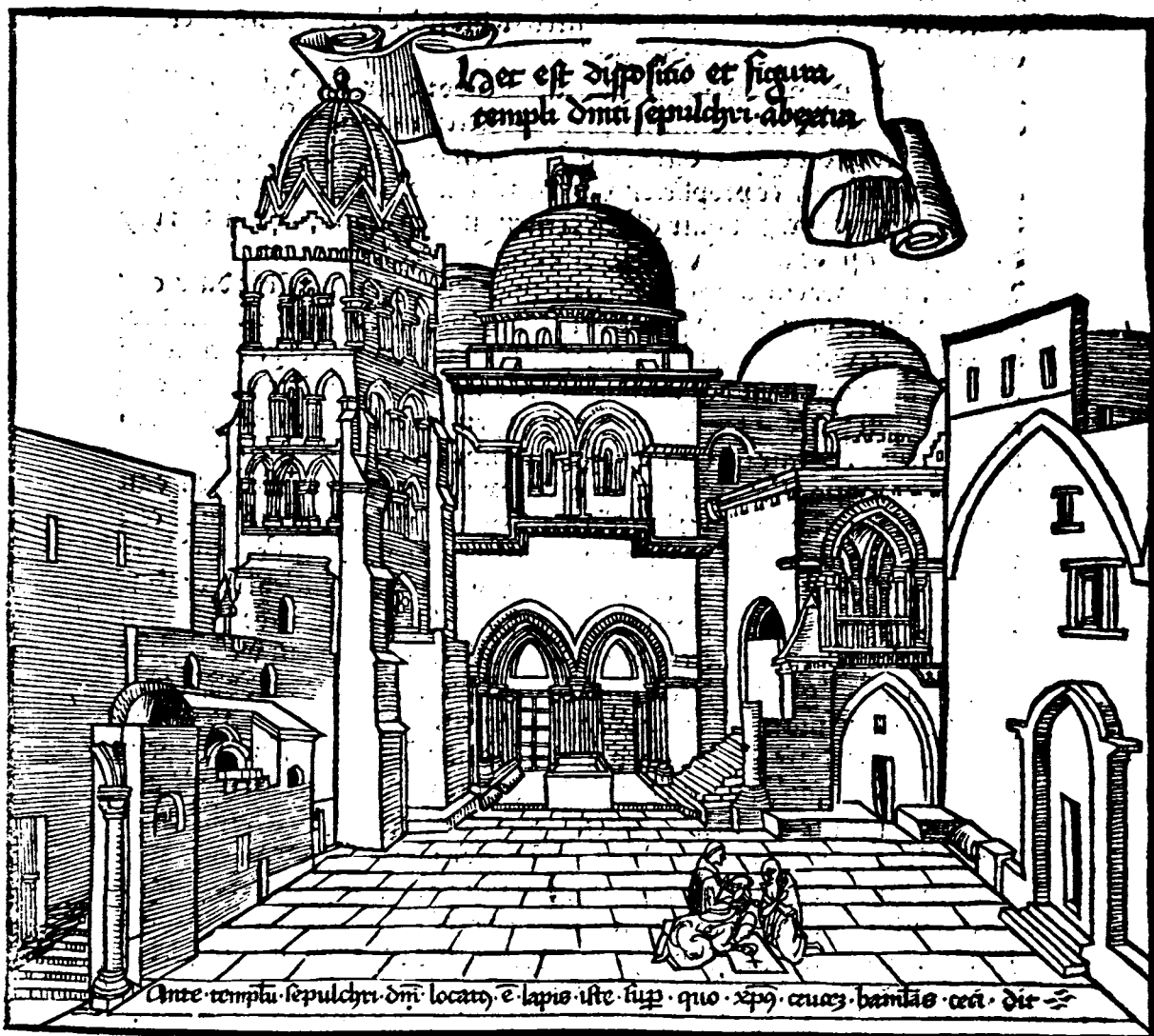
I Vandair een weynich voirtghegaen quamen wy tot die stede dair cri-
stus nae synre verrisenisse syne discipulen openbaerde mit besloten doe-
ren ende nae. viij. daghen als die discipulen wederom vergadert wart
ende thomas mit hem doe gheboet hy thomas syn vingher wt te stecke
ende oeck syn handen toe te tasten ende in syn syde te stecken Als sunte is
han bescreufft. Dair is. viij. iair offlaets ende soe veel carenen.

I Als die processie gheeynder was worden wy ghenoder en ghebeden van
den Gardiaen en van synre broeders als ghewoenlick is mit hem te eete
voirt welcke ende voirt hoir andere diensten en dienstachticheyden die sy
ons dicwill en quetlike ghedaen hadde wy hem goerwillichlic vel. ael
hebben. Van dair wederomgaende tot onse herberghe onder weggen
inghinghen wy in die kercke dair die iacobiten woenen. in welcke stede
herodes den heiligghen apostell sunte Jacob die minre dede ontsoofden.
Dair is oeck. viij. iair offlaets ende. viij. carenen.

I Hier veer van dair is die stede dair cristus nae synre verrisenisse opens
baerde marie magdalene en die andere deuote vrouwen in den wech als
sy vanden graue quamen segghende tot dese vrouwen Weest ghegruet
die welcke vrouwen syn toeghegaen en hebben syn heilighe voeten ghe-
houdt. dair is oeck. viij. iair offlaets. En vant wy in de toecomede nachte
nader onder ghewoente inghelare soude werde in den tepel des heiligghen
grasse ons heren soe rustet wy ten weynichtrits bliuende in onse herber-
ghe niet langhe

Ende gheschiet waren dat iherusalez ghelegghen is op een zeer hoghe stede.
 ende men siet wt iherusalez dat ghebedde lant van arabien. en den berch
 Abarim ende Nebo ende Pbalga die effenheit des iordans ende Jericho
 ende dat dode meer tot die steen der woestenen. Ick en hebbe gheen stede
 offte steyde ghesien die schoone wesen heeft. En men moet tot dese stede
 van alle syden opclimmen want sy gheleghe is op die hoogste stede die
 in dat lant is behaluen. Gylt welke twee milen staet van iherusalem.

¶ Dit is die ghestalenssijende figuer des tempels des heilighen graffs
 ons heren in iherlm van huten. Doer den spell des graffs ons heren is ghe
 leyt die steen op welck cristus dat cruus draghede nederghewallen heeft.

Vanden inganc in den tempel des graffs ons heren ende van die processien ende omganc die dair binnen in gheschiet tot die heilighe steden.

Open. xij. dach in iulio te vespertijt worden wy vanden beyde die regierers der heilighe stadt van iherusalem ghereelt ende in ghelaten in die eerweerdighe tempel des heiligen graffs ons heren die welck ons die doet op deden. **W**arom een yghelycke van ons pelgrims gauen. v. ducaten. dese tempel en doen sy numermeer anders op dan om die pelgrims die dair comen off om die broeders te veranderen die dair gheschiet werde om dat heilighe graff te beware. **T**erstont als sy ons inghelaten hadden sloten sy den tempel toe meer dair inghynge mit ons die gardiaen en veel va syn medebroeders. soe vroe als een deuoet offte innich kersten meniche offte pelgrum syn voer in den tempel. ser vercrighet hy volcomen offlaet van alle syn sunden. **D**it is die gheschicknisse des selue tempels. die kercke is roont ouerdwars tusschen die pyteern. lxxij. voeten wijt die welck staet van die butenste muer der kercken. x. voeten. ouer dat graff ons heren dat welcke staet int middell der kercken is een roont gat also dat die gheheel croft des heilighe graffs bloot onder den hemel is. **D**er galgathana die kercke staet aen den tempel die welck lagachrich is. en is dair aen gevoecht voir een choor der kercke des heiligen graffs mer sy is een wenich leegher. nochtans synse alle beyde onder een dach. **D**at gat offte spelunc int welck dat graff ons heren staet is. viij. voete wijt. van buten om en om mit marmorsteen bedekt mer binnē in ist een steen ghelickerwijs alst was doe dair cristus in begrauē wort. **D**ie duer tot desen spelunc offte gat gaet in vaden oeste en is zeer leech en cleyn. **D**at heilighe graff is aen die rechterhat alme in comt by die wandt noouwert en is buten van grauwe marmorsteen verheue bouē die deel die hatbreet. viij. voete lanc ghelick als die croft offte dat spelunc binnē in is en is van allen syden besloten noch dair en mach gheen licht van buten in schine want dair gheen weynster aen is daier licht doit comē mach. **D**er dair hanghen. ix. lampē ouer dat graf ons heren binnen in verlichtende. **D**oit dit spelunc des heilighe graffs is oec een ander spelunc van eenre lanc van eenre wijt van eenre ghe daente van binnē en van buten. die dair buten is hem dencket dat dese twe een syn en alleens. mer als ghi binnen in syt soe siet ghi dat. se midden doit van malcader mit een wandt ondersheyde syn. **D**en gaet eerst in dese en dan voirt in die ander dairt heilighe graff in is. **D**ie vrouwen ghinghen in dat butenste doe sy seyden wie sell ons den steen offlegghen. **E**nde dese steen was aengheweyntet aen die duer des binnenste speluncs. **D**aer leyt noch hiden daghes een groot deel van dese steen voir die duer des binnenste speluncs dairse midden aengheweyntet was.

*offt laet
van alle syn
sonden*

Dat ander deel is ghebrocht opten berch van Syon voir een steen onder een altair die ick dair oeck ghesien hebbe Die berch vā caluarian in welck ons heer ihesus ghecrucst is staet vā die stede des heilighe graeffs seichondert voeten en men climt op tot die stede dairt heilighe cruus in een steen ghestaen heeft. xviiij. voet vā die deel der kercke Die schoer des steens dairt cruus in ghestaen heeft is also wijt datter een mēsche syn hooft in steken mach Want ick dair mijn hooft in ghesteken heb Dese schoer is lanck. xviiij. voet van bouē dairt cruus ghestaen heeft tot beneden op die deel der kercken. die verwe des bloets ons heren ihesu cristi schinet noch opēbaerlick in die schoer des steens dese schoer was onder syn lichterhant. dair is oeck by die stede des lichterhants een zeer schoon en suuerlick altair ghetimmert die deel van dese capell is gheheel vā marmousteen ghemaect en die wanden syn mit marmousteen bedeckt ende van musirten werck mit alre soonste gout versiert. Die stede dairt cruus in ghestaen heeft is een gat rwe hantbreet diep ende is so wijt dat ick dair mijn hooft in gheleyt heb. Dertwert van den berch van caluarian. xviiij. voet staet een altair onder welck is een deel vander colūme dairt onse heer aen ghegheselt wert die dair ghebrocht is wt pylatus huus en is bedect onder die altairsteen also datmē nochtas die tasten sien en cussen mach. Dese colūme is van een steen porfirico gheuoer bruyn mit sommighe rode vlecten van naturen die welcke dat ghemeen volck neemt datter droepelen syn des bloets ihesu cristi Men seit datter ander deel des colūmes te constātinopolim gheuoirt is. Van dat altair des ses colūmes oestwert. v. voet climt neder. xviiij. trappē tot die stede dairt cruus gheuondē wert van helena. dair is een capell en rwe altaren veer onder die eerde die stede in welck dat cruus begrauē is gheweest duncker my een vanden grastren des stadts ghewesen is in welck die cruce doe die lichamē offghenomē warē in gheworpen wordē dair bouen op ghedraghē syn die vuylnissen en onreynicheidē wter stadttertijt dat helena dat cruus gheuondē heeft en die stede ghereynicht wort Want die stede der passie was by die stad in welck stede een hoff was Die stede dair maria stont mit die ander vrouwē by dat cruus en was niet onder die arme des cruus totten noordē als die sommighe seggē willen mer voir dat aenschyn hairs lieuē zoens bynae totten westen. want die stede dair sy ghestaen heeft wert ons ghewesen teghē dat aensicht hairs lieuē zoens hanghende andē cruce onder den berch en steen in welck dat cruus ghestaen heeft en wert dair gheert vanden kerste ghelouighe menschen welcke stede ick oeck dicwill ghesie heb cristus hanghede aendē cruce keerde syn aensicht teghē datwest als die somighe seggē dat dair wt openbaer is want die grote cuyle dair hier voir off ghesett is welck was vanden westen ouer die stad grauē was affter dat cruus ende dair was dat cruus ingheworpen ende dair nae gheuonden als coets voir ghesett is.

In dese kerck syn veel altaren betamelick gheset en versiert. **B**utē voir die wester doere van dese kerck is die stede dair maria vā egyptē hair ghebet dede voir dat beelde onser vrouwe doe sy by der verhenghensse godts verstorē wort doe sy inghaen woude inden tempel dair sy een troestelick antwoord ontfinc van maria en ghinc indē tempel als ander menschen. **D**it syn diē ander heilighe stede des tempels die wy in dese nacht mit processien omgaende deuotelick versocht hebbe doe ons die minrebroeders voirghingē en bewysde ons dese steden ghelickerwijs hier nae volcomelijcker en bescheydelijcker onder wesen wert. **I**nden eersten die capell des heilighe graffs dair off gheseyt is. **D**aer nae een capelle ghewijet in die eere der heilighe maghet maria in welke die gardiaen en syn broeders inghinghe en hebbe aenghedaen ghewijde, ornamēten en mischewaet en begonnen een heerliche processie mit die letanien die welke wy ter stont naeuolghende gaende tottē hoghen altair der seluer capellen. want dair is die stede dair hem cristus alte eerst voir affen mensche syn altelieffste moeder gheopenbairt heeft nae synre verrisenisse. **I**tem in dese selue capell is een stuck offie deelt des colummes dair cristus an ghebondē was doe hy ghegeselt wert in pylatus huus en dair is volcomen offlaet van alle sondē. **D**at ander stuck des colummes is te romē in sunte prayedis kerck en is ghelycke groot als dat ander. **I**tem een ander stuck dier ghelycke is te lugdunē in die grote kerck. **I**te in der seluer capelle is een ander altair te lichterhant vanden hoghen altair dair heilighe cruus lan ghe tijt ghebeelt en all ghestaen heeft nae dien dattet gheuondē was vā helena. **E**n dair is noch een deelt des selue heilighen cruus onthouden. **D**aer is. vij. iair offlaets en. vij. carenen. **I**tem in tusschdell van dese capell leyt een ronde marmoer steen op die stede dair dat cruus ons heren op een dode vrouwe gheleit wert en verwecket wert van der doot. **D**oir welke dat heilighe cruus onderscheyden wert van die ander cruce die dair oeck ghevonden worden en dair is. vij. iair offlaets. **I**tem als wy in die capell quamē vonden wy dair twe ander marmoer stenē wijt ende ront van welcken een leit op die stede dair cristus hem maria magdale na openbairde nae synre verrisenisse in een ghedaente een gaerdenairs. **D**ie ander leyt op die stede dair maria stont en mit hair eighē naem ghe ropen wert en antwoirde. **M**eister. **E**n dair is oeck. vij. iair offlaets. **V**an dair voirtgaende inden tēpell ghinghe wy in een ander capell op een steentruets ghemaect dair niet meer dan een altair in is. dair is die stede dair cristus ghebondē wert en verwachtēde tertijt dat hē dat cruce bereyt was. dair is oeck. vij. iair offlaets. **V**ā dair een weynich is een capel mit een altair dair is die stede in welke die gheen die cristū cruus hē selue die claderē toe deylde forwerpende op die claderē. dair is oeck. vij. iair offlaets. **V**an dair clommē wij op. xxx. stenē trappen in een capell die vā sunt helena gheteyt wert dair sy oeck har deuocie plach te hebbe.

dair bliuende nae datter cruus gheuonden was. Dair is oeck die stede
 die sij opgrauen leit dairt cruus in verborghen lach ende dair was eerst
 niet meer dan .vij. iair offlaets Mer seyrus die vierde paues heeft dair
 volkomen offlaet ghegheuen en vergiffnis va allen sunden. // Vandair
 noch .vij. trappen ofgaende quamē wy in een spelunct .xxij. woeten lanc
 dairt heilighe cruus gheuonde wert die speer die naghele en die doornē
 croon te samē int iair .ccc. en .vij. nader passien cristi. en dair is volcomē
 offlaet van allen sunden. // Mer dese cuylt comē wy wederop ende vort
 gaende quamē wy tot een altair inden tempel onder welke is een steen
 ghelyck als die columme op welke steen cristus gheseten heeft in pylas
 tus huus als hy mittē doornē ghecroont wert bespot en bespoghen wert
 dair is .vij. iair afflaets. // Vandair noch opclimmēde .xxij. trappen
 quamē wy op den berch va caluarie dair cristus ghecruust wert en dair
 is suetlyke ouerwulffde capell dair syn altoes .vij. barnēde lampē want
 dese stede zeer heilich en eerweerdich is. // Dair is een gat weggehouden
 in een steen dairt cruus in ghestaen heeft en is drie hantbreet diep. mer
 ten is ny niet meer dan een palm wyt wanttet mit een copere plaet om
 beleyt is datmen dair niet off nemen en mach. Dair oeck .vij. hantbreet
 offte palmē van die stede des lichterarms cristi inden cruus hanghet
 de is een grote schoer in een steen also groot datter een mensch in legghē
 mach welke schoer doit dese steen tot onder die eerde gheborsten is doe
 cristus steerff anden cruce dair oeck die gloriose maghet maria sunt ian
 en sunt maria magdalena mit die ander heilighe vrouwē een weynich
 beneden stonden in die tijt der passien en des doots cristi ende dair is oeck
 volkomen offlaet van allen sunden. // Onder den berch van caluarien
 nederclimmēde te luffterbant staet een ander capell die welke ghewijet
 is in die eer onser lieuer vrouwen en sunt ian. in die stede golgatha ghe
 noemt dairmē oeck dese voirghenoemde schoer siet nederstreckende van
 bouen doit all die steen tot onder die eerde als gheset is. Dair oeck ghe
 uonden wert dat hoofft onses eersten vaders Adam. en dair is .vij. iair
 offlaets. // Mer men climmet niet off mit die processie tot die stede. //
 Vandenberg van caluarie gbinghen wy vort mit die processie tot een
 stede mit een witten steen gbeteykent dair die maghet maria bedruckt
 gheseten heeft doe dardode lichaem ihesu offghenomē wert van den cru
 ce en in haire schoot gheleyt wert dat men ter stont begrauen soude ende
 dair is offlaet van allen sonden. // Ten laetsten quamē wy mit die pro
 cessie in die capell voirscreuen des heilighe graffs cristi die welke breet
 en ront is. // Int middell deser capellen staet dat heilighe graff en die steen
 dairt heilighe graff mede ghesloten was in sunte saluatoirs kercke. in
 ons heren graff syn .xxij. lampen altoes bernende Erde voir dat graff
 staet een cleyn capelletym in welke staen altijt drie lichte bernede Dair
 is oeck volkomen vergiffnis van allen sunden.

Dair vandaen quamen wy wederom in die eerste capelle der maghet maria wt welke wy mitter processien eerst wt ghegaen waren en weder ten eynde ghecomen. Dair na als die processie ghedaen was so at ende dranc een yghelick als wy dair hadden. dair nae in dat ander deel des nachts ghinghen wy dair wy wonden ouerall en vande die heilighe steden in den tempel. En dair wairen gheschicket diechruaders een yghelick diechtede syn sunden op dat by inden dagheraer ten heilighe sacramente gaen soude. En dit was den. viij. dach in iulio wannec die pelgrums dat heilighe sacrament ontfinghen onder die dienste der mussen die heertlicke ghesonghen wert opten berch van caluarien. Mer ict mit meer eedele grauen en banreheeren ontfinghen dat heilighe sacrament inder nacht in die capelle des heilighen graffs.

¶ Dan den wtganc wtten tempel des heilighen graffs ons heeren ende van ander heilighe steden binnen iherusalem.

De dit all gheleden en ghedaen was des morgbens als die son op ghinc en clairlic schinnende dats opte. viij. dach in iulio als die doeren op ghedaen wairen worden wy by namen wtgheropen vanden heydenen die ons dair in ghelaten hadden. Wy wtgaende saghen dair die graffsteden der kersten coninghen zuytwerps in den tempel als by naemen des conincks mathisedech. en des conincks waldani.

¶ Item des harrochs godenairt van bulion des eersten conincks van iherusalem welke by ander kersten coninghen sonder middel in dat selue rijk nae gheuolghet hebben die dair alle eertiche begrauen sijn. Die welke iherusalem en dat heilighe lant doit grote victorie ghewonne en va die macht der onghelouigher. by. viij. iair en. viij. daghen dair nae verlost beschermt en well gheregiert hebbe so langhe totte laeste coninc gwido gheuoemt onder welke dat weder gecome is onder die heerscapie der saracenen alst noch huidens daghes als hier nae bet bescreuen sell werden.

¶ Item int middel des choors in desen tempel wert ghewesen een steen verheuen vander eerde hebbende een ront gat een palm wijt off luttell mit dairme seit datter middel der eerde is van alle die werlt. In desen tempel syn oec veel versheyden nacen van menschen die in versheyde stede des tempel wone hebbende sonderlinghe ghewoente en zeden en onghelycke sacrificie en wyse die hem all verblide kerste te wesen nochtans hebben sy veel dwalinghe en kettherien dair wy hier nae volcomelicke off segghen sellen. Doit die tempel staen drie capellen. die eerste is ghewiet in die eer van allen enghelen die ander ter eeren sijn ian baptist. die derde ter eeren van maria magdalena. in een yghelike van dese capellen is. viij. iair offlaets ende. viij. carenen. ¶ Itē by den tempel affter den berch van caluarien wert ghewesen een breede steen op welke alsme seit Abraham synē zoen isaac woude gheoffert hebbe. En dair by staet een zeer oude olīue boom in welke Abraham onsiarde sach een boec hanghende mit syn

Woont den welcke offnemede bij gheoffert heeft in die stede syns zoens wt
 ghebot des enghels. **L**iet ver van dair in die muer des tempels wert ghewe
 sen een altair in die muer ghemaect op welcke **M**elchisedech gheoffert
 heeft syn sacrificie bewysende te voeren dat noch cristus dair nae in dese
 stede een warachtighe offerhande doen soude in den cruce. **I**tem voidē
 tempel. **x**. treden is een steen gheset tot een teyken dat cristus draghende
 syn crus van weemodicheit en crancheit dair neder viel opter eerden on
 der syn crus dair wert oeck een ander steen ghewesen by die muere welcke
 noch merckeluycke teykenē heeft des bloets ons heeren ihesu cristi

Des anderen daghes dars optē. **xiiij**. dach in iulio doe wy misse
 ghehoort hadde in sant ians hospitaal hebben wy versocht die
 heilighe steden naeuolghende den gardiaen ende sommighe vā
 synre broederen die ons die steden wysden. **A**lso voirtgaende doir die lā
 ghe wech die cristus ghinc doe hy gheleydt wert wt pylatus huus tot
 ter stede dair hy ghecruust wert. **D**oe quamen wy tot dese heilighe stede
 soe sy hier nae bescreuen staen. **I**te tot dat huus der heiligher vrouwen
 verona welcke sestatshondert treden staet vā pylatus huus dair cristus
 ghedruckt heeft dat beelde syns aensichtes inder seluer vrouwe doeck dat
 huden te romē is. **I**tez van dair quamē wy totten ruycke mans huus die
 begrauen is inder hellen als in dat euangelio staet. **I**tem dair nae qua
 men wy tot een scheydt wech dair veel vrouwen stonden die onse heere
 ihesum bescreyde doe hy gheleit wert totter doot. tot welck ihesus sprack
 ghy dochteren van iherusalm en wilt niet screyden op my. **O**er ouer v
 seluen ende ouer uwe kinderen. **I**tem vandair quamē wy tot noch een
 scheyde wech dair die stede staet in welcke die ioeden ghedwonghen heb
 ben **S**ymon cyrenen als hy quam vanden dorp dat hy draghen soude
 dat cruus affter ihesum. **I**tez doe quamen wy tot die stede dair die ma
 ghet maria stont wanneer sy te gemuct quam hāre lieuen zoen dragen
 de syn cruus in welcke stede maria van grote droeffnis van hāre seluen
 wert in der seluer stede heeft sunte helena een kerck ghemaect die nu heel
 veruallen en verdoruen is. **L**ochstans en mach in die selue stede niemāt
 vanden heydenen timmeren by miracule van god als men gheldeffr.
 wantet dicwilt begonnen is en atroes ghevonden wert datter gheen tim
 meringhe sliuen mach. **I**tem wy quamē tot een straet offte steech dair
 een stenen boghe staet ouer die straet en wech op welck boghe siemē twe
 witte breede stenen op die een stont cristus als hy verordelt wert totter
 doot. **E**nde op die ander stont pylatus als hy die sentencie gaff teghen
 cristum dat hy ghecruust soude werden. **I**tem wy quamē tot pylatus
 huus in welcke cristus ghegeselt wert ghebonden gheslaghen ghecroont
 en veel onrecht en versmadenisse ghedaen wert. **I**n dit huus en wert
 niemant vanden pelgrims inghelaten dan om sonderlinghe gunste
 alleen offte heymelick. **A**lso quā ick oeck dair in mit luttel edele personē

om ghesat dat wy dair off gaue // Item tot herodes huus dat ter kuffter
bant staet van pylatus huus oppgaede in welck cristus ingheleydt woir
herodes ghebrocht werrt en van den iorden besculdighet ende ten laetsten
van herodes versmaect werrt en hem een wit cleet aenghedoen werrt tot
bespottighe Ende dair nu is een scooll der onghelouigher kynderen.
Item van dair quamen wy int huus dair maria magdalena alle hoir
lunden vergheuen worden.

Van salamons tempell.

Item van dair quamen wy tot die stede dair wy Salamons tempell
van buten aenghesien hebben die gherimmert is mit ronden wercke en
griecsche maniere zeer hooch en breet mit loot ghedect mit wtgheloude
costelycke stenen ghemaect. Dren omganc des tempels hebben die heys
den een maen gheset off sy in eclipsi wair ghelickerwijs sy pleghen te ma
ken in alle hoire kercke in welck inganc sy ghemeentlic een halue maen
setten. Woir dese tempell is een brede effen plaets mit marmoersteinen
belcyr. Item by dese selue tempell is een langhe kerck mit loot ghe
dect die voirtus porticus salomonis ghenoeint was. Mer als iherusa
lem was onder die heerscapie der kersten werrt die kerck ghenoeint nader
maghet maria also dat sy ghenoeint was een tempel der maghet maria
In dese tempell hebben die saracene. viij. hondert lampen altyt bernende
In salomons tempell. viij. hondert lampen want dat porticus voir
ghenoeint is groter dan salomons tempell By desen tempell heeft die
zoldaan die nu regiert ghemaect een nywe kercke offte muschkeam in
welcke ick gheweest heb opten dach der heiligher maghet praxedis ende
altyt barnen dair. lxxxviiij. lampen Dese kerck is zeer groot // Item on
der die voirtghenoeinde kerck onser lieuer vrouwen die porticus salomo
nis ghenoeint is dair is een rymmeringhe onder die eerde wonderlycke
en breet also datmen dair well soude in setten. vi. hondert perde. Dese
selue kercke houden die heyden in. en sy laten niet lichtelick die kerste dair
in comen. // Item die saracenen hebben salomons tempel in grote cere
gheen onreyncheyden dair in verhenghende want sy gaen dair in mit
blooten voeten en noemense een heilighe steen en niet den tempell gods.
om dese reden want int middell des tempels is een cleyn steen mit yser
om betrakhet als ons die versaepte kersten die wy mamelucken heeten.
gheseyt hebben Gheen saracenen offte heyden vermeet hem desen seluen
steen in enigherwijs te ghenaken Wi comen nochtans van veere lande
versoeckende deuotelick desen steen. want men leest veel wonderlike en
grote wercken die opten seluen steen gheschiet syn // In den eersten melchi
sedech die preester des ouersten gods offerde dair op wijn en broot // Item
iacob die patriarch sach by dese steen ende sloop ende sach in syn slaep op
dese steen een leer staende welckes leers hoochheit die hemell rakede ende
sach die enghelen op dieker op ende off clummen. // Item dauid heeft

ghesien een engelt staende op desen steen hebbende een wtghehoghen
 zweert. Item op desen steen hebben die pueesters des tempels offerande
 gheset vele offerhande dat vuer van hemel comende al heest verbrar
 heeft. Item ieremias die propheet als men seyt heeft die arche gods
 nu miracule besloten in dese steen in die tijt des gheuanghenisse der ioden
 in babilonien ende heeft ghesait doir die gheests der propheeten dat dese
 stede onbekent soude bliuen terrijt dat god syn volck ontfermen sell hier
 om vermoeden veel menschen dat noch die selue arche dair in beslotē is.
 Item op dese steen wert cristus gheoffert inden tempel wanneer die rech
 uerdighe symeon hem ontfenck in synen armen. Item op den selue steen
 heeft ihesus gheseten int middell der doctoren als hy. xij. iair oude was
 hoerende en vraghende den doctoren. En dair nae als hy. xij. iair oude
 was heeft hy dicwill dair op gheseten prekende den volck. Item van sa
 lomons tempel seyt die heilighe scrift veel eerwerdighe dinghen die
 welke hier niet van node is al te vertellen. Dair nae quamen wy tot
 sunte steuens poort dair hy doer gheleydt wert niet veer vandaen wert
 hy ghestent. Dair siemē oech die stede dair ghestaen heeft sunte pau
 wels die toe saulus gheuoemt was hoeneer die ioden sunte steuen stene
 te hoir clederen by hem neder leyden. Dair wort ons oech ghewesen die
 gulden poort doir welke cristus opten palm dach sitrende opten ezell in
 iherusalem reet. Den laet dair gheen korsten menschen comen nae by de
 se poorte. mer soe vie vanden pelgrims aensiende dese poort tot den selue
 syn ghebet doet verwerff verghiffnis van alle syne sunden.

¶ Van dat nedergaen inden dall van iofaphat.

DAer nae ghinghen wy neder in dat dall iofaphat totten torrent
 Cedion welck torrent des somerdaghes sonder water is. mer alst
 inden lenten is en by sonder omtrent die vasten soe is dair veel
 waters in. Item op die selue heeft helena een stenen brug doen maken
 ouer den torrent dair dat hout lach van welke dat cruus ons herē ghe
 maect wert. Den seit dat dit selue hout dair gheleghe heeft tot een ouer
 ganck ouer den torrent dair die coninghinne Saba niet ouer gaen wou
 de noch sy en woude dair niet optreden mit haren voeten. want sy bekē
 de inden gheest dat die verlosser der werlt aen den seluen houte den doot
 smaecte soude. Niet veer van dair quamē wy tot een kerck van onser lie
 uer vrouwen in welke staet dat grass onser lieuer vrouwen dese kerck is
 zeer groot en ouerwulst. In dese kercke gaet men neder. xvij. trappen
 en dair is dat grass der glorioser maghet maria inleen witte marmor
 steen ghemaect een weynich wyder dā dat grass onser heren en men mach
 dair misse doen ghelicker wijs als op dat grass cristi. En heeft twe doe
 ren dairmen wt ende in gaen mach. Dair wert dat ombenlecte lichaem
 der glorioser maghet marie vā die apostelen eertucken int grass gheleyt.
 Mer opten derten dach alst minlick te ghelouen is soe wert dat heilighe

lichaem op ghevoert in den hemel en dair mit die sieff doir die salighe
verrijenis verenghet. dair is vergiffenisse van allen sunden.

Vanden berch van oliueten. en van die heilighe iede die dair syn
int opgaen.

O De wy ghinghen wt dese voirghenoemde kercke aen die luffter
hant quamē wy aen die voet des berchs van oliueten van wets
te een wenich opgaede quamē wy tot die stede onder een hoete
steenroede dair cristus bydenve zeer bedruet ghewijt is en syn yere
gheworden is als dropelen van blet nederuallende opter cruych. Dair
nemē oec den steen op den welken die enghel staende cristu ghevoert
heeft. Vandair nedergaende soe veer als men mit een steen werpe mach
quamen wy tot die stede dair cristus sunte peter sunt iacop en sunte ian
tiet bliue segghende hē si hier soe langhe dat ick gae en brude Vandair
reysē wy weder op tot die stede dair sunte thomas die apostel als men
seyt ontfinc dat gordell der gloriose maghet marie doe sy opghewort
wert in den hemel. Van dair voirtgaende ghinghen wy inden doff dair
cristus gheuanghen wort ende dair petrus malchus syn oor. off sloech
Dair by wert gheroent die stede ghereyent mit stene dair iudas cristu
mit een ruffe den ioden ghekuert heeft en dair die ioden als hē cristus
vraghede wie socket ghy afferwert ouer viden op hoir ruggen. I loch
hogher opgaende quamen wy tot die stede van welcke cristus siende die
stade van iherusalem opten palm sonnēdach ghescreiet heeft segghende
waert saect dat ghij bekent had soe soude ghy oec scrye. Vandair wat
hogher op klimmende quamē wy tot die iede dair die enghel ons herē
als gheseyt wert broche marie die gloriose maghet een palme en voirt
kondichde haer dēdach in welke sy sterue soude Vandair een weynich
voirtghegaen in dat op klimmē quamē wy op een houet welck galilea
ghenoemt is Ende dit is die selue stede vande welke die enghel voirt
kondighende die verrisenis cristi den discipulen gheseyt heeft. by sel voirt
v gaen in galilea dair selt ghi hem sien als by v voirtseyt heeft. Want
cristus syn discipulen voirt sin passie beloofft had segghende. Rae dat ick
verresen sell wezen sell ick voirt v gaen in galilea dat is op dese voirtse
stede en niet in dat lant van galilea welke veer van dese stede ghelegden
is Ten laesten quamē wy op dat hoochste des berchs dair staet een kerck
op die stede gherimmert van welke cristus dair syn discipulen saghen
opghewaren is in den hemel ende die wolcke heeft rytum ontfanghen
van horen oghen In dese selue kercke by den inganc is een steen op welck
cristus staende opghewaren is in den hemel in welke steen darmen noch
die voertstappen cristi dair inghelaten siet ende by sonder vanden rechte
voert. Die stede des hemelwaerts cristi is ghelegghen van iherusalem drie
ghemeen milē ende dair by is een stede van welke darmen sien mach
dat dode meer dair hierwoirtmaels vyff steden ghestaē hebben als

Doms ende gomorre ende die ander die mit dat lant dair by liggende
dair nae in een vraecke der sonden reghen der naturen verfonten syn.
Dat dode meer seyt .vij. milen veer van dese stede nochtans schijnt dat
nauwe een halff myl vandaer te wesen

Vanden heilighe steden inden offganc van den berch van
oslueten.

O Der een ander wech weder offgaende van den berch vā oslueten
quamen wy ten eerste in een kercke dair sunte pelagia in ruste
dair sy oec doe sy leefte die alte strengste en scerpste penitencie
ghedaen heeft Vandair een weynich nae quame wy in dat dorp berch
phage van welcke cristus gheseyt heeft twe discipulen in iherusalem op
ten palm sonnendach segghende tot hem Gaet in dat castel dat reghen
v is en ter stont selt ghi vunden een ezellin ghebonden se. Vandair niet
veer quamen wy in die kercke des heilighe euangelist Marcus in welcke
stede die heilige apostelen nae den hemelwaert cristi ghemaect hebben
die .vij. articulen des heilighe kersten gheloiffs elc een sonderlinghe ar
tikel wysprekende sonder twiueel dair die gheest gods hem dat ingheuen
de hier veer van daen staet een ander veruallen kercke op die stede hier
uormaele gheset dair cristus syn discipulen gaff een manier hoe sy bi
den souden segghende als ghi bidt segghet aldus Vader ons die biste in
den hemel. Vandair een luttel opgaende quamen wy tot een steen op
welcke die gloriose maghet maria gheuoentlic was te rusten als sy dese
heilige stede doirgaende en alte deuotelicste vande de dicwill vermoeyt
was Dair nae gbinghen wy off tot die kercke van sunt iacop die min
re die welcke die eerste biscop van iherusalem was In dese stede openbar
de cristus nae synre verrisenisse den selue apostel in welcke hy oec begra
uen gheweest is hoe weel hy dair nae vandaen gheuoornis want die ioe
den als hy predicte ende bewys de cristum den zoen gods te wesen hebben
hem vanden pinael dats vant ouerste des tempels gheworpen en als
hy noch volstandicht cristus prekede soe heeft dair een dat breyn wt syn
hoofft gheslaghen mit een vuffers stoecke. Hier veer van dair staet dat
graff des propheetes zacharie van welcke wy reysden en quamen tot die
stede dair welck ghestaen heeft dat dorp Berchsemani

Van die heilige stede in dat dall onder den berch van
oslueten.

En laesten quamen wy in dat dall dair een toern staet in welck
als men seyt Absolon begrauen was ende dair is een groten
hoep stenen. want die heydne dair verby gaende werpen dair
stenen inden toern doer een veynster alsoe verwijtende ende een vraecke
doerde ouer die onghesoesamicheit ende wederspanicheit Absolons te

ghen syn vader David den welken verdruen wtter Stadt by veruol
ghede Alsmē leeft in dat ander boeck der coninghen in dat .xx. capittel
en in die drie nauolghende capittelen. Van dair coemmen in dat dalt
Bilde in die voet des berchs van oliueten ter luffterbant wert die stede
ghewesen dair iudas hem seluen verhanghende mit middel gheborsten
heeft Alsmē eerst in dit dalt Siloe coemt vintmen dair een schone
ende claer fonteyn een weynich onder die eerde opspringende dair die glos
tiose maghet maria dicwilt in ghewasschen heeft die doecken in welke
sy hair leue kint ihesus als hy ionc was ingewonden heeft Vandaen
quamen wy tot dat bat Siloe tot welke cristus den blijs gheborren
was doe sy slijck makete van speckel ende syn ogghen dairmede besmeert
hadde gheseyt heeft . seggende gaet ende wasschet v in dat bat Siloe
die ghegaen heeft ende hem ghewasschen heeft ende siende waerom ghe
comen is welke historia lauch vertelt wert in sunte ians capittel. Wā
dair reysende hebbe wy ghesien die stede by een boom dair ysaias die pro
phete mit een houten saghe ouermidden doir ghesaecht wert wt ghebor
des conincs Sedechie ende dair is nu een weermoes hof Dair syn oeck
veel gaten offte hooft culen in welke die apostelen en meer andere heil
ghen hem seluen verborghen hebben om die vrese der ioden. Van dair
ghegaē quame wy totten acker Acheldemach dats totte acker des bloets
die vercofft was om die .xxx. sulieren penninghen om welke cristus
vercofft ende gheleuert wert tot een stede in welke die pelgrims begras
uen soude werden drie van die penninghen syn soe goet als een ducate.
Ende dese voirghenoemde acker is mit vier mueren ombestoten offt een
toorn wair bouen mit een ghewulst ouerdeet hebbende .vij. gaeten van
bouen ondersheyden doir welck gaeten die dode lichame der kersten dair
in gheworpen werden Ende die halighe vrouwe helena heeft desen acker
aldus besluten laten. ende desen acker is vuyftrich voeten breet en twes
endeseuentich voeten lanc Als wy all dese steden versocht hadden qua
men wy wederom tot iherusalez wy waren vermoeyt vant reysen doir
soe veel wegges ende het was ter stont maeltijt. als die ghedaen was
rustede wy onse moede leden

Van die reyse tot bethleem ende van die steden dair by seggende.

OEs auonts opten voirghenoemden dach dats die .xiiij. dach in
aullio die welke der apostelen verscheydinghes dach was reisde
wy opten berch van Lyon tot die broederen dair wy vonden
ezelen bereyt dair wy opsaeten en reysden tot bethleem dat vuyf milen
van iherusalem leyt Als wy van iherusalem twe milen ghereyft ware
quamen wy tot die stede dair die sterre wederopenbarende den halighen
drie coninghen die hoir verborghen was doe sy in iherusale gbinghen
van welke matheus seyt Die sterre welke die coninghe sagghen in dat
oest ghinc voir hoir soe langhe datse quam en stont bouē die stede dair

lynt was. Dair nae quamen wy tot een kercke ghemindert op die stede
in welcke men seyt dat helias die propheet gheboeren was Niet veer van
dair wert ghewesen die stede dat die engel gods Abacuc den propheet
by den haren nam en hielden in babilonien en sette hem neder by die cuyt
der leuen in welck daniel die propheet was den Abacuc mit die spise en
dranc des waters dair ghebrocht ghespust heeft. Dair by is die stede
dair iacob die patriarch affmen seir ghewoent heeft dair oock dat graf
is van Rachel syn huysvrouwe onder een eykelboem. Van daer reys
yende in bechlem quamen wy tot een ouerschoone kerck in die eere der heiligher
maghet marie ghewilt die .c. en .xxviii. voeten lanc is en .lxxxv.
vij. voeten wilt is. Ter stont als wy dair ghecomen waren soe deden die
minnebroeders een processie die wy van stonten aen na volghende draeghe
de beynende kercken in onse handen. Inten ersten quamen wy doer die
omganc des cloosters tot een altair dair is die stede dair cristus besnede
wort. Dair nae ghinghen wy wort tot een ander altair dair is die stede
dair die drie coninghen toebereyde die ghiffen en gauen die sy cristo of
seren souden. Van dair ghinghen wy een deel trappen neder in een suuer
lick d'yn capelle sijn by welcks hoecaltair is die stede dair cristus ghe
boeren wert dat hieruormael's een verwoest huus was. Dese stede is se
kerlike alrebelichste dair die crachvrouwe die salighe maghet maria
voirtghebrocht heeft die zoen der regherichheit den ouerster coninc.
Vandair voirtgaende quamen wy tot een ander altair wtghesonden ont
der een steencruys dair die heilighe drie coninghen onsen heer ihesu. gont
wicroeck. en mirre. gheoffer hebben. Voirt dat voirtghenoemde altair is
die stede dair die crubbe stont in welck die alte salichste maghet en moer
der maria. haiten gheminden zoen doe hy gheboeren was inghelit heeft
ghewonden in snode doeckelkyns. Affter dit voirtghenoemde altair hebbe
langhe tijt onbekent gheleghe veel lichamen der onnosseker kinderen die
van herodes ghedoot waren. Van dair wederom kerende inden omganc
des cloosters ghinghen wy een deel stene trappen op in een ander capell
ghewilt in die eere des gloriosen kerres sinte iheronimus dair oock syn
lychaem langhetijt begrauen lach tertijt dattet ten laesten te Romen
tot sinte maria maior gheuoert wert. In dese selue stede heeft die glo
riose ende neerstighe doctor ende leerrer der heiligher kercken die bibell
ouer gheset van hebreus in latijn en griecy en heeft dair langhetijt ghe
woent en syn grote deuocie en omganc offte conuersacte all dair ghebat.
Niet veer van dair is een ander altair dair sinte Eusebius een discipel
des heiliggen mans sinte iheronimus en een neerstich nauoqgher begra
uen gheweest is. Vandair wtgaende quamen wy veer inden omganc des
cloosters voirtghenoemt dair wy doe die processie ghedaen was ons ru
stede en aten en droncken en bleuen dair tot nae midnacht want dair
nae deden die broeders missen in dese voirtghenoemde stede tertijt toe dattet

dach wort. Hier nae staet volcomelijker bescreuen van Bethleem ende van die steden die dair by legghen.

¶ Want wederom keeren wt Bethleem tot Iherusalem

Open. xv. dach. In iulio des morgens. toffen wy wederom wt Bethleem tot Iherusalem doir een ander wech. Mer wy worden gheschecht vande heydenē dat onse leydsliedē wil wisten en onse gheseyde ons niet en baredē soe quamē ons aen die ynn arabian ende dwonghen ons off ynn ducator die wy dair gauz dair wy ons luff besielden. Int wederom comē quamē wy tot een veruullen betede die sint nicolans ghenotē is dese staet van Bethleem een mildē dat alme seyt sint pauwels die costoberen en sint anstadius begriuen gheweest sijn. Dair by staet een ander kercke ghenotē tot onser vrouwe op die stede dair doe cristus ghedort was die engel tot die hebrechis sprac. Ick kyndt ghe v grote vlyscap want ons is hiden gheloren der salichmaker der werlt. We dese kercke en mach ghenēken vāen heidenē doir enigher handē alst ghenēnē werten noch mlt gheē vder offē. Konste off ghesloten werden. Die he dat veruullen deden sy werten ter stont gheplacē off sy sterue. Vastelē en dair en moegē gheē dāsten als peerd off ezēl die stede ghenāker sonder pericel als wy luter wāshar ghehoir hebben en ons gheboffē gheseyt is. Dair by staet oec ghede oltūn komen in die stede dair mltē volghen anē en gheē vos cristus gheboeren was een grote menichē des heilichē heers konēts en seghende. Eldia loff ende ter moer sijn god inden alre hooschē. Flit vor van dair staet een capelle in die stede dair die engel des heren openbairde ioseph in sijn slaep seghede. Draet op neemt dair linc ende sijn moeder ende vter in egypten en weest dair soe langhe dair ict v seghē. Dair is oec dair gras der vly. propheeten. Dair is oec een bech dair dauid. Soltam den ruse mit een slingher ende stien neder sloech. Dair is oec den acker hoos dair die selue dauid doot sloech. Den lewe ende den beer. Van dair quamen wy tot zacharias sijn in den welc maria nae die engelische grēte doe sy cristum ontfanghen had gaide doir die gheschēren mit groten hāste inghegaen heeft ende grētede. Gheberē en heeft ghemēet dat alre suerste sancē. Magnificat anima mea dominū. Bouen inden seluen huse heeft welc een kercke ghebaen die no heet veruallē is op die stede ghesicht dair zacharias vernult mitē heilighe gheest ghepropheetē heeft seghende. Ghebenedie sy den heer god van israhel want hy ghevāder heeft ende die verlossinghe sijn volcs ghe daen heeft. Dair by oec eyschende een scriffel. ghescreuen heeft van sijn zoen. Johannes is sijn naem. Dair by weert ghewesen die stede in welcke die vordoper cristi sinte Jan bāstien gheboeren wert dair heeft hierdirmāels een kercke gheweest die hiden des daghes

verdouwen so dair die heiligen petrus ende ezelen insaen dair nae quamē
 wy tot dat huus des rechtaerdighen en god vruchtighen Dymcons die
 cristum doe by gheofferter werck inden tempell in syn armen ontfanghen
 heeft segghende Heer laet nu v knacht rustē in vrede n. Ten weynich
 dair nae quamen wy tot een clooster twe milen van iherusalē dat ten
 heiligen cruus gheuoert is dair griecsche monicken in woenen in welck
 by dat hoghe altair een boom ghestaen heeft almen seyt van welcke
 dat heilige cruus gemaect gheweest is. By dit clooster sietmen dat
 welck ghestaen heeft die wegghenomen schone ende besloten hoff Salo
 mons Van dair reysende tot iherusalē saghen wy een clooster in een
 dall dat tot sunte Babba gheuoert is die welcke hieruoitmaels een abt
 gheweest is van dit selue clooster datter veel monicken in wairē. der
 welcker ghetall somwilen tot xiiij. duisent ghecomen is. Opten veirsey
 den dach als die xv. dach in iulio quamē wy wederom te iherusalē ont
 trent by die vrs des nachts als wy ghegheuen hadden so rustede wy een
 weynich want wy des nachts dair nae anderweert in den tempell des he
 lighen grafes ons heren inghelaten soude warden almen seide. want die
 peltrums van onser ghewoenten drieweert inghelaten warden in den
 tempell des auonts te. viij. vren waren die doeren op ghedaē en wy ghin
 ghen dair in ende bliuen dair die heele nacht ende een yghelike versocht
 die heilige steden soe dat hem bestesse Inder dagheraet des anderen da
 ghes dats des. xviij. daghes in iulio veel van onser edele medepeltrums
 aennemende die ridderslike oerde en doende alle die dinghen die dair van
 ghewoenten toe staen heymelic den heidenen die dat niet well lyden en
 moghen syn sy ridders gheslaghen. Als dese dinghen all ghedaen ware
 deden die voinghenomde broeders missen int heilige graf in die stede
 dair cristus ghecrust wert dats op den berch van caluariē Als dit ghe
 daen was soe ghinghen wy intē tempell weder in onse herberghe dair
 wy aten ende rustede ons want wy moesten noch van den seluen auont
 in Bethanien Rijden.

O Van die wtvaart van iherusalē tot Bethanien
 Den seluen dach dats den. xviij. dach in iulio ontrent vespertijt
 reysen wy van den berch van Syon en quamē op onse ezelen
 in Bethanien dat affter den berch van oliuetē leyt. iij. milen vā
 iherusalē. als wy dair inder kercken quamē saghen wy dat graf dair
 lazarus. iij. daghen doot in lach den ihesus vader doot verwecket heeft
 Fiet veer vandair staet dat huus Dymons die malactsche die ihesuz
 had dat hy mit hem eten soude en als ihesus dair sat ten eten quā maria
 magdalena brengende mit hāre een bys mit costelickesalue en staende
 by die voeten ons heren sonder op houden heeft sy ghecuffet syn godlike
 voeten mit ontbonden hāre ende heeftse nat ghemaect mit hāre tra
 nen ende ghedroecht mit hāren haer. Dair by staet dat huus marthe

die ihesum die wt ontferck in hoir huus Ende sunte maria magdals
nen huus doe wy dese ghesien hadden toggen wy weder om tot iherusas
lem. Des anderen daghes dats die .xviij. dach in iulio makede wy een
ouerdracht ende vouwaurde mitten heren van iherusalem om een vris
gheltyde totten berch van Bynai ende van dair totte hoff des balsames
van welcke in dat anderde deel deses boecks meer gheseyt wert.

¶ Vanden weganc van iherusalem totten iordaeu.

Opten .xviij. dach in Julio bestonden wy te reysen totten Jor
daen hoeweel dat wy veel vederstoets hadden. en dair reysen
mit ons sommighe vanden broeders des berchs van Syon ende
wy hadden mit ons ghenomen in onsen wech heydenen die ons gheley
den om dat volck van arabien datter ons niet berouē en soude dat welck
ons veel ghelick costede. ¶ Wy reysen ouer den berch van oliueten nae
Berhanien ende quamen ten laetsten tot een huus dair in verleden tijt
den een clooster ghestaen heeft. huden ghenoecht terra russo in ytalicaens
sche spraecke dats in latijn terra rubea gheseten en staet .viij. milen van
Berhanien dair is die stede in welcke Joachim onser lieuer vrouwe
vader inghinc doe hy van Abiathar den biscop mit syn offerhande wt
ten tempel verstorē wert als onvruchtbair ende vermaledyt inden
wech moysi doe ioachim aldus bescaemt ende versmaet was ende woude
hy niet wederom thuis gaen scamēde hem voir syn mede borghere mer
hy blicff by syne herderen soe langhe dat die enghell gods hem gheboer
dat hy thuis soude gaen en dat anna syn huusvrouwe ontfanghe soude
een dochter welck maria soude heeren. ¶ Dair reysen wy doer die ghe
berchten .xij. milen tot Iherico die is die selue wech dair off ghescreuen
staet inden euangelio hoe dat een mensche off ghereyst heeft van iherus
salem tot Iherico ende quam onder die moerdenairs etc. Opten dach van
huden is dese selue wech zeer sorghelick. In iherico heeft onser god veel
ghedaen al men leest bysonder in zachens huus in welck hy ontfanghe
was dair zachens hem zeer off verblift heeft dat hy al sulken grote gast
mochte hebben. ¶ Hier voir Iherico wert die stede ghewesen dair die blind
dy gheropen heeft o ihesu dauids zoen onfermt mijnre hoe well datter
die scharen der menschen hem verboden die blinde riep all meer ende hy
wert ter stont ziende. In iherico bliuen wy enen nacht des morghes reys
den wy totten iordaeu die .vi. milen van Iherico luyt ende wy quamen
tot die stede dair cristus ghedoopt wert van sunt Jan baptist dair was
schied wy ons ende baden ons inden iordaeu en begheerde ghereynicht te

O werden van alle onse sunden want dair is volcomē vergiffen
nis van allen sunden.
¶ In Jordaeu is een ewelc vloet inden iudensche lande die van

van de Jordaan

two fonteynen van welke die een Jor ghehoemt is Ende die andere dan iordanis ghehoemt is. Dese iordaan heeft hair oirpronck onder den berch Lybano scheidende dese twelantscappen als Arabien en Indien en vloeyet doir veel omwegghen by iberico en coemt in dat dode meer dairt heeft verstonnen en vertereert wert. Dese vloed is alre inden weyt bouwe die inden lenten in palestina plach ryp te werden groter dan op een ander tijt dat coemt van die opwellinghe des stoffegghens sauonts en van die smelttinghe des snees als ghescreuen staet in dat derde boeck Josue dair al dus ghescreue staet Jordanis heeft hem selue veruullet tot syn ouerste in die tijt des bouwes etc. Dit water heeft weel sonderlinghe vryheyden. Want inden eersten onderscheydet dat lant der gheuygher als in die tijt die ioeden waren van dat lant der onghelouigher heydenen van arabyen Dair nae wantter he seluen gheopent heeft voir den kinderen van ibrabell en hair een doirgang ghegheuen heeft totten lande va belofften in die teghenwoirdicheit des archen gods en des volcs heeftter he seluen ghedeylt als ghescreuen staet Josue in dat derde capitell. Item want dit water heeft off ghewasschen en ghereynicht die lazare rye Naaman syn als ghescreue staet int wiffre boeck der coninghen int wiffre capitell. Item want dit water ouermids syn scheidunghe heeft gheruuch ghegheuen die heilicheit helye en helyzei wantter hoirbeyder ghebor gheborisamich gheweest is als men leeft in dat vierde boeck der coninghen int andere capitell. Item wantter dat yser teghen die natuer van andere wateren niet verborghen heeft in syn gront mer bouen opt water wegheworpen heeft op dat die propheet dier verloren had weder nemen soude alst openbairlick ghescreuen staet in dat vierde boeck der coninghen int sefte capitell. Item wantter verdient heeft gheheiliche te werden van dat beroeten des alte heilichsten lichaems ons heren ihesu cristi doir welke die wateren trafft ghegheuen en heeft ons vederstuendich te maken en dat sacrament des menschelicken salichens in water gheschicket heeft te gheschien. Item want inden iordaan sunt ian baptiste verdient heeft die hemelen open te sien en die stemme des vaders te horen hy heeft oeck als hy cristum doopede bekent dat verborghen werck des heilighen drienoudichens als den vader inden stemme den zoen in menschelike natuer en den heilighen gheest in een ghedaente des duues Als ons lucas bescrijft in syn anderde capitell Vandair toghe wy tot sunt ian baptiste kerck ghetimmert in die stede dair hy voirmaels ghewoent heeft inder woestenie. Dair heeft voir dese tijt een clooster ghestaen dair griecysche monicken in woende mer het is nu all heeft verdoruen Dair heeft sunte ian siende dat ihesus tot he qua om van he ghedoopt te werden wysende mit syn vingher. ghesproecken Vriet dat lam gods datter draeghet die sunden der werlt. Dair is oeck die stede van welke helyas op een vuerighe wagghen opghesuert wert inden paradys. Licc rcc

Van daer ter luffterbant staet een clooster op die stede dair sunte Ihero-
 nimus al smen leest die alre strengste penitencie ghedaen heeft. dair rus-
 stede wy een weynich dar wy vā dair tot dat dode meer soude reysen wy
 sochten nochtans eerst dat dast en wy ghinghen dair in. dair hier voers
 maels sunte Babba abt gheweest is int clooster int welke al smen sat.
 viii. duisent monicken warē als voirgheseyt is En al en syn dair gheen
 offlaten nochtans ghinghen wy dair wantet clooster niet veer en stont

van ons

O dair nae reysden wy tot dat dode meer dair in verlden tuden So-
 dama Gomorra en meer andere steden ghestaen hebben dair en
 is oech gheen offlaet Oer van dit meer en die ander voirghenoemde ste-
 den selmen hier nae volcomeliker segghen. In die dode meer vintmen
 een serpent die tyrus gheuoemt is van welke men die driafest off maect
 ket. Ende dese serpente is een halff elle lanc en soe dick als een vingher
 mit veckerley verwen ouerghereyent die onder een ghemenghet syn.
 Ende is blind en also volscadelike venijnt datmen die mit gheenreley
 medicinen helpen mach die dair off gheraent wert dan datmen dat lie
 off snyder datter gheraent is Alsmen dese serpent vanghen wil soe maect
 men hem tornich slaende mit een roedelijn wairom syn heeft ende syn
 stert groff zwellen om datter venijnt wt alle syn lichaem loepet in dat
 hooft en stert die welke se ter stont offgheslaghen werde mit een staek
 Anders en soude dat venijnt datmen dair wt haet niet dueghen. Dan
 dat ghebor des soldaens en moctmen nergheints dese serpent tyrus bren-
 ghen dan tot. Althair dair die soldaen woent dair vintmen alleen dese
 serpent tyrus te coop. Vandair wederom ghecomen te iberico. quamen
 wy totten berch quarantena gheuoemt en wy comen op tot die stede
 dair cristus gheuast heeft. xl. daghen en. xl. nachte dair staet een capell
 in een steenroede ghehoude tot welke zeer sorgheclik is op te climme en
 weder off te climme en zeer zwaer wat sy hoect staet. Wairom die pel-
 grums sel de dair boue op climme. mer wy warē opt hoochste des berchs
 doir grote arbeyt en sorghe van welke weder off climme quamen wy
 totte vloet hellzei welcke water bitter en onvruchtbair gheweest is dat
 hellzeus weder suet en vruchtbair ghemaect heeft welke vloet leyt aen
 den voet des berchs by welke wy sitende gheset en ghedroncken hebbe
 want wy vermoeyt waren vandē arbeyt op en off te climme. Die water
 vloeyt wren. zuyden by die stede galgale tot iberico en dair vloeyt ten
 laeste inden iordaen. Als wy ons dair wat gherust en vermaect hadden
 reysden wy wederom tot iberusalez. Vanden andere steden deses wegges
 en mede van den steden by dat dode meer en by iberico is hier nae meer
 bescreue. doir dese wech te reysen sonder heydesche leydsude en bescreue
 en vermeten hem gheen pelgrums te doen want die arabes legghen in
 dese woestenyē verborghen en berouen dicwilt den menschen.

Van de dode zee

Doe wy dese voirtghevoande stede versocht en besien hadden veelt
van onse pelgrims hebben hem bereyt wederom thuis te reys
sen Mer wenich dats. xvij. van alle die pelgrims bleuen mit
ons die welker haren god gheraect had die wouden te samen mit ons
tot die gloriose maghet ende edel martelairster sunt katherijn reysen.
Doe die. xxj. dach in iulio aen quam welke sunt maria magdalenen
dach was omtrent den quont soe reysden die ander pelgrims weder om
tot Rama en van dair te iapha dair een yghelijc weder in syn galeye
ghinc. Naed dat dese ghereyst waren bleuen wy noch. xxxij. daghen te
iherusalez als dese daghen om gheromen waren en wy dat ons van no
de was bereyt hadden en wy onse leydfluden hadden soe hebben wy den
zwaren en arbeytiken wech totten heiligben berch van Synai aenghes
nomen Mer therwyll dat wy te iherusalem ghebleue waren hebben wy
dicwijll en menichwerff alle die heilighe steden versocht mit grote neer
sticheit doersyende en ondersoekende Want wy worden noch twewerff
om bedes willen en om ghechts willen in den tempel des heilighe graffs
ons heren inghelaten. Also dat wy dair wiffwerff in gheweest hebben.
Soe quamen wy oec dair gauen heymelic twewerff in pylatus huus
en hebbe neerstelic doersien die stede dair cristus ghegheset ghecroone
ende veroerdelt wert datmer hem cruceu soude. en dair is volcomē ver
ghiffnisse van allen sunden. Wy versochten en saghen in die tijt veelt
andere heilighe steden die onse medebroeders niet ghesien en hadden. wat
van die grote bette die doe was en mochten wy niet reysen dair die woe
steyen tot den berch van Synai en dairom bleuen wy langher te iheru
salem Als aenstaende was sunt anne dach die opten. xxvj. dach in iulio
was. doet dorchet en behupt eens heydens quamē wy dat wy heymelic
in sunt Annen huus ghelaten worden dair heeft hier voirtijts een suuer
lycke kerck ghestaen die in haire eer ghewijet was den die heydenē no tot
hoeren behoefft hebben dair sy hem seluen een muschkeam off ghemaect
hebben. en men laet dair gheen pelgrims ingaen ten sy zeer heymelijc
¶ In dese kerck quamen wy in een omganc die dair aen staet en vandair
ghinghe wy neder in sommighe crofften onder die eerde zeer duyster den
welke wy inghinghen mit barnende keersen en quamē tot die stede dair
sunte Anna ghestouen is. Dair nae tot die stede dair die gloriose mag
ghet maria ter werlt voirtghebrocht heeft. dair is verghiffnis van alle
sonden. ¶ Dair naemen wy mit ons sommighe stucken vanden stenen
dairom want men seyt datse die vrouwen die lijnt draghen een verlich
tens en troost gheuen. Op den seluen dach quamē wy tot een water dat
inden ewangelio probatica piscina gheuoemt is by dit selue clooster dair
cristus veel menschen ghesont ghemaect heeft. als sunt iohan scrifte in
dat ewangelie in dat wiffte capittel dat die engbell godts tot een seker
tijt neder quam in dit water ende het wert gheroert en dair wertter dan

tijden placht nochtans petra deserti te heeten ende is ghelegghen op dat do
de meer ende heeft onder hem dat lant moab dat properlic Syria seball
ghendem t is ende dat heelle lant by dat doer meer tot Cades barne toe
ende tot Syongaber ende die wateren des wederpreekings tot dat rode
mer wert doir die alre breedste woestennien tot die ryuier Eufraten.

Dit is dat grote Arabia dair die stadt mecha in ghelegghen is in welck
Nachomet die valsche propheete in begrauen wert Ende tot noch toe ist
ghewoenlijck gheweest datter gheleit is vanden landen die dair legghen
om dat heilighe lant dat welcke ghenomē is int meeste deel wtren scrij
ten des eerwerdighen vaders Jacob de vitriaco die een legat was der hei
ligher kercken van romen Int heilighe lant Doir aen wiffen wy scri
uen een sonderlinghe bescreuinghe des heilighen lants dat welcke on
der dat besit der tien gheslachten ghecomen was

O Al heilighe lant wert ghedeelt in weell delen welcke delen onder
sonderlinghe plaetsen des hemels ghelegghen syn . beghinnende
altoes van die stadt Accon die welcke van oudts placht te heete
pithomocida en was een gloriose heerticke stadt. Mer nu tertijt is sy
heeft te nyt ghegaen Nochtans om die ghelegghenheit werden bequamer
licker van dese stadt alle die wegghen ghenomen tot allen anderen landen
die welcke hier correcte bescreuen sullen werden dan van enighe andere
steden wair om Ten cersten dat beghin des bescreuinghes aen begonnen
wert van dese stadt Accon woirgaende doir den rechten wech nae Tyrū
ende dair nae tot die andere nauolghende steden van welcke hier nae ghe
seyt selt werden op syn stede Nochtans selmen wete dat dese stadt Accon
tot ghene tijt gheweest is aen dat heilighe lant noch vanden kinderē van
Israhell beseten is gheweest hoewell datse mede beteykent is onder dat
lant welcke den gheslachte Aser toe ghedeelt wert Nochtans en hebben
die azarite dese stadt nie besetē Dese stadt acco leyt in dat lat syria phe
nicis hebbende int zuyden den berch Carmeli .iiij. milen van dair ende
den stadt Caypha aen die voet des seluen berchs ouer den torrent zyson .
dair die propheet helias die priester baal doorfloech als men leest in dat
derde boeck der coninghen int .xviij. capittel Phencia dat lantschap offte
Syria phenicis strecket noch veerre zuyd werts .iiij. milen totten wtghe
houden steen die welck een casteell der pelgrims gheuoemt is welcker ste
de dat eynde is des lants syriephenicis zuyt werts . Accon was een stadt
zeer wel beschermt mit wonderlijcke mueren en ouerstercke tornen graf
ten en bolwercken en was driekant als een schildt welckes twe delen aen
dat grote meer lagghen en dat derde deel lach in een slecht lant datter om
lach dese stadt was twe milen breed en tot sommighe steden meer ende tot
sommighe stede oeck mijn En was zeer vruchtbair in cornlant ende in
weylant In wijgaerden en in boengaerden en cruytgouen in welck me
nigherhande vruchten in plagghen te wassen Mer om dat die landen die

wilt verdommen worden so is dese stadt mede heel vergaen Vandair .iiij.
milen noordwärts is een cleyn dorpsijn sunt lamberts ghenoecht by dat
meer dat oech voll wijngaerde en houē is voll wateren en ryuicre ende
gheleghe is onder den berch saron. Vandair alsme ouer den berch saron
ii. milen ghereyft is dair staet dat casteel laudaleon dat welcke alt pater
makere doe by Tyrū belach alsme seit. Mer balduinus die dair nae co
nincē vā iherusalē was heest. die selue casteel vmaect en dat ghebreck
verbetert en heestet ghegeuen sommighe edelinghen die dair nae ghe
noemt waren dat sy besitten souden. Van dair een luttel meer dan een
milen is die wonderlycke putte der leuendigher wateren als die scriffter
segghen by den wech tot tyrū also nae als een boghe schietē mach welcke
wateren als ghescreuen staet in caticis vloeyende syn mit een hastinghen
loop van den berch lybano. Hoe well datter niet mer dan een put ghes
seyt wert nochtans syn dair vier putten van een ghedaente mer ongher
lycke groot. Want die een wecke sonderlinghe is. heest. sy. cubitū. In die
breet en in die lanct en is viercant. Die ander drie putten syn omtrent
xxv. cubitū lanct en breet. en syn alt mit die alte sterckste mueren van
zeer harde stenen mit een wercke dat men niet brecen mach ombemuct
also hoch als een glauie offte pieck off hoghet. In welken dat water al
so te samen loopt en verhoecht wert dat aen allen syden dat water ouer
die mueren vdbeyet. Dair syn niet te mijn nochtans waterghanghen
ghemaect die van dair nedelopen doir die ryuiren al so diep en so breet
als een mensche lanct is. Ende dese wateren werden gheleydet deer alle
dat effen lant Tyrū ende dair van werden ghevoucht die cruythouen
en alt dat lant dat dair aen leyt en werden zeer vruchtbair. Dese fontey
nen legghen van dat grote meer een weynich bet dan een boghe schieten
mach ende in desen corren wech om drāen sy ses grote moelraden doir
hair cracht ende ter stont werden sy in dat grote meer verslonden. Dese
fonteyn machme naden letter vde scriuen datter ghescreuen staet Ecclesi
astici int. xxiiij. capitell. Ick sell vuchlich maken den hoff der nywer
planten ende ick sell zeer nat maken den vrucht mijns gheboerts en syer
den wech is my ghe worden ouer vdbeyende ende mijn vloet ghenade tot
dat meer. Dese wateren gheuen den boucluden ende den inwoeners veel
profyten. Van dese fonteyn min dan een mile staet Tyrus die Stadt
ghelegghen op dat ouer des meers. Van welcker stadt prijs ende loff ghe
noch gheseyt wert. In ysaias ende Iheremias boecken ende in die ander
boecken der heilighen scriffuren. Dese stadt had een ader van den voie
seyden putte der leuendigher waterē welcke dair gheleydt was ddir won
derlike geeten ende aefstochten van welken men die lichtrekenen ende
veruallinghe noch syet. Dese stadt Tyrus seymen dat ghemert is
van Japhet zoen nae dat dilunium. Mer sy wert van phenice als voie
scruen is vernywer ende verbeter. ende sy wert die hoofstade van dat

Lant phenicis. Dese stad had een omganc op die mueren ronzom end
 sy was groter dan die stad aceon ende was ront gheleghen op een harde
 steenroedse In dat diepste des meers welcke om dese steenroedse loept wt
 ghenomen alleen dat voerste eynde des stadts teghen dat ooste dair. La
 buchodonosor alre eerst en dair nae. Alre vander dese stadten dat lant
 ghenaeert hebben soe nae als men mit een steen werpe mach. Hi was om
 ghenuert mit een stercke hoghe muer. xxx. voeten diec welck muer oec
 ghesterckt was mit. xij. die alre sterckste toornen aen welck toornen oec
 stont een boghe des stadts off dat alre vastste slot op die steenroedse in
 dat herdes meers gheleghen dat oec welck bewaert is gheweest mit soe
 stercke toornen ende bolwercken welck all die werlt nauwe ghewonne sou
 te hebben. In dese stad waren veel heilichdomen en reliquien als men leest
 in scholastica historiu vanden martelaren onder Dioclesiano al dair
 ghedoor der welcker ghetal god alleen bekent is origenes rust dair beslo
 ten in een muer in die kercke des heilighen gratts dair waren columnen
 van marmorsteen en van andere steenich also groot dattet wonder was
 te sien. In dese stad was een eerysdoms stoel en was die ouerste hoffs
 stad des lant phenicis ende had onder hem andere biscopen welck syn sus
 fraganien ofte wijsbiscopen waren als een biscop van baruten van sy
 donen van aceon. Ende dese hoffsstadts heerscapie streckete totten wt
 ghewonden steen als gheseyt is ofte tot dat eastel der pelgrims. Doir
 die dese poorte des stadts also veer als twee boeckschot weghes wert ghes
 wesen die stede dair onse heer ihesus christus prekeert en dair doe hy spre
 kende was totten volck dat vrouwtijn inder steinme riep witten schaer
 des volkes segghende. *Quallch is die stuyt die v ghedraghen heeft ende sa
 kich syn die borsten die ghi ghesoken hebt. i. cetera.* En dair leyt een gros
 se steen op die stede in welke ihesus doe sticht dese stede en wert nummer
 met mit sant beert. Hoe well dattet nochtans zeer veel cleyn stuwende
 sanctijn dairont rieht is dat welck stuufft ende vliegghet ghelickerwijs
 in wesse ende int noode dat zneeplich te vliegghen inden wynter ende
 grote hopen te maken schach byden tinnen ende by sulcke steden doir die
 crasse des wyntes. Want dese voerste stede in dat middel des lants alre
 bloot blufft inden somer ende inden wynter. Drie cleyne milen van dese
 stadt. xij. noodwerts. loopt dat water elenheraus in dat grote mee
 re welcke water Jonathas vervolghet heeft den coninc demetrius. Als
 men leest in dat eerste boeck machabeorum int. vij. capitell. Dit water
 comt van die lant yturea off van gallien van dair by dat welcke van
 audre ghenome was dat lant roob ende dair nae zabull ende vdeyer on
 der dat eastel bekiford welcke was onder die heerscapie des tempels by
 dorna gheleghen tot welcke Josue vervolghet heeft den wiff coninghe
 Alman leest in dat boeck Josue int. v. capitell. Twee milen van dit wa
 ter leit die stad sarepta sydomorum voer welke zuypoorst siemen een
 64.

oppeft in die ftede dair hellas die propheet gbecomen is tot dat vroufijn
van furepta almen leeft in dat derde boeck der coninghen int. xvij. capitel
teft dair hy bleeff ende hairen zoen vander doot verweert heeft. Den pier
dair noch een camerfijn dair hellas in rustede. Dese Stadt furepta en
heeft nu tertz nau acht hufen. Soewell nochtans die veruallinghe be-
wijft datter een zeer grote heerlycke Stadt gheweest is. Van dair twe
milen leyt Sydon die hieruormaelc een grote Stadt was des lant
phenicis welcks grootheit noch bewesen wert dair die veruallinghe
haire tummeringhe diemen oeck nauwe ghelouē soude. Dese Stadt laet
lances in een slecht lant streckende vāt zuyden int noorden onder den berch
antilibano tusschen den sellen berch ende dat meer zeer schoen ende bryt
Van die veruallen steenen des stadts is een ander cleyn steedfijn ghetant
meit well bewairt als dair beschermers in waren ende leyt aen die een
syde in dat diep des meers hebbende twee stercke castelen die een aen die
noordfide op een steenroedse ghelegghen in dat diep des meers dat welcke
dair die pilgrims ghemact hebben die dair gbecome waren wt duyts
lant. Dat ander casteel leyt aen die zuytfide op een cleyn berch zeer
vast. Welcke castelen mit die Stadt vourtyts die ridders des tempels
beseten hebben. Dat lant datter by leyt is zeer vruchtbair ende ouer-
vloedich van allen goeden mit een bequaem luchtende dair wassen ries-
den pypen voll somichs dair waren oeck vourtyts veel goede wyngaer-
den die nu all verdoeren syn vanden saracenen. Niet alleen hier meer in
alle dat lant van besoffen om dat die saracenen gheen wijnen in drinck-
ken noch sy en willen niet wyne datter yemant wyngaerden bouwert in
die landen. Vour die oostpoort des onden Stadts die nu woest leyt staet
een capeell op die stede dair dat cananeesche vroufijn tot ihesum. quam
inden wech biddende vour haer dochter die beseten was mitten duwell
welcke wech strecket nae yrusalem ende Cesarea philippi. Van desen staet
ghescreuen in martho Jnt. v. capittel dair gheseyt wert. Ihesus is wt
ghegaen ende is vourghegaen inden landen Tyn ende sydonis ende een
cananeesche vrouwe is wtghegaen wt desen landen ende heeft gberoepen
D heer danichs zoen ontfermt v mynne. Dese berch antilibanus leys
van Sydon een myll oestwärts. Dese berch begint op dat water Uter
therio van welck vourgheseyt is ende strecket tot tyopolyn. v. myll. by
nae dair. v. dachreyfen ende nerghent leytse twee milen vant meer. Nocht-
tans coempt dese berch somwilen alsoe nae aen dat meer datme dair niet
tusschen gaen en mach mer dit lant is ouervloedich mit goeden wyngaer-
gaerden als ghescreuen staet. Der by Sydonem ouer. v. milen dair is
die oude edele Stadt barutus dair onse heer ihesus ghepredet heeft. Al-
men seyt dair die ioden ghemact hebben een beelde van dech welcke sy
bespottede ende ten laesten ghecrust hebben wt welke sy vast bloets

ghepūnicht hebben dat hūden in veel steden gheceert wert. Die biscop van dese stadt was een suffragan des kersbiscops van Tyro ende dair eyndede die hoofstade van tyro. Drie milen van deser stadt in dat was ter dat passus canis gheuoemt is die dair ingaet in dat grote meer dair eyndede dier ghelucken dat patriarchscap van iherusalem ende began dat patriarchscap van Antiochien ende dat graeffscap van Tripoli. welke stede passus canis gheuoemt wert ende het is een stede daermen niet doer gaen en mach dan by consent ende wille der saracenen Want weynich volcs soude dair keeren alle die werlt datter nyemant doer gaen soude moghen. Van Barutum. vii. milen op dat meer leyt biblium die eerste stadt des patriarchscaps van antiochien hebbende een eyghen biscop van dese stadt staet ghescreuen in ezechiele int. xxv. capittel tot prijs Tyri. Die oude mannen ende wysen biblij hebben ghehad sapli den tot dienste van v goeden In soe heet die Stadt biblich ende is clyen Wan biblio omtrent .iiij. milen leyt een Stadt Botrum gheuoemt die in verleden zeer rijck gheweest is van costeluckewijnen ende alreban de vruchten die nu all heet the nix is.

¶ Drie milen Int meer vandaen leyt een casteel. Lepsin gheuoemt dat toe hoerde den prince van antiochien Int welke stonde .xij. stercke toornen ende zeer well bewaert dair heest voortijs ghewassen die alre beste wijn die in alle dat lant mochte wassen.

¶ Twe milen van Lepsin is die edele Stadt Tripolis gheuoemt in dat meer ghelegghen gheluck die stadt tyrus ende is voll volcs dair is veel hanteringhe mit sydt ende costelucke lakenen

¶ Dat lant dair an legghende mach sonder rouweel weel gheuoemt wesen een paradys om manigherhande wellusticheit in wingaerden oliuffbomen vyckbomen eperen. ¶ Alre costelucke vruchten vintmen in alle die landen niet dier ghelucke. ¶ Dair dese stadt leyt een groet veest een milen lant een halff milen breed In welke staen veel bouen dair veel vruchten in wassen.

¶ Die berch libanus is ghelegghen .iiij. milen van dese Stadt onder welck wt springhet die fonteyn der boue vloeyende zeer haestelick vanden berch libano als in cantigis gheseyt wert dese fonteyn schijnt zeer clyen int bergin mer van stonden aen wertse zeer groet ende maket een groot water welke vruchtich maket alle die bouen ende dat platte lant tusschen den Stadt Tripolim ende den berch libanus Dair by alle dit lant ghepre sen is dese wateren syn cout ende zuet In verleden tijden hebben op dese ry niere veel kercken ende cloosteren ghestaen

¶ Dit water coemt als gheseyt is wren wortelen des berchs libani. ende soept een deels om den berch leopardorum gheuoemt vruchtich makende die bouen dair om trent ghelegghen Dit drie grote lypende wateren die in dat meer vloeyen behaueu die andere ryuieren die op andere steden

in dat meer loepen. Van dese fonteyn ist sekerlick waer dat ghescreuen staet in dat boeck. Noster want een cleyn fonteyn is ghewassen ende is een groote vldet gheworden ende veel wateren wtghegheuen. Van dese stadt Tripolis .ij. milen luyt dese berch leopardoz roont ende zeer booch aen te syen en seyt vaden berch libano een mist int noorden onder aen de sen berch is een spelunc in welke was een graffstede .xij. voer en lanck dat die saracenen deuotelijck versoecten seggende dat Josue dair in begrauen was dat ick niet en ghebue wair te wejen. Want die teyde der scriffuren seyt dat hy begrauer is in thannathfare. Als ghescreuen staet Josue int leste capittel welke stadt luyt by sichem aen die zyde des berchs effraim.

I Het is wel te ghebuen dat dit is dat graff chanaan die zoen cam noecs zoen off enichs zoens sunre zoenen die dair om trent ghewoent hebben. Als ghescreuen staet ende hiernaes gheseyt sell werden. Drie milen van desen berch int noorden eynder die berch antilibanus. Ende libanus des ghelijcks by dat slot archas dat chanaans zoen ghetumert heeft dair nae hem seluen ghenoemt heeft Als die glose dat off seyt in Genesi int .x. capittel. Ende dair is een lustich ende vrucht bair lant van welke goetgeghenheit ende lancher hier nae meer gheseyt sell werden als me sprecket van Cesarea philippi en van den oorspronck des Jordaens.

V Van dat casteel archas een halff mil luyt een stedtgen. Sin ghenoeck dat syneus chanaans zoen die broeder arathei ghemaect heeft nae dat dituum met veer van archas Als die glose seyt op dat .x. capittel gemis. **V** Een nestoriaen dair woeneude heeft my gheseyt dat dit stedt sijn heet synochim des ghelijcks heeft my een saracoen gheseyt bencken dair casteel archas en dat stedt sijn synochim seyt een plat groet velt zeer lustich en vrucht bair teghen dat castel crach dat die iohanniten toe behoort heeft. Dit platte velt is well .xj. milen lanck ende .vi. milen breed streckende totter Stadt Auberandum die nu torresa gheheten is. **V** Op dit platte velt staen veel dorpslyns en veel oliuenboemen. vuchboemen ende meer andere vruchten

Dair legghen veel ryuieren mit vette weyden. Dair woenen turco manni. madianiten. ende bodwinen in cleyn huuslyns mit bouen wuz sijnderen ende beesten ende camelen. Dair heb ick ghesien veel camelen. **V** Om dit platte velt legghen veel gheberchten in dat oeste niet zeer hoghe welke beginnen by archas. Ende strecken tot aen dat castel crach

In dese gheberchten woenen die saracenen ghenoemt vaminigeri. effen zeer quade menschen by sonder teghen den kersten zeer nydich.

Un an con voirtgaende noordwerts coemmen tot een casteel
 monffordt ghenoemt dat ghewest is een hospitaal der duytscher
 heren dat nu heel te niet is. iij. milen vā dair noordwerts leyt
 dat casteel Goron zeer vast en well bewairt dat een heer der stadt ryber
 adis ghemaect heeft teghen den stadt ryz om dair teghes te oirloghen.
 legghet vā tiro .vij. milen. vier milen vā daē is die oude stadt azor ghe
 noemt dair in ghewoent heeft die machtighe coninc Jabin die mit
 .xviii. coninghen gbestraen heeft teghen Josue en teghen den kinderen
 by dat water maron dair off dat ghescreue staet Josue int. .xj. capitell
 dat die vlamme des vuers verbernet heeft allen den stercken stadt azor.
 Dese oude vernallen stadt gheest ghenuoch opten dach van huden dat
 dair een grote stadt ghestaen heeft Van dair. .vi. milen. noordwerts is
 die stadt belenas aen den voet des berchs lyhani welck stadt in voirtledē
 tūden kays ghenoemt was als ghescreue staet in dat boeck Judicum int
 .xviii. capitell. Om dat sy veer was vā Bydon omtrent. .xj. milen ende
 allen lach mit niemāt gheselcap hebbende gheleghe inden landen roob
 soe hebben die kinderen des gheslachs dan dese stadt ghewonne die welck
 sy ghenoemt hebbe lezend an nae Golden vader dan Lochstans wert dese
 stadt inder scriffuren dicwilt gheheere dan lezen als ghescreuen staet Jo
 sue int. .xix. capitell. Al israhel is verqadert van dan tot barsabee. want
 dese stadt teghen dat noorde is een eynde des heilighe lants. ende barsabee
 teghen dat zuyden als ghescreuen staet in dat. .iii. boeck der coninghen.
 Belias is ghecomen in barsabee. Juda en dair omtrent en is ghegaen
 in die woesteneij legghende aen dese stadt die nu ghenoemt is giblin. Des
 se stadt belenas oft dan wert hier nae ghenoemt Cesaria philippi doe
 philippus tetrarcha offte pince van yturea en des lants traconitidis re
 gierde welke van die grieken ghenoemt wert panias alle dese namen
 werden huden vergseten en ghenemlick wert sy gheseten belenas. Bo
 ven dese stadt vergaderen twee wateren loe en dan aen die voet des berchs
 lyhani staende voor die porte van dese stadt die te samen maken dat wa
 ter iordaan. Men sell weten dat inder waarheit gheen rechte oirspronck
 en is des iordans. want iosephus seit en is wait dat van dese stede zuyd
 werts by nae .xv. hondert stadien staet een fonteyn gheseten phiala die
 altyt voll is en nummermeer ouer en loopt mer sy loopt onder die eerde
 witer stede dair dat water dan is en dair vdeyter ouer dat die wilt be
 socht is mit cass datmen in dese fonteyn phiala gheworpen heeft en in
 dat water dan weder ghevonden wert. Die saracenen en nomen dit wa
 ter niet phialam mer medan off sy segghen woude die wateren dan. De
 is in arabienche sprac also veel te segghen als water. ende dan is een
 vanden voirtghenoemde fonteynen. Dit selue water phiala offte medan
 en is niet veer van die stadt swera by sinte Jobs grass in dat lant tra
 conitidis. van dese sell hier nae volcomelijcker ghescreuen werden

Die iordaan als gheseyt is comt voer die poort der stadt belmas van die fonteynere comende nae veelt omlopinghe versheydede die lantjcapen traconit. dis en yurec ten laqen comede in dat galileesche meer tuschen Captharnai en corozaim. iij. milen vanden stadt Cedar welck stadt op een hoghen berch ghelegghen is. nochtans onderwegghen tuschen den stadt belmas en dat galileesche meer in een dall comende weter vergaert in een groot stilstaende water in dien tyden als die snee smeltet va den berch tybano Ende het heet huden des daghes tot die wateren Maron darr is sie bestriet den coninct Jabin die mit hem hadt. xxiiij. coninghen darr Josue die ouerhaut bekielt veruolghende den seluen coninghen tot die wateren Maron tot die grote stadt jydou byna. viij. milen veer Dit water verdroghet somers in sommighe plaerzen also darr in wassen ruych en als doenen en dystelen in welke die leuen die beeren en meer wylde gheschep hem onthouden en verbergghen darr is een coninctycke ghehele. Die ander dalen onder den berch libano ende antilibano syn zeer vruchtbaer mit wonden wyngaerden bouen ende bomen darr oect veelt menschen in wonen.

Noch van tracon teghen dat noorden coemmen tot een castell in dyn ghenoecht ghelegghen. iij. milen van tracon. in dat gheberchte Maron dat gheweest is voirtuys een huus der duitscher beeren mer nu is al verdorue die milen van darr is een castel regius ghehele ten legghende in een dall welke voirtuys oect gheweest is een huus der duitscher beeren darr is oueruloedicheit van allen goede en darr wassen vruyden dicke in alle die lande niet en vint dan alleen darr. Van darr. iij. milen teghen dat water maron is een dall senym ghenoecht darr hebercinnen in ghewoent heeft by die stadt asor welckes huus is mit name Jabbell sijstem den prince des ridderscaps des conincts Jabin mit enen Hermaaghet doue die slaep van synen heeste sloech ende dode hem all soe almenkeest Judisi in dat. v. capittel. Van dit dall twee milen is Labull welke die jaracenen noemen zabull die lant is ghenoecht dat lant Labull en is so veelt te segghen als misbagghelicheit alme leest in dat derde boeck der coninghen Van darr twee milen teghen dat zuiden is die stadt en castell zephet zeer vast ende is ghelegghen op een hoghen berch dat voirtuys toe behoert heeft die ridderscap des tempels. Van darr. iij. milen noordwarts by dat castell Benim staet die stadt cedus neptalim ghenoecht van dese stadt was geboren barack Abudoen zoen die ghestreden heeft teghens yzaram opten berch van tabor. Dese stadt cedus was een veyheit der veyvluchtigher des gheslachs neptalim ende oueruloedich van allen goeden deser werlt. Ende men fiet darr noch die oude veruallinghe ende die schone grasssteden der veyvaderen. Vanden castell zephet. ij. milen by dat meer va galiken is een opganc des berchs darr onse heere ihesus dat langhe sermoen heeft ghedaen vanden. viij. salsheden ende vanden anderen doechden welke sermoen ghescreue staet

In matheo int. v. capitell. Op welke berch hy oec ghespist heeft. v. dusent menschen van viiff broden en van twee visschen. Almen leest matheo int. viij. capitell. Op desen berch heeft cristus alleen op gheclomme om te bidden doe hy den schaer beneden tuerbluen. En hy is oec op desen berch gheuldghen als sy hem een coninc maken wouden als men leest iohannis int. v. capitell. Op desen berch heeft hy syn discipulen leeren bidden als sunte lucas bescrijft in syn. vi. capitell. Opren seluen berch heeft hy oec overnacht ghebleuen blidende als sunte matheus bescrijft in syn. viij. capitell. Ende oec al dair doe ihesus naer clam van desen berch doe san centurio doet syn vergichte kint. dair oec tot hem ghecomen is een grote manicheder trancke menschen ende der beseten mensche vanden bosen gheesten als sunte matheus bescrijft in syn. viij. capitell. Dair heeft hy gheraect ten melastken mische ende ghesont ghemaect. Dair heeft hy gheslaen onder den berch in een sloche lant mit syn discipulen doe tot hem quam veel volcke van iherusalem ende wt alle die woerdiche lante van tyro ende sydon ende van andere steden by dat meer die ihesum dair houden ende worden ghesont ghemaect van allen siecke. Als men leest in sunte lucas. vi. capitell. Op desen berch siemen all dat galilische meer en yturea ende traconitis totten berch albanu. Dair en bouen sanerido hermon zabulon ende neptalim rubebar ende veel meer andere steden. Desen berch is lanc vol gras ende ghenuechlic en bequaem op te preken dair siemen noch die steen dair cristus op ghesetant heeft doe hy preket inde dair die apostelen gheseten hebben beneden hy diuocet des berchs op. xxx. treden nae by dat meer wt sprinck een fonteyn mit een muer ombouanghen welck sy segghen te wesen euader wt nyd war dese fonteyn voer een vissche die traconit ghenoeck is doerne niet en vint da in nyd. Iosephus noet dit fonteyn Capharnaum want all dat lant van dit fonteyn totten iordaan twe milen wert. Capharnaum ghesont. xx. scenen van dit fonteyn op dat galilische meer is die stede dair ihesus gheset heeft nae syt verrisnisse op dat ouer des meers doe die. viij. discipulen visschede dair ihesus toe sprack wraghen: tohen off sy yet hadden tseten dair siemen noch. iij. voetschappen ihesum ghedruet in een steen. Dan dair. vi. treden is die stede dair die discipulen wt hoer scip quamē en sagghen een vissche legghen op die coelen ende oec broot. Almen leest in sunte ians. xij. capitell.

Wan dair een mile oestwert leyt die stadt capharnaum voirtijts zeer heere lichte en machrich mer nu zeer snode nauwelick mit. viij. cleyne duns tyns dair arme visschers in woent. inder warheit dat woirt ihesu is veruult in dese stede dair hy seide gi capharnaum wert ghi vbenen totte hemel ghi selt gheroghe werde tot ind helle allt ghes. staet mathei in. v. ca. vadair twee milen coemt die iordaan in dat meer va galileen. Ende dair hy siemen noch die vernallinghe des stades corozaim voirtijtsaen dat meer van galileen ghelegghen. Van Corozaim een mile beghint die opgaue

des berchs. **S**anir off **S**eyr als sommighe willen seggen een begheer
des lants ydunee. Van dair. iij. milen staet die heertike vernoemde stad
Cedar zeer vast en ghelegghen opten berch. **S**anir totten oesten doer die
stad gaet een wech by dat galileische meer aen lant varente totte weste
In ysua wert dese wech gheuoemt die wech des meers ouer die iordaen
des lants galilee. ende heet dairom een wech des meers wantse gaet aent
meer. dairom wert sy gheuoemt ouer die iordaen wantse leyt totte kant
de ghebeeten Aram. dair om werse gheuoemt die wech des lants galilee
want dair galilea ten eynde coemt inden Iordaen. welcke iordaen loope
doer dat middel van dit dalt. **V**an die stede Corozaim en vant be
ghin des Iordaens. iij. milen nooytwerts leys die stad. **S**omta dair of
ghescreuen staet in Job. **S**aldach fonteyn. dair by is dat gras van sunte
Job oetwert op een effen lant. **B**y dese stede iura toggen die stede **C**e
dar pleghen tsamen te comen die saracenen van Aram. en mesopotania
syrie van moab. van Aram. van al dat oest lant by die fonteyn phia
ta dair voir off ghescreuen is en sy pleghen dair voir iurmerctē te hou
den al die sommer doer om luffcheit des lants en plage op te slaen ten
ten va menighe hande verwe wette den gheue die stonde opten berch in
der stede Cedar zeer schoen en gheuoelich ware aen te sien die gheuoer
worden in canonic die tabernaculn cedar. **V**an die stede corozaim. iij.
milen oest wert staet die stede cedar ghelegghē op een hoghen berch welke
iosaphus Camelan noemt want die berch dair cedar op leyt is gheselt
ghelicken sū cameel int beggin lancachuch als een hals en hoofftes ca
meel in middel een hoef als een rugghe int lasse gaet hy neder ghe
lic en stert van een cameel. **H**ier is te merken ghesicht te woone gheue
is dat al dactant by den iordaen oetwert is gheuoer dat lant traconiti
dis off dat effen platte vel onder den berch libano tot den berch hermon
en bosta toe. **D**at lant begynnende vande iordaen in weste is gheuoer
galilea genin offte yturea offte abul offte dampolis ende die wech des
meers gaet dair midden doer va Arcon vougade dese dat dal des lants
Aser dat nu gheuoer is sint. jans. op die luffterhande bebbende ten stede
sepheth langhes dat ouer den meers tot cedar totten gheberchte traconi
tidis op welck leyt dat lant aram dair een glosa off seyt. **E**n man was
inden landen bus. iob gheuoemt dair op seir di glosa araz die vader. **S**i
roy die ghesticht heeft damasc en syriam die heeft ghemact bus dair
dat lant traconitidis off gheuoemt is dese had heerscapie ouer Calesy
riam ende palestinaam welke sy gheuoemt heeft dat lant bus. dair om
als men spreect inder scrifturen. **E**n man was inden landen bus iob ghe
uoemt is tbe verstaen off inden landen traconitidis. **D**it lant heeft
philippus terrarcha beseten. **A**ls ytuream by den Iordaen oetwert
totte gheberchte toe va syden tyrus en arcon. **N**och va arcon vougauen
de rechte seggen dat oest comen ten eersten tot een dorplijn dat ghe

noet is sanct geor dair syemē dat die heilighē martelair sunt isris ghe-
 boren is welcke ghelegghen is in een schoen dall ruffchen gheberchten en
 is zeer vruchtbaer ende lustich streckende tot dat meer van gallicen erde
 was een dall des deels Aser tot by sepber toe omtrent .v. milen om dese
 vruchtbaerheit ende lusticheit staet ghescreuen van dat gheslachte Aser
In genesi int .xlvij. capitell **W**et is dat broot Aser welkijst gheuende den
 coninghen dat voir ghemaect is in dat gheslachte Aser. **W**an dair
 iij. milen zujdrwerts een luttell nac den oesten leyt dat doorp Naason
 vant gheslachte nepralim ghelegghen in een dall dairmē leest. In tobias
 int eerste capitell **W**an dair .ij. milen teghen dat zujde leyt dothaim
 dair off ghescreuen staet Genesis int .xxxvij. capitell. dair Joseph syn
 broeder gheuonden heeft. welcke doorp ghelegghen is onder den berch berhu-
 lie op een myll wegges ende is zeer lustich vruchtbaer In wingaerden
 vichbomen olienbomen mit verre weye. **D**aer siemē noch Int velt
 den ouden cysteene dair Joseph in gheset wert en staet by den wech van
 galaath comende tot berhsaida. **L**ochrans die wech die van syrien gaet
 in egipten op climmende van dothaim by den berch berhulie ende dair
 dair doir dat lant esdrelon voortgaet onder den berch thabor aen die
 luffterbant dair dat velt Jageds en gaet by den berch effraim en coemt
 in Ramatbainsophim en leydt dair galam in egiptu welcke wech die
 ismaeliten quame die ioseph cofften om .xxx. penninghe **A**lsmen leest
 Genesis int .xxxvij. capitell. **V**an dothaim leshmen oeck in dat .iiij.
 boeck der coninghen int .vi. capitell dat die van syrien ombeuanghen
 hebben helizen den propheet die van den selue propheet gheseydt worden
 tottet middell van samaria een dach ruyen van dair ghelegghen. **H**ier
 is te weten dat dothaim niet alleen een doorp is mer oeck een riuier van
 dothaim ghenoeint aen dat doorp legghende op dat velt tusschen berghe
 die niet hoec en syn mit veel watenen en goede weyen weest ghelegghen
 om beesten te houden. **V**an naason tot .ij. milen teghen dat oest van do-
 thaim noordwerts leyt die stadt nepralim dair tobias off gheboere was
 ghelegghen op een zeer vaste stede **D**ese stadt heeft vande westen een zeer
 hoghen berch dair nyemant op come en mach dan een luttell vande oes-
 ten dair een cleyne wech **I**c vermoede dat dese **S**tadt gheheten heeft
 Jopora doe iherusalem **S**erboruz wert als iosephus seyt in welke iose-
 phus helegghen was vanden romeynen en gheuagghen als hy selue scrijft
 en heet nu syrm en is ghelegghen van sepber een luttell meer dan een mi-
 l. **V**an nepralim .ij. milen aen dat eynde des gallicschen meers leyt die
Stadt berhsaida teghen dat zujden van dese stadtwaren sunte Andrie-
 us. petrus. ende philippus' gheboeren nu staen dair scherpehijck ses busen
 by die wech die van syrien leydt in egiptu **V**oertijts heeft dese stadt ghe-
 hadt riuieren van watere dat iosephus noemt die cleyne Jordacn die
 int middell vā desen ende Caparnaum loept in dat meer van gallicen.

Hier siemen noch teykenen off. Van dair. ij. milen zuydwoerts is dat
 casteel magdalu gheuoemt dat maria magdalena toe behoerde welcks
 huus men dair noch siet ende het is ghelegghen. ij. milen van bethulien
 op dat ouer des meers ende heeft van westen ende noorden een groot plat
 velt mit goede weyen. Dese deylinghe en heeft gheen steden meer by dat
 meer va galileen. Voer aen die ander syde staen veel steden en sloten tot
 desen deylinghe horende. In dat lant Jerosenorum recht teghen ouer dit
 lant leagghende. In desen lande staen veel steden. Als Jerasa Gadera. Pel
 la. Swita dair baldach swites off was. Themam van welck eliphas the
 manites off was ende veel andere. Nochtans is die stad Jerasa gheleg
 ghen aen dat meer van galileen onder den berch seyr teghen teberiadem
 nae dat noorden ende was vortuys dat heilighe gheslachte Manasse
 toebehoerende welck hore deff gheualken is ouer den iordaan. Hier is te
 weten dat all dit lant ouert meer van galileen is voff gheberchten ende
 was inden conincryck Dg des conincs van basan. En nae een deff wert
 dat gheuoemt den berch Seyr want Esau heeft dair ghewoent als na
 bescreue staet. In sommighe scriffen wertter gheuoemt die berch Sanir
 welcke berch well bekent is in die landen. Item het wert gheuoemt die
 berch Hermon welcke berch des gheslachts dair in ghelegghen. Ende al soe
 van menigherhande berghen ende steden is dit lant mit veel namen ghe
 noemt ende hoer all heest totten galileen gheslachte Manasse hoe weest
 dattet nie all dair off beseten wort. Want die kinderen Esau woenen
 dair in een deff tot huten des daghes toe. sy worde ghemeenlick gheuoet
 saracenen want noch in wetre noch in spraecke vanden saracene onder
 scheydt en hebben dan alleen in scheren ende cleder. Hier selmen weten
 dattet noch een ander berch Deyr is offte edom teghen die woestenie des
 roden meers daermen off loest genesis int. viij. capitell. Dat godor
 tabamos ende meer coninghen mit hem gheslagghen hebben dat wolck
 choreos die woenachtich waren opten berch Seyr die in dien tiden niet
 gheheten was die berch seyr. Want esau die seyr gheuoemt was dair te
 len berch nae gheuoemt wert en was doe noch niet gheboeren dair om so
 ist te gheduen dattet een vort ander gheuoemen is.

Item deutronomij int. ij. capitell. **G**hi selz gaen voer die landen uwer
 broedren der kinderen Esau die woenen in seyr die sellen y ontsien. Dit
 is inden eersten gheseyt den kinderen van israhell comede wt egipten doe
 sy waren in Cadesbarne die come seuden totten berch seyr gheslegghen by
 cadesbarne dair sy doe waren. Het is openbar dat die kinderen van
 israhell doe sy quamen wt egipten nie ontsangghen hebben die deelen
 des berchs Deyr ghelegghen an dat meer van galileen. Want dese berch
 Seyr is ghelegghen aen damasco dair sy nye en quamen.

Den anderen berch seyr van welke dair ghesproken wert is ghelegghen
 aen die woestenie Charan den welcken die kindere langhe tijt omghin

ghen want hem verboden was van god dat sy den berch niet raken sou-
den. Van desen berch seyr staet ghescreuen deutronomy Int andere ca-
pitael. In den berch seyr hebben voortyts ghewoent die kinderen van
israhell. In dit ghebrect seyr ghelegghen by dat meer van galileen ende
den berch galaad heeft ghewoent Esau in dien tijden doe iacob quam
van Mesopotania syre den welken the moet quam Esau by dat wa-
terkin Jabor als ghescreuz staet in genesi int. xxxij. capittel. Dair is
noch een derde berch seyr. In den landen azoti ende astolonis die welcke toe
ghescreuen wert den gheslachte van Juda in die deilinghe des lants
Mer waarom dat dese berch alsoe ghenoeemt is en ghedencke ick my nye
ghelisen te hebben. Die inwoeners des berchs offte des lants heeten
nochtans ydumei ghelijckerwijs als die nacomelingsen Esau oeck
ydumey ghenoeemt warden van Edom.

Item van Acon zydrwerts. iij. misen leyt Chana galilee dair onse
heer ihesus water in wijn verwandelt heeft Als men leest in sunt Jans
wede capittel. dair siemen opten dach van hiden die steden dair die.
vij. steenen cruycken stonden ende die stede dair sy arben. Nochtans alle
dese steden staen onder die eerde ghelijckerwijs bynae alle die steden doen in
welcke god wat sonderlines ghewrocht heeft ende men moet veel trap-
pen offgaen tot dese steden in een croffte ghelijckerwijs oeck is die stede des
boetscaps ende des gheboerts cristi. ende dese stede in chana galilee en veel
andere steden die welcke onder die eerde ghewesen werden. Van welken
ick anders gheen saeck en wijnde offte reden dan dat dair veel verderffe
nissen der kercken in welcke doe dese heilige steden waren die veruallin-
ghe syn bouen die eerde verheuen ende als die dan wat gheeffent waren
so is dair weder ander rimmeringhe op gheset. Ende die kersten mensche
die deudois hadden om dese heilige steden te versoeken ende begheerden te
comen tot die warachtighe stede dair dese teykenen gheschiet syn moeste
dese steden reynighen om trappen te maken dat sy alsoe souden moghen
comen tot die warachtighe steden. Ende dair om soe siemen bynae al-
le dese steden als in crofften staende off onder die eerde Chana galilee
heeft vancnos wien ten hoghen ende ronden berch ende het leyt beneden
aen die syde des seluen berchs. ende heeft onder hem een groet schoen
plat velt zydrwerts tot in sepsozi toe zeer vruchtbaer ende gheuech-
like welcke platte velt Josephus Carmeleon noemt. Niet veer van
dair staen die steden Tyrus ende Bydon, dair hier voir oeck off gheseyt
is In welker landen als ihesus reysde dair is dat vroukin van chana
nea wtghegaen wt dien landen ende heeft gheropen seggende al dus.
O dauids zoen ontfermt iv mijnre. Dijn dochter weert zeer ghequest
vande duuel. ic. welck dochter hy oeck ghesont ghemaect heeft Als ghe-
screuz staet in sunt matheus. xvij. capittel. en dair is. vij. iair offlaets. ic.

Dair ontrent legghen veelt steden in welken men leeft dat god veelt
miraculen ghedaen heeft als die euangelisten beschriuen Onder welke
souden andere een stadt op dat meer staet. iij. dach reysen van iherusalem
welcke ny barutum gheuoemt is mit een haen in dat meer Ende niet
veer van dair leyt een stadt die Cappodocia gheuoemt is dair sunte Jo
ris den draect doot sloech dair is. vii. iair offlaets et cetera. // Item van
baruto noordwerts leyt een stadt welke Tripolis gheuoemt is dair is
die stede dair die heilige vrouwe sancta marina in eens mans monicks
habijt besclidicht weert van een sunde als dat sy ghesundighet hadde
vleyslike mit eens mans dochter welke man die offen en coryente ver
ware plaech. Van dair voirtgaende leyt een stadt ledosia gheuoemt die
huden verdoouen en veruallen is dair nochtans onder die andere kercken
cen is die zunctlicher is dan die ander die sunte saluatora gheuoemt is
die dair staende ghebleuen is. Ende dair in die kerck is. vii. iair offlaets
en. vii. carenen Ioch veerte voirt reysende wentmen tot Antiochiam
den stadt dair sunte peter die heilige apostell dat woert. des leuens pre
kende ende mit veelt miraculen blinkende binnen. vii. daghen meer dan.
ij. dusent mensche ghedoopt heeft. Dair hem oec een cathedrael stoel
gheset wert en die grote veelheit des volcs comende tot hem hoerden da
gheloy syn heilige leringhe welke leringhe by oec gheconfirmert en
bewijst heeft dair cracht der ghesomheyden dair hy oec. vii. iair gheset
ten heeft dair is oec alreerst die kercken naem voirt ghesproken Ende
dair syn veelt kercken want die patriarchs stoel langhe tijt dair ghe
staen heeft. dair is. vii. iair offlaets ende. vii. carenen. Van dair voirt
gaende is die stadt Acon gheuoemt off ptholomada van welke hier
voirt gheset is. Dair off oec alledese reysinghen beginnen tot andere
steden voirtgaende nae voirtscheyden plaetsen. Dair heeft sunt pauwels
dat woirt gods langhe tijt ghepreker. Ende dese Stadt was hieruoit
maets onder die heerscapie der heeren van Rodes Van dair somtimes
in die edele heetlike Stadt damascus gheuoemt legghende. vii. dach reys
sen van iherusalem In welke die heilige apostell sunte pauwels dat
doepsell ontfanghen heeft. Niet veer. vij. dair is die stede dair hy bekeert
wert dair hem dat licht vanden hemel haestelic ombeschenen heeft en
de vallende opter eerden een stemme ghesoert heeft vanden hemel seg
ghende tot hem Saul saule wair om veruolghet ghi mij et cetera.
Ende als hy gheseyt hadde. Heer wat wilt ghy dat ick doe. heeft onse
heer god tot hem ghesproken Praet op ende gaet in dese Stadt damascuz
en dair sel v gheset werden wat ghi doen moet hy wert gheleide aen die
hande der manne syne mede ghesellen inder Stadt damascuz dair was hy
ij. daghen dat hy niet en sach. niet en at off dranc Ten laesten nae dat
hy dat doepsell ontfanghen hadde ende oec wat ghegheten hadde soe
wert hy ghesterct ende heeft dair ghebleuen mitten discipulen die in da

masco waren een deel daghen ende sonder roeten is hy inghegaen in die synagoghen dair heeft hy geprediket den ioeden van ihesum bewysen te dat hy is cristus. Ten laetsten als die ioeden teghen hem een quaet opset ghemaect hadden en hem hoir laghen openbaert worden doir den dycipulen so is inder nacht in een mande neder ghelaten van die muere. Als men dat volcomelick leest in die wercken der apostelen int. iij. capittel. Dair is oock ananias huus die wt gods ghebot den apostel pauluz ghedoep heeft. En opten dach van huten wert die stede ghewesen in die muere der stadt dair hy van syne medebroeders neder ghelate wert in een mande doe hem die ioeden sochten om doot te slaen. En dair is. vij. iare offlaets a cetera. Also is oock in die stede syns bekerings vā welck voir seyt is die een halff mile van damasco ghelegghen is. Mer affter gheluzen meer bestruuinghe deser steden wantje niet ghecome en syn in dat deel der gheslachten der kinderen van israhel soe comen ick weder tot myn begyn dat ick voirghenomen heb. Dair om van chana gaf ilke. ij. milen teghen dat zuyde nae by inden wech die van sepharo tot tyberiadem seyt is een dorp dat rama heet dair ionas die propheet als men seyt begrauē gheweest is. Dit dorp is ghelegghen onder den berch die welcke van nazareth comende in hem besluyt dat voirghenemde datt Carmelō vane zuyden van rama bynae ander halff mile teghen dat oest is een dorp dat voirmaels zeer groet gheweest is alst schijnt ende heet Abelma van welcke men leest Judith int. vij. capittel dat holdfernes reysende teghen Bethulliam dat hy belegghen woude qua by dit dorp en het was so van noede want om die onbequaemheit ende zwaerheit der wegghen en mochte hy dair werts doir gheen ander wech reysen. Dan dit dorp gheldestmē dat heizeus die propheet gheboeren was als ghescreue staet in den boeck der coninghen int. vij. capittel. en die ryuier derthaim ghenoeemt leit een halff mile van dit dorp westwert dair staen noch veel marmorē colunnen ende grote veruallinghe die alle bewisen dattet een heetliche groet dorp gheweest is ende het leet in een hoghe en vaste stede ghelegghē. Van abelma een grote mile is die berch Bethulle dair iudith holdferne doot gheslagghen heeft welck berch ghesien wert bynae doirt heelē galileesthe lant en is zeer suuerlick en weel beschermt en dair syn noch veel tinneringhen en veel veruallinghe en dair is noch een casteel in dat eynde des berchs dat dair om beschermentis des berchs ghemaect is dair syn oock noch tinneringhe der casteelen holdfernes in een campe by dotham en in die dalen in welcke Judith hair ghewasschen heeft en den sy oock om ghegaen heeft doe sy weder om quam in Bethulliam. Dan Bethulliam twe grote milen. Op dat meer van galileen tusschen dat oesse ende zuyden seyt die Stadt tyberias van welcke dat meer van galileen gheuoemt wert dat meer tyberiadis als men somwyls vint als oock sunre Johan bescriuet in syn. vi. capittel. Dese selue Stadt heeft van

eydts sonereth gheseten die dair nae van herodes terrarcha galilee ver-
 betert ende vermaect wert en wert tyberias ghenoeint om die eer des key-
 sers tyberij. Dair heeft cristus als hy verby ghinc ghesyen een public-
 caen offte openbaer sonder leui ghenoeint die oeck matheus heet sittende
 in der toll en heeft ghesproken tot hem. volghet my nae welck alle dinc
 achter ghelate opstaende heeft hy cristum nae ghevolghet en heeft hem
 een groot werescap ghemaect in syn huus .ic. Als dat sunte matheus be-
 scrufft in syn. .ij. capitell. en lucas uit. v. capitell. en dair is. vij. iair of
 laets et cetera. Dair nae by is die stede dair cristus verweert heeft van
 der doot den dochterdes ouersten van der synagoghen diar hy eerst van
 hem liet gaen die basuynblasers en die schare dair omvergaderende als
 ghescreuen. staet mathei in. .ij. capitell. Dese stadt is zeer lanc by dat
 ouer des meers langhes gheteghen by dat zuyderste des stadts legghē
 naturlike ghesonde baede en oec veel grote veruackinghe. dair wassen
 veel palmbome wyngaerden en veel oliuenbome en is een zeer vet lant
 Hier is te weten dat in dese stadt tyberias ghenoeint wert gheyndet dat
 rijk dat decapoleos ghenoeint is welckes wterste eynde vanden oeste dat
 meer ende vanden westen die grote stadt sydon syn. ende dit is die breed-
 heit des rijcks in der lancche strecket vander stadt tyberias en van dat
 gheheel noederste ouer des mers van galileen tot in damascū ende dit
 rijk heet decapolis van. .x. hoefsteden dair in ghelegghen welcke syn. ty-
 berias. sephet. cedes. neptalim. asor. cesarea philippi. capbarnaum welck
 iosephus iulian noemt. iacopata. bethsaida. corosaim. bethsan die sato-
 poll ghenoeint was In dat rijk syn nochtans veel meer andere steden
 behaluen dese Hier sellt ghi weten nochtans dat dit lant mit menigher
 hande versheyden namen ghenoeint wert. ¶ Want het wert ghe-
 noemt als voirsait is ny yturea. ny dat rijk traconitidis. ny dat platte
 velt des berchs lybani. ny dat lant roob. ny tabul. ny galila gentium.
 somwill hoec galilea. Nochtans is altoes een rijk en tselue rijcke hoe
 well dattet mit verscheiden namen ghenoeint wert en het en is niet veel
 meer dan anderhalff dachreys lanc offte breed ende my duncket dat die
 lancche niet bouen die breete en gaet dan teraenture een weynich. mer
 affter dat lant sydon en die gheberchten tot Baruti toe leyt dat rechte
 rijcke yturea in een dal dat bakar ghenoeint is en want dit rijk strecket
 langhes by den voet offte wortell des berchs lybani soe werttet oec sal-
 tus lybani ghenoeint Van tyberias wederom gaende westwert. .viij. milē
 en van thana galilee zuytwärts .ij. milē leyt Sephorum een stetgen
 en dair en bouen en suuerlick casteell offte slot van welck Joachim die
 vader der heiligheit maghet en moder marie als mensseyt gheborn was
 Van Sephorum. .ij. milē by nae zuytwärts een weynich naet oest leyt
 Nazareth drie dachreysen wegges van iherusalem in galilea. ¶ Dit is
 die heilige stadt in welck die maghet maria gheboere vande gheslachte

yeffe als sy die enghelijche groete gheboort had ontfanghe heeft vanden
halighen gheest die ghebenedide vruchte hairs lichaems ihesum cristus
warachtich god en mensche En is ghelegghen van accon. vii. milen In
der seluer stadt is noch ghebleue een kercke die inder eere der glorioser ma
ghets. marie ghewijet is die hier namaels in groter eerweerdicheit ghe
weest is meer nu isse zeer vergaen. In dese selue kerck staet een cleyn ca
pelleyn gherimmer op die stede dair sy den bootschap des heren vanden en
ghell ontfanc Dair is ock noch een marmore colime dair die maghet
maria aen luenede als die enghel gabriell van god gheseynt hair broch
te die salighe bootschap segghende. weest ghegruet vol van gracen die he
re is mit dy ghebenedyt iustu boue alle vrouwen In dese capelle staen. iij.
altaren en dese capell is wt ghehouden wt een steenroetse gheliterwijs als
oock die stede der gheboorten der passien en der vortissenisse ons heren En
oock een groet deell der stadt van nazareth heeft van oudts wt ghehou
den gheweest wt een steenroetse datme noch dair sien mach In dese stadt
is hieruormaelts gheweest een synagoga dats een ioudeische kerck inden
welcken als ons here ihesus nae dat hy ghedoopt was in nazareth ghe
comen was dair hy oock opghewoedet was inghegae heeft nae sine ghe
ghewoenten op den sabbots en stont op om te lesen. En hem wert voer
gheleyt dat boeck des propheeters ysaias en doe hy dat boeck opsloech soe
vant hy die stede in welck ghescreue stont. Die gheest des heren is op my
dair om heeft hy my ghezatuet en heeft my gheseynt om te preken de
armen een goede bootschap en ghesont te makenden ghenē die ghequetst
off vergaen syn om te prediken den gheuanghen hoer verlossinghe den
blinden ghesicht om te gwytlaren den mismaete in vergiffnis der son
den en prediken een ontfanghelick iaer des heren en den dachdes vderghe
uens. En als hy dat boeck weder toe ghesloten had gaff huyt den dienre
weder en sat neder ende aff dat volck dat in die synagoga was sach hem
neerstelick aen en verwonderde hem in die worden der gracie die hi sprack
als sunte lucas beschryfft in syn. iij. capittel In dat eynde des stads dair
wel eer ghestaen heeft een kercke die sunte gabriels ghenoeit was dair
staet noch een fonteyn offte een putte die vanden inwoeners in groter eer
weerdicheit ghehouden wert wt welke als me seyt dat soete kint ihesus
dicwill water ghesaelt heeft dienende syn gheminde moder marie Bu
ten der stadt zuydwards om trent so veer als een armboest mit vier scho
ten schietē soude daitis een stede die salus dñm ghenoeit is opten berch op
welcks ouerste die ioeden ihesum gheleyt hebbe dat sy hem van boue ne
der werpe wouden mer ihesus gaede doir dat middel der ioeden ontghinc
hem. als ghescreuen staet in sunte lucas. iij. capittel. en dair is. vii. iare
offlaets re Ende ter stont was cristus bysiden opten berch die dair rechte
teghens ouer stont ouer een boerschot wegges en dair siemen noch die
teykenen syns lichaems en van syn cleden in een steen ghedruet. Dan

desen berch siemen dynae die gheheell broete des groten velts esdoren
ghenoemt Van nazareth .ii. milen oestwert leyt die berch. Tabor op
ten westen ihesus tot hem ghenomen heeft sunte peter sunte iacob ende
sunte ian syn broeter en heeft hem seluen dair veruoet in grote claerheit
voir dese apostelen en syn aenschijn blenckde als die son en syn eldren
syn wit ghe worden als snee als sunte matheus bescrijft int. xvij. capita
tell. Op dat ouerste des berchs staet een muer om die stede ghacnde op
welcke ihesus hem seluen voir dese discipulen gheopenbaert heeft in syn
godlike claerheit binnē dese muer is een hof mit bomē gheplantet ende
mit fonteyne en ryuicre gheuochticht nochtans en woent dair niemant
in. mer benden by den voet des berchs woenē veel heyden sy vermeeden
dat ghen mēsche weerdich wesen mach dat by op desen berch woenē sou
de desen berch hebbe sy in groter eerweerdicheit en sy noemen desen berch
om die eerweerdicheit des stedts den berch gods en dair is offlaet van al
ten sunden Dair werden noch ghewesen die veruallinghe der drie taber
naculen offte cloesterē die ghemaect warē na die begheerte des heilighē as
postels sunte peter Dair staen oec noch grote veruallinghe der ouder
pallacie der toornē en centre coninclicher woeninghē indē welckē die lewē
en andere wilde beesten hem selue nu onthoudē en verborghē dair is een
coninclic gheacht. op desen berch is zeer quaet te climmē en is zeer hoech
mer het is een bequāem stede om een casteel dair op te makē benden aen
die zuydside in die voet des berchs teghen dat dorp Endor inden wech
die gaet van syrien in egipten dair is die stede dair melchisedech ihe ghe
muet quā Abrahe doe by weder quā wtte lande damasci vanden struyt der
vier coninghē als men leest in dat boeck genes int. xiiij. capittel Benedē
aen die westside by den voet des berchs teghē nazareth is een capelle ghe
sticht op die stede dair ihesus nedercomende vanden berch ghesprockē heeft
tot syn discipulen senggende. dat sy niemāt dese visioen segghen soudē
Als dat sunt matheus bescrijft int. xvij. capittel Aen die oestside in die
voet des berchs nederloopt die torrent cyson in welke barach gheuochtē
heeft teghen zizaram en heeft hem verwonnen en veriaghet. Dese tor
rent cyson vergadert van dat teghē water des berchs tabor en des berchs
hermon en loopt neder tot dat meer vā gallien en coemt dair in by dat
slot offte casteel bellifort dat tee behoert heeft die broeters van sunte is
hans hospitaell. Van den berch tabor een halff milē oestwert leyt dat
dorp Endor gheleghe opten berch hermoniumodicū welcke hermoniu
ghen berch en is by hem seluen mer ghelijck een verheue hoecuel comen
de vā den berch hermon teghē den berch tabor. En op dese hoecuel hermo
niu is dat dorp Endor nē. In dit dorp heeft ghewoēt een vrouwe heb
bende een quaden gheest tot colellarie die welke vrou om die begheerte
des conincs saull verweelde samucl almen leest in den boecke der conin
ghen int. xvij. capittel welck samucl begrauē was in Rama thaym

Joseph bynae twe dach reysen van die dorp van nazareth twe milen vanden berch thabor wat meer dan een milē en teghen dat zuyden leyt die groter berch hermon in welks noordeside leyt die stad Flaym voer welcks porte als cristus quā doe wert dair een dode wighedraghen een enyge zoen synre moeder den ihesus vander doot verwecket heeft. als funte lucas beschryft in syn. vii. capitell. en dair is. vii. iair offlaets etc. En desen groten berch hermon strecket wt in die lantche bynae. iiii. milē wegges teghen datmeer van galileen en cynder niet veer van die stede dair die iordaan een ryuier wt coemt wt dat meer van galileen

Noch van accon zuydroestwert beghint dat eerste deel des berchs Carmeli tot. iiii. milen van accon dair die stede is in welke die propheet helias dootsloech die preestere baal in den torrent cison als men leest in den. iij. boeck der coninghe int. xviiij. capitell. welke torrent een luttell van dair indoopt in dat grote meer. i. milē vander stede Cayphamer bynae. iij. milen vander stad Accon En ghi selt weten vā desen torrent cison dat hoewell datter inderwaertheit schijnt en ghenoeint wert een water te wesen nochtans wertet tweerehande ghenoeint watter in twe matiren loopt. want dat een deel loopt oestwert in dat meer van galileen dat ander deel loopt westwert tot dat grote meer. Ende dese verheydenheit des loops is dairom want die berch thabor en die berch hermon niet ver van miltander en staen ende een hoewell verheuen tot miltander reyket alsodatsē alle beyde schinen mit die voeten aen een staende welke verheffinghe groter is aen die zyde des berch hermon en heet hermonium van welck voirsē is dair dat dorp endor op leyt En dese verheffinghe offte hoewell hindert dat en feert dat die teghenwaterē die vā alle beyde dese berghen vallen niet allē een wech nedertlopen en moghē tot eente plaetzen Mer dat een deel loopt oestwert in dat meer van galileen niet veer van die stad Bethsan // In dese torrent cison heeft barach ghesuochten teghen zizara als ghescreuen staet inden boeck Judicū int. v. capitell En dat ander deel neder loopt westwert tot dat grote meer en in desen torrent cison heeft helias die propheet dootgheslaghe die preesteren baal als ghescreuen staet inden. iij. boeck der coninghen int. xviiij. capitell Tot desen deel des torrents dat westwert vloeyet comē nochtans veel waterē van den berch effraym en wt welke steden dair by des lantscaps samarie en wt die grote campe esdrelon en maggedo Van die stede dair die preesteren baal dootgheslaghe wordē. iij. milen zuydterwerts staet dat casteel des berchs Cayn in die wterste voert des berchs Carmeli dair lamech cayn dootschoot als mē leest inden boeck genes int. iij. capit. Wanden berch cayn. vi. milen zuydterwerts leyt maggedo dat nu subulz ghenoeint wert dair die coninc van juda ochozias sterffden welchen hien een coninc van israhel ghewonderhadde by die stad israhel inden opganck gagaber hoeneer oeck dese selue coninc hien dootschoot den eos

ninck van israhel Joram di hi werpen liet inden acker naboth van israhel als ghescreue staet int. iij. boeck der coninghen int. ix. capittel. In dit selue maggedo wert door gheslaghen Azias die coninck van iuda van pphaars die coninck van egypte doe hy reyde teghen de coninck van affyrien totten ryuier eufrate als gheseyt wert in den .iiij. boeck der coninghen int. xxiiij. ca. Hier selt ghy mercke dat die campe offie platte vele maggedo ende esdrelon ende die effen plaetze des lants galilee syn all een mer sy hebbe onderscheiden naemē en dese heet nu ghemeynlic die campe saba van een castell saba ghenoeemt dat welck staet. iij. boeck schoeten we ghes vander stadt affeth Dese camp van galileen is inderwaer dat weel ghelegghen want vanden oosten loopt dair om dat meer van galileen en die iordaan vanden zuyden ombegrepen mitten berch effraym en samaria. vanden westen een deels mitten berch effraym een deels mitten berch carmelo. vanden noorden mit die gheberchten des lantscaph phenicie en den berch libano. Dese campe is .v. milen lanck. .viij. milen breed off meer in sommighe plaatsen en is zeer vruchtbair in choern in wijne in olie en overulbedich in alle goeden deser werlt also dat my duncket nergheens beter lant te wesen want dattet die kersten menschen bewoene mechten en onse surde dat niet en beletten Vanden berch cayn oest wert. ij. milen off meer leyt dat dorphyne mestha epten torrent cyson een myll wegges vanden voet des berchs hermon. Van mestha .j. myll zuyd werts leyt dat castell saba ghenoeemt aen welcks westjide buten den wech die tot israhel gaent ter rechterhant siemen noch die veruallinghe des stads affeth dair dat volck van syrien ghestredē heeft teghē achas des coninck van israhel doe die syri seyden hoir goden syn die goden der berghe laet wy teghen hoir strijden op een slecht velt wy sellense verwinnē als ghescreue staet inden. iij. boeck der coninghe int. xx. capittel. Van affeth een myll oestwert ter lichterhant buten den wech die tot israhel gaet an die zuydijde des berchs hermon siemē die stadt suna tot welcke stadt die prophete helizeus dicwill plach te comē als hy ghinc van carmelo ter galgala offte totte iordaan wantet slechter wech was te gaen in iberico dair hy mitten Eijnderen der ppbeten woende. gaende van carmelo doir sunaz in berhsan en van dair voert doir dat leghe slechte velt des iordans ter galgala toe en dair om staet ghescreue int. iij. boeck der coninghen int. iiii. capittel. dat doe hy gaen woude totten iordaan doe moste hy gaen doir sunaz en om dese saect quā hy dicwill tot deser stadt Van dese selue stadt quā een vrouf ijn doe hoir zoen door was tot helizeu opten berch carmeli die welcke. iij. milen staet van dese stede welcks zoen helizeus die prophete verwecket heeft vander doot als men leest inden. iij. boecken der coninghen int. iij. capittel. dair hebben vergadert die philistinē wanner saul ghecomē was in getboe als inden eerste boeck der coninghe int. xxviiij. capittel ende inden eersten boecke paralipomenon int. v. capittel ghescre

nen staet. Van dese stadt suna is gheweest Abisag sunamitis die des coninc dauid doe hy oudt was verwernde slapende by hem als inden. iij. boeck der coninghē int. i. ca. ghescreuen staet. Van zuna. ij. milen by nae oestwert mer een weynich nae dat suyde is gheleghe die stadt bethsan tusschen den berch gelboe en den iordaen een halff myll vanden iordaen versheyden op welckes stadts muere die philistinē ghehaughe hebbe die doede lichamē des conincs saul en synre kinderen doorgheslaghe optē berch gelboe als mē leest indē eerste boeck der coninghē int laeste ca. Dese stadt plach te heete sarapol Als iosephus seit. mer nu wert sy vā all man bethsan gheuoēt en is een zeer lustighe stede bouē dese stadt westwert staet die berch gelboe streckende tot israhel tot. ij. milē Vā bethsan. ij. milen westwert op springhet een grote fonteyn tot. ij. milen bouē bethsan die welck fonteyn indē eerste boeck der coninghē int leste ca. gheuoēt weert een fonteyn israhel dair die philistinē hem vergaderden en hair thentē op sloeghen doe saul was optē berch gelboe tusschen dese fonteyn ende den stadt bethsan Van dese fonteyn een weynich bynae. ij. boeckshoetē wegges is ghelegghen die stadt israhel op een stede die wat verheuen is welck stadt hieruoermaels gheweest is een van die coninclycke steden in israhel. mer opten dach van hude staen dair nauwelick. xxx. husen in. ende wert nu teruyt gheuoēt sanachim legghende in die voer des berchs gelboe anden westen. dair welcke inganc noch ghewesen wert die arcke naboth van israhel van welke men leest inden. iij. boeck der coninghē int. xxi. ca. en is ghelegghen. ij. cleyne milen vander stadt suna die welcke van die stadt sanachim ghelegghen is tegghen dat norde in die zuydtsyde des berch hermon Dese. ij. berghen als die berch hermon en die berch gelboe syn alsoe ghelegghen dat die berch gelboe staet van zuyden en die berch hermon vanden nordē en tusschē hem beyden is een spacie van. ij. cleyne milen Die lanc hair deser tweer berghen strecket vanden oesten tottē westen en werden beide inden iordaen gheeyndet en syn. ij. milen lanc off meer. Op dat platte velt dair midden tusschen legghende syn gheschiet veel ende grote striden want dair gedeon gheuochte heeft teghē madian als indē boeck iudicū int. vi. ca. ghescreuē staet. Item saul tegghen die philistinē. Item achitos tegghen dat volck van syrien. Item dair hebben die tartaren ghestreden tegghen die saracenen in verleden tijden. mer hier selt ghe weten van desen berch hermon datter noch een ander berch is die boeck soe gheuoemt wert bouen dat rijck van traconitide byden berch sanir die veel groter en hogher is dan dese en is die berch hermon van welke die frusture in veel plaetzen sprekēt en niet van desen In dat platte pelt tusschen dese berghe begint een dal dat illustris gheuoēt is om syn wellusticheit en vruchtbaerheit Ende strecket van dese stede dair alle die nederhanc des iordaens totten doden meer toe. want voer dat onser heer god sodomā en gomorraz versinken liet was dit dal illustris dat ghevuchicht wort ghelickē

dat paradys ende als egypten. als men leest inden boecke genes int. viij. ca.
 Die stad israhell heeft zuerliche wyseyninghe off schoen ogheweyn-
 dinghe doir dat gheheel lant van galileen tot carmelu toe ende totten
 gheburchen pbenice totte berch tabez en galaad en ouer den iordacn ende
 den heele berch effraim tot carmelu Die wech vanden berch galaad tot
 israhell is aen die zuyt side des berchs gelboe doet een zeer effen wech
 vanden iordacn doir hermen ende salim dair sunt Jan baptist depende
 was En dou desen wech qua die coninc hieu van ramatha galaad doe
 die w.chter seye. ick sye die clote hieu des conincs comde als me leest indē
 iij. boecke der ceninghe int. ix. capitell. Ten is nu waer dat sommighe
 segghen datter ghean de ywe noch gheen reghen en comet opte gheburch
 ten gelboe noch rans soe ist waer dat in sommighe plactse dese gheburch
 te zeer steenachtich dorre en onvruchtbaer syn ghelijckerwijs die andere
 berghe des lants israhell Van israhell. iij. milen zuyd werts staet gyn-
 nim een stadt sijn wel bewaert. mer het is veruallen gheleghe inden voer
 des berchs effraim van welck stede sijn samaria beghint en galilee a ghe-
 eyndet wert Van gynim totten iord aen syn bynae. vij. milen teghe dat
 oeste. ende aen dat lant van den zuyden strecket en verenigbet dat lant ra-
 phue dat zeer hoghe berghe heeft Van gynim zuyd werts. iij. milen is
 die stadt sebastie die hieruormachs samaria gheuoemt wert doe sy was
 dat hoofd en die euerste stadt der. x. gheslachte in welke dese nabescon-
 coninghen van israhell na malcaer der gheregiert hebben Als ierobeam
 nadab. baasa. hela. zaniri. amri. achab. ochas. ioram. hieu. ierachas. io-
 as. ierobeam. zacharias. sellim. manahell. phaccia. phacee. osee in dese
 stadt wert dair nae die v. o. vloer des heren sijn ian baptist va heredes
 gheuangen en in den carcker gheleyt. en em ledēn will des maghets die
 dair danste ende haire moeder des alre quaerste vrouwe die in suerspeell
 sat by heredes see is die buidel gheseynt in den carcker en heeft dair sijn
 Jan onthoefit als sumte marcus beschrijft in syn. xi. ca. ende dair is. vij.
 dair efflaets en. vij. carthen. Dese stadt is van oudes gheweest een zeer
 heerliche stadt machtich en alre sterckste. mer huden en staet dair niet een
 huus in beheluen twe veruallen kercken vanwelcker een die dair was
 die principael heeft kercke die saracene hem selue ghemaect hebben een
 kerberghe en alre meest van dat graff des seuen mans sijn ian baptist
 dat ghemaect was van marmorsteen nae die ghelickenisse des heilighen
 graffs ons heren dair dese selue heilige man tuschen die twe propheten
 helizus en Abdia begrauen was Dese kerck staet an die zyde des berchs
 int offgaen. Die ander kercke staet op dat ouerste des berchs dair dat pal-
 kee des conincs op was Dese kercke hebbe vortrijs die griecken bewoent
 en sommighe kersten monicken Samaria is nu tot soe groter ekerde
 en verderffnis ghecomen dat sy inder waerheit een vermoeshoff ghewor-
 den is ghelijckerwijs achas hairen coninc weude maken den wijngaerde.

Naboth van israhel want die wijngaerd by syn huus sach. Ende se
 kerlijck nu is doir dat rechtuerdighe oerdel gods niet alleen die wijn
 gaerd mer oock dat pallaes des conincs verwandelt in een wermoeshoff.
Die ghelegghenheit deser stadt was zeer schone en suuetlic wat vandaer
 mochtmen sien tot dat meer ioppen toe ende Antipatridaz ende Cesareaz
 palestine ende ouer all den berch effraym tot Ramathasophim ende tot
 carmelum ende dat meer by Accon ende was zeer ouervloedich mit fons
 tynen mit bouē oliuenbomē en mit alle goeden deser welt. Van sama
 ria. iij. milē oestwert leyt die stadt **Tersa** op een hoghen berch in welck
 stadt die coninghe van israhel cer dat samaria ghemact was een will
 rijts gheregeert hebben en was inden deell des ghelachts manasse. Van
 tersa. vi. milen oestwärts intē wech dairmen gaet totten iordāen leyt
 dat lant tophne welcke lant onder alle die ander bergghen een zeer hoghe
 berch heeft dit lant was oock in dat deell māasse en strecker tot die leghe
 platte velden des iordāens teghen macheronta. Van samaria twee milē
 zuydwerts byden wech die gaet to sichem op een hoghen berch ter rechter
 hant leyt die berch berhel op welcke ieroboa naborhs zoens gheset heeft
 een van die gulden calueren dair by die kintēren van israhel mede dede
 sundighen in affgoden. Van dair een halff milē ter rechterhant opten
 wech leyt een ander hogher berch dan dese voir ghenode berch die welcke
 dan ghenome is bouen den stadt sichem in welck die sommighe segghē
 dattet ander gulden gheset was. **Mer die andere segghē dattet in die stadt**
Dan. die nu belena offte Cesarea philippi ghenome wert ghestaē heeft
 Ende dat houdt sunte iheronimus. **Een yghelick mach verlyfen dat**
 hy will. **Bochtans** ist waer dat dese berch **Dan** ghenome wert **Tuschē**
 dese twee bergghē is ghelegghen die stadt sichem die nu napolis off als som
 mighe andere segghen. **Lapolsa** gheheten is die zeer ghenoechlicke ende
 wellusticheit is. mer niet sterck offte bewaert noch in ghenewijs mach de
 se stadt beschermt werden. **En dair en is gheen wederstant** tegghens dan
 wanner die vianden voer die een poorte comen dat die borggheren ende in
 woeners doir die andere poorte wtlopen ist sake dat sy min volcks hebben
 ende crancker syn dan die vianden. **Want dese stadt ghelegghen is midden**
 in een dall tusschen zeer hoghe gheberchten also dairmen een steen mit
 hant in dese stadt werpen mach. **Van die zuyt poert deser stadt** bynae. ij.
 boechschort wegghes is die fonteyn iacob intē wech dairmē gaet tot ihe
 rusalem dair onse heer ihesus als hy vermoeyt was vandē gant sitrende
 opten putte heeft begheert water vanden samaritaēsche vrouwe. **Bouē**
 dese fonteyn ter rechterhant is een zeer hoghen berch hebbende twee hoefs
 ten welcker een garrisin ende dat ander **Ebal** ghenome is. **Doe opten**
 berch garrisin een altaer stont heeft **Josue** ghescreuen **Deutronomis**
 dair stonden sy die ghenediende ende vermalendiende ware. **En vanden**
 berch **Ebal** antwoerden sy als gheboden was **Deutronomij** int. xxviii

dat paradys ende als egypten als men leest inden boeke geneſ int. viij. ca.
 Die ſtadt iſrahel heeft zuuerlike wiſeyninghe off ſchoen oghe weyn-
 dinghe door dat gheheel lant van galilcen tot carmelu toe ende totten
 gheberghen pbenice totte berch taber en galaad en ouer den iordacn ende
 den heele berch eſſraim tot carmelu Die wech vanden berch galaad tot
 iſrahel is aen die zuytſyde des berchs gelboe doer een zeer effen wech
 vanden iordacn door hermen ende ſalim dair ſunt Jan baptiſt de pende
 was En dou deſen wech qua die coninc hieu van ramatha galaad doe
 die w. Hier ſeyde. ict ſye die elde hieu des conincs comide als me leest inde
 iij. boeke der coninghe int. ix. capitteck. Ten is nu waer dat ſommighe
 ſegghe datter gheen de ywe noch gheen reghen en cemet opte gheberch
 ten gelboe nochtans ſoe iſt waer dat in ſommighe plactze deſe gheberch
 te zeer ſteenachtich dorre en onvruchtbaer ſyn ghelijckerwijs die andere
 berghe des lants iſrahel Van iſrahel. iij. milen zuyd werts ſtaet gyn-
 nim een ſtadt ſyn wel bewaert. mer het is veruallen gheleghe inden voet
 des berchs eſſraim van welck ſteedkin ſamaria beghint en galilcea ghe-
 eynder wert Van gynim totten iordacn ſyn bynae. vij. milen teghe dat
 oefte. ende aen dat lant van den zuyden ſtrecket en verenigbet dat lant ra-
 phue dat zeer hoghe berghe heeft Van gynim zuyd werts. iij. milen is
 die ſtadt ſebaſte die hiernoemachs ſamaria gheuoemt wert doe ſy was
 dat hoofd en die euerſte ſtadt der. x. gheſlachte in welke deſe nabescon-
 coninghen van iſrahel na malca der gheregiert hebben Als ierobeam
 nadab. baafa. hela. zaniri. amri. achab. echeſas. ioram. hieu. icachas. io-
 as. ierobeam. zacharias. ſellam. manahel. x. ſaccia. x. ſacee. eſec in deſe
 ſtadt wert dair nae die vordor der beren ſunt ian baptiſt van hereds
 gheuangen en in den carcker gheleyt. en em kiden will des maghets die
 dair danſte ende haire moeder des alre quaerſte vrouwe die in euerſpeck
 ſat by hereds ſec is die buidel gheſeynt in den carcker en heeft dair ſunt
 Jan ontboeft als ſunte marcus beſcrijft in ſyn. xj. ca. ende dair is. vij.
 dair eſſlaets en. vij. carnen. Deſe ſtadt is van oudts gheweest een zeer
 heerlike ſtadt machtich en alre ſterckſte. mer hiden en ſtaet dair niet een
 huus in behouen twe veruallen kercken van welcker een die dair was
 die principaelle heeft kercke die ſaracene hem ſelue ghemaect hebben een
 herberghe en alre meest van dat graff des ſeuen mans ſunt ian baptiſt
 dat ghemaect was van marmorſteen nae die ghelickeniſſe des heilighen
 graffs ons heren dair deſe ſelue heilighen man tuſchen die twe propheten
 helizus en Abdia begrauen was Deſe kerck ſtaet an die zyde des berchs
 int offgaen. Die ander kercke ſtaet op dat ouerſte des berchs dair dat pal-
 lies des conincs op was Deſe kercke hebbe vortuys die griecken bewoent
 en ſommighe kerſten monicken Samaria is nu tot ſoe groter eſſende
 en verderffnis ghecomen dat ſy inder waerheit een vermoefhoff ghewor-
 den is ghelijckerwijs achas hairen coninc weude maken den wyngaerde.

Naboth van israhel want die wijngaet by syn huus sach. Ende se
 kerlijck nu is doir dat rechtuerdighe oerde gods niet alleen, die wijn
 gaerd mer oec dat pallaes des conincs verwandelt in een wermoeshoff.
Die ghelegghenheit deser stadt was zeer schone en suuerlijck wat vandaer
 moechmen sien tot dat meer ioppen toe ende Antipatridas ende Cesarea
 palestine ende ouer al den berch effraym tot Ramathasophim ende tot
 carmelum ende dat meer by Acon ende was zeer ouervloedich mit son-
 trynen mit houē oliuenbome en mit alle goeden deser welt. Van sama-
 ria. iij. milē oestwert leyt die stadt Tersa op een hoghen berch in welck
 stadt die coninghe van israhel eer dat samaria ghemact was een will-
 rits gheregeert hebben en was inden tye des gheslachts manasse. Van
 tersa. vi. milē oestwerts inden wech dairmen gaet totten iordae leyt
 dat lant tophe welcke lant onder alle die ander berghe een zeer hoghe
 berch heeft dit lant was oec in dat tye manasse en strecket tot die leghe
 platte velden des iordans teghen macheronta. Van samaria twe milē
 zuydwerts byden wech die gaet to sichem op een hoghen berch ter rechter
 hant leyt die berch berhel op welcke ieroboā naborhs zoens gheset heeft
 een van die gulden calueren dair by die kinderen van israhel mede dede
 sundighen in affgoden. Van dair een halff milē ter rechterhant opten
 wech leyt een ander hogher berch dan dese voirghenoede berch die welcke
 dan ghenoeemt is bouen den stadt sichem in welck die sommighe segghe
 dattet ander gulden gheset was. **D**er die andere segghe dattet in die stadt
 Dan. die nu belena offte Cesarea philippi ghenoeemt wert gheset heeft
 Ende dat houdt sunte iheronimus. **E**en yghelijck mach verlysen dat
 hy will. **V**ochtrants ist waer dat dese berch Dan ghenoeemt wert. **T**uschē
 dese twe berghe is ghelegghen die stadt sichem die nu napolis off als som-
 mighe andere segghen. **N**apolsa gheheten is die zeer ghenoechlike ende
 wellusticheit is. mer niet sterck offte bewairt noch in ghenrewijs mach de
 se stadt beschermt werden. **E**n dair en is gheen wederstant teghens dan
 wanner die vianden voer die een poorte comen dat die borgheren ende in-
 woeners doir die andere poorte wlopen ist sake dat sy min volcks hebben
 ende crancker syn dan die vianden. **W**ant dese stadt ghelegghen is midden
 in een dall tusschen zeer hoghe gheberchten also datmen een steen mitter
 hant in dese stadt werpen mach. **V**an die zuydpoert deser stadt bynae. ij.
 boerschore wegges is die fonteyn iacob inden wech dairmē gaet tot ihe-
 rusalem dair onse heer ihesus als hy vermoeyt was vande gant sitende
 opten putte heeft begheert water vanden samaritaēsche vrouwe. **H**ouē
 dese fonteyn ter rechterhant is een zeer hoghen berch hebbende twe hoefs-
 ten welcker een garrisin ende dat ander **E**bal ghenoeemt is. **D**oe opten
 berch garrisin een altaer stont heeft Josue ghescreuen. **D**eutronomus
 dair stonden sy die ghenediende ende verinaldende ware. **E**n vanden
 berch **E**bal antwoerden sy als gheboden was. **D**eutronomij int. xxviii

capittel. **O**pen berch garrifim syemen noch een zeer oude heydensche
tempel des afgodts Jouis olympiaci een hojpirael dat ghemact had
te sarrabalach offte saraballa nae der ghelicknisse des tempels te iherusa
salem // **I**nden tyden Alt vanders macedonis dat welcke sarrabalach een
hertoch des rycks ouer den vloet manasse synen zwagher beuolen heeft
die dair begheerde te wesen een alte ouerhe biscop ende desen tempel bleef
dair staen ier tijt toe dat die romeynen dat lant verdoruen dair syetme
noch die trykenen ende oude veruallinghe des tempels // **D**esen berch en
desen tempel als men gheloefft heeft ghemeent die samaritaesche v:ou
we doe sy seyde tot iherusalem Onse vaderen hebben ghebeden op desen berch
Totter lichter hant deses fonteyns staet een oude grote stede. mer heell
verwoest dat ic vermoede die oude Stadt sichem gheweest tse hebben
want hant veruallinghe syn groet gheleggen. ij. arboristichore wegges
vanden fonteynen ende woenenghe Jacobs in een die alre lustichste stede
dan alleen dair gheen water en is. anders een heb ic gheen stede ghesien
die alsoe vruchtbaar ende soe vol was ale dese **E**nde is gheleggen iwe
hoechschoren vander stadt die nu napolis offtenapolds a gheheten is. en
die sommighe vermoeden dat dese stadt. Napolis voutits thebas ghes
weert is. **A**en dese fonteyn leyt dat heetlicke lant offte hofstede den iacob
vortweggeghenen heeft ioseph syn zoen buten syn broedren **A**ls men
leest inden boeck genes is int. xlvij. capittel **E**nde is een lanck dal vrucht
baar ende zeer ghenuechlic **E**nde ic en weet dair gheen dall euen groot
dat syns ghelijcke is in wellusticheyden // **I**n sichem syn begrauen die
ghebeenten ioseph die dair van egipten ghebrocht worden

// **V**an sichem. iiii. milen zuydrwarts byden wech dairmen gaet tot
iherusalem aen die rechterhant leyt een zeer schoon dorp lepna gheuoet
Hochrans isser een ander stadt inden gheslachte Juda die oec lepna ghe
noemt is mer dit is vanden gheslachten effraym // **V**an lepna. v. milen
zuydrwarts leyt een stede magnas gheuoemt reelycke groet welcke ghe
weert is dat eynde des gheslachts effraym teghen dat zuyden ende is nu
Byra gheuoemt ende was toebeorende hieruormals die broedren der
adverscape des tempels **B**y die zuydsyde deser stadt syn die eynde tussche
die gheslachten effraym ende benyamin **V**an magnas een myl zuyde
warts leyt gabaasauls dair vercraftt wort des leuue wijs die qua van
Berch een wairom by nae dat gheheell gheslachte van benyamin vers
slaghen wert als men leest inden boecke **J**udicum int. xij. capittel

Van deser stadt gabaas was ghebooren saul **E**is zeen die eerste ceninck
van israhel // **V**an gabaas een mile zuydrwarts leyt dat dorp Rama
gheleggen open berch ter lichterhant als men gaet tot iherusalem. **N**iet
ver vander wech. **H**er is te ghesouen dat iheremias ghesproken heeft
van dit Rama in syn. xxxij. capittel dair by seyt **E**en stamme is ghes
hoert in Rama et cetera.

Van rama twee milen zuydwards is gheseghen die gloriose heertijde
 Stadt iherusalim een Stadt des alte ouersten gods een stede sekerlyck
 gheheilich den god vercore heeft dat syn naem dair soude bekent wejen
 under ewichheit. Lothians selz ghi eerst weten datter veel dorpen syn in
 den heilighe lande die Rama gheuoemt syn. Een by techuam by den
 wech die gaet tot Ebron. Een ander inden gheslachte lepratis niet veer
 van dat castell zepher. // Dat derde is darmen hier off spreer. Dat
 vierde is sylo dat oec rama gheuoemt is Rama is alsoe veel te segge
 als hoghe. Ende voirwair alle dese dorpen syn op hoghe berchtans ghe
 legghen. // Van sichem voortgaende zuydwards totten iordaeen alte eerst
 tot .iiij. milen leyt Emon een stedtijn zeer goet in een gheuuechlike ste
 de ghesegghen dat voirtmaets ouer vloedich gheweest is van allen goeten
 en was vanden deell des gheslaches effraym. // Dan emon .iiij. milen
 oestwert inden neder ganc des berchs effraym .ii. milen vaden iordaeen opte
 platten veld leyt een dorptijn zepher gheuoemt dair die torrent carith
 neder loopt vanden berch als men leest inden .iiij. boeke der coninghen int
 vij. capitell. In welcke helyas woende doe hem die rauen spijs broch
 te des morggens ende des auonts. // Van zepher .i. mile ter luffterbant na
 den lande tophne is dat castell doch gheuoemt. In welcke ppholdmens
 abobi zoen bedriechlic mit liste gheuangen heeft symonen. Almen
 leest inden eersten boeck Machabeorum Int leste capitell. In dese stede
 sietne volcomelic dat landschap Galaad en van dertenhalf gheslachte
 Dat lant Ebron ende den gheberch moab den berch Abarym en phas
 ga ende nebo. Ende men gaet hier neder in dat effen lant des iordaeens en
 de is een slecht lant tot in iherico ende vortraen dair all die neder ganc des
 Jordaens totten meer salmarum. Die gheberchen abarym ende phe
 gor ende phasga ende nebo staen oec recht tegghen ouer dit veldt ouer den
 iordaeen. Het is te weten dat van die oirspronck des iordaeens onder den
 berch lybano tot inder woestenie pharan by na hondert milen offte meer
 heeft die iordaeen op beyde syden breede lustighe velden en dair nae wer
 den dese selue velden ombesloten mit zeer hoghe bergghen aen allen syden
 tot aen dat roede meer toe. // Van zepher by nae zuydwards nochtans
 streckende een luttel naden oesten viiff milen is die stede galgala ghe
 noemt dair die kinden van israhell langhe tijt ghewoent hebben als sy
 ghecomen waren ouer den iordaeen dair worden die sommighe vanden
 kinderen van israhell besneden.
 // Van galgala een half myll gaende tot iherico aen die rechterbant
 ouer den wech leyt die berch quarentena gheuoemt. Dair onse heer
 Ihesus cristus vierich daghen ende vierich nachten gheuast heeft.
 // Dese berch is zeer hoghe ende dair toe oec niet goet op te climmen.
 // Der onse heer Ihesus wort aengheuochten vanden duuell op een an
 der berch die ghesegghen is drie milen van desen berch in die woestenyte

aen die zuydfijde van babilon ende bay. Onder den berch quarttina by
nae twee armboorffschote wegges begint die fonteyn helizei en vrvloey
et welckes wateren helzeus ghesont offte soet ghemaect heeft want sy
bitter ende onvruchtbair waren. Dese fonteyn vloeyt by galgala van
die zuydfijde ende om driuet dair grote molenen en dair nae ghedeylet in
veeltuyren maectet vruchts die hoenichryden en die boue tot iberico
ende dair beneden en vloeyt inden iordae. By galilea op een halff myll
teghen da zuyde is dat dalt achor onder den berch dair die selue achor ghe
steent was om dieffen als ghescreue stat inden boeke iosue int. viij. capit
tell. // Van galgala is een mile oostwert is ghelegghen die stad iberico die
hieruormals een heertick stad ghewest is mer nu zeer cleyn nauwelick
hebbende. viij. husen en dair syn scherpe gheslachtenissen eens dorps en alle
die teykenen der heiligheit staen syn dair heell vergaen en te niet ghecome
Van iberico. ij. milen by den iordae is een capel ghemaect ter ere sunt
ian baptist. Men ghelouet dat dair onse heer ihesus ghedopt is. Nocht
rans gheloue die sommighe datter gheschiet is by salim. Mer die heers
licheit der kercken seyt dair teghens. Al datter gheseyt is in iberico dars
welck bekent en openbaer. Van iberico. ij. milen by dat dode meer is berba
gla dair die kinderen van israhel hoiren doden vader iacob bescreyete
hebben doe by hem ghebrocht hadde van egypte. Als inden boeck genees.
int. v. capitell ghescreue staet en is ghelegghen een mile vanden iordae
en dair hebben voirtijts griecsche monicken ghewoent. Van iberico. iij.
milen vanden iordae staet sunte ians capel ende dat dode meer welcke
een cuyll aspalti dars des lijms offte een meer des solts ghenoemt wert.
Dit meer onderdeylet arabiam en yudeam die lantscapen en anden oeffsij
de des ouers is ghelegghen dat lant moab en amon en den berch seyr. en
streckt wt tot cadebarne en totter woestene pharan. By dat middell
des meers aen dat oeffste ouer siemen den berch roob die voirtijts ghe
noemt was petra deserti dars den steen des woestens ende wert nu crach
ghenoemt een zeer sterck casteel dat ghemaect heeft die kersten couinc
baduinus dair nae een coninc van iberusalem om dat rijck van iberu
salem te verbreyden. Mer nu heeft die soldaen dit casteel en leyt dair
den schat van alle egypten en arabien. Van crach. ij. dachreyen noords
wärts is areapolis nu ghenoemt die steen een ouerste hooffstede van alle
dat anderte arabien nochtans wast voirtijts ar ghenoemt ende was ghe
legghen opten torrent Dron by den landen der moabite der amoniten ende
amozeorum, inden selue ouer is die stede dair balaam gheseyt was opt
ten gheberchten moab om te vermaledien den kindere van israhel. Van
iberico. v. milen is dat stedtlyn Secor onder den berch Engaddi tuss
chen welcke berch ende dat dode. Mer staet dat beelde des soutsteens
in welcke die huusroue Lotz verwandelt wert. // Alsin leeft inden
boeke genees. Int. viij. capitell. alsme dese soutsteen sien wil moetmen

daer groten arbeijt om doen. **D**at dode Meer vanden oesten totten
westen is. vj. milen breed. **E**n die saracenen segghen datter land is van
den noorden totten zuiden. v. dachreysen zeer duuster ghelicken een schoor
steen der hellen veel ander dinghen werden gheseyt en ghescreuen van die
dode meer die ick affter laet als dat well betent is. **N**ochtrans setmē hier
weten dat all dat dal dat woirtijts ghenoecht was illustris dats te seg
ghen doerluchtrich en voirwaer sehghē ick dat van dat eynde deses meers
welcke eynde is inder woestenyē pharan tot bouen iberico toe op een halff
dachreysē bynae ist te samen onvruchtbaer also datter gheen gras noch
gheen ander dooff off vruchte mit allen en wasset doir alle die breedheit
des dals die sowilen wistreckt ouer. v. off. vj. milē dan allen byder stadt
iberico dair die ryeden des zuckers en die houen ghevochticht werden van
den fonteyn helizei. **D** hoe ontlichlick en ververlick is dat oerdeff gods
die all soe langhe tijt van iaire soe strengelic pinighet en verucht die
sunden des volts vā joboma en gomorra nē. dat oeck noch dat land dair
by ghelegghen die warlike der pijnē ontghelden moet soe menich dusent
iairen. **D**aer noch te bouen van die rechtersyde en van die lufftersyde
legghen die berghe die onvruchtbaer en dorre syn en onbequaem te be
woenen doer alle die plazen des lands dair by soe veer als die wasen co
men mach doir crachte des wijnts. **D**ie sommighe segghen dat die ior
daen hoir water niet en menghet mitten doden meer. mer het wert ver
flonden in die eerde all eert in dat meer coemt. mer die saracene segghen
voirwaer dat die iordaan dair in en weder wlopet mer nae den wtganc
wte meer ouer een cleyne spacie wertet vanden eerde verslenē **E**n dit do
de meer opwasset somtiden van dat snewater vanden berch libano en vā
andere gheberchte vanden opvloet des iordans ende, des torrents iaborth
en hermō en sareth van die reghenwaterē die dair vallen in galilea vā
den berch galaad. vande landen moab en amon en seyr van alle dese lan
den lopen die waterē neder doer den iordaan tot dit meer **D**en vint oeck
dicwil dit meer lijn dat vergadert wert vande gront des mers dat doer
beweghegginghe des wijnts te samen aen een hanghet en opgheworpen
wert op dat ouer des meers dairmēt haect mit grote hopen en het is een
medicijn en mē macht niet morwe makē dan mit eenrehande bloet dair
toe dienēde. en het wert ghenoecht gluten in daicu dats ioedts lijn **E**nde
dair om wert dit meer ghenoecht een cuyll aspalti en des lijms. wāt dair
staet ghescreuen inden boeck genesis int. viij. capittel datter woeste dall
dat nu is dat soute meer voirtijts hadde veel putten des lijms ende dair
sy noch hudēdes daghe veel putte in dat ouer des meers. en datter nu
gheseyt is van desen meer is dair mede ghenoch **V**an die placze galgale
van weleke voirseit is. iij. milen vande fonteyn helizei en soe veel norde
werts in die gheberchten van die norde syde des berchs quarentene.
leyt die stadt hay den Josue ghewonnen heeft ende den coninc doot

gbeslaghen heeft. Alsmen leest inden boeck iosue int. vi. capitell. Van
hay. i. mijsl noortwerts mer een luttell kerende totten westen is die stad
betzell die voirtuys lusa gbenoet was in dat gheslachte benyamin dair
iacob ghinc nae den weste waneer hy vlooch va dat aenschijn syns broes
ders Esau dair hy een steen onder syn hoeft legghende gheslapen heeft.
en sach dair een leeder staende opter eerden welckes ouerste totten hemell
rakde als men leest genes int. xv. ca. En heeft dair op verheue den
steen tot een gheboechnisse en tot een teyken des eerweerdicheit en heeft de
se stede gbenoemt betzell. Van betzell. i. mile noortwerts nae rama dat
o. e. syle heet dair is die palmboom dair onder begrauē is delbora lapi
dorhs wiff die gheregiert heeft dat volck va israhel en heeft gheseynt
barach om te striden teghe zizara opte berch tabor als ghescreue staet Ju
dicu int. iij. ca. Van betzell. iij. milen va iherusalem. iij. milen niet veer
va rama benyamin. as anotoch een cleyn ghebuertkin offte dorpkijn der
preesterē van welck ieremias die ghebooren was Bij anatoch tusche dat
oeste en dat zuyden dair begint die woesteny die tuschen iherusalem en
iherico leyt die nu gbenoet wert die woesteny quaratene en strecket tot
houe galg ala tot an die woesteny teghe thecuā en engaddi by dat dode
meer Houe dat dode meer in dat weste ouer des meers een mile va segor
is die opganc des berchs engaddi inden westen alsmē leest David hem
dicwil verborghen heeft als hē die coninc saul veruolghede In den om
ganc des berchs en opte berch heeft voirtuys ghestaen een wingaert des
balsaems Mer inden tijden des grote herodis Cleopetra die coninghinne
van egipte tot haer des sellie herodes. heeft sy doir gunste des keyser an
thomins desen wingaert ouer gheuoert in babilonia van egipte. en die
beoeders des balsaems segghē dat vanden middach des sabboths dats
des saterdaghes totte manedach toe die ossen in gbeenrewys trecken mo
ghen dat water all sloechmese an stucken Desen hof is twe boechschot
ten lanck en also breed alsmē mit een steen werpen mach En nu en wert
in egipten die wingaert des balsaems niet ghebouwet dan vandē kerste
en wert ghevochtighet van een fonteyn indē westen alsmē. seit die alre
heilichste maghet maria haire lieue zoen ihesum dicwil in ghewassche
heeft. Lochrans syn dair noch zeer edele loorkyns offte tellichkins der
wingaerden inden berch engaddi mer die saracenē en bouwense niet en
dair en woenē gheen kyste mensche die dese bouwen offte ghebruken mo
ghen Onder den berch engaddi by dat dode meer sijn die alre schoenste bo
men. mer alsmē haire vruchte off breket soe vjntmē dair binnē in assche
en stoff als hier voer ghesit is. die gheberchte engaddi sijn zeer hooch en
wonderlick ghestelt mit steenroedsen en dalē dat een mesche gruwet dat
hy siet. van iherico. iij. milen westwert inden wech dairmen gaet tot ihe
rusalez iher lichterhant des berchs quaratene staet dat casteell adomyn
dair die mensche die nederrysende van iherusalem tot iherico qua onder

die mordenaeren dair lucas off scriffte int .v. capittel. dat nu tertijs dair noch dicwill gheschiet en die stede van veel wistortighe des bloets heeft sy hoir naem ghenome en is zeer vreeslick te sien ende sordhlick ten ware datter yemat mit gheleyde doir reysde. Van adomin. .ij. milen westwert staet barburum vaden gheslachte benyamin va welck barhuri ghebooren was semai die zoen gemui die welke dauid buldoete doe hy vlooch va den aescin syns zoës absolo alsme leeft int. .ij. boeck der conighen in .xxvi. ca. En is een zuuerlick casteel gheleghe op een hoghe berch mer beneden in dat dall reghen dat oeste opte heerwech va adomyn is een steen die ghe noet is beon des zoens rubi en is groet nae die maniere als een ouent en het schijnt een marmorsteen te wejen. va barhuri westwert .ij. boeck scho ten in een leggher pluerze leyt berthania dat casteel marthe en marie magd alene voir welcks inganc war min dan men mit een steen werpe mach by een cysterne offte putte in een camp dair wert ghewesen die stede dair martha onse heer ihesu te ghemoet qua doe hy tot berthania comede was en dair oeck maria magdalena doe jy va hair suster martha gheropen wert alsme leeft in sunt ians. .xj. ca. In berthanie sietmen noch dat huus des mas symonileprosi in welke onse heer ihesus ten eten sat doe maria mag. tot he qua bregghende mit hair een busse mit costelick zaluc en staen de affterwert by den voete ihesu die sy begheonne heeft nat te maken mit haire tranen en ghedrogghet heeft mit dat hair hoirs hoofs en heeft syn voete ghecussert en he ghesaluet mit costelicke zaluc als sunt lucas bescriuet int. .viij. ca. Dit huus marthe in welke ons heer ihesus dicwill ghe berbercht was. is huden een kercke ghesticht inder ceren marthe en marie magdalene En dat graff lazari wt welke hy veruectet wert va onsen heer ihesu en is niet veer va dese kerck. dair is oeck een zeer schone en beta melick capel ghenaeert en syn graff is mit een marmorsteen ouerdect die saracene hebben dese graffstede in groter eerweerdicheit om dat mirakel dat lazarus dair vader doot vweckt is va onsen heer ihesu Alsme reysst va berthanie soe en machme iherusalez niet sien om datter die berch van oliuete tuschen leyt. mer men gaet eerst op een hoghe plaetze des lants en dair seimē een deel der heiligher stadt mitten berch syon en alsme weder off gaet van den berch soe en machme dese wtuercore stadt wederom niet sien. Item onder die oestsyde des berchs va oliueten by berthphage datme legghē laet ter luster hant een steenworp wegges onder den berch des mis darts in dat dall soe gaetmen op doer een cleyn straetijn aen die zuyde ende men gaet om den berch van oliueten ende coemt tot die stede dair on se heer ihesus opten palmensondach opte ezell ghinc suten ende ter stont sietmen den Gade Iherusalem mitten tempel ende die kercke des heili ghen graeffe ende meer andere heilighe steden.

Item soe coemtmen totten offganc des berchs van oliueten dair doe die scharen voirghinghen ende nauolyden gheroepē hebben Osanna filio

Dauid verblifdende hem vanden gheschiede toecomste ihesu en ihesus siende die stadt van iherusalē heeft zeer bitterlick ghescreyert op die stadt van dair voortgaende coemte tuschen die steden dair ihesus syn hemel scken vader ghebden heeft in syn wterste. ende die stede dair hy gheuan ghen wort in gerhsmani. en als men syn ouer den torrent cedron coemt men in golgatha die stede dair sy hem ghecrunst hebben

Ubert aen willen wy wederomgaen totte beschriuinghe des deels vā den heilighē lande datter noch niet bescreuē en is Van iherusalē voortgaende. ij. milen tuschē dat weste en noorden staet die berch sylo die ghelegghen is van gabaa saulis. j. milē en wat meer en dier ghe licken vā rama benyamin In dese stede heeft die arcke gods langhe tijt gheweest en dat tabernaculum des vrides dat moyses ghemaect hadde in die woesteyne. Dan dair een cleyn milt is gabaon een stadt vanden gheslachte benyamin ghelegghen in den sleuen berch wairom datmē seyt dat dair gheweest is die alte meeste hoocheit. Die inwoeners en borggeren van deser stadt hebben boden gheseynt tot Josue in galgala als sy hoerden alle dinghē die iosue ghedaen had in iherico en hay en cloeckliē ouerdenckende hebben sy mit hem ghenomē spijsē en oude sacken op ezēle gheleyt en leren wijnvlessen die ghebroken waren en weder toe gheneyet en zeer oude schoen die van ouwerdō te samē gheneyet en ghelapt warē en waren ghecleet mit oude cleeren en dat broet dat sy mit hem ghenomen hadden opten wech was zeer hardt en an stuckē ghemortelt. en aldus comende tot iosue en tot all dat volck van israhel hebben sy gheseyt. Wij comen van verre landen en begheren vrede te maken mit v. cetera Als men leest inden boeck iosue int. ij. ca. Van iherusalē. iij. milen weest wert staet dat casteell emaus dair ons here ihesus wanderende mit die. ij. discipulen in een ghedaente vā een pelgrum bekent wert int brien des broets Dit dorp is nu nicopolis ghenomē. Van iherusalē. iij. milen onder den berch sylo tegghen dat weste leyt naderborhoron dair off ghescreuen staet in dat boeck iosue en machabeoz en is vanden gheslachte benyamin Van iherusalē westwert. iij. milen dairmen gaet tot dyopolē offte liddā leyt Chariatthaim dat gheweest is een vanden stedē gabaonis thaz in welke die arck des heren. xv. iair lanc was nae dien datse weder om ghebrocht was wt dat lant der philistinē Van Chariattharim. ij. milen by nae tegghē den westen is die stadt lachis die des gheselicks gheweest is een van den steden gabaonitharum dair off ghesproken wert inden .iij. boeck der coninghen int. xvij. capitell den welken sennacheris belegghen hadde indē tijden des conincs ezechie en was vande gheslachte benyamin Van Chariattharim. ij. milen bynae zuydwerts leyt bethsames een stede welke stede ghenōt wert bethsames inde tot een onderscheit eens anders bethsames vāden gheslachte neptalij nochtrās wast inderwairheit vāden gheslachte dan. welke hy dat deel Jude gheweest is by dat meer In dat

platte veldt des dorps bethsames hebben. ij. coebestten van Accetron we
 derom ghebrocht den arch gods doe die bethsanyten hare weyt meycden
 int dach. en dair bleue van hem liden door. lxx. mannen en. l. dusent des
 ghemen volcks dair om dat sy den arche gods bloet ghesien hadde als
 ghescreue staet inde eerste boeck der coninghe int. vij. capittel. Van iheru
 salen. p. milē vestwert leyt ramathasophim dat een deels vanden ghes
 lachte benyamin en eens deels vande gheslachte effraym was noch ras
 wast gheleghē optē berch effraym. wāt die essenheit wert alsoe ghenōt
 hoewel dattet gheen berch is mer een plat velt het was oeck aromai hie
 ghenōent vā welck gheborē was ioseph die edele man die onse here ihesu
 begrauē heeft. die propheet samuel was van dair gheborē en dair bes
 grauē en wert nu ramula ghenōt. Van ramula offte ramatha. ij. mi
 len westwert leyt die stad ioype die oeck iapha ghenōt wert dair ionas
 inghinc int schip doe hy vliegghen woude vande aenschin gods in ihar
 sis dats totten eylandē des meers. als men leest inde boeck ione int eerste
 capittel In dese stad heeft die heilighe apostel sunt peter voortijts ghes
 berbercht gheweest van een leerbercyder die symon ghenēt was. ende syn
 huus stont by dat meer int welck huus petrus ontfanghē heeft die mā
 nen die cornelius centurio wt vermaninghe des heiligen enghels dair
 van cesarea gheset hadde om petz tot hem te halen als men leest in die
 wercken der apostelen int. v. capitel ¶ Van dit selue legghende onder een
 steenroedsche is dair ghemaect een capell in die eere des heilighe apostels
 sunte peter ghewijet mer nu is sy veruallen Dair syn oeck zantberghe
 offte dunē int meer aen welckē na dat die fabulē segghē Andromoda die
 dochter Thephei ghebondē was op dat hair die wonderlike beesten des
 meers verslynen souden mer sy wort verlost vande coninc van persien
 Onder dese stad iapha leyt yannia een ander hauē voortijts des ioedsche
 landes. ij. milē zuydwert welckē hauē iudas machabeus ghewonnē heeft
 en verbrāt mit alle die schepē alsoe datmen dat vuer in iherusalem syen
 mochte als mē leest inden boeck machabeoz int. vij. ca. Van iherusalem
 ij. milē zuydverts leyt die stad bethleez die dair die gheboorte des wa
 rachtighe dauids zeer edel en verheue is ter rechterhant des wegges die
 tot Ebron gact een boechshoet wegges buten den wech noch rās coemē
 men eerst tot dat graff des vrouwes rachel ter rechterhant by den wech
 dair staet een schoen pyroen dat dair iacob ghemaect heeft tot een ghes
 chuisse des gruffs rachel dair hi op die graffsteen op gheset heeft. p. j.
 grote stene nadē gherat der. vij. kynderē israhel welke stene dair noch syn
 By dat graff vintmē noch sommighe zwarte steentijns welke die spel
 grūs dair plegghē te vergaderē om sommighe wonderlike dinghen die
 dair gheschiet syn als mē seit. teghē den stad bethleez staet den toern ador
 offte des schaers dair iacob als mē seit een wijl tijts na der doot rachel ghe
 woent heeft en syn beesten dair gheweidt heeft. Van bethleez omtrent

vijff boeckschoren wegges is die stede dair die hardere bewarende die wa-
ke des nachts ouer hoere schaer der beesten in die vre offte tijt der gheboers-
ten cricht gheseyen en gheboert hebben die enghelen singhende mit grote
blisscap Gloria in excelsis deo. dats loff moet syn gode inde alte hoochste
Die oeck ghekundighet hebbe den ghesont maker der werlt ghebooren te
wesen Bethleem is ghelegghen op een hoghen berch mer die berch is zeer
enghe strectende inder lanctte vanden oeste naden westen. Van den weste
is een inganc en dair is een putte by die poorte witten welcken dauid bes-
ghert heeft te drincken als hy was inden strijt teghe den philistinen ende
die philistynen waren in bethleem en dair reysden die vanden stercken
doer dat middell der thenten vande philistine en schepten water wt den
fonteyn bethleem die dair was in die poorte der iustadt en hebben dat ghe-
brocht tot dauid op dat hy drincken soude. Als men leest in den eersten
boeck Paralipomenon int. vij. capitell In dat oesterste eynde des stadts
ouder een steenroedse die was by die muere des stadts en het schijnt na
den maniere des lants gheweest te hebbe een stede eens stals dair een crib-
be in is wtghehouden in een steen als dair die ghewoente is die cribben
te maken dair is ouer dese werlt opghedaen en ghebooren vander maghet
ende moeder maria die soen der rechtuerdicheit cristus ihesus onse heere
bewisende mit synre gheboerten dat hy offnemen soude die onreynicheit
der sunden en die duisternisse der werlt want hy woude in die onreynic-
heit van sulcken stede opgaen en ghebooren werden. By dese voirghenode
steenroedse is een ander steenroedse die meerre is. niet mer dan. iij. voe-
ten dair off ghelegghen onder welke stont die cribbe dair dat suete kindt ihe-
sus ter stont alst ghebooren was voerden offte ende den ezell ghewonden in
doekelijns neder gheleyt wert. Nochtans duncket my voirwaer datter
een steenroedse gheweest is mer dair is int middell een doere ghemaect
doer die steenroedse dair den welcken men opgaet vanden capell int hoor
Mer totter stede des alte zuersten gheboerten ihesu gaetmen neder vanden
kerck inden capell van. v. trappen welckes saecken hier voir gheseyt syn.
Ende dese capell is all heel van bynnen ghemaect van zeer goet ende
kunstich werck en mit marmorstein is die deell ouerleyt ende is zeer coste-
lycke ghemaect. Op die stede dair die maghet maria hairen soen ihesum
voirghebrocht heeft dair machmen misse doen op een marmoré tafell
die dair gheset is. Dair siemen oeck een deele vanden bldren steen dair
cristus ghebooren is. Des ghelycks is dair oeck bloot ghelaten een deell
vanden cribbe in welke cristus ghelegghen heeft welck steden die kercken
ghelouighe menschen alre deuotelicste cussen. Ick en hebbe nie mensche
ghesien offte gheboert die seyde dat hy alnicken deuoren kercke in alle die
werlt ghesien heeft ghelicken. dat is die kercke te bethleem. Want in dese
kercke staen marmoren columnen dair vier steden zeer zuuerlick ende co-
stelick gheset en gheschicket. niet alleen nae die veelheit mer zeer wonder

lijk nae die grootheid dat bymenste offte middel der kercken van boten
 die columnen tot die trappen is ghemaect van konstelick wercke zuuer
 sijn ende zeer edel van allen historien vanden begijn der werlt tot die toe
 comste des heren totten oerdel. Alle die ouer deelt der kercken is ghemaect
 van marmoustenē van menigherhande verwe welke versiert is door
 menigherhande onderscheyt der bemalinghe alsoe datmen niet weerdierē
 offte bedencen en mach nae dat duncken van veel mēschen hoe veel dat
 ter weerdich is offte ghecost heeft. Die saracenen eeten alle die kercken
 onser liever vrouwen mer by jonder eeren sy dese diere kercken staet.
 Die soldaen syende die scierheit die tafelen die colūnen dat sy alle zeer
 coytelick waren gheboot die alle te samen off te nemen en in babilonien te
 brengen dair by syn pallaes off tymmeren woude. Een wonderlyck
 dinct sachmen dair want als die wercklude mit hoir instrumentē offte
 reetcapen dair quamē en die soldaen dair noch by stont mit veel ande
 re luden so is dair wt die dicke en heest wandt des muers dair alst sches
 n gheben naelde doer soude moghen comen een zeer wonderlycke groe
 serpet wtghegaen en heeft de eerste tafell dair sy an quam een beer ghe
 gheuen dat die tafell dair off ouerdwars berste en ghinc soe voort tot
 ten andren totten derden ende den vierten soe langhe dat sy totten xvij
 ghecomen was en des ghelicks syn dese alle gheschiet dat sy hem alle te sa
 men verwonderden Ende ter stont want die soldaen syn opset wederriep
 soe en sachmē die serpent niet meer dair om bleeff die kerck staen en staet
 noch op den daech van luden als sy te voeren dede mer men siet dair noch
 tans die sijckreykenē vanden lichams des serpens tot op den daech van lu
 den in alle die tafelen dair sy doer ghegaen heeft ghelickermys offte vant
 vuer verbrant ware. En volie alle is dat zeer wonderlyck hoe die serpent
 alsoe mochte gaen aen die wandt die zeer slecht en ghat was als en glas
 In den organc deser kercken reghen dan worden staet den organc offte
 dat pant des closters dair noch sommighe muerebroders inwoone die
 heilige steden deser kercken ende des closters syn oec hier voer bereyent
 en bescreuen waerom dat iche hier niet meer off en segge. Dan dese ker
 ke een steruwoep wegges bynae oestwerstaet en kercke der heilighe
 vrouwe suntpaule en eustochiū hoer dochter dair oec noch huir gheaff
 steden syn. Van kercken een halff myll westwert loyt dat dorp bezoch
 ghenoeē dair vortius gheswaffen heeft die alte beste wijn alsoe datmen
 in alle die lande gheen beter wijn en vonden. In die dorp wert gheuaghe
Abombesedē vanden kinderen van israhel die hem off gheslaaghe hebbe
die waterste eynde vā syn handen en voete die welck gheeyt heeft. lxx. co
ninghe die huir waterste eynden van hande en voete off ghehoudē warē
hebbe moeren vergaderen die crumē offte off vall der spijen onder mijne
tafell dair om ghelickermys ic ghebaen hebbe alsoe heeft my god we
der ghegheuen. En die kinderen van israhel brochte hem in iherusalem

Adoni Bekeck
 offte de
 not der
 sigelvinghe

dat daer is sij ghestormen. als men leest inden boeck Judich int eerste ca-
pitel. Van herusalem. vi. milen esjwert op dat de de meer leyt die berch
Engadon. daer vordijst ghejat is. Van engadon zujdrwerts is die hoe-
uelt Achit welke daer nu als heredes. daer een onwiltic casteel ghe-
maect hadde messida ghenocmt wert. In dese stede heeft dauid die wylt
hem icluē verborghen en ghescholen doe hy vloech vande aenschyn sau-
lus Als inde eerste boeck der coninghe int. xxij. capitel. ghescreuen staet
Van herusalem. iij. milen teghen die hoeca. Achit leyt die stadt. Thera
op een berch van welke gheborcn was die propheet amos. die oec daer
begrave is den watten die coninc van irasael. Dhozias mit een yscrin
naghell doet die slaep van syn hoesst gheteken doorgeslaghen heeft
Aen dese stadt leyt die woestenie thecua. Luchē die stadt thecua er de den
berch engadon leyt dat dal der ghenediate daer die coninc xā Juden
iosaphat ghetreden heeft teghen dat volck van ydumeen en den kinde-
ren amon en heeft sy daer verwonnen. By dese stede op een muss totter
lichterhant teghen die woestenyē quarerene leyt een casteel dat herodius
ghenoet is op een hoghe stede dat heredes die grote daer ghetimer heeft
daer hy oec icluē begrave is als iosephus seyt Van thecua. v. milē tus-
chen dat oete ende dat zujde leyt zuph een steekijn by die woestenyē die
oec zuph ghenocmt wert daer almen leest dauid eec ghescholen heeft
Alsmē leyt inde eerste boeck der coninghe int. xxvi. ca. Aen die steckijn
zuydrwerts leyt die woestenie maon in welke die berch Carmelus leyt
daer nabal carmelus ghewoent heeft als u. den eerste boeck der coninghe
int. xxv. capitel. ghescreuen staet die welke veraghet heeft die beden da-
uid. welches hantvrouwe abigayl doe hy doot was dauid tot een wiff
ghenomē heeft almen oec int vierde boeck leest Aen dese woestenie
maon tuschen dat zujde en dat oete leyt die berch seyr. een arder in dat
lant van ydumea welke lant den kinderen van irasael gheboden was
langhe tijt om te gaen Alsmē leyt inde boeck deutronomi in. iij. capitel
Aen dese woestenyē maon zuydrwerts leyt dat lant amalech welke lant
saul ghebodē was te wederen ende all die inwoeners doot te slaen In
eerste boeck der coninghe int. x. capitel. Over die lant amalech teghen
die tonghe des doeten meers leyt radesbarne van welke stede moyses ghe-
seyn heeft. xij. voirspeyders om te ondersacken dat lant chanaan ende
heeft ygheseyt tot hem Gaet opwerts nae dat zujden En als ghi coemt
totten gheberchten soe aen mercket dat lant hoedanich dat er is en dat
volck dat daer woent en. En hebt goet hart en geeden moedē en brēghet
ons van die vruchten des lants wāt her was inden tijden dat men die rij-
pe druve eerst eere mochte. als sy oec deden en brochte mit hem een grote
druve aen een draechboom. almen leest inden boeck Numeri int. xij. ca.
Daer hebben die kinderen van irasael oec langhe tijt ghevoent ende
van daer is hem gheboden omme te gaen om den berch seyr en wederen

te comen inden woestenijs doer den wech des roden meers Van berchtem
 op. iij. milen zuydwerts in den berch dairmē gaet te Ebron is berchatha
 sen dorp op een hoghe stede ghelegghen aen welcke zuydwerts aen leyt
 een ander dorp rama ghenocmt zeer hoec in den welcken als men staet op
 een hoghe hoeneel syen mach all dat lant van arabien totten berch seyt
 en alle die steden by dat dode meer ende die steden dair dauid hem in ver
 boeghen heeft den iordaan tot sethym en totte berch abarim Westwert
 siemen dat ouer des groten meers van ioppen tot gazam en berfabee
 totte woestenie seyt en noch all dat lant der philistinen van ramathasof
 phim doer seth en achoron en azotum en ianniam en ascolone mit all
 dat platte veldt onder den berch iuda. Van rama wat meer dan ten myl
 ter rechterhant byden heerwech dairmē gaet tot ebron leyt mambze dair
 Abrahaz langhe tyt woende dair by sutende aen die wortel mambze in
 die doere syns tabernakels ghesien heeft drie mannen comende vanden
 berch die by ontfanghen heeft mit hem te berberghe als inden boeke ge
 nesis int. xvij. ca. ghescreue staet. Men siet dair noch huden daghes den
 selue boem voerden doere des tabernakels abrahams Mer die oude boem
 is verdorret en van die selue wortel is weder een ander ghewassen ende
 heeft bladen die een luttel groter syn dan wicken bladen. mer vruchten
 ghelicken als een eytelboem. Van desen boem mabze ouer een halff myl
 ter rechterhant by den wech leyt Ebron die oude stadt die nu heet vers
 donen is en haer veruallinghen syn zeer groot en het schijnt datter een
 heerliche stadt gheweest is. Van dese stadt soe veer als een hoghe schiet
 mach bynae zuydwerts mer nochtans streckende totten oosten leyt die
 nywe stadt Ebron gherinnert in die selue stede dair die dubbelde spelue
 was dair adam en eua abraham en zara ysaac en rebecca iacob en lya
 begrauē syn. Die saracene hebben by dit dubbelde spelue dat voert
 een principael hooft kerck des biscopsstoels ghewest is ghemaect een
 zeer sterke voerwerunghe Van dit dubbelde spelue westwert een boech
 schot wegges dair is die goede acker damascenus in welke stede Adam
 ghemaect was van god. Desen acker heeft inder waarheit zeer rode eerde
 die also ghedwe is als was welke die saracene op camelen voere in egip
 ten in ethiopia en in indien ende tot andere steden en plazen vercopende
 dese eerde om zeer costelike cruyden en nochtans en siemē in dese selue ste
 de anders mer dan offter een weynich eerde wt ghegrauē wair. Want mē
 seyt dat altoes alst iair omghecomen is dese stede altoes veruult wert by
 miracel. hoc veel datter oec wt ghegrauen waer. Men seyt oec dat soe
 wyt dese eerde aen hem draghet dat hem gheen beesten off wilde dieren
 misdoen en sellen dair doe bewaert dese eerde den menschen van seadelijcke
 onghenall. Dierdal by Ebron is zeer vruchtbare en ghenuechlike bou
 maten ende lustich om dair te woenen. Van dese voerghenocente acker
 zuydwerts een boochschot wegges is die stede dair cayn synen broeder

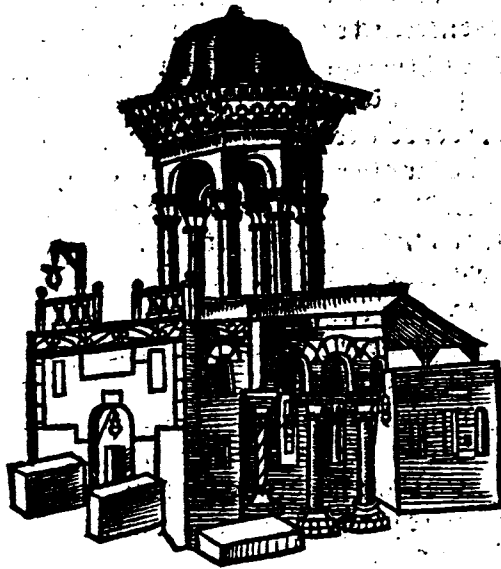
Wel dootgbeslaghen heeft **A**smen leeft inden boecke genesis int. iij. ca.
 Van desen idue acker westwert. ij. boeckjebete op een berch aen die zuyde
 si de des cuden stadts **E**bzon is een spelunc offte hoell in een steenroede
 in welke adam en eua hoiren zoen **A**bcll doe hy doot gbeslaghen was.
 bescreyt hebben hondert iair lane In desen seluen boeke staen noch houre
 beyder bedrfteden en een fonteyn weprunghende wt wacke sy gbedronck
 hebben. En dese spelunc offte hoell is bynae .xx. voeten lanc en breet
Wan ebzon. ij. milen zuydwerts leyt dabit die ghenocmt was cariat
 sepber dat is een stadt der letteren den welke c. viij. zoen die calphs
 ionste broeder was ghewonnen heeft waer om hem calph syn dootter
 epan ghegeue heeft tot een wijff en mede dat vochtighe lant bouen
 benden **A**ls me leeft iosue int. xv. ca. Van ebzon. ij. milen bynae noorde
 werts mer een weinich ferende teghen dat weste is neclleschol dat is een
 torrent des windruuffloffte des dals der tranen van welke die voerspys
 ders gbedrocht offte ghehaelt hebben den wungacdranc mitten driue
 den twe manne droeghen an een drachboom en oeck mede van den gras
 net appelen en vijghen des lants **A**smen leeft inde boeck numeri int. xij.
 ca. Ten die lichterham deses daels ouer een halff myl nederlept die ry
 vier inden welken die heilige apostel sunt philips gbedoept heeft ten
 moeriae een dienre der ouerster coninginne vande moeriaene welke dien
 re te bewaren had alle die schat der coninginne en hy was gbecomen te
 iherusalim om teacnbden en reysden weder om op syn waghen **A**smen
 leeft inden boecke vanden welken der apostelen int. viij. ca. Van neclles
 chol. iij. milen teghen iherusalen staet dat hant zacharie inden welken
 die alte heilichste maghet maria inghegaen **E**lizabet ghegruet heeft.
 dair ceck sunt ian baptyt gheboren is Van durbuus .xv. milen noorde
 werts leyt noberen stadt der preesteren die nu bet benopol ghenocmt wert
 opten berch dairne gaet tot dyopolim en **T**amartha dair dauid vanden
 preester achimelch ghenome heeft dat yuert des mans gellauw gethei.
Asmen leeft inden eersten boeck der coninghen int. xvi. ca. Van berchleer
 wai meer dan .j. milen inden wech die tot rbecua gaet is dat graff des heili
 gheu abts sunt carioth mit sijne monicken die alle gader doe hy sterff me
 te ghestorne syn en dair heeft hieruoermacks een groet beuep gheweest
 tot deser stede.

Noch van accon reysende zuydwerts. iij. milen leyt die stadt cay
 ppha onder dienoordeside des berchs Carmeli. Van caypha. ii.
 milen zuydwerts leyt dat sterke eastell der pelgrus. gheseghen in dat
 diep des meers dat poirtijts roebehoert heeft die ridderscap des tempels
 Van caypha een milen is die spelunc helie en die woeninghe helizei ende
 die fonteyn dair ghewoent hebben die landeren der propheeten in carmel.
 Vanden eastell der pelgrus. iij. milen leyt die ouer hocffstade Cesarea
 palestine die voertijts doe kerste dair woendes ware gheweest is een eerst

Biscops stoell. dese stad was eerst dor ghenot dat na pirus straconis
 Her herodes die grote heeft dese stad vermaect en verbeteret en heeft se
 Cesarea ghenomt in die eere des keyfers. van welkes timmeringhe ende
 vasticheit iosephus well bescreift Dese stad is ombesloten aen die west
 syde mit dat grote Meer. vanden oesten mit een zuet lech broecklant
 in welke veel cocodrillen syn grote wonderlycke beesten die hem behel
 pen int water en te lande Cesarea heeft voirtwaer een vaste gheleghe
 mer nu eest all heel verdouue Sunt philips heeft in dese stadt ghewoet
 en syn dochtere. iij. maechden propheeten als in e leest inde boeke vande
 wercke der apostelen int. xxj. ca. Suinte peter heeft in dese stadt oeck ghe
 doopt een dienstman des keyfers. die hondert manen onder hem had die
 Cornelius centurio ghenomt was die in dese stadt die eerste biscops ghe
 weest heeft Als ghescreuen staet inden voirtscruene boeke int. ij. ca // Die
 heilighe apostel paulus heeft in dese stadt voer den coninc agrippa en
 voer den rechter felix ghenomt ghesdisputiert zeer vromichul teghe Ter
 tullum een man die wel sprekende was Als in en leest inden boeck voirtsc
 uen int. xxiiij. ca // Van cesares. iij. milen. zuydwerfts leyt een dorp dat
 nu Assur ghenomt is en voirtwaer antiparrida ghenomt was van an
 antipater des groten herodes vader en heeft voirtwaer toebehoert den broe
 ders van sint ians hospitaell. Van assur. iij. milen. oestwerfts is mane
 rich dat nu latho ghenomt is en was vande gheslachte manasses ghe
 leggen inden platten lande onder den berch. Esraï niet ver vande berch
 Garon In dese stede hebben die saracenen voerlaghe van volck ghe
 leyt doe sy bewoonen en besteden dat castell der pelgrims. Van latho
 iij. milen zuydwerfts is die berch Garon en dat sterckij Garona
 dair off gheseyt wert In die vercken der apostelen // Van assur. iij. milen
 tot ioppen dat gheleggen opt meer dair voer off gheseyt is. Van
 ioppen. iij. milen leyt Esraï niet ver. van dat meer dat hier voirtwaer
 gheseyt is een vanden steden der philistyne mer nu ist een cleyn dorp
 en is ghenomt ybim ghelegge op een hoemel vande si stede begint rech
 telick dat land der philistyne. Van esraï. ij. milen zuydwerfts leyt berch
 mes uida van welke voer gheseyt is // Van berchames. ij. milen zuyd
 werfts inden berch uida siemmen den berch middyn van welke die macha
 be ghebozen waren en dair werden noch hoer grafften ghewesen alsoe
 neer oeck dairwerfts dair ist int meer syn mach want die gheleghebeir
 des stercks gooch is // Van berchames bynat. iij. milen zuydwerfts niet
 ver vant meer leyt Accoron die anterde stede vanden viiff steden der phi
 listinen die nu een cleyn dorp is nochtans houdt dit noch syn euden
 naem // Van accoron. iij. milen zuydwerfts leyt Azotus die derde stede
 vanden viiff steden der philistyne legghende een miel van dat meer en is
 nu oeck een cleyn dorp Van ioppen twe milen leyt Lydda offte dy
 ospolis dair voirtwaer off gheseyt is // Van daer twe milen bynae oestwert

mer nechtans een luttel nae dat noorde leyt kerna niet veer van lachis
den welken stadt Josue ghewonnen heeft en sennacherib beleghen heeft.
Als men leest in dat. iij. boeck der coninghe int. xvij. ca. ¶ Van dair. iij.
milen doer den wech darmen gaet in gabaon leyt dat steedkijn azecha
en maceda die iosue alle beyde ghewonnen heeft doe hy verlossde dat
volck van gabaon dair. v. coninghen hem seluen verborghen hebben in
een spelunc. Alsmē leest in den boeck iosue int. v. ca. ¶ Van daer. iij. milen
peetwert niet ver van Nobe is Bethet iude by dat dalf des boems the
reinte dair dauid noch een kint doot gheslaghen heeft Goliath Ge
theu mit een slingher ende een steen. Als ghescreuen staet in dat. j. boeck
der coninghe int. xvij. ca. Van nobe dair nu bet henopol ghenoecht is syn
iij. milen tot in emaus welcke nu nicopolis ghenoecht is. ¶ Van emaus
anderda. ff. milen gaet men op doir een dalf raphaun besiden zacharias
huus darmen ter rechterhand legghen laet als men tot iherusalem gaet.
En van dit selue huus anderhalf myll leyt een zeer sterck casteel. Beth
sura ghenoecht ghelegghen aen die syde des berchs teghen bet hleer dat ghe
maect wert in den ripen der machabeen ende die ionghelinc antiochus
heffter ghewonnen doer bedriechnis. En dit casteel leit een luttel meer
dan een halff myll van iherusalem. ¶ Van azota. vi. milen zuydwerts
leyt Ascobna die vierte stadt der philistinen an dat oeuver des meers heb
bende een forme off ghedade als een halff myll. Caruile offte als een halff
milen offte rince ende is zeer sterck. ¶ In dese stadt is bynat al die macht
offte rouerhaet der saracenen. ¶ Van ascobna. v. milen zuydwerts leit
die stadt gasa aen dat oeuver des meers die nu ghemeenlic Gazera ghe
noemt wret en is ghelegghen inden wech die gaet tot egipten van welke
hier nae gheseyt sell werden in dat anderde deell des boecks. ¶ Van gasa
syn. iij. milen tot bethabee dair nu gallin ghenoecht wert ende is dat eynde
des lants van iudeen en des lants van beloffren teghen dat zuyden. In
dese stede heeft Abraham on ysaac langhe tijt ghewoent. Alsmē leest in
dat boeck genesis int. xij. capitell. Ende is ghelegghen van Ebron meer
dan een dachreysse ghelyckerwijs als oock die stadt. Gasas aen dese deell
des lants van beloffren die den gheslachte iude toe ghdeilt waren volghet
die grote woestene die strecket toe an den vloet van egipten. ¶ In welke
die kinderen van israhel langhe tijt ghewoent hebbe gaende van een ste
de totten anderen van welke woestene hier nae meer gheseyt sell werden
¶ In dat anderde deell des boecks. Ende hiermede ist ghenoch datter ghes
eyt is van dit lant ende vanden steden dair in ghelegghen

forma et dispositio domus sepulchri

Nae dien dat als dauid seyt die fundamenten der stadt van iherusalem in heilige gheberchten gheleghe sijn dair om heb ick bequaemelic voer my ghenomen een luttel meer te onderwisen van die gheberchten des lants van israhell bysonder want dair die wylt off ghesproken wer in die heilige scriffuer Ende inten eersten int ghemeen dair nae bysonder vanden sommighen

Dan die berghen des lants iherusalem int ghemeen Je gheberchten israhell sijn ghenoot alle die gheberchten int ghemeen des gheheten lants van beloffen waer dat sy legghen ouer den iordaan off aen dese syde. Oeck warden dese die wylt ghe nomen voer dat lant der .v. gheslachten dat voll gheberchten was ende sonderlinghe inden gheslachte dan. en effraym. Want die .v. gheslachten hebben sijn seluen die naem van israhell toe ghescreuen onder den coninc ieroboam Labothshoen die was vanden gheslachte effraym en regneer te alte eerst in samaria ouer die .v. gheslachten. Als men leest in dat .iiij. boeck der coninghen int .vii. capittel. Dese gheberchten waren zeer voll weylants vruchtbaer voll vruchten ende coendraghende gheplant mit oliuenbome en mit meer andere vruchtbare bomen. Si waren oeck vol medicin cruyden ende voll weckende cruyden Als isidorus seyt in syn .viiij. boeck int .iiij. capittel Want dat ghebet lant oeck voertijt mit son t .iiij.

derlinghe rijkdomen rijck gheweest is vruchtbair in hoern zeer lustich
 van waterē dat alrebeste van balsamen Alsoe dat die ioden om die vol
 heit van alle voetscken die lant gheuoet hebbe te vloeyen mit heenich
 en metlic. Wat in die gheberchte des lants om die oueruloedicheit van
 weylant worden ontellicke scharen van scapen en beesten ghehouden en
 gheuoet. In dese gheberchte waren oock ontellicke veelt byen die dair
 van die heenich bloeyende soetheit der blomen en der cruyden he gheueer
 den en gheuoet wordē voerbrieghende veel honichs. Die vruchten en
 dat hoern wordē dair gberinghe rijck om die bequaemheit des lichts en
 die oueruloedicheit des douwes. en wt dese gheberchte wort oock ghegras
 uen goudt suluer en meer andere metlic. oock quamē dair fonteyne en
 ryuere sprunghede bouē wt die adere der gheberchte. dair worden oock ghe
 maect zeer stercke vrbeyden en bewarde plaetzen. alrehande wilde dieren
 leuen en andere waren in dese gheberchten en bossche. mer ghelijckerwijs
 als dat ander lant doet die iude der inwoentes en doet gbestadighe ver
 derffnisse zeer snode gheworden is en heell woest en onvruchtbair. Ghe
 syn oock die gheberchten zeer vergaen van hair verleden vruchtbairheit
 en oueruloedicheit. Want nochtans dicwil dair off gbesproken werrt in
 die heilighe scriffuere soe ist opbaer en van node dair cortelic wat off te
 segghen van elck bysonder

Hier naeuolghet vanden gheberchten des lants van israhell van dck
 bysonder ende inden eersten vanden berch Syon

Syon was een berch in iherusalem op welck's ouerste berch was
 dat casteel offte wem dauid dair gheset om saerheyt en bescher
 minghe der stadt. Ende aen die een syde des berchs Syon stont
 Salamons tēpell als een middel tusschen dat casteel en die neder stadt
 also dat die berwaringshe des casteels beschemē soude moghen den tem
 pel en die tempel mit dat casteel soudē beschermen die stadt. En dair
 om soe noemt die scriffuere dicwil iherusalem en dochter syon want ghe
 licken een dochter beschemt werrt van hair moeder en onder hair moeder
 staet soe was die nederstadt onder den tempel en dat casteel. Die berch sy
 on was onder alle andere gheberchte also hooch gheacht en ghecert en is
 soe cteel dat niet alleen die stadt van iherusalem ende oock dat ioedtsche
 lant mit die naem Syon beteylent werrt mer oock die gheheel ghemeen
 ghelouighe kercke vergadert vanden ioede en vande heydene werrt dicwil
 in die scriffen der prophete mit die naem syon beteylent. ghelijckerwijs
 als dair die berch Syon werrt ghesundiert tot een verheffinghe der gan
 set werrt et cetera. Want die berch syon was een berch zeer hooch sterck
 en vast oueruloedich en vruchtbair. zeer suerlic en ghenuechlic. well
 bewaert en zeer vry zeer oueruloedich in rijkdomē. voll blijscap en ver
 heffinghe der volmaectter rechtuerdicheit en heilicheit een berch der lerins
 ghen ende onderwysinghen. Als ghescreuen staet Van syon sett wtgaen

die wet ende dat woert gods van iherusalem Syon is een berch der prophecien en der openbaringhe als in wt veel scrifture en wt veel exle condicien lanc vercreken en bewysen soude niet om die cortheit all dese dinghen affreclatende leet ic my tot ander dinghen te seggen

Vanden berch Moria

Moria is een berch in iherusalem op welke salmons tempel ghemact is Als ghescreuen staet inden anderde boeck paralipomenon int. iij. ca. Dese berch heeft dauid ghecofft van oman icbuzee om. vi. hondert vnsen claer gouts op dat hy op desen berch mochte god die heet een altaer maecten doe dat volck gheslaghen wort van god om dat hy sy volck had laten tellen Als men leest in dat boeck paralipomenon int. viij. ca. Op desen berch heeft dauid god die heet gheoffert ende ghebeden en god heeft hem verhoert vanden hemel in dat vuer opten altaer des offerhandes In desen berch heeft abrahaz offerhande gheoffert voer ysaac syn zoen den welken god hem gheboden had dair te offeren. Als men leest genesis int. viij. ca. dair die glose des heilighe mens sunte iheronimus op seyt op dat woerde. Gaet totten lante des openbarings ghes en offer dyn zoen op een berch et cetera. Die hebreische segghen desen berch te wesen dien berch op welke dair nae die tempel ghesticht is in die hofstede des mans pinan icbuzee inden berch moria die dair om alsoe veel te segghen is als verlichte en schijnende. want dair is dacie dat is een huus gods en een wet en die gheest die den propheeten ingheuet Ende leert den menschen die waerheit tot noch toe. Iheronimus seyt in dese selue steet is te gheschiet dat iacob ghesproken heeft en gheseyn heeft die visioen der enghelen op en off klimmende in die leeder. Als ghescreuen staet in dat boeck genesis int. viij. ca. dair die glose seyt Op dit woerde Hier en is niet anders dan een huus gods et cetera Dat wert gheseyt want iacob heeft veetsye dair dair noch den tempel staen soude en gods dienst voecomende was. Dese steet is gheweest een hoenell aen die syde des berchs syon dair ghemaect wert naemachs die toern dauid wt welke is te verstaen dat dese berch Moria gheweest is een berch des visioens en des openbaringhes een berch der offerhande en des ghebedes. een berch der prophecien en der onderwijsinghe. een berch des lichts offte des verlichtins ghes. een berch der enghelscher vandinghe. een berch der godlicker openbaringhe. een berch der barmherticheit en der goedertierenheit.

Vanden berch van oliueten

Die berch van oliueten is een berch inden isodtschen lanten by iherusalem alsoe ghenoemt die ouervloedicheit der oliffbom die zeer veel op desen berch wassen op wert dair om va sunt augustyn ghenoemt een berch des crisdoms en des saluinghes. een berch des lichts

een berch der verrijsheit ende des voetsels een berch der medicinen ende des
 ghesontmakinghes En dat seyt hy om die ouerulbedichheit der oliuenbo
 men dair wassende, welker vruchten zeer vet syn voll lichts en voll ghe
 noechten want als ysidorus seyt Die olij der oliue wt die bitterheit des
 wortels is een voetsel des lichts, een medicijn der wonden en een spijse des
 hongheringhen mensches In die wortel offte in die voetsel des berch
 oliueten vboeyer een riuierkijn dat ghenoecht wert die torret cedron tus
 schen welke torrent en den berch gheschghen was die hof dair onse heere
 ihesus dicwill in plach te gaen om te bidden en te ruste, wairom hy dair
 eerst gheuange wort vanden ioden in den hof die gathsemani ghenoecht
 is als sunte ian seyt in syn .vij. ca. Want dair is die voet des berch, was
 in voerledē tijden een dorpkijn dat gathsemani ghenoecht was welcs ho
 uen dair in dien tijden noch stonden Als sunt augustijn seyt, en onse heere
 ihesus plach dese stede van gewoente dicwill te versoeken Dese berch
 stont aen die oestzijde des tempels ende dairom wert hy verlicht des mor
 ghens van die sonne opgaende mer des auents ende des nachts wert dese
 berch verlicht vanden blinkende schijnell schijnende vande barnenden lichtē
 des tēpels, dairom mach dese berch wel ghenoecht wesen een berch des lichts
 want hy ontfenck dat licht vanden hemel en vaden tēpell en oeck mede
 want dese berch doir ouerulbedichheit des olijs heest den anderen ghegeuen
 een voetsel des lichts Als sunt augustijn seyt ¶ Op desen berch was een
 kleyn dorpkijn berchphage ghenoecht dat die pcesterē toe behoerde byside
 aen den berch was die stad berhania ghenoecht welke toebehoede mar
 the lazarus en maris magdalene als die glose seyt op dat euangelij ma
 thei int .xxj. ca. Van desen berch as onse heere ihesus opgeuarē rotten ges
 mell en op den seluē berch sell hy weder comen ten oerdel ¶ Almen leest in
 den boeck vanden wercken der apostelen int eerste ca. Op desen berch heest
 salomon ghemaect een tēpel der affgodie als ghescreuē staet in dē .ij. boeck
 der coninghen int .v. capittel Ende dair is dese berch ghenoecht een berch
 der oliuen en der goedertierenheit, een berch des tornichēts Almen leest in
 den .iiij. boeckē der coninghen int .xxiiij. capittel. Want salomon dair
 god vertoont heest in die affoden.

Vanden berch Ebron

Ebron is een berch in iudea op welke gheschghen was die vers
 noemde oude stadt Ebron in voerledē tijden die nu all vers
 uallen is. Die ebron ghenoecht was vanden namen des berchs
 ¶ Dat dall van desen berch heet Dambie by welke is een anē stad
 ghemaect die nywe ebron ghenoecht is. by die dubbete spelinc dē berch
 en dese stadt ebron is mit recht en beqmelick eerweerdich gheacht en groot
 veruoemt om die heilighe patriarchen die van beghin der werlt dair

gberust hebben. **D**ese stadt is zeer oudt want Ebron is gbesticht .vij. iaer voer die stadt thanni een stadt in egipten gstelegghen. Als men leest inden boecke Numeri int .xiiij. capitell. Desen berch hebben mit rechte erflichen besetghen die zeer machtighe vrome stercke mannen als ghescreuen staet inden boecke iosue int .xx. ca. dair onder aldus gheseyt wert dat Caleph wt dejestede vernidde heeft die zonen Enach Gezei en Achimā en tholmay vanden gheslachte enach nē. In desen berch als in een vrije stede heeft god ingheset dat beghin des rijcks dauid en heeft dauid ghesboden na der doot des conincs saul dair op te clynnen dair hij .vij. iaer lanc regnierte ten laetsten wert hy verheuen tot die hoochheit des gheseltn conincrijcks van iherusaltz. Desen berch was alte eerst vāden oudē vaderen Ebariatharbe ghenoeit dat is een stadt der .iiij. mannen. want dair .iiij. der alte vernoemster mannē lichamen rusten Als Adam Abrahā .ysaac en .iacob. Als iheronimus seit. Dair oec hoir huusvrouwē zeer vernoemde vrouwen begrauen syn Als Eua Sara Rebecca. ende Lya. Dese syn alle begrauen in die dubbelde spelunc tegghen Nambre welke Abraham gbecofft heeft van die kinderen seth. Als ghescreuen staet inden boecke genesis int .xxiiij. ca. Tot deser stede comen die saracenen dicke pelygrimaergie offte beuaert en hebben dair een beerlijcke muschkeam dats een heydensche kerck sy en laten in dese muschkeam gheen kercken menschen off gheen ieden in gaen. Mer men mach dair doer een weynster dese grasslicke syn.

Wanden berch bethel.

Die gheberchten bethel tegghen in iudea nae by der stadt van iherusalem dair dat huus gods in salamons tijden ghemaect was. Die gheberchten bethel syn voll' boscagien en gheplant mit somē vruchtbaer en vol vruchte van gras vā alre bāde werukende cruyden en dairom syn op dese gheberchten herte sijnde en wilde gheiten nē.

Wanden berch sylo.

Die berch sylo die hidenstaghes tot sunte samuel ghenoeit wert is hogher dan alle die berghe in dat heilighe lant omgaens legghende en nae die gheltghentheit siemen desen berch bouen alle die andere. dair wort longhe tijt bewaert ende onthouden die archa gods. Ende dat volck van israhell plach dicwill te vergaderen op desen berch om sonderlinghe saecken. Als in veel platen des outen testaments ghescreuen staet.

Wanden berch garrisin.

Garrisin als sunt iheronimus seyt is een berch by iherico dair by regen ouer leyt een berch hebalt. Op dese twee bergghen die ghebenedijnghe en vermaledijnghe ghesundicht worden den volck. vā israhell comē in dat lant van beloffte. op dat ghebenedijnghe tot goet verwecken soude den ghenen die lieffhadden den wet gods. Ende op dat die ouertreders des weets doer die maledictie souden verueert worden.

Dit berch garisim hebbe die. vi. delste gheslachte mit haire preesteren gheopen en gheundighet die ghebenedynghe Alsmē leest in dat boeck deutronomij int. xxvij. ca. En dair om ist in die ghewoente gbecomen dat desen berch in groter eerwerdicheit ghebouden wert van die nacomekinghen en dicwil dair op quamē om offerhande te doen en om te biddē waerom dat een tweedracht ghewest is tusche den ioden en den samaritanaer van die stede des ghebets. die samaritane seyde dat dese berch garisim bequamer was om te biddē dan die tempel in iherusalm. die ioden seydē den dair teghen Als ghescreue staet inden euāgelio Johannis int. iij. ca. soe well inden teyde als oecf inden glose. ¶ Vanden berch heball.

Heball is een berch ouer den iordaeu op welke ghestaen hebbe die. vi. gheslachten naden ouerganck ouer den iordaeu om te vermalduen den ghenē die niet houden een wonden die. v. gheboden Als ghescreue staet in dat boeck deutronomij int. xxvij. ca. Desen berch als men seit is voll hosen en gaten dair dicwil eertbeuynghe op is als syn naem wtwyffet want heball is so veel gheseyt als een holt verflinē de cuyll. want dese berch was een berch des vermaledynghes en des winstghes in welck den ouertreders der gheboden. veel quaets toe ghewynghet en begheert wort. Desen berch was oec snode en verwoyde gheact. wat die. vi. ondelste gheslachte als die kynderē der dienstmachden waire ghescecket op desen berch heball om dat volck te vermaledien. als men leest in den boeck deutronomij int. xxvij. capitell. ¶ Vanden berch quetena.

Quētēna is een zeer hoghe berch by iherico op een halff myll als somighe segghe was cristus vande duuel gheuoert dair by hem toende alle die ricken der werlt en huir wuochden en glorie seghē. Alle dese ricken sell ick dy gheue ist saecke dattu voir my nedervallende my aen beden wilste Als men leest inden euāgelio mathei int. iij. capitell. Mer sommighe andere willen segghe dat cristus ghetempteert en aen gheuochten wert vanden bosen gheest op een andere berch. iij. milen ghestghen van desen berch in die woestene aen die zuydsijde van bet hel ende bay. mer die is nochtans warachtich dat cristus op desen berch was doe by ghevast heeft. xl. daghe en. xl. nachte en gheleydt wert vanden heilisghe gheest in dese woestene als hy ghedoopt was om dat hy ghetempteert en aen gheuochte soude werde vanden bosen vyat. Alsmē leest in dat voirghenoede euāgelio. In dese voet deses berchs vrvloeyet dat lopēde water des pphets helzei dair off ghescreue staet int. iij. boeck der conighen int. ij. ca. dat die mānen der stadt vā iherico toegaende tot helzeu den pphē gheseyt hebbe. syet die woeninghe deser stadt is zeer goet alsdu heer. Als walet mer die waterē syn zeer quaet en dat crtrycke onvruchbaer. en helzeus gheboet datmē hē bregē soude. j. nywe. vat en sout dair i werpē soude dat wellk alst hē ghebrocht was so is hi wtgegaē totte fonteyn d waterē

die in die voet des berges gheschiet is en heeft zont dat in ghevoert
en die wateren ghesont ghemact op dat voertmeer in dese wateren gheen
doot ofte onvruchtbaerheit wesen en soude. en so sijn dese wateren ghesont
en zuet ghe worden tot op den dach van huden na dat woert selizen dat hi
gheproten heeft. **W**er topende water ofte dese vloed selizen is zeer ghe
nuetlic en welustich byde welken die pelgrus dair comende gemeen
lijck te rusten en te toeven plueghen. **W**anden berch hermon.

Hermon is een berch zeer dilyn gheleghe opte iordaan die vruchte
baer is van goede cruyde en weyden want benede by den voete des
berchs wert hy gheuuechich vande iordaan dair verby vldeyende en by dat
oerste des berchs wert hy besprenghet mit euerloedicheit des douwes
en daarom dair die voechicheit des douwes ende des waters is dese berch
groen versciert en dreck wairem oeck dair opghewoent ende ghesonden
worden die besten diene god inde tempel ofere soude en want die bestē
doet die douwe des vloets en vande cruyde vet wordē en in den tēpel op
ten berch syon gheoffert wordē. dair om wert gheseyt als die hebraische
seggē doer den pphet dauid dat die douwe des berchs hermon niet
uult opte berch syon dat welck so nader lere niet gheschien en mochte
wāt die berch syon is hogher dan die berch hermon. en is oeck zeer veer
dair van gheleghe daarom soe siemē dat die douwe des berchs hermon
ghetome is opten berch syon want die verticheit der bestē die op deser
berch hermon ghevoert ware wordē gheoffert tot een offerbade en tot een
voetsel des vuers opte altaer des tēpels in iherusalē opte berch syon wāt
om oeck hermon also veel te segghē is als een verheue licht. Als die glosa
seyt opte psalme want dat licht vermeerct wort opte altaer wanneer dat
vuer des offerhandes mit alfulcke vette voetsel der besten ghesoent en
ontsouden wort.

Wanden berch carmelē.

Carmelus is een berch inden iudischen lande op welke staat een
stadt carmela gheuoemt. En dair is tweehande carmelus: dat
een int ouerste dēl des lants zuydwards op welke als men leeft
Nabal ghehoedt heeft syn besten. als inden eerste boeke der coninghen
int. xxx. ca. ghescreue staet. En ander carmelus is gheleghe in dat neders
te dēl des lants nae dat meer. Alle beyde dese berghe sijn vruchtbaer in
weyden in vruchten en cruyden.

Wanden berch ziph.

Ziph is een berch duysterachtich ende schemerachtich in welck da
uid hem selue verboode en ghescholen heeft doe hy vlooch van
den aenschijn des conincs saul ende leyt byden berch carmelim in
welcke nabal carmelites voirtijts gheuoemt heeft die van ealops ghe
slachte was. Als sijn iheronimus seyt. Dese berch is zeer voll boscage
voll doern bome en mit andere onvruchtbare bome beset. en voll vruchte
ten dair die vilte dieren ende wilde gheoyten doer lopen. voll speluncken
ende goelt garen. en dair om ist een bequaem stede den voerluchtigheit

die ben seluen verborghē honden witten. en is sochtlic voer den ghanen
die dair doet reysen mit den wech niet well en bekennen

Vanden berch thabor.

Thabor is een berch staende midden op een slecht veldt en is een
berch mit wonderlycke vrolicheit verbeue gheleghe van cesarea
g. milen na e den oosten en was by den lande der gheslachte zabu
son. isachar en neptalim. dese berch is altemeest vernomeit bouen alle die
ghewachten des lants van beloffte om die ghelegheheit. vruchtbaire
ghenoeghlycke sterckheit en vajt heit. Want dat elcy offte die vette eide
des berch is vruchtbaire den wyngaerde olijffbome en andere vruchtbaire
bome en cruyde dair is bequaer en goede lucht. ghestadighe zucte douwe
en mi vdelhaire stoffeghe by ryden vroech en laet. dair is oec bequaer eel
heit der bome die tot ghene tyden ra iair dorre werde mer al. oes des win
ters ende des somers groen bliuen. dair is een suyruchtich zuct gheluyt
der voghelē van menigherade gheslachte ouermits welker zuct gheluyt
en sanct den mensche zeer verzoecht wert te hore. dat ghesicht wert ver
blidit int aensyden dair die menigherade onderscheiden heit der veren van
den voghelen. die smaecte wert verzoecht in zueicheit des vleyschs der
voghelen. En dairom syn dair veel voghelaers die dair hoir nen hen.
en knippen wt setten om die vogheltins dicwil dair comēde te vanghe
als iheronimus seyt op dat woert oze int. iij. ca. Als een neth onspreit
opre berch thabor. Der boue al is dese berch te pruisen om die teghen
woerdicheit ons ghesont makers cristi ihesu die op desen berch den volck
gheloeft heeft. die op desen berch ouernacht ghebleue heeft om te bidden
die op desen berch dat volck ghespuyst heeft en mit gheestelike en licha
melike voersell vermaect en verblijt heeft. Op dat ouerje va desen berch
heeft god hem wiken verclaren en in groter clarheit hem seluen verzo
nen voer syn discipulen. en heeft dair gheopenbaert syne discipulen. in
syn libaan die glorie en bliscap der roecomender clarheit

Vanden berch libano.

Libanus is een zeer hoghe berch indē lande phenicia gbenoemt
dair dicwil die pphete en die scriffytē off spreken en is gbenoemt
libanus va dat wyerooche Albysidorus seit dat dair vergadert
wert. welches drell dat na den oosten strecket Libanus gbenoemt is. Als
ysidorus seit. Deel is libanus ghebetē soe veel als een bleykinghe offte
blinckende schininghe wat altoes blincket dese berch mit snee des winters
en des somers wat in gheen tijt en smeltet die snee so ghebecluyt offte mē
mach op desen berch tot enighe plaetsen noch snee vunde. dese berch is een
oerspronck en een beggin der ryuierē en der fonteyne want benede wt die
wortel va desen berch begbinne en wt springhe. y. fonteyne als ior en dan
die te samen vergadert den iordaen maken. dairom is libanus een berch
van goeden. vofe ende van zeer wellufende. costelycke cruyden. Want

dair weckende cruyden wassen ende oec bomen daermit dat wyeroock
off vergaderd. welker gum gheuoemt wert vanden medicijn meysters
electu olibanū. ¶ Item libanus is een berch des ouerulbedichens en des
vruchtsaerheits. want om die ouerulbedicheit des dauwes en ghesadie
heit des reghens wassen dair veel cruyden en is bysonder mit zeer vruchte
baerre weyden en mit die alte beste rijpe vruchten. En dairom op desen
berch libanus worden ghevoecht en gheweydt die beste diemē inden tem
pel offerden ende worden ghehouden in die weyden van desen berch

¶ Item desen berch was zeer hooch want hy staet bouē alle die berggen in
die lande in die ghesleggenheit des hoochens. en dairom die op dat meer
voeren om te oopen totter stad tirus hebbe zeer veer ghesien desen berch
die heeft hem ghewesen doer syn hoocheit wat haen dat sy in vare sou
den. Item libanus was een berch des ouerulbedichens sonder ghebreck en
altijt vruchtich want al ist wel dat dese berch bouē en butē om drooch is.
nochtans van binnen is hy ouerulbedich van die alte edelste aderen offte
wellinghen des waters Alimē dat opbarlick sien mach in die putten der
leuender offte lopender waterē die welcke als salomon seyt in canticis ple
ghen altijt haestelick te vldeyen vanden berch libano als ghescreuē staet
in dat boeck canticor int. iij. ca. aldus als een putte der leuedigher waterē

¶ Item libanus is een berch des beruwinghes ende des vruchts
die opten berch libanū rustē syn vry en beswermt van alle venijnde ser
pentes den welken van dair veruuecht en verdrijft die zuete lucht ende
die crachte der cruyden en der bomen die dair wassen. want die coerbomē
dair wassende veruuecht mit hore roocke alle die venijnde dieren en en la
ten dair gheen crupende venijnde bestē leuedich bliuē ¶ Item libanus is
een berch zuetelick en ghenoechlick want dair wassen veel schoen cedars
bomen en meer andere edele groene boemē en is altijt groen van gras en
van cruyden dair is dat zuete ghesluyt der wilder vogh. lijns en die me
nichoudicheit der rymierē en fonteynē die welcke maken desen berch liba
num zeer ghenoechlick en voll vrolicheits ¶ Item dit is een berch der medi
cinē en des ghesontheits want dair wassen weckende costelicke cruyde
die zeer pfistelicken en medicinē syn tot ontefficke veel ziekte en ghebreckē
dair wassen apressen ende oliuebomen der welker vruchticheit offte harse
daster wt loopt een sonderlinghe goete medicijn is teghē ghebreken van
menigherhande ziekte en crancheynē ¶ Item dit is een berch des bliscaps
en vrolicheits want op die hoeclickijns des berchs libani heeft hieruoir
maels ghewassen ouerulbedelick die alte beste wijn die bysonder dat mē
delicke hart tot vrolicheit en mildicheit alte meest verweckende is Item
dit is een berch des eerbairheits ende eerweerdicheits want bouen alle die
gheberghen des lants arabie. phenicis ende syrie is die berch libanus die
ouerste. in hoocheit. in vruchtbaerheit en ghenoechlicheit en in bequaem
heit en ghesontheit des lichts Als sunte Hieronimus seyt en Josephus

¶ Van den Berch Saron

A Saron is een berch van welke ghescreuen staet in dat ij. boeck paralyomenon int. viij. capitell. Op welck berch nu sebaſte die stadt ghelegghen is dair die reliquien des heiligghen mans sunte iohan bapſte rusten op desen seluen berch was eerst samaria ghemact van welke dair nae dat heele ruyck en lant samaria gheuoemt is. Dese stadt was om datse opten berch stont zeer sterck en was zeer quaet te bevechten offte te winnen waerom die coninghe van assirien hebben doer grote costen en grote toereydinghe der striden en oerlogghen dese stadt. iij. iaer aen een beleghen. Ende nauwelick om die langhicheit mochten sy regghen dese stadt mit al hoire macht die ouerhant houden. want Als sint iheronim us seyt en sint ian. Lamermeer en mochten sy dese stadt gheuonnen hebbe hadt saecke gheuoest dat die inwoeners des stads doe sy god van israhell tot tornichaden verueckende waren volcomē ghelouue ende betrouwen in hem ghehadt hadde ende syn wet in gheente wijs offter ghelaten hadden.

Hier beghint een alen toereyde voerspraecke tonten anderen deell des principaelen eersten deels. Van die zeeden gheuoenten ende dwalinghen in gheente die dat heilighe lant bewoenen.

N Adien dat hier voer die steden der heiliggher beuaerden te iherusalem ouer dat meer in figuren en oeck in scriffuren syn. soe volghet nu doer een bequaem ordinacie als belidofft is te scrue die wet die gheuoent. en zeeden oeck die versmadelick quade ongheloue die zeer seadelicke dwalinghe. en die vermalde ketterherien der ghene die in dat heilighe lant woenende syn. soe veel als wy in onse beuaerde dair groten arbeit en neerstighe ondersoekinghe vernomē en ondervindē mochten. En dat cortelick te bewysen tot loff en ere van onse enighe warachtighe kercke gheloue en tot eer der heiliggher en alreuester kercke van Romen die welck bliuet een schon bruyt sonder welcke en besmettinghe trouwelick verenigghet mit hairen brudegum cristo. die hem seluen ghegeuen heeft voer die heilighe kerck op dat hy die mochte heilichmaken reynigghende haer in dat doopsel des waters ende in dat woert des leuens op dat hy dese heilighe kercke soude bewaren ende onthouden ewer dich en ombroeter. oeck tot onwerdicheit en schaente der onghelouigher houerdigher en der versteender off verkeeter menschen en saracene. Die nauolghen den bedrieghelicken wet hoire onsalighe valschen propheete machomet en ydel fabulen der ketterherien in die lanten woenende die hem selue valschelick segghen te wesen nauolghers cristi en mitten monde beliden hem selue god te bekennē denwelken sy nochtan mitte wercken verſaken en syn om hoire houerdie en vermetelheit off ghesmede en verscheiden van die gheboersamicheit der heiliggher roemischer kercken ende dair om voer van hoire salicheit verscheiden. want wie dat is bute die archa

11
Niet dat is buten die heilighe ghelouighe kerck die moet verpant. die sa-
lichat is voerwaer zeer veer van dese sundighe menschen was sy die rechte
uerdichmakinghe des heren mit te rechte en begheere offte soeckte meer eerē
te die kringhe hoire princē der ketterien. bouen dat warachtighe reyne
ghelooff dat wy selichlick onfanghen en houden. Het is voerwaer een
verkeert gheslachte en ontrowe kinderen. volck sonder raet en sonder wijs-
heit en voersichticheit. Och off sy begripen en verstaē woude dat woerde
dat die propheet samuēll ghesproken heeft totte coninc Saul segghe
te God en wil gheen offerhande lieuer dan datmē syn steme gheboersa-
mich is. want god sprekende van die heilighe ghelouighe roemische kerck
die hy ghesundeert heeft en ghesticht opten vaste steen des ghelooffs seyt
selue aldus. Die niet en hoert en onderdanich is die heilighe kercke. seln
bonden als een heyden ende een openbaer sundich mensche want onderda-
nichheit is meer dan te offer gaen en gheboersamich wesen meer dan te of-
feren die verticheit der bocken. Want dair teghe te stryden is ghelijck die
sunde der wijghelarie. en dat niet te willen volghē is als die misdact der
affgoderie want sekerlic die onderdanicheit alleen is die besit en heeft die
verdiensse des ghelooffs sonder welcke alle ghelouighe mensche verwon-
nen wert onghelouich te wesen. al worde hy oeck gheacht ghelouich te we-
sen mer van deser dinghen warachticheit selt hier nae meer onderwesen
worden. Een punt wil ick dat ghi weten selt dair ick hem in waerschuwe
die dat lesen selt dat ick in gheentwys voer my ghenomē heb nu teghe
die dwalinghe die ick vertellen selt te disputeren want dat waer ver bo-
uen myn machte en bougaet myn wijsheit. Ende dat is oeck langberijp
voer ons ghedaen van onse voorvaderen en ouersten die alte ghelikerste
en heilichste mannen die dair greden arbeyt en neersticheit om ghedaē
hebben mit ghemeen raet en generaell concillium ende vergaderinghe der
gheestelijcker personē doctoren en preesterē in welcke concilio veel statuten
en bescreuē rechten ghemaect syn teghe die dwalinghen en ketterien.
Deze generaell concilia hefftmē begonnē te houdē vande tijden des keyser
Constantini want dair te voeren en mochtmē den volck die kersten we-
nyet leeren om die wicte veruolghinghe. wair om die kerstenheit in ma-
nigherhande ketterien ghedelt is want die biscopen en mochten niet by
een vergaderen dan inden tijden des voirtghenoemde keyser want hy gaf
den kersten oerloff vrijlick mit een te vergaderen. Onder desen keyser ver-
gaderden die heilighe vaders van alle die werlt in dat concilio Niceno
die dair ghemaect hebben dat anderde symbolū des ghelooffs wren ghes-
soue des euāgelijē en der apostelen. Onder alle die ander concilia soe hebbe
dair gheweest. iij. eerweerdighe concilia die bysonder en principaellicke
dat ghebeell kersten ghelooff inhouden ghelijckerwijs. iij. euangelia off
iij. ryuieren des paradys. van welcker. iij. dat concilium nicenum doet
verweringhe des keyser Constantini volbrocht weert van. cc. xvij.

Bispen in welke veroordelt ende versnaget wert ende verdoemt die blasphemie des onghelouffs des valsche ketteres Arius die seyde dat die drie personen des heilighe deuoudichats onghelouff waren inder godheit. teghe welke ketterye dat heilighe concilium in dat symbold gheset heeft god den zoen in een substantie te wesen mit god den vader. **D**at anderde concilium was onder den kerste keyser Theodosio die outste. inder stadt constantinopolis daer vergadert ware. .c.l. heilighe vaderen en bispen die daer verdoemde en verbarde den ketter Macedonium die den heilighe gheest versaecke te wesen teghen welck dat concilium den heilighe gheest een in die substantie mitten vader en den zoen bewijst te wesen gheuende daer off een forme des ghelouffs die onder den griecke en onder den latijnsche in die ghelouighe kercken ghehouden en ghekundicht wert. **D**at derde concilium wert ghehouden in epheso van .cc. biscope onder den keyser Theodosio die ionqte daer wert mit recht verdoemt en verbanet die ketter nestorius mit syne nauolghers die seyde dat in cristo twe persone waren teghen welck onghelouff dat concilium bewijst te wesen een persoon ons heren ihesu cristi in twe naturen. **D**at vierde concilium is ghehouden in der stadt chaledone onder den prince Marciano va. dc. en .xxx. presteren. In welke eutice een abt va constantinopolis om syn ketterie verbanet wert die seyde dat in cristo een natuer was nae syn godheit ende nae syn menscheit te samen. en syn medewercker en besthermer dioscorus die voer maels biscope van Alexandria was en wederom nestorius mit alle die onghelouighe ketteres heeft die selue concilium eendrachtelick verbanet en verdoemt prekende en kondighende onsen heer cristu ihesu alsoe vander maghet maria ghebozen dat wy belien in hem te wesen die substancie des godlicken ende des menschelicken nature. **D**it syn die .iiij. sonderlin ghe principael concilia die volcomelic onderwijzen en preken die leerin ghe des ghelouffs. Niet alleen heestmen ghedisputeert in dese .iiij. concilys. **M**er in veel andere concilie by lancheit van tijden tot veel plactzen ghehouden. heestmen zeer strengelic wederghestaen teghe den ketters der ketherien en hoir nauolghers vande welcken hier nae gheseyt sell werden elck op syn plaetze. **E**n men heeft teghen den selue kethers verdrecl mit vreeslicke en verveertlicke sentencie en mit zware censuren en pijn. daer om alle dese dinghen affterghelaten ende well verstaen als die te voeren hieruormael mit groter neersticheit ondersocht en bewesen syn soe ghebet ick simpelick te scriue inder waerheit allen die manieren zeden ende dwalinghen die ick in dese landen gheuonden heb. en alte meest daer om op dat als ons die dwalinghen bekent syn mit welke dat heilighe lan gheconzuert en beuleet wert. onse belouff meer ende mer verwecket wert ende ghesterckte teghen die alteboeste en znoodste inwoeners der selue heilighe stede alsoe oft saecke waer dat doer die wille gods en die heilighe kercke dat schickende tot enighe tijt te pas quaen den onghelouighe ketteren.

te verstoeren ende te verdriuen en veraghen dat die dienres cristi ende die lieffhebbers des kersten ghebiffs na die maniere der alte stercker en vuerichster machabeen soe veel the bereyder willichliker en vuerichliker gheuoden mochte werden voer cristo en om syn onrecht ende misdaet te wraecken. om dat gbeooff en dat alte heilichste lanc te reynighen. hoir leuen en hoir zielen voer te setten en den doot aen te nemē die zeer heilich en betamelic waer. Hier nae om soe veel te beth ordinancie te houden soe is mijn opset alte eerst voer all the onderwijfen vanden saracene ende van hoire wet. Dair na te segghen van menigher hande secten. mer op dat der saracenen dwalinghe en hoire ydele wet soe veel te meer gheopenbaert en bekent werden mach soe heb ick eerst voer my ghenomē een weynich voer te sette van der saracene vermaledeide verleyder machomet. als

Ten eersten
 Ten anderden
 Ten derden
 Ten vierden
 Ten vyfften

van syn

Beghin oerspronck ende gheboorte
 vsmadelijck leue en couersacie off omganc
 quader secten beghin ende insettinghe.
 onsalighe verwoyden doot.

Ten vyfften van die vertellinghe der articulen die in alforans offrein syn wet bescreuen staen. en van een corte onderwijfinghe teghen dese articulen om een yghelijcke simpels menschen op dat sy die fabulen der articulen niet vermoeden te wesen heilighe godlike leringhen welcke fabule gheen fundament offte vasticheit mit allen en hebben.

Van dat beghin ende oerspronck des valschen propheetes Machomet.

van het Begin, ⑧
 oorspronck, . . . doot

In dien tijden doe bonifacius die vierde paens die roemse kerck besat Ende focas dat keyserrycke aen ghenomen hadde. die beggan the regieren. In den Jaere ons heren seghondert ende vyff. Als die hystorien segghen. In welke tijden Cosdroe die coninc van personen zeer zware oitlogghen teghen die heilighe kercke gheuoert heeft en veel landen der romeynen en oeck mede den stadt iherusalēz aengheuoert ten heeft en verderuende en omwerpende die kercken enz vernielende die heilighe steden onder alle dat hy ghenomen en gberoofft hadde so voerde hy mit hem dat heilighe cruus een deels dat helena dair ghelaten hadde. Die zoen des verdemnis machomet was gheborē inden iare van ons heren gheboorte. dc. en. vi. optē. xxvij. dach van Aprill. welck beghin syns gheboorts ende all die maniere en ordinancie syns leuens syns couersacie en syns doots lanc en oueruldetelick bescreuen sijn in een vernoemt boecke dat inden lande ouer dat meer is. Ende oeck vincencius belluacensis in syn boeck dat speculuz historiale dats een spegell der hystorien gheuoert is. Int. xxvij. boeck int. xxxij. capitell. ende in veel nauolghende

valschen
 propheetes
 machomet

in desen scriffte by dair oock off. wt welke dese nauolghende punten cozo
welck ghetoghe syn en nae een ordinancie van een historie ghemact syn
In den landen van arabien was een mā Abdinenech ghenoecht. en sar
raccen nae syn gheslachte offte een Agarcen. want die Jarracene syn pro
perlick agarcenen want sy niet ghesproten syn van sara abrahams edele
ende ghetroude wiff mer van agar die abrahams onghetochte boeck was
als vanden gheslachte ysmahelis waer om sy oock ysmaheliten ghenoet
werden welcs hant als in dat boeck genesis bescreuen staet gheweest is re
ghen alle menschen en alte menschen haerden teghen hem Ende dese Ab
dinenech nam een wiff van synre wetende ghewoenen. want hy plecht
die affgodin venus die dienen als al die andere luden van arabien. by
welcke wiff hy een zoen ghetoghe heeft die hy machomet ghenoecht heeft
Machomet is also wech te segghen als die confusus maket effte schade
lick dinghe lerende is. welck naem hem recht toebehoert want hy hem
seluen ende die sijnen een ewich confusus ende scarde bereyt heeft. Die
sarracenen houden den dach synre gheborren in groter eerweerdicheit en
de vieren die vij. daghen namalcaer der alle iair in gulsicheit in warsca
pen ende onsuuerheit. Mer doe machomet gheborren was cortelick dair
nae storuen syn vader ende moeder ende hy bleeff een weeskint welke syn
oem syns vaders broeder die abdemitalla ghenoecht was ontfemt heeft
ende wert syn mombar offte voerstander ende besord den hem ende voede
de hem op in arabia in een stede die S lingua ghenoecht was Ende dese
machomet aen bat en eerde die affgeden mit all syn huusghesin ende
gheslachte. doe hy syn kintische daghen gheleefft had ende was een ionck
knecht gheworden soe wort hy een dienstknecht van eenre zeer rijke edele
vrouwe een wedue die cadigan ghenoecht was dair hy mit camelen en
ezelen hoer goet te meren brocht in Syrien en tot andere steden dairom
rent ghelegghen ter tijt toe dat sy ten laersten hem liefferech want hy
hair mit syn cloecheyt bedriechlick verleyde en nam hair tot een wiff.
Deel leestmen dat hy van syn ienghe Jaren een coepman gheweest is
Ende als hy reysde mitten ieden en mitte kersten soe heeft hy van hem
gheleert dat oude testament ende dat nywe ende hi was een volmaect eos
tellae Ende als hy aldus hier ende dair reysende quam in dat lant cozo
rozain dair cadigan een vrouwe was ouer dat lant en brocht dair mes
nigherbade costelicke wellubende cruden tot dese vrouwe cadigan hy hem
begherde te wesen en vreeschap mit hem te hebben welke hy mit syn fan
tasiën ende cokellien berouert alsoe began te verleyden in dwalinghe seg
ghende dat hy waer een die alte ouerste prephete ende een bede gods ende
syn touerijen offte cokellien ende syn schalke vernuffticheit stercken syne
woerden alsoe dat syn woerden te bet ghehoert waren deer welke opinie
offte meninghe dese moeghende vrouwe alsoe zeer bedrogen was dat sy
na dien dat sy een wedue was hem tot een man ghenemen heeft en alle

Saire goedē gaff sy hem Van dit seit seluet machomet in syn afforans
off in dat boeck syns wets dair hy scriffte dat god hem toe gheseyt heeft
mit dese woerden Waer ghij niet een weestijnt sonder vader ende moeder
en du biste ter herberghe onfanghen en waer ghij niet in een dwalinghe
en ghij sijt wederom gherechtuerdicht. waer ghij oec niet arm ende du
biste rick gheworden.

Dat anderde capitell.

Van dat versmadelike leuen ende conuersacie machomets

N dien dat machomet doer die grote rickdomē synre huusvrou
wen rick ghewordē was soe is hy zeer houerdich gheworden en
dochte dat hy ouer all dat lant ende volck een heer offte coninc
wesen woude. Mer als hy dat noch niet volbringhen en mochte bijson
der want hy dair luttel vrienden hadde die hem gunstich warē soe heeft
hy hem seluen besolpen nae syn vermoeghen mit clicheit ende zwarte
kunsten offte rouerijen vermetelick beueynsende hem seluen te wesen een
propheet ende een bode gods. op dat hy also ten laetsten een coninc wer
den mochte. Als hy aldus hem seluen mit loeghentael vermeten hadde
een propheet te wesen so ghinc hy totten sunpelen menschen in die dorpe
en dair dat lant mit syn bedriechnis ende seyde dat hy waer een propheet
gods welcke menschen want sy verscheyden woenden en niet bestefft off
ondersocht en warē so en hadde sy gheen wijsheit om te onderscheiden tuss
chen die waerheit en loeghentael noch tusschen dwaesheit ende wijsheit
noch sy en wisten niet wat een propheet off een bode gods was off waer
by datmē hem bekennen soude moghē Om dese te verleyden soe wert hy
ghejterc mit raet en hulpe vandē sommighe dairmē hiernaē off segghe
jett. In den eersten nam hy tot hem zeer quade mensche straetscheynders.
voeruluchtrighen. doorslaghers. rouers. en moerdnaers. den welken hy
seynde ouerall in bosschen in die gheberchten en by die fonteynen om die
coepuden te verlaghen en den ghenē die by die weggen reysden dat si dese
doorslaen en berouē souden en ontnemen hem all dat sy hadden. Want
hy seluet in die eerste tijts zijre prophecien doe hy quam witer stad en
reysde tot meham een arm mensche berooffde van een cameell en want
hy schier. xliij. iaer oudt was soe heeft hy dat beginsel synre preekinge
also gbeuecht mit alsulken weldaet als dat hy die cameell nam. En
die luden van meha hatē hem zeer want sy bekenden alle syn quade
wercken en boeuerij. die voirwaer een moerdnaer en een rouer, was seide
mit loeghētael hem seluē een propheet te wesen. Van dair is hy gbegeen
in een verdorūē stad dair int meeste deel arme ioede in woende in welck
als hij ingbegeen was so berooffde en ontnam hy dair mit machē arme
weestijnderen affterghebleuē van een timmermā een huus dair hy hem
seluen een tempel of makede op dat hy dair mochte kundighen die requi
te synre rechtuerdicheit en die maniere synre prophecien // **W**t dese stad
heeft hy soe veel quaets ghedaen ende den inwoentes des lants dair om

tegne soe veel oprust ghemact en den volck by die weggen reysende also
veel scaden ghedaen dattet te lanck waer alt te vertellen oeck heeft hy
veel van sijne ghesellen verlore want hy by daghe en by nacht den mens-
chen veel verduers dede en laghen leyden. Hy heeft in dien tijden. xvij.
striden en vechtelijcken ghehadt teghen den armen menschen. xv. dair hy
seluen mitten hant die ouerste off was en die andere dede hij doet syn ghe-
sellen die dat in synen naem deden. Dese punten voirscreuen waren be-
ghinsten sijne prophecien Ende dat noch veel quader was. wast saecke
dat hem yemant van dese quade wercken en bouerije berispen woude den
floech by selue off syn ghesellen ter stot heymelic en verradelic doot. als
hy inder waerheit een oudt man een iode die op syn bedde lach ende sliep
ghedaen heeft den wetcken hy dair om liet verradelick vermoerden want
hy seyde dat hy hem beschacmt hadde. Alke redelic mensche dencket ouer
off aldus danighe wercken toe behoere en betamelick syn voer een pphet
gods in welke wercken niet anders en is dan bedriechnis en ghewelt en
bloetstortinghe dat moerdenaers toe behoert. Wie heeftter ye ghehoert
dat enich mensche die oeck gheen pphet en was mer die een luttel ker-
nisse had van god al sulcke quade wercken ghedaen heeft. en mochte hy
dat vanden iode niet anders wrecken dan dat hy hem slapende door ster-
ken soude het is vresselick te horen ick zwighe die andere quade wercke die
hy meer ghedaen heeft. mer van wie heeft hy dat ghehadt anders dan
vanden duuel die vant beghin een dootslagher gheweest is. Off waer is
dat. dat welke hy van se selue seyt in syn alkorano als dat hy gheseynt
is mit goeternierenheit en barmharticheit hoe soude dat waerachtich we-
sen moghen dair hy alsoe veel wreetheit ende verkeertheit teghen den
menschen bewesen heeft. Ick laet staen syn andere versmadelijcke misda-
dighe wercken die ghemuch gheuen souden dat hy gheweest is een vals
pphet en opbaertick bewysen souden dat hy gheweest is een vat voll
alte boesheit welke wercken beter ghezweghe waer dan gheopbaert mer
ick begheer meer dat die goede leser dair onderscheyt in hebben sell van
veel punten will ick dair een vertellen dat zeter lachghens wert is. dat
als hy op een tijt reysde mit syn ghesellen teghen den ghenē die hem niet
onderdanich woude wesen om syn boesheit. soe wort hy verwonnen ende
zeer ghezwont want syn ouerlip wort ghequetst hy wert doir syn wans
ghen ghesteken ende van syn nederranden wert hem die middelste weghe
slaghen en syn aensicht wert iammerlick ghebetert ende mismaect alsoe
dat hem syn ghesellen nauwelicke beschermen mochten dat hy mitten
sijne ontquam. En wat hy dicwil seyde dat hy altoes. p. enqelen by hem
hadde die hem van god ghegheuen waren welke engelen hem altoes
neerstelicke bewaeren souden op dat hy tot ghene tijt ghequetst soude mo-
ghen werden soe mochtme openbaertick syen dat hem syn boesheit ghes-
loggen heeft. Het is poerwaer wonder voer all man diet hoirt dat dese

snode mensche voer een propheet ende voer een bode gods gheacht mochte
 verde welcks leuen op dat wijt cortelick bescreuē anders niet gheweest en
 is dan den menschen door tē slaen en ander luden goet mit ghewelt te nes
 men als voerseyt is en vrouwen te vercrastren en ouerspeelt te doen ende
 andere meer oncuysche wercken dat wy lichtelick ny ouerslaē sellen. De
 se machomet behalūē dese grote wreetheit was hy die alre onsalichste en
 onsuuerste mensche vā allen mensche in sunre tūt die hem oeck niet ghe
 schaemt en heeft alsulcken leelijcken dinct te scriuē in syn alkorano dair
 hy seit als men lesen mach. dat hem alsulcken gaess van god ghegheuen
 was tot onsuuere wercken als .xl. die alre sterckste mannen. dair hy oeck
 onder all seyt hem seluen wellusticheit te hebben tot webrukende dinghe
 en bysonder tot vrouwen. Ick schame my voerwaer hier meer sonderlin
 ghe punten te segghen welcke punten dit onreyn wercke hem niet ghe
 schaemt en heeft in syn pphocien te setten want wat mach leelyker wesen
 dan dat hy alsme leest van syn wijs die Aissa ghenoot was ghedaert
 heeft. Dit wijs want sy suuerlick was en heet tot onsuuerheit ghenicht
 soe was dair een man zaphaga ghenoot die dese vrouwe zeer lief had
 en placht ghewoentlick ouerspeelt mit hair te doen dattet machomet wist
 ende consentierde. En als hy op een tijt dair off berispet wert van een an
 der die seyde datter andere vrouwen ghenoch waren ende datter niet en be
 taemde alsulcke man als hy was van een wijs gheontceert te werden soe
 dat sy weerdich waer dat hy hair van hem setten soude en versmadē ma
 chomet heeft weder gheantwoirdt dat hy niemāt lieuet en had van alle
 sijn wijuen die hy had dan dese noch hy en maecte gheen werck oft zwa
 richheit vā ander luden woerden off van hair ouerspeelt off dat hy sijn ghe
 minde wijs dairom laten soude want hy oeck in syn alkorano seit dat sy
 onnosse en onschuldich was dat hem god dat gheopenbaert hadde. Vā
 aldus danighe sijne leelijck onnutticheiden soude ick ny wat meer segghē
 ten war saeck dat ick my ontsaech dit boeck mit onbetamelijck woerden
 te beulecten en onreyn te maken in allen dinghen is hy ghelick ghewor
 den als een paert en een muyl dair gheen verstant off bescheyt in en is.
 En oeck die sarracenen als men hūdensdaghes syen mach volghen hem
 dair in naen sijn heelt vleyschelijcke ende beestelijcke menschen als hier
 nae bet ghesait sell werden.

Van die tijt en maniere doir welck machomet sijn secte begonē heeft
 Die historie segghen dat machomet sijn **D**at. iij. capittel
 wet begonnen ende ingheset heeft inden tiden dat Eractius reg
 nierde naden keyser focam ghenoot onder welck keyser foca hy
 ghebozen was. want dese eractius began te regnieren inden iare ops herē
 .dc. en .viii. en hy was .xxx. iare keyser en int begijn sell dede hy zeer veel
 goets ende profijts voer die heilighe kercke mer hy beslootet qualicken.
 want hy nae een arch letter wort van die alre quaerste letterie der mono

Wetren die seden en leeden dat in cristo alleen een natuer was nae veel
victorien en heerliche daten van welken oock een deels in die historie des
heilighen cruus ghescreuen staet soe heeft hy ghedwaelt vanden heili-
ghen kerste gheboue waerom sonder rouweel doet die verbeghenisse gods
om syn ongheloeff. die sarracenen ghecomen syn mit hoiren valschen
propheet machomet die hoir leytman ofste harroch was en hebben dat
keyserrycke Eracly zeer begonne te verderuen. Al soe dat homarus ma-
chomets discipell als hugo floriacensis seyt int laetste dat eraclyus dat
keyserryck regierde mitten sarracenen ghewonne heeft damascu ende dat
lant phenicis en iherusalem ende al dat lant van Siria en antiochia.
In alle dese steden waren in dien tijden veel deuote ynnighe kersten mens-
chen in cloosteren die god dair dienden in sommighe plactzen honder en
tweehondert en somwylten meer. die al vanden sarracenen doot ghesaslagē
worde en hebben ontfanghe die croon der martelaren. In dat ewighe le-
uen. Int laetste des leuens Eracly doemen screeff. dc. en. xl. Dese bose
mensche Machomet die mit syn eyghen boosheit niet te vreden en was
ghelijcken als een helsche draeck die mit die stert synre ydelre leringhe en
syns valschen wets dat derde deel der sterren vanden hemel woude werpe
heeft syn alte sondichste znoodichste wet begonne en doet syn meyster den
duuel vobbrocht in deser manieren. want als voerseyt is nadien dat hy
sach dat hy dat rijk van arabien mit macht niet vercrighen en mochte
so heeft hy ondersocht mit gheweynste heilicheit versierende mit loghen
tael hem selue te wesen een pphet en bode gods mer want hy onghelert
was soe heeft hem die duuel die een dusentvoudig kunstenaer is en een
ewich viant onser zielen voersyn ende toe gheseyt sommighe onsalighe
verlozen menschen die ghelert waren wt den ioeden en witten kersten die
hem in alle quaetheit bistaen en stercken soudē ende hem dair in altoes
mochte leerē en onderwysen. En men leest dat vanden kersten een sonder
kinel hooft en ouerste dair off gheweest is een verlopen monick des du-
uels dienre die Sergius gheuoemt was die machomet onderwees ende
leerde in dat nywe testament. Van desen sergio wintmen ghescreue dat
als hy in syn clooster veel quaets misdaen had en dairom verbanner
en verdreuen was soe heeft hy van scande vandaen ghevolghen en is
tot machomet ghereyst. Men leest oock anders waer dat een zeer wel ghe-
lert elck die oock in Antiochia een ouerste dyaconus was welke als
hy te romen ghecome was en dair als hy begheerde gheen grote dinghe
verwerwen en mochte so heeft hy hem zeer veronweerdicht en was zeer
tornich en haestich teghen die heilighe kercke ende heeft hem verenicht
mit machomet inden lande Tubenne in welck heidenen ende ioeden onder
malckander woenden. En machomet gaff hem seluen tot die zwarte con-
sten en aenbat noch die affgoden doe dese tot hem ghecomen waren wans
doer hoiren quaden raet soe heeft hy vant begynsel syn sect begonne.

so woude dese voirghenoende sergius wat doen. waer mede hū den monich
ken die hem veriaccht hadden weer mede versoent mochte werden want
het waren letteren Nestorianen die seeghe dat die gloriose magher ma
ria niet god niet alleen een mensche voertghebrocht heeft so onderwees
dese sergius machomet mit groter neersticheit en arbeyt dat hy die afgod
den affertaten soude ende werden een nestoriaen kersten dat welcke als hy
doir syn schalkheit dede en volbrocht heeft doe wert hy machomet dyci
pel en dese sergius heeft hem seluen dair om nestorium gheuoent. Als
die ioden mercken dat veel volcks en oeck machomet selue desen monick
sergius in een eenreky schem des kersten ghelooffs nauolggheden ende
dattet all doer desen monick began te gheschien dat dair nae doer ma
chomet volbrocht wert soe hebben hem dese ioden ghesaect en sy sochden
dat machomet en die andere te samen noch comen souden totten warach
tighen kersten gheloue ende hebben hy machomet gheseynt twe ioden
van hore alre wylste mannen ende bouen alle andere zeer cloeck welcker
een Audias gheuoent was ende die andere Cabalahar dese ouermidts
hoer quade schalkheit hebben hem gheueynst Machometers ghesellen te
wejen ende leerden hem veel vanden ouden testament dat sy in syn alfo
rano scriuen deden. op dattet meer confuys en ongheloue wt come mocht
te Als machomet aldus gheleert was van aldus danighen snoden ghes
selicap soe heeft hy ghemaect syn alfonanum offte syn wet den welken
hy gheoverwet heeft mit leringhen des ouden ende des nywen testaments
welcke leringhen somtijts warachtich syn niet veel quade valsche ende
zeer onbehoerlycke dinghen heeft. hy dair onder gheminghet ende hy
heeft ghelijckerwijs alle die letteren doen zeer quaet venijnt verbor
ghen onder honich welcke venijnt aldus als voirseyt is ghemaect wes
sende. soe heeft Machomet hem zeer verheuen ende verhoerlicheit
als hy aldus mit dese wapenen synre wet ende synre ghesellen bescherme
was ende stoutelijc kundichde hy den volcke hem seluen een propheet
the wesen ende een bode gods die dair gheseynt wair van god toe hore
alre salicheyt. Ende alre meest dair om op dat hy den wet der kersten
menschen ende der ioden die zeer strenghe is. soude tempereren offte ma
tighen mit synen wet die lichter ende sachter soude wesen.

Op dat syn voersproken woerden als dat hy van god gheseynt waie
bewesen ende warachtich ghemaect werden mochten doer wordelike rey
kenen alst schein nae die maniere van moyses. soe heeft hy all dat volck
op een beterkenden dacht te samen comen laten op dat sy syn wet ont
fanghen souden mit reykene en miraculen mit alsulcke deuocie alst be
tamelic was. als hy den volck preke soe quam dair een witte dunne die
dair by was ende bedriechlic dair toe gheleert was ende vlooch op syn
schoer ende ghelijckerwijs als sy ghewoentlike was ende gheleert hadde
at si die coemcoelen wt sin ore dair si dese in ghelick hadde ghelicken off

hem die heilige gheest die woerden inghegeuen had die hi sprack. oeck
 seimē dat hi een stier dair toe ghewenēt hadde mit bedriechnis dat hi
 wt sin hant quā eten. dese stier als hi hem riep quā tot hem voer aff dat
 volck en brocht die gheboden sins nūwen weers die hi aen sin hoornen
 ghebonde hadde ghelickerwīs offte vande hemel gheseynt gheweest had
 den dat aff dat volck hem zeer verwonderde. En hi had oeck sommighe
 gulde en suluerē nappē heimeelick begrauē onder die eerde in sekere plaets
 sen die hi dair weder wt liet grauē ghelicken offte hē vā god gheopebaert
 gheweest had. en toente dese den volck en seide dattet waer een teyke der
 comēter ouerfloedicheit wette sy verdienē soudē doer desen seluē wet te
 houden. al soe heeft hy dat volck verleydt want sy hem verblidende warē
 doir die miraculē alst schein en die grote tekenē van god en heeft dat
 volck also hartneckelick ghesteret tot sinē wet te ontfanghē ghelickerwīs
 offt dis wet gods gheweest hadde. wairom dat volck van arabie sin wet
 ontfanghē en hem naeghevolghet hebbe en begheonne aen te wech tē ende
 te bekrūde dat rijk vā persen als voirseit is en die landē des keyserricks
 tot alexandrien toe teghē den keyser Traclium. Om aldusdani ghe alte
 sundichste quade werckē soe wert zekerlick machomet zeer gheplacht mit
 een vallende siecte die ghemeenliche gheuoemt wert dat vallende euell.
 wairom hy dicwil nedervallende op ter eerde syn hooft iamertlick quer
 sette en teghē der eerden stiet en schumde verueertlick also dattet zeer gru
 welic was te sien en hy was sumwil buten syn zinnē en heelt doft als
 dit cadigan syn eerste wijs sach. soe was sy zeer droeuich om dat sy al
 sulckē onteine mensche die besiet was tot een man ghenomē hadde. En
 oeck veel andere mensche als sūt vernomē. werden in hē ghesandlickeert
 offte sy versmadete hem dair om den welken hi mit nersticheit begheerde
 te versoenen en wederom tot hem te trecken segghende mit bedrieghelick
 woerden tot desen mensche aldus wāder ick den engel gabriell mit my
 spreke an schouwe so en mach ick die claerheit en dat schijnfel syns ane
 sichts niet verdraghē als een vleyschelic en een sterfflick mēsche soe val
 ick neder en beswime sotijts dat ick heel butē minē sinnen bin. cadigan
 sin huusvrou heeft hē ghelooft en aff dat volck van arabien en bliuen
 dair in stade tot op den dach van hude in dese dwalinghe dat dese verley
 der machomet ontfanghē heeft den wet die hy hem gheleert heeft wtte
 mont tes engels gabriel die hē dicwil openbaerde. Mer sonder twiuell
 hoir boesheit heeft hoir verblint en sy hebben een verduistert verstant
 doir wette sy vā gods recht iamertlick dwalē en tot hoer verdoenis gaen
 ¶ Van die iamertlike en onsalighe doot machometes. Dat. iiii. capittel
Aldien dat dese valsche pphet machomet een eerste gheborē zoen
 des diuels veel meer mēschen tot sinē duudschē wet en secte ver
 leert hadde dā ye enich heiden offt letter verleyt heeft off dā enich heilich
 beleyt heeft ten laetsten is hi ghestouen een schandelicken ende onsalig

ghe door na die verdienste sijner wercken als in leest in somighe histoerle
dat hij van een syn vianc vergheue werr dair hij aen sterff. Off als men
anderwaert leest so was hij. vij. daghe zieck dat hij syn sinnē verlore had
als hij opten. vij. dach een weynich weer tot hem seluē ghecomē was doe
was halay abytalibz zoen die een prince was vā syn volck zeer coninc
op hem dair om dat hy also syn synnē verlore hadde en gaff hem te kene
nen wairom machomet beschaent was en gheboot dat nyemāt anders
mit hem int huus bliuē soude dan alleen Mahabet een zoen zijns oems
Abemutalla. mer als die siecke wederom hem aenquā dair na optē. vij.
dach soe is syn onsalighe zieck wt syn lichaem verscheyden die ter stont
int affgront der hellen versoncken is. en syn buuck weert zwellende zeer
grossof en syn cleynste vingher is crom ghewordē hij sterff opten manens
dach den. xij. dach des eerste maents die sy nabeg noemen int iair sijns le
uens. lxxij. opten. xliij. dach nae dat hij begān sieck te werden. Hij leefde
lxij. ier. van waken hij. xxxij. ier. in syn versmadeliche pphete onnus
telick verby brochte. mer een dunck wil ic noch bescriuē dat warachtich
is mer het is te bespottē dat machomet doe hy noch leude ghebodē heef
sin discipulē en vrendē dat sy hē als hij gestorue wair ter stot niet begrā
uē en soude wāt hy soude optē. iij. dach na synre doot opghenomē werde
indē hemel. dair sy als hy ghestorue was syn ghebodē oederdanich wesen
de vandē monedach op welle hy sterff niet alleen. iij. daghe mer. xij. da
ghe gbewacht hebbe off hē yemāt indē hemel voerē soude als sy doir dese
langhebē berdinghe vermoelt warē en niet anders in hē en saghe dan on
verdachtliche staek die altyt groter werr soe naemē sy ten laetste onwee
telick dar bloote lichaē sonder eer en worpent onder die eerde. aldus danich
was dat quade leuē machomets en oec zelerlick dat lamertliche eynde en
onsalighe doot. voerwaert als dese verleider en valsche pphete aldus ghe
storuen was soe onderuondē sy alle gader syn valsheit wāt sy saghe dat
all dat hij gheseyt hadde ydell en vā gheenre werde en was soe syn sy we
der om ghekeert een yghelick tot sinre secte die hi te voerē had ghehouden
wtghenomē een weynich vā sinre gheslachte en maechtael die hoepē dat
sy dair na dat rick besitten souden. In dien tiden was Eubeeer een cloeck
voirsichtich man die niet lanck dair nae dat rick vercreghē heeft. Ende
hoewell dattet abytalibz zoen halay die een prins was onder den discipu
len ende den vrenden van machomet zeer mis saghede nochtrans so heeft
hem die coninc mit smeekende ende dienstachticheiden alsoe bemorwer
dat hi hem willichlic dat rick nae hem seluen ouergaff. Dese Eubeeer
mit groter cloechheit en neersticheit wederom roepende alle den ghenen die
van machomets wer off ghekeert warē heeft dese wederom ghebrocht toe
ter dwalinghe ende totter ouder onwetentheit. Die sommighe kenden
weder om van vrese der pynen die sommighe om hoop van eer te vercri
ghen en die andere om enighe andere profiten offte winninghe. nochtrans

soe en quamt niet wider menighe mer bedeynselick Ende dese voinghes
 noemde nauolgher machomets die wort vaden synē calypsa ghecomt
 nae dien dat hy in syn rijck mit vrede ghevesticht was soe heeft hy syn
 voir vader machomet doe maken een costelicke tempel inder stadt mecha
 en leyt dair een zeer costelicke bouē machē en zeer konstelick graff in ma
 ken want men seit dat hy dat graff dair machomers ghebeentē in warē
 ouerall om den omgancē heeft doen ombeslaen mit yser en leyt bouē in
 den tempel grote stucken vanden steen adamas maken heymelick welck
 steen gheueenlick zeylsteen gheuoēt wert en trecket dat yser tot hem . en
 als dat graff doer die craffe des steens in dat yser werckte also een wey
 nich vāder eerde verheue was soe schein off by mirabel in die lucht ghes
 hanghen hadde. mit welcke konste dat boeck aldus bedroggen ghesoffde
 dat syn lichaē alsoe verheue wert om syn heilicheit en hebbe in die dwa
 linghe alsoe verdwaest altoes ghebleue nochtans int iair ons heren. m.
 .ccc. en .lxxx. als ick by waren woerden vernome heb so qua die gastelic
 een verueertick onweder sonder twiuel doer die wille godts mit blygemē
 en grouwelicke gheluyt des donres dat vuer qua neder vande hemel en
 groten haghell inder stadt mecha en by sonder in dā rēpell en hebbe dat
 graf des vermale didē verleyders mit syn lichaem gheslaghe in dat diep
 steder cerden off dat sekerlick te ghebuē is in dat affgront der hellen also
 datter in gheentewijs dair na gheuonden mochte werden. En een groot
 deel des rēpels is ghenallen en verbrant vanden vuer also dat die sarta
 cenē syn ghebeentē en syn lichaem in ghen plaetzen en hebbe en sin daer
 off beroofft en woude sijt verstaen sy syn zeer beschaemt . mer sy hebben
 een hart dat verhart ende versteent is in hoire boesheit dat sy hoer dwa
 linghe in gheentewijs bekennē moghe wat die toorn gods bliffst op hem
 luden En want sy also hem off keeren vanden lichte ende mit wederstant
 dat niet ontfanghen en willen dairom wanderen sy van godts recht in
 duysternissen en hebben een verduystert verstant en syn veruueent vā
 den wech gods doer die onwetenheit die in hem is om die blintheit ende
 versteentheit hoirs herte Als die apostel seyt dat sy wandere in duyster
 nissen ende ten laetsten sellen sy tot hoiren valschen verdoemde propheet
 machomet in die wterste duysternissen ghesworpen werden

¶ Van die articulen die in machomets wet off in syn alkorano bescre
 uen staen mit een corte onderwijnghe hoire valsheit . om dat ghemēen
 volck

¶ Dat. v. capitell

O De wij soe langhe ledich waer dat hi onderscheydelick lesen ende
 weder ouerlesen mochte machomets al koranū off syn versmade
 lick ydel wer die sell by hē seluē ondersoecte en bekēne dat all die
 scrituer alsoe onder een ghemigheit en confuys is dat all dat dair in ghe
 screuen staet is sonder veruolck sonder vereninge en sonder ordinacie der
 woerde oft des onderwijnghes. dat meer is sonder enighe verstat. offte re

den gheset. alsoe datter niet in en staet dat een redelick mensche behaghen
mach offte hem verbliden want ist saecke datmē heertlycke spraect aen
merckē will. soe en heestert nyemāt nae den maniere van arabie a so scāz
delick en stellet ghescreuē wāt als mē die scriffure des alforaens gheselckē
wil tottē wissen scriuers en leeres vā arabie. wat is dan al die scriffure
en leeringhe des alforaens āders dan een ghesmaect om te lachē en spors
weerdich. Ick en wjnde dair niet goets in. all mocht dair nochtans well
was goets in wesen. wāpten is gheen twiuel dair veel quade dinghē in
te vunde die en yghelick dwacs offte sot mensche dier gheselckē off seker
licke veel bet en heertlicher versiere soude. laettet so wesen datter sōmighe
goede plūten in schijnē te wesen als datmē somtijts vastē sellen en bidden
en admissen gheue die en syn niet alte eerst van machomet gheuonden
en ingheset. D hoe veel heertlicher hoe veel eerlicher ende betamelicker hee
vael redelicker hebbe moyses helias en meer andere pphetē ende sunt ian
baptist en bouē all die heer der ganster werlt onse salichmaker cristus ihe
sus ghuast en ghebedē en barmherticheidē ghedaen en hebbe ons lāghe
wijt te voere gheleert te vastē te biddē en admissen te gheue voer dat ma
chomet syn onghesichte onsalighe pphete den mēschen bedriechlick ghe
bondicht heest dair om mach machomet well offlatē dat hij soude willē
wesen die eerste myster offte insettē der werken welker hy niet weerdich
gheweest is een discipel te wesen offte die alte minste. En van desen dit
ghe sime hier naetruer segghe. en waert saecke dat yemant by auentuer
dair teghens seide segghe dat in syn alforano bescreuē is en dat hy ghe
preker heest en syn wer is also ghemaect datse also niet vandē mensche
noch van den duuelen ghemaect werden mochte. dair op antwo:den wij
als dat hy mitte eerste alfulcke menschen vercore heest die hy synen wer
ghegeue heest als die alte plompste en grooffste menschen en heel onbes
heest en die cortelick vā meniggher hāde sece quamē en noch die spraecke
in arabie mit te recht en verston die mit allen gheen ondescheit en wiss
heit hādē dat sy desen wer bekennē offte onderscheide konnē. Dair na so
lijen wijt toe all heest en wy belyē dat mit vrier stemē dat warachtlic
also dwase alsoe ouertlicke en ombetamelick en alsoe onredelick scriffure
noch vanden menschen noch vanden duuelen ghemaect werden mochte
want ick vermoede dat hem die duuelen schamē soudē alfulcke dinghē
te scriuen die sell in die woertgancē des boecks meer ende meer openbaer
werden. Want in syn alforano staen .xij. bysonder principael articulen
bouen die andere die welcke ick voer my ghenomen heb cortelijck tē ver
tellen ende te straffuen soe cortelijck als men mach en wt een boeck gē syn
wighenomen dese straffinghen die ick hier in treckē wil. welcke boeckgen
hierucermācs Petrus alfonsi een iode ghemaect heest die welcke
all was hy onder den sarracenen opghaoder. Nochtans lyet hy die
Joedsche wer affter. ende is bekeert totten kersten gheloue om trent

den laet ons heren. iii. c. vi. in welcke boeck dese petrus alfonti vertelt van
een saraceen die hem straffende aldus toe ghesproken heeft. O petere ick
en kan my niet ghenoch verwonderen wair om dat ghy affterklarende v
vaderlike ghebiff dat zeer well ghedaen is. vercoren hebt dat eerste ghe
loue en niet liever dat gheloue der saracenen mit welken ghy altoes ont
ghegaen hebt en op gheuoedt sijt. ghy verstaet die spraecke ghy hebt die
boecken ghelisen want dese wet is zeer goet te houden en in houde veel ghe
boden van die wellust en des teghenwoerdighe leues beluade ontspaeck
vroechden den ghenē die desen wet houden en voerwaer mit luste gheba
den hoir dienes bezwaert ofte betast // Die eerste artikel want dese wet
ghebet alleen viuffwerff des daghes te bidde. Die tweede artikel ende oer
dat sy bidde op dat sy volmaecte rymicheit behē moghe soe ghebiet de
se wet te wasschen hande arme mont naech oren oghē en dat haer en ton
laeste die voeten als dit ghedaē is so bidde sy ouerhuys belende en god
die nyemat en heeft die syns ghelick is en iun prophet machomet // Die
iii. artikel. so sellen sy in een iare een heet manet vaste en als sy vaste soe
sellē sy des nachts eten en des daghes vastē // Die iiii. artikel. soe werden
sy ghebode iairly eens te gaen tot dat huus gods in mecha alleen om on
bekeringhe des ghehoersamichets en dair te bidde en dair om te gaen mit
ongheneyde clāeren. en oeck te werpen iustien doer hoir dyen offte bene
aetterwert om den duuel te steenen. Sy segghē dat adam dit huus ghe
tummert heeft tot gods eere doe hy vtre paradys perdueē was en dat
tet een huus des ghebets gheweest is voer alle syne kunderē tot abrahams
tiden toe. Welcke abraham dit selue huus wederom vernuywet heeft ende
heeft syn innighe ghebet dair in ghedaē tot god en offerhande gheoffert
welcke huus abrahā nae syn door syn zoen ysmahel affterghetate heeft
hem ende alle syn kunderen tot een langhetit offte omloop van iaren en
bleeff een huus om te bidden ter tyt toe dat machomet gheboze was. als
machomet gheboze was so heeft hem god dat huus belodt eertlic ende
alle syne gheslachten en syn nauolghers // Dit. v. artikel voertaen wert
hē gheboden dat sy die vyandē hoirs wets en alle die dair teghes leeren
berouē vanghe en dootslaen sellen en in allen maniere veruolghē sellen
ende verderuen ten waer sake dat sy offlaten wouden en bekennē hem tot
hoire gheloue off dat sy gheue willen een schar des eyghenscāps offte tri
buyt dair toe gheschickē // Die. vi. artikel hē wert toeghelatē en ghegone
alle vleys te eten wigghenome verclens vleys en bloet op dat vā hē sellū
ghescreuen is. // Die seuende artikel. behaluen dese voirsede dinghen
wert hem gheorloofft op een tijt vier ghetrouwe wijuen the hebben en
de die een offte die ander van hem the setten ende weder om altoes een
ander the nemen dat sy nochtans niet bouē vier wijuen hebben en sellen
ende sy moghen een yghelick wiuff driewerff van hem setten en wederom
tot een wiuff nemen. En sy moghen alsoe veel gheoffte en gheuanghen

wijuen hebben als sy witten ende houden moghen. en moghen die weder
vercopen en copen. Alsoe nochtans dat een man nae dien hij een vanden
ghewoosten en gheuanghe wijuen zwanger offte mit vruchten ghemaect
heeft die een mach hy niet meer dair nae onder die eyghenseap belaster
offte vercopē. ¶ Die. viij. artikel is. hem wert ghegont dat sy van hore
eyghen gheslachte wijue nemē op dat die kindere van hore bloede ver
meert werden en dat die bant der vreescape stercker werde mach. Die
ix. artikell vanden goede diene beserhen heeft weder te crighe syn als sul
ke rechten onder die saracene ghelicken als onder den hebreuschen volck of
onder den ioden als dat die eyscher syn aenspraecte warachtich te wesen
bewisen sall mit tughen en die ghene die dair teghen segghe will moer
hem selue onschuldighē en reynighē mit synē eedt. mer sy en ontfanghe
gheen tughen dan eerbare persone die men sonder eedt gheloue mach
Die. x. artikell In veel andere puntē en saken des gherechts soe houden
sy die zeeen van moyses wet Als dat soe wie yemārs bi oet stort offte ye
mant dootflact diemoet mit die selue pijn verordelt werden. En soe wie
ouer spul ghedaen heeft, ende dair in beuonden waer die wert ghestent
mit die vrouwe. Mer die mit enighe ander vrouwe onkuyssheit dē die
moer xxx. quetsinghe offte gheselen liden des ghelicks waert sacke dat
yemant van dicuerie verwonnen waer soewert hy oec eerstwerff en an
derwerff ghegheselt en die derde reyse soe verliest hy syn bant en ten vier
den maect syn voet mer ten vijffden maect soe wert hy ghehanghen. En
die gheen die enich mensche een bit off hilde die selt hem mit betamelijck
hoan vermoeghen. In andere saecken wert ghehouden die wet vant een
dome ander te laten Als oght om oghe tant om tant nē. Die. xi. artikel
hem wert gheboden gheen wijn te druncken want wijn is een oersaack en
voerselt tot alle quaet der sunden. Die. xij. artikell ten laeste heeft god
ghedofft den ghanē die gheloue in hem en syn ghetrouwe propheet ende
die dese gheboden des wets hōde. een paradijs. dats een hōff der wellustē
die ghevuricht wert vanden waterē die dair omlopen. In welke hōff
sy ewighe woeninghen hebben sellen sy sellen dair beschermt werden vā
den schemen der bōmen noch sy en sellen dair gheen herten offte conde liden
mer sy sellē vā alre hāde spijzen en vruchte eten en oueruldelick ghe
spijst werde en war een yghelick begheert dat set hy ter stōt voer hē vū
den sy sellē gbedeet werde mit sijden clederen vā alre lēy verwē en in wets
lusticheit sellē sy rustelick ten erē sitte dair sellen die enghelē gaen diene
en schenke hē die wijn in vergulde en zuluerē vate en segghe aldus eet en
druncket in alle vroechde wāt dat god v beoefst heeft dat heeft hy nu ver
nukt en sy sellē dair hebbe die alre suuerste maechden die noch mensche
noch duuel besmet en heeft die wellē schoner syn dā die clareheit des steē
iacintri en coralli. dese goede offte vruchde sellē den ghelouighē ghegeue
worden. Mer die niet en ghelouen aen god ende machomet syn propheet

die sellen hebben die bescheit p[er]son sonder eynde. Dit hoe grote sunden dat
yemāt belast en bywaert waer ist saecke dat by in dien dach syns doots
gheloofft in god ende in machomet syn propheet die sell doer die hulpe
van machomet behouden wesen. D petere want ghi dese en veel meer an
dere scriffen van p[er] kintse daghen gheweten en bekent hebt die van al
leden saracenen in zeer groter eerweerdicheit ghesouden werden wairom
volghet ghi meer den kersten ghesoude ende niet liever dat ghelofft der sa
racenen.

V Hier nae volghet die antwoerde petri alfonsi tot dese voirsyde reden
des saraccens.

Hoe well dat ghy v reden zeer schoen is ende zuetlic luidende voer
den ghenen die dat ouerste goet in welluste vermoeuen te wesen
nochtas ist wonder dat ghy hoop hebt van my dat ick tot uwer
gheloue gaen soude en dat ghi dair nae ghestaen hebt om my dat wist
te maken dair ghi doch well wist dat ghy my dair mede niet bedrieghe
en mochte. want ten is my niet verborghē wie dat machomet gheweest
is. hoe dat by mit loofse beueynscheit hem seluen een propheet the wesen
perziert heeft. en wie hem syn raetsman gheweest is om dat the perzie
ren. En dat ghy segghet dat ick die boecken ghesien heb en dat ick die
spraecke well kan en onder den saracenen opgheroedet by dairom en ist
ghen reden noch betamelic dat ick houden offte naeuolghen sell den wet
der saracenen. welke wet als wy ouerlegghen doer alle die gheboden die
ghy verdt hebt soe ondervinden wy lichtelijc hoe veel redens offte bes
cheyts dair in gheslegghen is off hoe veel fundaments offte vesticheyts
dat dese wet heeft. // Die eerste artikel. Want dat machomet gheboden
heeft vyffwerff in een dach te bidden dat heeft hy sekerlic dair om ghe
daen want doer den raet ende onderwijs sinre doctoren offte synre leeres
dair voer off gheseyt is soe woude hy syn wet maken een middellaster
tusschen den wet der ioeden en der kersten. niet van syn goetdadiheit noch
va dat ghebor offte hulpe gods mer allen van syn eyghen vermerckheit
en boelheit en der gheentre die hy by hem hadde. Want die ioeden bidden
driewerff in een dach en die kersten seuenwerff. mer dese machomet strent
te een middell tusschen beyden en ghebiet niet driewerff noch seuenwerff te
bidden mer vyffwerff. // Die andere artikel dat machomet ghebiet dat
sy eer sy bidden hoer handen hoer arme en andere leden des lichaems was
sche sellen dat en hoert in gheenrewijs tot bidden want voerwaer tot bid
den ist van node van binnen ghereynigbet te warden en niet van buten.
Want die reynicheit vanden leden te wasschen toefhoerden den diures
offte aenbaets des sterres off affgodins venus die welcke als sy haer aen
beden wouden soe bereyde sy hem toe nae die maniere eenre vrouwe was
schende hoer monden oghe en andere leden. Ende want machomet als sy
segghen coninc gheworden is in die puncte des planeets venus ende by

doet al syn liuen die alre onschameste onzuueste mensche gheweest is
dair om heeft hy dit gheboden te doen in die eer des affgodins venus.
Dair om wanner die sarracenen hem saken vermoeden reyn te werden
doer die gbestadighe wassinghe der leden van buten soe machmen voers
waer tot hem well segghen dat gheen dat onse heer ihesus gheseyt heeft
rotten ioeden die dier ghelicke deden. **Dee v yppocrite die dair reynmaket**
dat buten is. mer van binnen syt ghy vol onreynicheits ende boeheit.
Want wat helptet dicwill te wasschen die hande en voete en dat hooft
en also te bidden dair dat herte ende die meininghe becomer syn om dat
bloet te stooten en andere liden goet te ontnemen en om ander lide winne
en tijnder te vanghen. **Dat. iij. artikel. ghy segghet oec dat machomet**
gheboden heeft in syn boeck een heell manet te vasten int iair op dat sy
die sunden des lichaems bedwingen sellen. mer ick bidde v segghet my
watet haer doet den dach te vasten ende des nachts driewerff off vierwerff
te eten en mit leckere spijse dat lichaem te vernuften ende in groter onsu
uerheit mit vrouwe te leuen zekelick dese dinghen en crancke dat vleysch
niet noch sy en verminder die quade begheerte niet mer sy vermeerre ende
stercken die meer. **D mismaectie en versmadelike vasten. Die preter ende**
stere van alsulcken vasten moet veer van ons wesen en bliuen die ghebet
dat na die datme idē dach ghevast heeft doet de nacht mit groter neerstic
heit in onsuuerheit in guljicheit en warscapē te leuen ghelickerwijs off hy
dit vasten nergent anders om ingheset en hadde dan op dat dair na een
mensche soe veel te meer tot wellusten der onsuuerheit en tot leelicheit vā
alcken quaden begheerten verweert wert om die te volbringen. **Die. iiii.**
artikel. dat ghy segghet dat die sarracene eens int iair beuerden gaen tot
dat huus gods in mecha om een bekenninghe der ghehoorsamicheit ende
dair om gaen en steene te werpen en ten laetsten te bidden re. ende dattet
adams en abrahams huus gheweest is. ghy selt weten dat die sarrace
nen dit niet en hebben wt enighe insettinghe die van weeten is mer het
is verziert als een blauwe gloose. Want eer dat machomet syn werpres
ker so was dit huus voll affgoden. dair om verwacht hier een weynich.
en ick sell v opēbarlick onderwisen hoedamē dit huus te voere gheweest
is en wat dair in gheschiet is en waer om dat machomet heeft ghebode
dair te gaen en te doen dat voirscreuen is. **Die twee zoene van israhel als**
amon en moab hadden dit huus in groter eerweerdicheit ende aenbaten
dair in twee affgoden. dat een affgod was ghemaect van een wite steen
dat sy marcurium noemden en dat ander was van een zwarte steen ghe
maect dat sy camos noemden. En sy eerden dat gheen dat van die wite
steen ghemaect was in die eer des planets martis en dat ander dat van
zwarte ghemaect was taten sy in die eer des planets saturnus. En twee
werff int iair. quamē die dienes deser affgoden om dese affgoden te acit
baten. **Sy quamē tot marten te aenbaten als die son inghinc in dat**

eerste grade des hemel teylen aries gheuoant want aries is die oer
 martis in welcs verseydinghe als hoer ghewoente was so woepen sy
 steenen En sy quame tot saturnu te aenbeden als die son inghinc in die
 eerste grade des hemel teylen libra want libra is die eer saturni Alsoe na
 Et en mit gheschore hooffden worpen sy wyeroock En dat volck vā ara
 dien mitten amoniten en den moabiten aenbaten dese affgoden Langhe
 tijt daer nae quam machomet ende hij en woude die oude ghewoente des
 volcs niet heet off bienghe mer doer een eentley veranderinghe tyet hy
 dat volck om dit huus gaen mit ongheneyde cleeren En op dattet niet
 souden en soude dat hy den affgoden te aenbidde gheboden had. so heeft
 hy dat be. Et offte affgod van saturnus aen die wandt inden hoek des
 huus gheset. en heeft die rugge buien offte voer gheset op darmen dat
 aen sijn niet sien en soude En dat selde offte affgod martis wāter. ouer
 all wtghehouden was heeft hy onder die eerde begrauē ende heeft tot een
 steen op gheleyt En heeft gheboden den menschen die daer camen om te
 aenbeden dat sy desen steen cussen sellen en mit gheneyden en gheschore
 hooffden steenen te werpen achterwert tusschen haer bernē doer. die oock
 hoer ruggen ondecken tot een teylen des ouden wets En sy segghen dat
 sy dese steenen werpen om die duuelen te iaghen die sy heymelick in dese
 aenwisse mer teren dan veraghe En dit is die zeer clare vernufficheit
 machomets welke vernufficheit welc boefheit heeten mach. dat als hy
 verboden hadde syn volck vanden dienst van anderen affgoden nochtans
 liet hij toe ende gheboot dat hyder stadt mecha in die eerde des affgodins
 venus. By dat hi syn offgdiuine die ghe heeten was die vrouwe ve
 nus niet heet sonder eer. laten en soude in welke hi hem seluen beroemde
 die alre machachste te wesen Wā om hi oock beuolen heeft syn volck
venus dach. die wy den vrydach noemē te vieren ewelick dat die sarraca
nen tot noch toe doen gheslucter wys wy den sonnendach vieren ende als
die ioden hoer sabbatu vieren daer nochtans een groet ondescheyt tusche
is. Die vyfde artikel ghy segghet dat machomet gheboden heeft den
 vianden sijne wetthe berouen te vanghen en doot te slaen tertijt toe dat
 sy ghesouen willen offte tribuyt gheuen willen. Ende hij heeft gheseyt
 dat dit waer die weth gods. weet inder waerheit dat machomet dit niet
 en heeft wt die wercken off die gheboden gods mer hy heeft dit ghebode
 wt haer en nydicheit off wt ghericheit op dat hy syn vyanden verderue
 moethe in gheentruys is dit behoortelick te gheschien want wil ymāt een
 ander beferen toe sijn gheloue dat en sel hy niet doen doir ghewelt mer
 ouermids een goeterriken redelick onderwys. Wāre daer hebben van
 gudts veel letteren gheweest die nochtans mit gheen bedwanck noch
 mit ontsicht der zwerde omghegae hebben mer mit bedriehelicke zue
 te woerde sijn den menschen bedroggen hebben En alle die letteren heb
 ben aldus ghedaen behaluen machomet die mitten zweiden mit ghes

siwt BESA
 van hwt
 letter dooden

welden mit dat lant woest te maken mit berouwinghe van allen dinghe
 mit verdedinghe der rijckdomen. oec den onwillighen bedwinghet ons
 der syn wer. O machomet wair bliuet nu v scriffuer gheset in alkorano
 daer ghij gheseyt hebt v seluen den menschen gheseynt te wesen in goeder
 tierenheit ende barmherticheit. Wat barmherticheit kan wesen in bloote
stortinghe in mordere off berouwinghe ende doorslaen. Wair is oec nu
 dat gheen dat ghij inden alkorano gheset hebt segghende tot v seluen.
 wair saecke dat v heer v god woude al dat volck vander werlt soude
 ghelouen wair om wilt ghij dan den menschen totten gheloue dwinghe
 want nyemat en ghedoft als ghy oec seluen ghetryck gheest dan doer
die wille gods. Der war wilt ick hier veel segghen want niet alleen hier
 mer in veel andere plaetzen die scriffuer van syn alkorano hem seluen
 contrarie is die een teghes den andere als hij lichetlick vanden mach diet
 ouerleest loch dat en was v niet ghenoch mer ghy segghet oec datter
 een wech gods is. laet off laet off te segghen dat die wech gods alsda
 nich is die int beggin des mensche rechtuerdich ghemaect heeft en heeft
 hem ghelaten in die mach syns eyghen raets dat hij in syn doot off in
 syn leuen mit syn vrije wilt kiesen mach dat hij wil. Van all dat volck
 gods in all die werlt en heeft nyemant gheweest tot enighe tijden die al
 iustke dinghen ghedaen heeft off all iustke dinghe goboden heeft te doen.
 Het is zekerlic een wech des duuels van welke duuel ghij machomet
 een kerst ende oec een zeer heerlic kerst Nochtans wilt ick dit noch seg
 ghen. Want dat huden des daghes die sarracenen ende bysonder die tur
 comanni dit niet en houden dat vermoede ick dairom te wesen. want sy
 ghelouen dat een yghelic mesche in syn ghelotte behouden mach wesen
 ende sy segghen dat sy witten alkorano dat hebben dat oec heel teghen
 dit voirsyde ghesot is dair wy nu teghen spreken. ¶ Die. vi. artikel
 wair om voert meer machomet verboden heeft vercken vleys theeren
 Ick vermoede voerwair dat hijt nergent anders om ghedaen en heeft
 dan byauentuer om een onderscheyt te hebben tusschen den sarracenen en
 den kersten want dat den ioden vercken vleys ende sommich ander vleys
 verboden is dair hebben sy zekere reden off dat welke wy kersten nae der
 letter niet en houden nochtans so volbringhen wy dat gheschick want
 ons inden nywen testament doir cristum alle dinghen gheopenbaer syn
 die een insetter is des ouden ende des nywen testaments die oec ghespro
 ken heeft doir syn apostel dat alle spuse reyn is voer den reynen mesche
 ende niet en wech te werpen datmen mit danckbaerheit ontfanc. Ick scha
 me my hier te setten die dwase reden. Wair om hij syn volck verboden
 heeft van een vercken theeren. want als hy seluen seyt in syn alkorano
 dat vercken nae den diluuium ghecomē was vanden messen des cameds
 ende dairom so heeft vermoeter dat vercken een onreyn diet the wesen.
 Nochtans so spreket hij dair seluen teghens in syn ruysspraecke tot Abi

Van den iode. Mer want dese dinghen heelt fabulen sijn soe laet ic die
liuen. ¶ Die vij. artikel. Die en soude hem niet ontsien ende scha-
 men gheslachten heelijcken dinc ter stont als hij hoerde dat Machomet
hem niet gheschaemt en heeft te setten in syn alkorano. als van vier wij-
 uen the hebben op een tijt ende als een man die een versmaet offte van
 hem gheset heeft om engher hande saecke dat hy dan weder een ander ne-
 men mach Mochten die stomme beesten spreken sy souden sekerlike mit
liuder stamne roepen dese wet die alte keellijste te wesen. Mer wat wonder
ist dat hy den anderen toe ghesluten heeft vier wijuen te hebben die seluen
als een die alte onreynste hont vyffuen edele wijuen ghesadt heeft ende
maechden en boelen sonder ghesatt die hy alle gader zeer lieff had en bes-
storen hielt op datse vanden volcke niet ghesien soude werden et cetera.
 Loef en was hy niet mit dese the preden mer hij en ontsach hem niet mit
 andere wijuen die hem behaghen ouerspeell te doen. Ende als hij dair
 om van veel menschen ghestraft wert so seyde hy dat hem alleen dat
wordel van god verleent was op dat hy propheeten en kinderen der doech-
den tot gods eer voertbrenghen sonde dese alte onschamelijste heest heeft
syn onzuuerheit van hem op god gheleyt als men openbaerlick leest in
syn alkorano Dat hy oeck toe ghesluten heeft ghecoffte wijuen ende ghe-
 wanghen wijue te hebben so veel als men wilt te copen ende wederom te
 vercopen dat is openbaer heelt ouerspeell want dic wil coopt die vader
 een wiff dair die zoen hy gheweest en bekent heeft en wederom die zoen
 dier ghelijck. ¶ Die vij. artikel. ten is gheen wonder dat machomet
 niet verboden en heeft wijuen te namen wt hoir eyghen gheslachte. mer
 hy heeft die overdaet toe ghesluten ende heeft oeck toe ghesluten die funde-
 pghen die natuer van zodoma dair te heelijck is meer off te spreken dair
 hy off seyt in syn alkorano int anderde capittel sprekende aldus Dit hou-
pet v van uwe wijuen als sy onreyn ende onbequaem syn ende gaet dair
niet toe ter tijt toe dat sy gheruiche syn en als sy reyn sin so ghebruyck
se als ghy wilt Ende noch seyt hy dair uwe wijuen selt ghi hebben als
 een wingaert dair om so bouwet die acht v lust Ende hij toe doet dat af-
 re quaerijte verijnt en seyde dat een yghellic syn eyghen lichaem ghebru-
 ken mach nae syn wil en syn ghenoeche. Ende oeck seyt hy in sy alkor-
 ano int xliij. capittel God heeft v die dieren ende beesten ghegheuen op
dat ghy op die sommighen tijden selt en die sommighe eten se: t ende mit
die sommighe arbeyt doen selt en oeck dat ghy dair mede doen selt war
ghy in v herten begripet Ende hoe veel dat ghy sarracenen desen tregte
 ende ander scrifften deser ghelick in alkorano ghescreuen mit centley ver-
 dreyde opposicien ende wilsagginghen offte verclaringhen begberer the
 bewunpelen offte te verschonen mit bedroch. Mer nochtans en is uwe
opposicie offte verschoninghe voer den wijfen van gheente werden. want
 men leest van uwe verclender machomet seluet dat doe hy op een tijt reyft

te by die weghe soe woude by een vroulyu dat hem onuerkens the ghe
 moet quam aldair vercrachten welcke vroulyu dat wederstont want sy
 hair die junde ontsach doe beerde hem dit alte onreynste wercken ende al
 re stinckenste beest tot een onreellicke creatuer segghende om syn onscult //
 tot syne ghesellen dat dese vrouwe want sy hem weygherde meer mij die //
 ende groter sunde ghedaen had dan off sy hondert doot gheslaghen had //
 want sy soude van hem een propheet gods ontfanghen hebben. Ware //
 om tot opten dach van huden die dwase wijuen der sarracenen als men //
 seyt bescreuen die sunde die dat vroulyu dede dat sy alsoe een propheet //
 gods ghesindert heeft. // Ick bekenne ende belie dat ick aldus danighe ra //
 jerien ende onbetamelic sunden uwer alte valste propheet machomers //
 van eetsaegheit ende schaemte ghezweghen soude hebben hadde ghy my //
 dair niet toe vermaent ende ghedwonghen dat ick v die reden soude seg //
 ghen wairom ick niet lieuer uwe wet vercoren heb die van al sulcken in //
 jetter ghegeuen is dan die wet der kersten die ick dairom lieuer vercore //
 hebbe. // sy is die alte reynste sy is oueruol van allen doechden voll van //
 alle eerbaerheit ende is die alte ghebelychste wet als van god ghegeuen //
 veel bouen uwe wet want voirwaer als dauid seir dese wet des heren is //
 onbevoect ende reyn bekerende die zieten tot god gheuende den clynen wiff //
 heir den clynen dat is den oermoedighen. // Ende uwe verckens wet ende //
 heell gulsighe wet die niet weerdich is gheuoemt te werden die onder all //
 beent ende bewesen wert die alte onbetamelicste ende onzuuerste te wesen //
 ick en will dair niet meer off segghen mer voert aen gaet tot een ander.

// Die .ix. artikel dat gheen dat ghy na van v oetdelen ende rechten dair //
 by ghescreuen had dair en wil ick nu niet teghens segghen want dat wt //
 die wet moysi ghenomen is. // Die .x. artikel ick prijse dat ghy mit al //
 sulcke pinen den ouerspeelces ende die dieuen benaerwet ende straffet

// Mer dat will ick nochtans dair by segghen want wair sake dat onder //
 v volcke all die ouerspeelers ghestent soude warden dair souden alle luf //
 tel van uwen volcke the lijff bliuen. wat ghy nae uwe wet gheen rechte //
 ebschap en maket offte houdet mer ghy hebt meer ouerspeel dan warach //
 tighe ebschap. // Ende ghij sijt zeer bereyt tot rouerie ende dieuerie // Ende //
 dair om heeft machomet uwe propheet wyslic ghedaen nae dien dat //
 hy seluer mit alle al sulcke quade wercken becomert was als voirseyt is

// Soe heeft hy v sachte ende lichte pinen toe gheschicket op dat ghy niet //
 van syne vermalde die wet offtaten ende vliegghen soude. // Die .xi. ar //
 tikel. // Dat machomet syn volck verboden heeft wijn te drincken wt ghe //
 nomem die vastel daghen dair off is die saecte ghereede te vinden wat //
 v lanc zeer beet is ende dairom so begheertmen dair met coude dinghen //
 offte coelst dranc // Ende oec uwen valschen propheet heeft voir syn ey //
 ghen buyt ghesorgghet op dat syn volck als sy vanden wijn voll ende

Dat ghevoelen fouden wesen gheen opbop teghen hem soude maken offe
 hem doorslaen als veel andere menschen dicwill teghen den tyrannen
 opgheslaen hebben. Want die sarracenen zeer lichtelick droncken wordē
 van wijn ende dan hebben sy gheen onderscheit offte reden van groter
 sachte lier ick affter die fabule ende die alte dwaste reden offte sake the
 segghen die hij in syn twisprake tot Abdiam een iode ghescreuen heeft
 waerom sy die wijn verboden heeft van twe engelen die Troch ende ma
 roch gheuoemt waren die als sy droncken waren van wijn bekenden een
 vrouwe waerom sy ghepinighet werden hanghende mitten hooffden nes
 derwert intē put bevill totten dach des oerdels. Ick werr beschacmt all
 sulke dinghen te scriue die ick nochtans vertelle die dese gheef hem niet
 gheschacmt en heeft voer warachtighe dinghen te setten. ¶ Die vij.
 artikel. All dat machomet alsoe vanden paradys ghepreket offt gheleert
 heeft dat is all heef ydel sonder waerheit noch men mach mit ghoen te
 den bewisen als hier nae langher gheopenbaert sell werden.

Hier nae volghet vanden sarracenen
 van hoir manieren ende dwalinghen

hoe veel der lij.
 Zarracenen

In onsen tijden ende altehans woenen te iherusale menschen van
 versheyden secten ende gheloue. Als Sarracenen Joden ende
 kersten. Mer dair syn dierhande Sarracenen. Want die som
 mighe heeten Turcomanni ende dese wonen noordwärts van iherusa
 lem onder den keyser der turcken. Ende dese doen dicwill veel quaets be
 ghen die heilighe roemse kerke. Ende die andere heeten Harrochia
 ni ende dese wonen in groot Africa ende syn zuydwärts van iherusa
 lem onder die heerscapie ende macht hoir conincs Harrochi ende van de
 se twe gheslachten en is huten des daghes niemāt te iherusalem noch in
 dat heilighe lant noch sy en hebben dair gheen machte offte heerscapie.
 Die andere heeten Soldanni ende dese wonen te iherusalem want no
 ter tyt is die stad iherusalem ende alle dat lant van belofften onder die
 heerscapie des soldaas die ghemeenlick woenachtich is in die grote stad.
 Bayro. Alle dese gheslachten leuen onder die bose wet des vermalde dide
 machomet en sy noemen hem selien all sarracenen want sy segghen
 ende verbliden hem van Hara ghebooren the wesen. Off als die heyden
 segghen dat sy vanden syren ghecomen syn. Ende sy segghen dat sy
 Cedareni syn vanden zoen ysmahell die Cedar gheuoemt was. Mer
 sy syn meer ysmaheliten ende agarenen gheacht te wesen dan sarracenen.
 Als van Agar ende hoir zoen ysmahell hoir oerspronck nemende en niet
 van Sara.
 ¶ Deser sarracenen zeden manieren die sy houden in hoir gheloue ende

wat sy doen ende wair in sy hopen dat sell hier na bet gheseyt werden in die .iij. artikell dair om laet ick hier off voorbij gaen. Dese sarracenen hebben te iherusalem Salmons tempel in hoir besit ende houden den selluen tempel in groter eeren. Al ist weel dat dese tempel eerst van Nas bochodonosor gbedestruert en verdoruen wert en dair nae vanden Romeynen doir Tyrum ende Vespasianum en oeck vanden keyser Helio adriano die heel iherusalem verdoruen heeft ende dair nae weder om opghemaect heeft int .lxx. iair syns rycks ende regiments ende heeft dese stad belliam ghenoemt nae synen naem. Nochtan wert dese tempel dair nae vanden ghelouighen mit een subtil ront werck constelicke weder opgherinnert. En die sarracenen hebben noch een ander tempel tot hoire ghebruycke die in die eer der glorioser maghet marie ghemaect is op die ghemaece is op die stede by den tempel Salmons in welcke stede maria na dien dat sy inden voirseiden tempel gheoffert was langhe tijt woneude in een camerlijn zeer deuotelick gheleest heeft terijt toe dat sy den heilighe man ioseph ghetuwet wert. want salmons tempel voinghe noemt mit syn poortalen hieruoermaels tot die stede reyde dair maria woenachtich was. Ende in alle beyde voinghenoemt tempeln soe en late die sarracenen gheen onreynicheiden bliuen offte vuylnissen. Nochtan sy en laten dair oeck gheen keersten ingaen in gheen van beyden. Sy hebben in salmons tempel also veel lampen datter bynae ontelick is the segghen die nacht en dach barmende syn. Wat keersten menschen die sy dair vinden den dwinghe sy ter stont dat ghedoff te versake off sy slaen hem doot. En laeten soe sluten sy hem selluen den wech des salicheits. sy en roelaten gheen prekers offte leeres die reghen hoire secte preken offte disputieren moeten mer sy beschermen hoiren wet alleen mitten zweerde. Ende die hoire secte offgaen die slaen sy oeck ter stont doot.

U Om een meerre onderwijs ende leringhe der keersten bysonder der simpelste menschen soe sellen hier neerstelic aen mercken sommighe punten die van node syn van die secte der sarracenen ende van hoiren valschen insetter Nachomet.

Inden eersten	dat beggin synre secte.
Ten anderen	die valsche en vzierte fundameten deser secte
Ten derden	van die dwalinghen ende menigkerhade sunden die dair in ghelegghen syn
Ten vierden	die reden en oirsaect wair om so veel volcs tot alsulcke grote dwalinghen hem selluen gheleert hebben
Ten vyfften	wair om dese secte aldus langhe duerachtich is.

B **H** dat eerste punte selmen weten dat hoe wel dat alle die scriffte
der historien dair in eendrachtelick ouer een comen dat inden tij
den des keysers cracly by dat eynde syns leuens dese quade secte be
gomen heeft als voirsyt is. Nochtans en draghen sy niet ouer een van
die maniers ende saecke ende oirpronck hoirs begins. Nochtans laet ick
my seluen duncken dattet ghenoch ghescreuen wert in een corte historie
des broeders bartholome van luca die wetche veel vergadert heeft dat
dair toe dient wt die historien isidori ende richardi en martini. In welck
historie voirghenoemt besmen dat die saecke offte oirpronck wt welck
dese vermalde dwalinghe hoir begyn ghenomen heeft is gheweest
die grote strengheheit offte tyrannicheit des keysers Cracly die nae dat
hy victorie hadde ouer den persen soe heeft hy hem verhouerdicht ende
verheuen ende wt groter ghiericheit soe verducte hy dat volck van pers
sen van arabien en die caldeen ende andere landen dair om trent mit zeer
grote tributen en onmanuelicke zware schattinghe. Wairom dat volck
van die landen zeer gheneyghet waren om die keysers dientres die dese
schattinghen vergaderden weder te staen. dat sy nochtans niet doen en dor
sten want sy vreesde syn wrechheit ende syn grote moghentheit. Der ma
rhomer die zeer stout ende cloeck was ende oeck in die zwarte kunste well
ghelert was die heeft hem seluen verenighet mit dit volck ende als hy
sach dat dit volck dair toe gheneycht was om teghens den roomsche rijc
te opte staen ende rebell te werden soe heeft hyse dair toe verwecket ende
ghekercket tot dese rebellicheit en by sonder dat sy gheen tribuut gheuen
en souden onder een ghedaente of hy dat volck vrij maken woude vander
schattinghen. Wair om dat volck hem ghenomen hebben voir een hars
roch offte leydsman ende tot een capiteyn onder welcke sy dicwylt weder
stonden ende bestreden des keysers volck die dese schattinghen vergaderden
teghen welcke dese voirsede machomer dicwylt victorij had ende op dat
by so veel vaster dese heerscapie offte dit graeffscap onder hem soude cri
ghen so heeft hy neerstelick ghearbeyt om den volcke te gheue een nywe
wet onder welcke sy in dese voirghenoemde rebelschap volstandich bliuen
mochten teghen dat roomsche rijck. Ende dat dour raet ende ingheuen
van een letter ende onghelouich monnick. Sergius ghenoeemt so heeft
by sommighe heilighe inseringhe wt moyses wt eerst ghenomen ende
sommighe wt die euangelien cristi als voirsyt is op dat hy alsoe voir
dat sunpell volck schinen soude te wesen een bewaerre des ouden ende des
nywen wets offte testaments. Dair om als men te rechte aenmercket soe
wert dese valsche secte weell gbelicket by den secte offte affgodijne van ier
roboam int begyn van welcke gheferue staet in dat boeck der coninghe
int. xij. capitell dairmen leest dat die coninc roboam van dwasheit ver
smadende den raet der ouder mannen ende vloechde den dwasen raet der ions
ghen ghedreyt heeft dat volck mit grote schattinghen tse belasten.

waarom Jeroboam een dierfale ghenomen heeft teghen desen coninc
 Roboam tse wederstaen ende dair nae dat volck van gods dienste offte
 van gods wet te trecken. welke dwalinghe heeft volhandelic gheduerd
 in die .x. gheslachten terrijt toe dat dese gheslachten heel verdouen ende
 vergaen waeren als dat volcomelicker bescreuen staet in den derden ende
 vierden boecken der coninghen. **L**ae aldusdanighen beggin deser secte
 van machomet in dese voirghenoemde landen soe syn veel andere mens-
 chen tot dese secte ghecort onder een ghedaente des voirghenoemde vry-
 heyts ende by sonder van dat noeterste des berchs caucasus is dat onghelou-
 uighe volcke wt ghereyst tseghen den keyser Eractum welke volcke
 nabotsea ghenoeit wert dat als heronimus seyt ghecomen is van na-
 baioth ysmahelis ouste zoen welke volck verdouen hebben die landen
 des keyserrijcks tot in Syriam ende totten lande van iudea. **D**aer nae
 doir die verhenghenisse gods want die boesheit der mensche groter wert
 soe hebben sy heel Africum ende dair nae bycantes heel hispanien onder
 hem ghereeghen ende bescreuen **E**n hoe wel dat ouermits hulpe der barm-
 herticheit gods ende doir die vroomheit ende doechdsamheit der conin-
 ghen van hispanie strydende voir die wet gods dese onghelouighe mens-
 chen int meeste deel verdouen ende verciaghet syn **L**ochmans blufft dair
 noch huden des daghes een wortel des ongheloffs tot een onderwys offte
 verbeteringhe der doechdelicker menschen.

Bij dat anderde punt als van die vafche ende verzierte
 fundamenten van dese secte.

Hier sellen weten dat dese voirseide bedriegher en verleyder ma-
 chomet aenmerckende dat in dien tijden die affgodinne heel ver-
 gaen en te niet ghecomen was ouermits die leringhe der aposte-
 len en der discipulen cristi als ysaias langhe tijt te voeren ghepropheetert
 hadde van die tijt cristi // In syn .ij. capitell dair aldus ghescreuen staet.
Ende die affgoden sellen heel vergaen **E**n des ghelicks **L**ordroe die hem
 seluen dede aenbeden als god mit all syn nauolghers waren van eractis-
 us verwonnen ende vedruet **S**oe en heeft dese bedriegher anders gheen
 maniere gheuonden om een nywe wijse offte wet op tsebrenghen dan
 mit verzielinghe dat hy waer een behoder en nauolgher des godlicken
 wercks // **E**nde want die wet gods ghesicht is op dat fundament der apo-
 stelen ende der propheeten dair om heeft hy hem seluen verziert een pro-
 pheet tse wesen ende een apostell. // **W**aer om dese verleyder ghemeen-
 liche mit dese twee namen ghenoeit wert van syn volck die syn dwalin-
 ghen belien en nauolghen. want sy noemen hem alleen een propheet nae

een bouenganc dat is t̄he weten die alte ouerste der propheten. Sij beea-
ren hem oeck een bode off een apostell gods ghemeentlic in hoir verma-
delic ghebeden op darmen vermoeden soude dat hy gheweest is een bewa-
rer ende leerte des ouden ende des nywen testaments. Als een propheet tot
dat oude testament ende een apostell totten nywen testaments. Daarom
wert hy te rechte ghesigureert en gheset by dat beeste opstaende vander
erden. Als in die openbaringhe die sunte ian ghesien heeft. als ghescre-
uen staet inden boeke Apocalipsis int. viii. capittel. Want hy beestelic
leuende op ghestaen is van den eerichen gheslachten en menschen tot een
hoghe weertlicke macht en verheuen is nader werlt. Dit beest wert oeck
gheseyt t̄we hoornen te hebben ghelicken als lams hoornen. want gheset
terwys die warheit des euangelij ghesundighet was doer t̄we hoornē
als die propheten ende der apostelen. soe wort oeck die sarraceensche vals-
cheyt verbreydet doir desen voirghenoemden verleyder verzierde hem sel-
uen te hebben dese t̄we voirseide hoornen ghelicke als voirseyt is. Want
om merckelic gheseyt wert t̄we hoornē ghelicke als lams hoornen om
te onderwisen dat dese gheen warachtighe lams hoornē en waren als sin
prophetic ende syn boortscap offte apostolaetscap. mer sy waren ghelicken
lams hoornen dats sy waren verziert en beueynst ghelick te wesen. En
de hier is te weten dat die sarracenen dese t̄we hoornen valschelic witten
ende arbeiden t̄he sinderen offte vestighen in machomet wt die scriffen
van beyden testamenten. Want van die hoornen der propheeten soe ne-
men sy voir hem dat ghescreuen staet inden boeke Deutronomij int.
xviii. capittel. Ick sell hoir verwecken ten propheet nē. Dat welcke sy
jegghen veruult te verden van desen voirghenoemden bedriegher en ver-
leyder. En vanden adere hoorn der apostolaetscapse nemen sy voir hē dat
ghescreuen staet in sunte ians. viii. ca. dair die scrifte des euangelij aldus
seyt. Die vertrooster die heilighe gheset welcke die vader sell seynden in
mijnen nam die sell v alle dinc leerten ende ingheuen nē. Mer dat sy
dese t̄we punten voir hem nemen niet te recht mer valschelic dat mach-
men openbaertlic vinderen en mercken. Want int eerste dat sy voir hem
nemē staet openbaertlic ghescreuen. Ick sell hoir verweck een propheet
van dat middest hoirre broederen als der kynderen van ysrahel dat niet
verstaen mach werden van desen verleider voirghenoemt welcke sy belij-
den van dat gheslachte ysmahelis ghecomen te wesen. In dat anderde
openbaertlic ghescreuen dat die vertrooster die gheseynt soude werden le-
ren soude als die warheit ende mit onderwys ingheuen al dat cristus ghe-
boden ende gheset heeft. Het is openbaer dat dese verleyder voirghe-
noemt nae syn vermoghen die kynderen der euangelien verkeert en vals-
chelic ghesundicht heeft. wantom dese voirseide woirdē in gheentwys
van hem warachtelicke gheseyt werden moghen. Hier ghelicken datter
ghescreuen staet in sunte lucas. xxi. ca. Ick sell v gheue een mon te spreken.

ende alsulcke wijsheit die alle uwe vianden niet sellen moghe wederstaen
dit en mach oec niet van dese vorseide verleyder en bedriegher verstaen
werden die in gheoerwys die waarheit gheleert heeft. noch hy noch syn
naeuolghers en wederstaen niet ouerm. Dis wijsheit meer alleen doir ghe
welt ende machte der wapenen Alsmen dat vouten oggen zien mach.

Ende in syn alforano bestmen openbaerlic dat god hem ghebode heeft
dat hy den volck miten zweerde dwinghen sell om syn gbelooff te ont
fanghen. Mer om te bereykenen offte verzierende den volck wijs maken
dat hy wair een bewaere van beyden testamenten ende dat hy alsoe ghe
acht mocht wesen als een propheet ende een apostell soe heeft hy ghebo
den te houden dat eerste sacrament des ouden testaments als die besnyding
ghe ende dat eerste des nywen testaments als dat doopsell want alle die
man personen die onder dese voorgenoemde secte dwalende syn die wer
den besneden ende die mannen en die vrouwe werden ghedoopt in den wa
ter. Hochmans heeft dese bedriegher openbaerlijck ghedwaelt in dese twe
insettinghen van alle beyde die testamenten want die besnydinghe die
opren. viij. dach gheboden wert te gheschien als in dat boeck leuitici int
viij. capittel openbaerlijck ghescreuen staet die gheschiet onder den sarras
enen als sy tot hoire mondighe iaren gbecome syn off in hoire ioegher
van viij. iaren off dair na en dair om is dese vorseide besnydinghe niet
nae den wet moysi als hy heeft willen verzieren. Mer sy is als die be
snydinghe ysmahelis offte nabaiorhs. Mer dat doopsell nae die wair
heit der apostelen leringhen en wert niet anderwerff verhaelt offte verhy
wet want nae dien datter een gheestelike gheboort is soe ouercoempt sy
mit die lichamelike gheboorte die eenuoldich is ende niet meer dan eens
en gheschiet. Wair off ghescreuen staet totten ephesios int. iij. capittel.
En heer een gbelooff een doopsell want als die glose seyt soe heeft die
enighe doot cristi dat een doopsell gheheylt. mer die sarracenen vers
dwaelt in hoire dwalinghe werden dicwill ghedoopt offte mit water
ghewaschen alleen om die onreynicheyden des lichaems. want sy gbeen
werel en maken van die gheestelike onreynicheyden en segghen. dat sy
also dese testamenten alle beyde houden so maken sy hem sellen bekent te
wesen verderuers van alle beyde. Ende aldus is dat opbaer dat die sun
damenten deser secte syn zeer valsche verzieringhen en ydele ghesmaect.
¶ By die derde articell van menigherhande dwalinghen ende veel sun
dighe werken die in machomets wet begrepen syn.

Hier is te weten dat als men den alforaen ouerleest ghebeelijken
soe vintmen dat Machomet zeer sorchlic ghedwaelt heeft bij
die punten diene gbelouen sell en bij diene doen sell en bij die
dinghen dienen hopen sell. In den eersten bij datmen gbelouen sell soe

volghet hij voerwaer verlijt die dwaalingen van veel vermaerde
leerders daren hier wt merken mach. want hij niet en gheboeft die
dueroudicheit der godliker personen ende oec versact hij die godheit
in cristo ihesu. Hoe well dat hij toelaet cristum the wesen een creatuer
bouen alle andere creaturen ende die alte heilichste ende alte doechdelijte
onder alle mensche alsoe dat hij cristum noemt te wesen dat voort gods
die gheest gods ende die ziel gods ghebrenende dese namen anders dan
wij Deek seyt hij dat die menscheheit in cristo niet verenicht is ghes
weeft mit die godheit hoe well dat hy cōsentiert ende toelaet dat cristus
van een maghet sonder vader gheboeren is. Ende hi seyt dat cristus in
gheentwys vanden ioden gheboert is Mer een ander die hem ghelicke
was ende dat god hem opghewoer heeft tot hem en dat hi weder om ope
baten sell by dat eynde der werlt ende dat hy doden sell anticristum ende
dair nae sell hem god laten steruen.

¶ Hy prijst zeer die gloriose maghet maria ende seyt dat sy cristum ont
fanghen heeft sonder enich mans toe doen dat sy maghet ghebleuen is
in die gheboerte ende na die gheboerte Mer hy en ghelidde niet dat ma
ria god voort ghebrocht heeft mer alleen een mensche

¶ Ende die sarracenen hebben mariam in groter eerweerdicheit ende eeren
hair zeer en oec die heilighe voortoper sunt ian baprist dair om dat hy
cristum ghedoopt heeft ende een zeer heilich leuen ghetijt heeft. Ende
all die miracule die in een boeck dat niet ghediffict en is van die luyts
dat cristi ghescreuen staen die gheboeren sy all heeft warachtich gheweest
te hebben **¶** Van die andere warachtighe miraculen die hy ghedaen
heeft dair en maken sy niet veel wercks off. Deek seyt machomet in syn
alcorano voerwaer dat doir syn wt oec die duuelen beboeden moghe
werden. ende datter veel vanden duuelen sarracenen gheworden syn.

¶ Deek seyt hij dat god ende die enghelen lidameliick syn alst wt veel van
synen fabulen lichetliick ghebouen en bekennen mach. ende alte meest wt
dese fabule die hy vertelt dat als hij tot god ghegaen was die hem ont
boden had doir sinen enghel gabriell so leyde god syn hant op hem ende
hij bevoelde alsoe grote courheit die hy van god gheraect wert tusschen
syn schouderen dat die courheit heeft langhes sin rugghe tottet rugheen
voe quam **¶** Mer alle dese ghesmaer ende loghentael syn voerwaer all
soe lichetliick the versmaden als sy gheset syn. want sy gheen reden offre
besheit en hebben ende syn niet alleen teghen die warheit des euangelij
mer sy sin oec teghen die naturlicke philosophie ende reden

¶ Hoe sorchliick dat machomet ghedwaelt heeft hi die dinghe diemē doer
sell dat is openbaerliche weelt bekent wt dat gheen dat voerseit is.

¶ Beballien dese selmen nochtrons merken. Dat die sarracenen houden
die besnidinghe besnydende hoer'zoemen. ende haire luyderen dair toe

In hoir vij. Jaer in welke lair oeff ysmabel hoir vader besneden wert
Als men leest in dat boeke genesis Int. vij. capitell. Der ick en kan
niet weten waarom die besnydinghe hem liden toebehoir. nae dien dat
Nachomer seluer niet besneden en is gheweest. Noch hy en heeft dair
niet off gheseyt in syn alkoran. dan byaventuer mochten sy segghen
dat sydair in Abraham nauclghen. Der want sy hem seluen beroemen
ysmabels kynderen te wesen ende tot Abraham god gheseyt heeft. Niet
in ysmabel mer in ysaac fell dy dyn gheslachte gherekent ende toeghe
acht werden wat leyt hem dair aen van Abrahams gheslachte die tot
ten gheslachte ysaac in gheentewys en behozen. Ist saecke dat sy willen
segghen dat cyrus besneden is gheweest wat gaet hem liden daer an die
gheenkersten en syn noch oeff gheen ioden.

Woirtmeer behaluen dat voutseruen is soe houden die sarracenen dit
zeer vast alte neerstelike dat sy in alle steden ende dorpen vanden som
mighen dair toe gheschiet wt hoqhe roomen dit lath wt roepen.

Dese wer machomers is heilich ende verhuueerdich ende hy is die ouerste
propheet gheseyt van god tot salicheit der menschen. En x alle die dit
hoiren antwoyden Amen off het is alsoe. ende sy segghen dat dit ghenoch
is tot hoir salicheit. Sy gheuen niet te myn die sommighe van hoir
volck aemissen welke sy heylighe menschen a. vren te wesen. Die wert
vanden sarracenen heilich gheacht te wesen die van syns moeders li
cham dwaes ghebozen wert ende voirt in die dwaesheit blyfft tot in syn
outheit. Off een die nae veel schalkheyden die hy lonqhe tijt bedreuen
heeft willidlicheit armoede aen nemet. Dese gaen mit vry ouloff van
allen doir hoir husen ende eten ende duncken ende ingaen tot die vrouwe
ende wairt saecke dat sy enich van die vrouwen mit vruchten makede so
ghelouen die sarracenen datter linte heilich is eert ghebozen weert.

Sy en vasten niet meer dan eens. Int iare een maner land nae die ma
nere Als voirt is. Noch sy en biechten hoir sunden niet. Noch syn en
hebben gheen sacrament. Noch sy en gheuen gheen tiende offte offerbans
de. Noch sy en hebben gheen gods dienst. Der alleen inden dach so doet
sy een cour ghebet nae dat zynde neyghende hem seluen leech neder driet
werff dat sy die eerde raken ende wederom hem seluen op rechtende. En
te eer dat sy bidden soe waschen sy hem seluen als voirt is. mit reyn
water ende wairt saecke dat sy gheen water crighen mochten soe nemen
sy eerde dair sy hem seluen mede bestriken doir welke die onsalighe mens
chen ghelouen hem seluen ghereynicht the wesen van alle hoire sunden
hoe groot sy oeff syn. doir welke dwalinghe sy meer tot allen quaden
bereyt syn ende toegheneyghet want sy vermoeden hem seluen tot zwair
te penitencie niet verbonden te wesen. **S**y versoeken beuert gaende
swe steden die sy heilich achten the wesen. Als Meham. dair voirt off
gheseyt is. Ende Jerusalem welke sy in groter eeren houden. Om

Salomons tempel die sy noemen den heiligen steen. Dair teghen so
 verstaen sy wederom zeer nye andere steden. Als Rome ende Antiochiam.
 om saecken die alle ghescreuen bekenent syn want die kerstenheit dair
 eerst begonnen heeft. ¶ Van die andere doechden als oetmoedicheit. liden
 samicheit. reynicheit. barmherticheit offte minne gods off syns aen mens
 ches ende van deser ghelike en vintmen met mit. allen in alcorano dat
 weerdich is te vertellen. anders dan dat machomet zeer pruyt. dauids
 psalterium ende die propheeten moyses bysonder den welken hy seyt een
 groot propheet gheweest te hebben. ende cristum groter. mer hem sellen
 die alle grootste. Ende hy pruyt Job ende den wet moysi. ende bouen all
 dat euangelium cristi. Ende seyt dat cristus van hem gheproffert had
 de inden euangelium segghende. Ick condighe v vanden gode gods die
 nae my coemt ende syn naem is machomet welke naem syns. seyt hi
 ghescreuen te wesen vander ewicheit in den thron gods in dat ouerste
 ther rechterhand. ¶ Desse ende veel deser ghelike die zekelike lach
 ghens weerdich syn staen in syn alcorano bescreuen. Der want deser
 gheen in die wet gods die oude offte die nywe ghescreuen en staet alst of
 penbaer is ende hy dic wil gheboden heeft die wet. ende dat euangelium
 ghescreuen te werden. Dair om soe heeft hy een ander openbaer toeghe
 verziert segghende dat die ioeden den wet moysi ende der propheeten ghes
 creuen offte verdoruen hebben. Ende die kersten dat euangelium also
 datter van die waerheit des wets ende des euangelij niet anders ghescre
 uen en is dan alleen soe veel als in syn alcorano ghescreuen staet.

¶ Soe well dat die valsheit deser verziertinghe openbaer ghenoch is voir
 den ghescreuen. Nochtans om die simpelt menschen mach dese valscheyt
 staerck bewesen werden in deser manieren. Want alsulke verderuinghe
 ghe der scriffuren tse weten des ouden ende des nywen testaments off sy
 is gheweest ghemeyn ende openbaer. ¶ Off sy is gheweest eenvoudich
 ende heymelick offte verborghen

¶ Sy en is niet ghemeyn ende openbaer gheweest want so souden dat alle
 die andere gheslachten gheueren hebben ende soe soude oock die verderuinghe
 ghe alle menschen bekent gheweest hebben dat welke openbaertich valsch
 is. ¶ Noch dese verderuinghe en mochte oock niet eenvoudich offte sonder
 linge ende verborghen wesen want also souden dair vimmer enighe boec
 ken ghescreuen wesen die niet verdoruen en ware dat oock dair wt valscheit
 bewesen wert te wesen. Want in alrebande spraecke en gheslachte vint
 men den wet ende dat euangelium alleens bescreuen.

¶ Item die wet is onder den hebreuschen volck in hoer eyghen spraeck ende
 scriffen in welke dese wet den ouden vaderen ghegeue is opte berch synai
 En oock na dien dat sy verdorue ware wren lande van beloffte en doir
 all die werlt vstroyet syn so hebbe sy nochtans oueral den selue wet sonder
 enighe banderinghe. En die oerfettinghe der scriffuren des wets die va

Op ghelede mannen ghemact syn wt ghesoedes conincs ytholomae
coninc van egypten die syn alsoe ghelijc in die sentencie offte verstant
gheweest ghelikerwijs off sy wt een mont en mit een pen bescreue had
den gheueyt dat welcke een zeer crachtighe reden is dat die oude wet niet
verdruuen en is ghelikerwijs machomet mit loqentact verziert heeft
Dese verderuinghe mach veel mijn toeghefcreuen werden den nywen te
stament offte dat euangelio dat hier wt openbaer is Want die.iiij. heili
ghe euangelien die ouer alle die werlt ghelondicht syn die sommighe in
hebrausche spraec die sommighe in griecsche spraec en die sommighe
in latyn bescreue worden dair na veel aenghenochten van valsche apos
stelen en fecteren in menigherley manieren dair hem toe bospen die ley
scen en andere machsighe mannen die mit keretie vernult waren. ende
nochrans doir hulpe der godliker gracen so syn dese euangelien heel en
ongheuegt ghescreuen mit grote teykenen ende wonderlike miraculen
gods. Want op den dach van huten niet alleen onder den latynschen
mer oec onder den griecyschen die ons zeer teghens syn dair beestmen
den teyde der heiligher euangelien ghelijc sonder enich twyfel offte onder
scheyt. Wt welcke bewesen wert dat dese voirseyde verzielinghe van ma
chomet niet alleen valsche en is mer oec teghens hem selue In wat ma
nieren ghebiet hy den wet en dat euangelium ghesouden te werden by en
ghebiet volwair niet thesouden die wet ende dat euangelium die wy hou
den want hy seyt dat dese voerdruue syn noch oec gheen andere behaluen
dese want gheen andere alsulck in alle die werlt gheuonden en werde als
openbaer is. En dat mer is hoemochten die kersten ouercomen miten
iuden in alle sulken verderuinghe van welke verderuinghe sy onder
scheyden syn mit alsulken ouden haer.

¶ Off hoe
fouden sy cendrachtelick mit mastander consentieren in die verderuinghe
des wets cristi in welke sy zeer twedrachtich syn als openbaer is in cristo
welcke die iuden niet belien god offte een heilich mensche te wesen. Mer
die kersten menschen segghen hem niet alleen die alle heilich mensche te
wesen mer oec belien sy mit sekerer gheloue hem warachtich god te we
wesen. En hoewel datme noch veel reden off beuyt tot deser meninghe
lichtelick voirtbringhen soude moghen. Lochrans syn dese ghenoch om
die cortheit. Wat wt dese mach een yghelijc ghenoch merckedat macho
met oec in andere steden in syn alkrans veel valsche verzielinghen set
ende ghesuyet die een yghelike redelick gheleert mensche lichtelick als
hy dese oncleest bekennen ende mercken mach. Lochrans en sell hem nye
mant verwonters dat dese onschamechte hont so stout gheweest is te blas
fen teghen die alre heilichste wet des ouden ende des nywen testaments sea
ghede mit een onschamecke monde alle beyde testameten ghevalscher off
vdoorne te wesen die zedelicken mot heeft gheschadt die tot gheen dinc
keret is gheweest da tot loqentact tot valsheit is vol vmaetdinghe

den wetten op dat ick hem gheleijck doen mach voer dese onrechtelicheit
ghentaelen en dat ick syn hamer mit mijn hamer wederom smite mach
so selt ick synē wet die by alleen onghewetst pfect bewissen te wesen een
duuelliche wet te wesen Also dat ick voorwaer my niet ghewich verwoest
deren en mach hoe datmen die den volck wijs heeft moghen maken niet
alleen den wisen mer auch mensche die hem seluen vermoedet wat ver-
stants te hebben dat aldus danighe valschen loqgenaer een pphet ghes-
weest is. welcs leuen en leringhe also zeer contrary offte teghen syn niet
alleen den wet gods mer oec teghen die menscheleke beramelicheit also
dattet die onredelichte beesten offte dieren heeft verstaen soude moghen
Mer op dat ick niet ofte veer van mijn opset verleydt en werte soe selt
ghy hier mit luttel worden verstaen dat syn wet een duuelliche wet is.
Want het is openbaer dat wij niet meer dan twee wetten van god ontfa-
ghen hebben behaluen die wet der nature die alle menschen ghemeen is
welker een die wet der gracen ende die ander die wet des rechtuerdichens
ghenoemt wert. Die wet der gracen ghebet alsulken dinghen als heb-
licke uwe vyanden doet den ghenē goet die v haten is. Item die wet des
rechtuerdichens ghebet weder te gheuen. oghe voer een og haer een rouw
voir een tant een brant voir een brant een quetsinghe voir een quetsin-
ghe et cetera. Het is openbaer dat gheen van beyden mach omers wet is
want nu den menschen alleen dese twee wetten ghegheue syn welker een
goddelic ende die ander meer menscheleke schijnt te wesen. want selt die der
te wet van mach omers gheuonden anders wesen dan een duuelliche wet.
want doir ingheuen des duuels bekene vy desen wet voir ghecomen te
wesen ick en weet niet van wat wet noch menscheleke noch goddelic. be-
wisen wert te wesen. mer tusschen beyden mach omers begheerende dair een
wonderlic aenschijn nu dese nu die gheacht te wesen ende hem seluen nu
desen die verzierende te wesen en heeft niemant andere naghevolghet
dan den duuel die hem selue altoes arbeit te wesen een middel tusschen
god en den menschen. Mer ghy mocht by auentuer segghen. datet dair
we bewisen mach werden dat dese wet goddelic is want na dien dat Da-
domet een onghewetst man was sonder enighe scriffen so en mocht by
desen wet in gheenre wys den menschen bescreue offte kondighen dan doir
die cracht gods. alre meest want by dair seluen seyt waer saecte dat wy
desen wet hadden laten neder dalen op een berch die berch soude voir selue
roeneyghen en aenbeden desen wet van vrese gods Ende veel meer alsul-
ke verghesste dinghen die gheen roden en hebben van welke voor se is
mochtme hier by brenghen als teykenē en wonderlijcke miraculen tot sy-
nen wet ghetuych gheuende. Dadomet seyt selue in desen. D teykenē en
miraculen. D teykenē die te ghelicken syn by dat rode meer ghedeylt in
twee deelen en by die son die totten ghebede Josue staende bleeff en by dat
ghedot cristi ghebedende den doden ja manachrelieke groet ghedreck den

waerheit ende der doechden. Dat argumenten offte bewysinghe. In ~~was~~
gheesmaecte sonder alle reden offte bescheit. oft ons niet opedair en waer
mit wat medegheellen ende goedanighe helpers by syn wet ghehaect
heest die wy hier voor gheensich bescreuen hebben. Bij die dinghen die
men hopen sell hoe dat dese verloren verleyder. Waarom niet alleen
dwalinghe mer vrende ende onredelike dinghen beuoelt heest ende in
alvrande gheset heest dat machme hier wt verstaen. Want by leyt dat
die wicrejte salicheit des mensches ghelegghen is in eten in drincken en in
onsuuerheit te doen mit schone vrouwen. Item in costelicheit der dede
ren der bedden. en in wellusticheit der scheemen, in vochtighe houen ende
die engelen wesende die schenckers. spysdraaghers en hoir dierres a cetera
En voorwaer die oirsproeck dwalighe doir wellt by dit beestelick volck
bladt heest comede wt dese fonteyn ia sy come wt dese stickede cuyl waer
om ick hier wat lagher te toene voor my ghenome heb op dat die sunlicks
en die vleschelicke mensche wt dit stinckede gat gheen venijnt wt en put
ten want die sunlicheit en die ghedachte syn van ioncs op bereyt en ghe
neycht tot quaet. mer nae mine duncken so mach dese valscheit lichtrick
perwonnghen werden. niet alleen wt die heilige godlycke scriffstuer mer
geck wt die manerliche filosofie ghelyckerwijs van desen Aristot
les die prince en vorst der naturlicker meysteren vernusttelick scriffst us
dat eerste boeck ethicor en in dat v. boeck. // Wy werden voorwaer ghe
dwonghen wt dat ingheuen en bewys des naturlicken redens te bestide
dat die menschelike salicheit die niet alleen in contēplacien is mer loeck
die in ghemeen profyt is die is ghelegghen alleen in eersaem goet. wacke
is een goet des redens. Want als boecius seit in dat derde boeck van die
vertroostinghe der filosofie. Wair saecke dat die wellyste yemāt sa
sich maken mochte dair en wair gheen saecke dan dat die onredelike bes
ten oeck mochten salich ghenoecht werden. // Wairom dese stemmen syn
gheen menschen stemmen mer het syn stemmen der beesten. Voorwaer
het is een grote ghesmaet en spots werdich onder den vstandelen mensche
datmen die hochste salicheit soude setten in vleysliche wellusten etc.
Wet is openbair dat dese verleyder syn nauolghers gheen andere goeden
beldeest en heest dan in dese tegghenwoirdighen leuen sijn want verme
teringhe ende die vermineringhe en verwadelen niet ghebeest die vroech
de off enich ander dinc want dair by hem beldeest die fonteynen vloeyen
de mit mellic en wijn, dair en beldeest by hem gheen adere vochtighe din
ghen dan in desen leuen syn alt wairren sy biauuentuerfoeter smaecte. en
dier ghelicken machme oeck segghē van die smaecten der spysen die oeck
tot een zeler ghetalt staen dat gheen moer off gheen ander wesen en mo
ghen. Besaluen dese sse sellen wy van hem vragghen off aldusdaniaghe
spyse ende dranc oeck den lichamen der menschen voeden sellen off niet.
It saecke dat sy niet en voeden soe werden sy the vergheffs onfanghen

Ist saecke dat sy voetsell gheuen so moghen dair die lichamen verteert
worden en wederom doir die spijs vernywet offte ghesterct werde. want
die spijs offt dat voetsel en is niet anders dan een verhalinghe des verte
ringhes welke verteringhe gheschiet doir die beweghinghe en doir die
beten des leues wairom die lichamē oeck ghebrecklic en sterfflic moeten
wejen ten wair saecke datmen hem te baet quaem doir dat voetsell. dat
is voirwair een werck ghemeghet mit iamerheit en verdriet als die da
ghelipische stryt teghen den valt des lichaems en die daghelipische spijsin
ghe teghe syn verterighe. En die spijzen sellen dair niet alleen wesen tot
salicheit mer oeck tot groter nootdurfficheit doir welke die lichamē da
ghelijc van node is mit voetsell te onthouden. Wij sellen noch meer van
hem vraghen Off dair oeck verteringhe syn van die spijzen en drancfen
welcke dair zekertlic van node wesen moete want dair veel grooffvichei
den syn in die spijs en drancf welke niet bequaem en syn tot voetsel der
menschen lichamē so ist van node dese ghescheden te werden doir die verte
ringhe van die subtile spijzen die bequaē syn totte voetsell en ten laetste
wt die lichamē verscheiden werden. wairom nadien dat dese verteringhe
en dese wt legghinghe der groucheiden gheen eynde en hebben so en sel
dat paradys niet grootghenoch wesen om alleen den dreck te houden
want alle lichamelick plaetzen een eynde heeft inder grootheit. wairwt
een kersten mensche zeer weell bespot heeft een sarraceen segghende tot
hem Vermaledyt is dat paradys in welke en doir welckemen schyten
moet En wairt sake datghy by auentuer segghen wouder dat dair alsoe
grote cracht der lichamē is dat sy all dese ouervloedicheyden verteren sel.
hoe veel beter ende bequamer mocht ghij segghen want dair wesen sell
al sulcke crachte der lichamē dat sy gheen verteringhe offte verhalinghe
hebben en sellen. wanttet veet min is gheen verteringhe te liden van een
andere dan eten ende drincken te verteren. Dat meer is nae dien dat sy
dair setten mit vrouwen wat te doen te hebbe so moete sy van node sette
die ouervloedicheit des drien verteringhes wairom en soude sy dan niet
toelaten die eerste en die anderde verteringhe te wesen. Hier wt volghē
zeer grote walghende stancken Wij vraghen hem Off wt dat ghebrucken
der vrouwen cinghe gheboirt wesen sell off niet Ist saecke dat dair ghes
boirt is nae diemaniere des teghenwoirdighe leuens soe sell dair voir
wair groet verdriet wesen voir die ghene die die kinderen voortbrenghē
en op voeten en so veel te meer hoe sy meer by malcander comē. Deck in
wat maniere dat dit is wat sy dair niet en sterue so sel dat volck wassen
sonder eynde, en die plaetze des paradys een eynde heeft ende alle die licha
melicke plaetzen als wy wt die naturlicke konsten weten wairom in cor
ter tijt een groot deel des volcks sell moeten wtgaen witten paradys en
het sell van node wesen datmen hem een ander plaetze maken soude om te
bewoenē en niet alleen mer oeck plaetzen sonder eynde. Want het is ont

mogbelic dat ghe eynde staen off plegen hoe groot dat sy oec en was
ontfanghen soude moghen on eyndelick in wyden off in menschen sonder
eynde. En ist jaec dat daer gheen gheboirten is so is dat vruchtbaer
heit in mannen en vrouwen war om dat die crachte des gheboirts the
verghaefte is in hem beyden. // Item voort meer so is die onvruchtbaer
heit een plaghe en een quetsinghe des nauers in die cracht des gheboirts
offte wten deest der mannen offte der vrouwen war om dat werck des ghe
boirts onvolmaect blyfft. Der daer en mach gheen plaghe offte quetsin
ghe offte onvolmaectheit wesen. loch meer wt wesen so soude die gheboir
telijcke crachte niet wesen offte dien tot die vruchte niet alleen tot die on
reyne wellusticheit. Dat alte meeste goet des gheboirts is die vruchte
offte een linc en die vruchte is veel beter dan die welluste. dat er gheen
ghelicke tusschen en is. dat om soude die crachte des gheboirts beroiff
werden van dat alte beste dat in hem is en veel meer soude dan va
hair comen sonder eynde dan nu in dit leuen van haer comen daer om en
soude daer die crachte des gheboirts niet ghesalligheit werden. dat zeer
vremt te segghe is. Bebalue dese wat soude dit paradys wesen. dan een
raueerne des gewoenelicken guldicheits en een ghemeyn huus der on eyn
delijcker licticheiden op dat wy ouerlaen offte verberghen die onspetelic
ke walghinghen en onreynicheide die daer wt volghen. dat machomet
seyt dat die engelen hoir schenckers en hoir spul draghers wesen sellen
die hem gheboie en sin wt houden. Dit en soude daer niet om lachen
dat die heilige engel soude lach die hoghe salicheit die ghemoghe ghe
sien heeft noch enich ore gheboirt heeft noch in den hant des mensches
ghecome is. en dat sy hoir bedden kreuen mit versieren souden tot die
liclicheiden te bedruuen ende die hoir gheboirt en gheschickelicheit vers
wandelen in dienstaffruet des conincs. om te wesen the draghen offte the
schincken. want het is onghelijck moer te dienen als salicheiden ende te
sellen dan die vercken te dienen. Daerom die beestelicken menschen
machomet sprekende totten beestelicken menschen en heeft niet verstaen dat
toecomende lant des ewighen leuens off die hooghe salicheit. ja. by en
heeft syn eyghe beestelicke steme niet verstaen noch syn verstaen die dromē
en heeft by niet beken. loch om int ghemeyn daer offte sprekē. mach
men vraghen off daer oec gheestelicke vroechden wesen sellen mit dese
vleyschelicke wellusten off niet. Het is openbaer dat sy te. jamen niet we
sen moeghen. Want die gheestelicke vroechden trecke die siele al heet tot
hem noch die gheestelicke vroechden en liden gheen lichamelicke dinghe
baouelt werden in die vie in welcke vie sy dat menscheleken hant raken als
men dat openbaerlicke bekennen mach in dat optrecken als ten mensche
van hem sellen op ghehoghe wert daer die gheestelick goet als sy ghe
smaect werden van die siele so gripen sy die siele. heet tot hem ende trecke
se heet van hoir sinen ende van alle buchelicheiden des lichaems. war

om dat menschelike hert na dien datter heest ghesalicht selt werden hoe
veel te meer selt dan gheen vleyschlike off syntlike wellusten laten bes
uoelen offte oeck dencken. // Ist saecke dat een cleyn droepelkin van die
gheestelike vroechte die zick heest tot hair trecket wat set dan dair doen
die rouet des wellustichats inden ghenē die veruult syn van die vrucht
hairheit des huns gods. Dairom en moghen die gheestelike salicheit
ende die vleyschlike welluste dair wy off spreken niet tbe samen wesen.
Wair saecke dat ymāt segghe woude dat sy by ghebuerde die een naden
anderē ghebueren sellen in dat leuen so volghet van node dat gheen vā
beyden volcomē is want gheen van beiden stadig is Die ghestadicheit
is een deel des salichats. Doel ist openbaer wt die ondersochtheit des syns
dat die gheen die smaectende is die gheestelike vroechten ter stont soe ver
drucken die vleyschlike wellusten // Iae een ghemēen spraecke als die
gheest ghesmaect is soe verliest all dat vleysche syn smaecte. Dairom
dattet onmoghelic is dat die salighe menschen in dat ewighe leue van
die onghestelike vroechten souden moghen gaen tot die vleyschlike
wellusten. Want in die vie als sy hē verbliden in die gheestelike vroech
ten soe en begheeren sy gheen vleyschlike wellusten ende sy hebben also
grote minne tot dese gheestelike vroechten welcke min butē sluit alle die
ghedachten der vleyschlike wellusten soe ist onmoghelic dat sy van
dese gheestelike vroechten williclike soude gaen tot die vleyschlike
wellusten want sy die niet en begheeren in die vie. Ende dair en is gheen
ghewelt off dair en mach gheen owillinghe off treckinghe wesen. Wair
om datter openbaer is dat die gheen die eens tot die gheestelike vroech
ten ghestomen syn niet wederom van desen ghekeert offte verscheiden mo
ghen werden dairom ist onmoghelic datmē dair alle beyde dese vroech
ten hebben mach die een naden anderē wairom van node is dat dair mit
allen gheen gheestelike vroechte is off dat sy dair alleen is dats behals
uen dese vleyschlike wellust dair wij van spreken. nadien dat sy tbe sa
men niet wesen moghen noch na maltanderen dats noch voir noch nae.
Ende ist saecke dat dair gheen gheestelike salicheit is welcke sonder rwi
uel die alte best die alte eelste ende dat alte meeste deel des salichats is
hoewell nochtans die andere een deel is van dese gheestelike salicheit. so
ist openbaer dat machomet gheen salicheit beent offte gheset heeft. mer
een deel des salichats ende dat alte minste ende snodeste deel. want hij
alleen die vleyschlike salicheit gheset heeft wair saeck dat sy weerdich
wair salicheit gheuoemt te werden. Want alle menschen bekennen well
dat dit dat alte cleynste is in ons doir welcke wy mit die onredelike cre
aturen ghelickenisse hebben. Doel snode grote boesheit wesen in god ende
verkeersheit want het is openbaer dat dese synlikeit off dese vleyschlike
wellust in ons altyt rebell offte ongheloufich is teghen die betame
licheit ende die wille gods. welcke sinticheit hy' alsoe lonen off begauen

foude. (Mer dat ouerste deel in ons dat veel betet is dats offte vleyscheit die altyt stridet voir die beramelicheit ende die wille gods teken foude sy niet begauen ende lonen mit hoir eyghen blifscap ende salicheyt. Alreke boesheit off onrechtueerdicheit sy veer van god die alle dinge tuchtelic oordeelt. Widesen vermoede ick dattet ghenoch ende openbaertliche ontter wesen is dattet niet alleen onmoghetel is te wesen een vleyschelic paradys ende salicheit der sinlijcker wellusten. Mer oock of een ghesmaer spors weerdich. Ende het is openbair dat aldusdanighe ghesidomae salicheit niemant dan die onredelic beghen roebchoort. En dat die wat achtighe salicheit aldusdanighe vleyschelic wellusten die dese dromer ghepicket heeft niet verdraaghe offte by huir lieden mach niet van nooch wegghen syn dese van miltander verseyden. Warum dese vleyschelic vreesden in gheenrewijs wesen moeghen inden hemel. Als cristus seyt in den euangello dat sinte matheus bescreuift int. xviij. capittel. Dat in die verruyenisse en sellen die menschen mit hyliden offte gheseliche werten. Mer sy sellen wesen als enghelen gods inden hemel. Ende sinte lucas bescreuift int. xij. capittel. Die menschen die totten ewe ghen leuen comen en sellen dair niet hyliden noch wijden namen want sy sellen wesen ghelijcke enghelen gods. Ende hier mederst ghenoch gheseyt van dit artikel dat waite gheseyt is om die sinpele menschen op dat sy doir aldusdanighe ghesmaeren niet verleydt en werden van die warachtichheit onses heilighen kersten gheseloffs.

Hy die vierde artikel wort ghevraecht van die sake dats want om also grote veelheit der menschen ghecomen syn tot deser secte welke also veel dwalinghen ende valscheiden in hondet nae dien dat altyt die natuerlijcke reden tot goer gheneyghet is ende dat alre beste goet begheert als ghescreuen staet in dat eerste boeck ethicorum. Warum oock dese menschen wt ingheuen des natuerlijcken redens aldusdanighe dwalinghen ende valscheiden schuwen ende vresen souden. Nu bekende sekerliche dat dese secte mitren eersten nimmietmeer enighe vernustighe offte wijs mensche behaghet soude hebben. Mer dat arme ende alre ongheterste ghemeen volck dat hy vergader heeft wt die boscagien ende die woestinen die wille als sy dese eerste wet ghehoirt hadde so verwonderde sy hem van nywicheit ende gheseliffen dese vermaetende sabulnye wesen die voiden gods. Ende want sy sekerlic in armoede ende mit ghesladighen arbeyt van santwerck opghenoedet waren. Doe sy hoorden die salicheit des spuses des drancs der iostelijcker clere ende der ghenoechlijcker schemen der schoontre vaten dair behalue sunerlijcke vrouwen ende van meet andere onzuerliche wellusten des para

Die van machomet ende sy hopen den wt machomets beloffen dat sy dese voingenoemde dinghen vercrighe souden en dese beestelike menschen syn toegelopen tot alle dinghen die machomet begheert heeft. Dair om ist dat machomet wtreyfende teghen den coninc van persien soe ghesceerct ende ghesolpen wert van desen sunpelen menschen dat sy hem verwan. Want hy belidde allen den ghenē die voir hem in den strijt hoir luff laten wouden die wellusticheiden syns paradys.

¶ Dair om syn sy stautrelicker aenghegaen te vechten op dat sy die alre beste bouen vercrighe mochten die sy inden lande van persien ghesien hadden. Want hy gheseyt hadde dat hy hem liden dese bouen gheuet soude nae dien dat hy victorie hadde. Op dat sy altoes in dese verlt ende hier nae in die toecommende werlt in die bouen soude wesen. Want dat volck van arabien altemeste gheghecht heeft in die schoone bouen en vercliden hem dair in hoir schoonheit der boue. Want saecke dat noch yemāt dair teghen segghen woude, dat niet alleen die ongheloude lant liden. Oec oec verlt andere menschen oec edelighen ende gheleerde mannen desen wesen offte secte na ghevolgher hebben. Inder waarheyt veel andere menschen niet dit hebben gheweest bose quade menschen die mit sulden ende ander liden goet belast ende becomert waren offte die om hoir misdadē souden hebben moeten steruen die alleen desen wech gheuoē den hebben om alsoe tse ontgaen den doot.

¶ Uye en sach dair yemant dat enich wijs man offte eerbaer doechdelijcke man tot den sarraceensche wet ghecomen is van enyge andere secte. Mer die filosofhen ende gheleerde mannen die in arabien gheboze syn ende die onder den sarraceensche wet gheleest hebben Als Auicenna ende veel anderen mannen van grote verstant ende vernuffticheyt als wast by auentuer dat sy die onbegheuenheit ende valscheyt hoirs wet veel besent hebben. Mochtans en mochten sy niet wederstaen alsoe groter veel heyt des grouen ende onbegheuenheit volcks offte van anpre hoirs luffs en wouden sy niet verstaen offte sekerlijck wt dat rechtuerdighe oordel gods want sy oec vleyschelicke menschen waren so syn sy in een bekeerde syn ghewallen dat den wet onder welke sy ghebozen waren lieuer wouden befermen ende prusen dan wederstaen offte verwerpen. Dourwar die gheue die vanden ioeden offte kersten tot hem comen sonder twiuel dat en doen sy niet wt enyge eerbaerheit offte betaemlicheit. Mer want die onsalighe menschen niet en houden hoir selfs wet soe kerē sy hem tot den breuen langhen wech leyende totter heilē welken wech machomet ghekeret heeft. dat welke sekerlycke den kersten alre meest ghevallē die een gheestelike hemelsche wet hebben welke wet ghebiet hem te versmaden alle dinghen die in dese werlt syn. dair hoope ende begheerte ende minne des aenschuwighes ende ghebruyckenisse gods die ewich is ende altoes duerende als dan dese wet bedwinghet die vleyschelicke ende onzuuers

herten der onsaligheit menschen so vlieggen sy vanden kersten wet want
 sy niet reggen die begheerten des vleys striden willen. // Nochtans ist
 alle menschen bekent ende openbair dat sekerlic noch die ioden noch die
 heyden noch die kersten oeck dat sy hem van buten hebben comende totte
 wet der sarracenen all ist dat sy hem van buten veynzen the wesen van
 hoire secten nochtans en syn si nummermeer witer herten van deser
 secten. Der sy beveynsen hem jellien the wesen dat sy niet en syn op dat
 sy als voirseyt is ontgaen moghen vrese offte perubell hoirs lijffs. // Off
 op dat sy dair moghen ghebruten hoir verctens wellusticheyden die he
 dair gheoirlofft werden. // Deel mede als die heilighe doctoir sunte tho
 mas van aquinen beschriift in syn summa int eerste boeck int .v. capit
 tel reggen die heidenen dat heet een ander wet is gheweest om voort te
 kundighen den warachighen wet des heilighe euangelij ende een ander
 wet is gheweest om voort te brenghe machometers wet. Want die nywe
 wet der heilighe euangelien en is den menschen niet gheopenbair dan
 doir godlike miraculen. Der machometers secte is heet doir een contraris
 maniere gheopenbair dat hier wt alte meest openbair is. Want in die
 wet der heilighe euangelien werden veel punten ghepreket die des mens
 chen verstant bouen gaen als die drievoudicheyt der personen mit eny
 cheyt des wesens inder godheit ende dat die godlike natuer ende die mens
 chelike natuer in cristo alsoe mit een verenigheit syn ende meer andere
 alijckelike punten die welcke heet bouen gaen dat begrip des natuerlycken
 verstants. Der in machometers secte en wert niet gheset te ghelouen dan
 dat lichelike van een yghelick slecht mensche mit natuerlike verstant
 bekent mach werden als dat een god is ende dat cristus is een mensche die
 bouen allen propheten voort hem bouen gaet en alijckelike punten.

¶ Deel syn veel menschen die gheen gheestelike substancien en bekennen
 dairom heest oeck machomet gheset dat god ende die enghelen lichame
 like syn. // Ende dit is een saecke wairom veel menschen dese secte ont
 sanghen hebben als een secte die lichelike te bekennen ende te ghelouen
 is. Behaluen dese als voirseyt is werden in die wairheit der euangelien
 verboden vleyschelicke wellusten als onreynne offte onsuere wellusten
 werlycke eer. rijckdomen ende dier ghelicken. Ende wederom in die voort
 ghenomende secte wert hem alle vleyschelicke welluste toeghelaten ende
 oeck werden die houerdie ende werlycke hochmoedicheyden ghepresen en
 ghecondighet als doechdelijcke wercken en dairom volghen veel luden
 dese secte. // Dat meer is in die wairheit des heilighe euangelien werden
 belouet ewighe lonen die niet alleen ontsienlijcken syn mer si syn oeck
 onbegripelicken van allen sterffliche menschen. Als die heilighe apostell
 openbairlic seyt dat gheen oghe ghesien heest noch ore ghehoirt heest
 noch enich menschelike hert begrepe heest wat god bereyt heest den ghe

nen die hem koeff hebben Mer die menschen en werden natuerlicken niet veel beweghen off toegheueygher tot al sulcke beloften mer sy begheere meer sinlycke dinghen die in machometers wet beloofft werden voor een loon Ende daarom ist dat also veel menschen aenhanghen ende nauolghen dese vermaledeide secte want dat ghetal der ghalen ontellicke is.

Wair om van recht weggen voir een zeer groot mirakel ghehouden en gheacht wert in dat nywe testament want dese nywe wet des euangelys ghesondigher ende verdraet doir all die werlt doir simpel ende ongeleert menschen als doir die apostelen ghepreect ende ghecondicht heeft der sterfflycker menschen herten also hoich verheue doir dat ghelouff des euangelis dat sy die sienlycke dinghen versmaden en soecken en nauolghen en hopen onsenlycke dinghe. want god sonder twiuel die woorden der apostelen ghebifflicke ghemaeet heeft doir grote wonderlicke teykenen ende miraculen en mit grote crachte en wonderlicke ganc des heilighe gheests Ende dit is zekerlic en saecke doer welke wy sonder enich twiuel ontfanghen ende ghehouen wat ons onse moder die heilighe ghemeen ghebuighe lerec leert oec alsoe vast dat wy niet en vriesen doir die gracie gods alle pynen ende in allen tormenten the steruen voir die wartheyt van all sulcke grote leringhen Wetende voirwair dat ons hier na dat gloriose ewighe leuen toecomien is inden hemell welke ons will verkenen na dit arme cranche vergheullicke leuen Ihesus cristus die ghesot en macht heeft ouer dat leuen ende ouer die doot die ghebenedijt is inder ewigheyt. Amen.

By dat vyfste capitell van die landseyt des duerachticheyts. ¶
Deser secten hoe datse so langhe dueren mach

Hier selmen aen merken dat veel menschen verwonderen daer van dat dese dwalende sundighe secten als voirseyt is aldus langhe duert want na den belope des ouden en des nywen testaments tot deser secte toe behaluen dese secte gheen ander secte offte dwalinghe alsoe langhe gheduert heeft als dese Want wy ondervinde dat dat volck van assyrien ende die caldei ende dat volck van persen ende die griccken die welke in sommighe tijden dat volck gods belast en ghequelt hebben in corte tijt gheduert hebben te rekenen by dat dese secte gheduert heeft Des ghelicke heeft die secte der romeynen en der gheerre die affgodie den een weynich tijts gheduert te rekenen by dese secte. wairt datme woude seggen datter gheen saecke off ondersocht en sell werden want wt die wille gods is die dat verhenghet welcke will gheen saecke ondersocht en sell werden. dat en schynt niet ghenoch te wesen want al ist weel datter van die wille gods welke will syn wesen is gheen saecke ondersocht sell werden wair sy is die eerste saeck van alle dinghe. Niet te min werden noch

dit is volkomme
naw, dz. trans van
Joux Mef
1704.

rans van heilighe rechtuerdighe mannen somwilen saecten offte reden
 ghevraghet offte ondersocht van syn wercken in dier ghelycken. **Wair**
om ieremias int vij. capitell spreect tot god aldus **Wair** om is die wech
 der boeser menschen gheluckich ende well is ten ghenen die ouertreden en
 boeselick wercken ghy hebse gheplant ende sy syn ghevoortelt sy wassen
 ende brengben vrucht voort **Ende** Abacuc seyt int eerste capitell spreken
 de tot god. **Dijn** ogghen syn reyn op dattu gheen quaet aen sien en selste
 ende ghy en moghet gheen boesheit aensien **Wair** om en siet ghy da niet
 op ten ghenen die boesheit doen ende ghy swyghet dat die boese verflynt
 den ghenen die rechtuerdighet is dan by welke worten bequamelijcke
 gheseyt moghen werden tot dese meninghe offte tot dit propositu. want
 god schijnt te swyghen verhenghende dat dit volck mit alsoe grote dwa
 linghen ende sunden becommert verflynt dat volck dat rechtuerdighet
 is dan sy dars ten kersten volck en dat doir also ongewoenslicken lanes
 seyt des duerens want vant begbin deser yelcke boeser secten tot opte dach
 van huden als opten iair ons beten **dusent vierhondert en viffendertach**
nich so sy verleen acht hondert iair en viffich off wat meer alst opebair
 is ten ghenen die te recht rekenen lochtans en openbaren gheen teykenen
 dat dese secten eynde is offte dat se te niet gaen sell van welck niet alleen
 veel menschen verwonderen niet vuynde die saecke wair om dese secte
 aldus langhe dhert **Mer** oec sommighe andere troucken inden gheloue
 murmurerende van die verlijchticheit gods ende van syn alte gherechte
 lichste rechtuerdigheyt

¶ Op dese vraaghe heeft een doctoir die vanden ioedschen wer sekeert is tot
 ten kersten gheloue welcks name ick om der eeren wil liever zwighe dan
 wt spreke aldus verliedet the antwoorden als hier nae bescrenen staet
¶ Serrende drietwante onderscheyt tusschen den sarraccuen ende den ande
 ren heydenen volgaende. welke onderscheyden ick hier trouwelijcke vers
 tellen sell. **Dair** nae mit warachtighe en bequaeme reden sell ick oec
 dat selue straffen **Want** by seyt aldus hoe well dat die sarraccuen ende
 die heydenen die volc hem gheweest hebben ouer ten comen in ongheloue
 ue: **Want** sy allegader gheen warachtich gheloue en hebben. nochtans
 hebben sy onderscheyt in veel punten en bysonder in drie die hier tot dese
 meninghe dienen. **¶** Dat eerste onderscheyt is dat dese secte all ist weelt
 dat sy zeer quaet ende boos is als voirseyt is. nochtans en doerte gheen
 affgodije noch sy en verhenghet gheen affgodije openbaertijcke in hoin
 heerscapie ghelijckerwijs die andere voort gaende secten gemeenlick ghes
 daen hebben als openbair is. **Want** vanden tyt des volcks van assyre
 en ende van calden totter rijt des conincs Cosdroe welcks heerscapije
 na by was by **Machomet** soe heeft die affgodie altoes ghewest onder
 ten heydenen die dat volck gods ghequest en veel lasten ghedaen hebben

*Dit is geschribben
 in het jaer van
 1485:
 de doct. Rad. Riet rijt
 offte W. W. W. W. van
 die valsch. prof. van
 machomet
 al get. van, d. r. r. r.
 van
 850. Jaer
 off wat muss.*

84
110111111
1018
11

aff openbair is inden ouden testament ende in die hystorien der heiligher kercken ende in die legende der heylighen. Want het openbair is dat onder alle sunden doir welcke god vertoirnt wert soe is die sunde der affgodien die alte meeste alsoe dat god hem seluen toent neerstelijker off vuerichlijker dese sunde tbe pinighen dan andere sunden. Wair om inden boeck Exodi int. xx. capitell dair die affgodie wert verbode. wert god ghenoecht alleen die ghene die affgodije pinighet en nergent anders dair die andere sunden verboden werden. Want als hy gheseyt hadde ghy en selt gheen affgoden aenbeten offte eeren so seyt hy nae Ick bin v here v god sterck en die affgodie pinighet. Ende aldair int. xxxviii. capitell als hy gheseyt hadde Ghij en selt gheen vreemde gode aenbidden soe seyt hy ter stont dair nae want v heer v god is die heer ende syn naem is die begheert affgodie te pinighen et cetera.

¶ Ende in den boecke Deutronomij int. xxxix. capitell sprekende vanden mensche die affgodie doet seyt aldus Hoe strenghelicke selt dan die toer nichet gods ende die wraecke wesen teghen den mensche ende oeck meer in andere plaenzen der heiligher scriffsten. Dair die reden aff is. Want als Augustinus seyt in dat boeck der xxxviii. questien. begheerte is also veel gheseyt als ontstelensheit des sinlijcken begheertes wt welcke yemant neerstelicke begheert te verdriven dat hem contrarie offte teghen is. Ende want die affgodie onder alle sunden alte meest teghen den dienst gods is dair om soe wert god by dese sunde ghenoecht zedres. dats die affgodie pinighet ende begheert by sonder meer te pinighen dan in andere sunden. Wair om hy oeck niet so langhe verdraecht die affgodie als andere sunden. Ghelickerwijs als die mannen begheeren mit liefste hoir wijnen op dat die sinderlijcheyt niet ghesjndert en wert die sy in hoir wiff begheren doir enich ghemengscap van yemant anders. ¶ Wair om een man niet so langhe liden en mach dat syn wiff van een ander ghemint wert als andere sunden die van syn wiff vermoedet werden.

¶ Ende want dese secte gheen affgodije en doet noch verhenghet. dair om en ist gheschiet wonder dat god dese secte langher liden dan die andere voir gaende secten die welcke openbairlicke affgoden aen ghebeden hebben.

Wair saecke dat hier yemant woude seggen dat god veel langher tijt affgodije verhenghet heeft. Want als die sommighe seggen soe heeft die affgodije begonnen vanden tijt Enos die die derde gheweest is van Adam van welcke ghescreuen staet In dat boecke Genesis int vierde capitell. Mer als sommighe andere seggen van die tijt Nemroth van welcke ghescreuen staet in Genesis int. x. capitell. Ende hoe dattet dair off wesen mach. Het is openbair dat ouden tijden Noysi dat volck van egipten affgoden eerten ende aenbaden. Wair om in dat boeck Exodi int. ii. ca. ghescreuen staet In die goden van egipten selt ick rechmerdicheyt

doen. Ende inden tijt dauid lasten in den psalter dat alle die goden der heydenē duuelc syn et cetera. Waer om dese voirsseyde rezen hier gheen stede en schyn t'he hebben want openbair is dat god doir veel meerte lancheit van tijden affgodie verhenghet heeft onder den heydenen. Niet op selnen segghen ende antwoerden dat affgodie is een gheueen naem onder welcke besloten syn verllente ondersheyden sonderlinghe manieren der affgoden ende dat t'he aenbeden ende die te eeren. Want verscheyden gheslachten offte sonderlinghe heydenen aenbuden en eeten sonderlinghe offte verscheyden affgoden ende nae verscheyden wijfen ende manieren.

Waarom in dat boeck iudicum in xij. capittel wort gheseyt vanden kinderen van israhel dat sy gheueen hebben die goden Aram ende die goden Sydon ende die goden Moab ende die goden Amon ende die goden der philistiner ende die gheslachten. ¶ Want als emich volck dat ander volck verwan soe verdoenen sy die goden des volcks dat verwonnē was ende alle die dienste der goden. Want als in dat boeck des prophets ysaiē ghescreuen staet in xxiij. capittel dat Nabucodonosor naem van sen nacherib die veel heydenen verwonnen hadde sprac. Waer syn die godē Amath ende Arphat ende waer syn die goden Saphar ende Bayn etc. Alkens off sy ghesait woude hebben dat gheslachten wijs als hy die heydenen verwonnen had soe had hy oec hoer goden verwonnen. ¶ De welke openbair is dat als ghem weatlic macht gheweest is die so langhe ghe duere heeft als die maches deser secte van wille wy spreken als men dat we die heftoerij vanden mach. alsoe en heeft oec ghem affgodie ghe weest alsoe langhe duereide. ¶ Want als die een maniere der affgodien verwonnen was van die vanden hoer volcks soe stont daer weder op een ander maniere der affgodien des anderen volcks d'at ander volck verwonnē hadde. ¶ Nu daerom al is well dat god langhe tijt affgodie waer een ghemoen rezen verhenghet heeft nochtans en heeft hy niet lang gheuet draghen enighe sonderlinghe maniere. ¶ Der sy pijnighe de den enen mit den andere.

¶ Ende daerom wanner dat romsche rijck onder hem hadde alle die gheslachten ende landen soe hebben sy ontfangen alle die ghewoenten der affgodien. Als men leest in scholastica hystoria vanden tempell portison doe heeft god al alulke manieren der affgodie doir ypristum ende doir syn heil gheslatinghe verniet ende te niet ghemact gheslachten wijs als gheproficant was. In daniels. vij. capittel. Als dat een steen dats cruys of ghesouden vanden berch sonder hande dats sonder enighe menschelike machre gheborē heeft verniet dat wonderlike beelde dat is die affgodie der heydenen na alle die manieren offte ghewoenten als dat op andere plaetzen meer ontfangen wert. Ende dat is een rede waarom dese bose secte vā wille wy spreken in haer sonderlinghe maniere al wijs alsoe langhe tijt verhenghet wort langher dan adere manieren

Handwritten notes in the right margin, including the number '22' and some illegible scribbles.

der affgodien. Want in dese secte is ongheleuicheit sonder affgodie
 Mer in die andere voorgaende secte is gheueft affgodie mit ongheleu-
 icheit. En die punte der affgodie is onder die waerde gods door welke
 hy meer ende naerflecter begheert te pinighen affgodie dan andere sun-
 den als gheseyt is. ¶ Dat ander punte ofte onderscheyt is in welke
 dese secte scheidt ende verscheiden is van andere voorgaende secten. dat die
 voorgaende secten gemeentlike den ghelouighen menschen ghedoen-
 ghen hebben te aenraen of te offeren ende die doen den affgoden als ghe-
 screuen staet in den boeke danielis vanden drie kindere en in die boeke
 der machabeen en noch veel meeren de claerliken in die legenden der A-
 postelen ende der martelaren die in onghelouicheit ghespinghet worden
 door die machteden tyranen dat sy die affgoden verwerd wils en die
 ste doen sonder waeren sy werderlicken te menen ende pinen gheleden
 hebben tot verstantinghe sours libereia oec den doot mer die ghen die
 dese secte der sarracenen houden ghemantlike en dwinghen sy niet den ghe-
 louighen om off te gaen vande ghelouicheit want inden alfoorno hmi ghe-
 boden wert dat alle menschen die sijn wet niet ontfanghen willen door
 gheslaghen sellen werden thar wart secke dat sy tribuyt beualden. wair
 wt openbaer is dat sy doir bevalinghe des tribuyts gheoyge wreden van
 desen dwang. Want bevalinghe des tribuyts is beuandich den ouerufen
 all waren sy oec ongheleuich als vanden seymen hant was xv. capitel
 Gheefft den keyser dat den keyser roebrecht of cetera. stande dat die sac-
 ramente den ghelouighen niet en dwinghen om van hoir ghelouicheit gaen
 dats openbaer door andersocheit. Want het is openbaer dat vort huer
 des daghen en dat heilighe graff te iherusalem en in die stad bechliem
 staen doosteren arm muren oeden deuoelich. Ende den op den berch van
 synai dair sunrekar herius libachin tust sijn welkomende die god diene
 onder die rughe ofte oerde des heilighe mens sante klas. ¶ Al dats is
 die andere reden openbaer waarom dese secte aff is sy want ende. Ghandel-
 lic noch tans en is sy den ghelouighen niet so hunderlick ofte lastich als
 die andere voorgaende secten. Daer den lasten dwinghen wouten van hoir
 ghelouicheit en christum te verstaen. Want den dacten ghen wonder is dat
 dese secte langhe verhanghet wert dan die andere voorgaende dwalende
 secten. Mer men mocht by auenture segghen teghense moisey te reden
 dat al ist wost dat dese secte ghemantlike den ghelouighen niet en dwan-
 get om off te gaen van die waerheit der ghelouicheit noch te so verbauc
 te dese secte den lasten wairlike also dat sylken onder den sarracenen
 als onder een iude des gheuangheniscaps ende des eygheniscaps.
 Item dese voorgaende sarraceni vorseghen stande daghelijc tegheden
 kerste en dootlaeren vanghen noch kerste en verdecne hoir landen of ste-
 den wt welken ha schijnt dat sy en die erde des ghebede doo hem gods
 so langhe niet verhanghet ghewest dat sy hebbe. En dat dese salmen

Wilt schrijven de
 gwaerheit alrij
 goeder lof
 van de
 turken, dat
 zij gods menschen
 dwingen
 tot hard geloof
 etc: -

segghen ende antwoerden dat the leuen verwoopenlijcke ende onder die
bedwanck des eyghenijcs en vermijnet niet van die waerheyt des
kerstenlijcken weerdicheyts. Want als hylarius seyt in dat.vij.boeck
van die heylighe drieuondicheit dat die heilighe kercke eyghen heeft
dat wanneer sy veruolghet wert soe bleyet sy en wasser als sy verdruc
ket wert sy staet vast als sy versmaet wert sy werwin als sy ghequest
wert sy verstaet als sy ghestrafft wert sy staet als sy schijnt verwonnen
te werden et cetera. ¶ Hier wt machmen openbaertlic mercken dat die
warachtheit des weerdicheits der heylighe kercken niet ghelegghen is in
rijckheende weertliche voirspoet als cristus seit in sunte ians .xviij. capit
tell. Dijn rijcke en is niet van deser werlt met meer in weder spoet des
werlts te liden voir die naem cristi dat oeck well ghemercket mach wer
den inden voirtganc der eerste heylighe kercken in die gheestelike goeden
Want het is openbair dat in alre eerste heilighe kercke vanden tijt der a
postelen totte tijt des paeus Siluestri doe die ghelouighe mesche gheen
weertliche mach hadde doe had die heylighe kerck alre meest voirspoet
in gheestelike dinghen Want sy doe bleyede mit ghestadelike victorie
der martelaren doe die paeusen ende andere prelatten en gheestelike man
nen ende oeck sunpele menschen mannen ende vrouwen voir dat ghelouif
cristi te belijen blydelike om die naem xpristi grote tormenten ende pi
nen ende verwoetheit der tyrannen gheliden hebben totten alre bittersten
doot. ¶ Welcke openbair was dat die godlic doechden als des gheloues
ende des hopes ende des mimmes in dien tijden zeer ouer vbedich wairen
in die heylighe kerck. welck doechde sin die warachthighe en alre grootste
gheestelike goede mer wanner inde voirtganc des tijts die ghelouighe
mesche grote weertlic machte bereghen hebbe doe al. ist wel dat dese voir
ghenoemde doechden niet gheheel vergaen syn. nochtans en werden sy
ghemeenlic niet gheuonden in so grote crachte als in die eerste heilighe
kerck alst openbair is. onder den ghelouighen menschen woenende no ter
tijt ouer dat meer werden veel duoder en ynnigher menschen gheuonde
dan in dese landen dat ghenoch openbair is wt hoir grote lijdsambeyt
ende verdrachthigheyt die sy hebben om te liden dicwilt groot verdriet en
spytighe woerden ende onreynicheit der sarracenen voir die naem cristi.
Tot dat anderte selnen segghen en antwoerden dat als sunte Augustijn
seyt In dat dertē boeck der heilighe drieuondicheit int .xviij. capitell. en
wert vertelt van den meyster vanden hoghen sin. In eerste boecke In
die .xviij. distinctie offte onderscheyt. ¶ Alle dat quaet dat die kersten
menschen goetertelike verdragghen ende liden vanden hoesen onghelo
uighen mensche is den ghelouighe zeer oitbaertlic om die fundē te reini
ghen off om die rechtweerdicheit te proeue en te doen. Watrom aldus da
nighe aenweddinghen vanden sarracenen sonder twijfel voir die wille
gods den kersten mensche gheschien om die veelheit hoire sonden die si

Dagbelyc doet ende altoes meere waten ende in alsulcke aenverbringhe
syn die sarracenen te achten als een ghesel gods en een roede syns rooms
als ghescreuen staet in ysaias. v. capitul. En aldus gheschieden dese din
ghen om die sunden te beteren Ende som wullen om die rechtuerdicheit
te proeuen ende te doen. Want god die gheen tijt asstertact sonder ghetus
ghenisse synre godheit. als dese voirghenoemde principaell doechden zeer
craenct en lawe gheworden syn soe heeft hy syn heilighe kerck voirsien
gheurende hait coninghe ende vorsten offte princen die manlick ende zeer
sterckelick dicwill ghestreden en strenghelick gheuochten hebben teghen
die vianden des gheloufs als openbar is in die historien der duitscher
en der walscher en ander kersten princen. Wt welke openbar is dat ghes
lickerwijs hieruormaels teghen die wrede menschen die affgoden aemba
den die den ghelouighen menschen dwonghen om van die gheloue ende
van den dienst gods te gaen en die affgoden aen te bidden. teghen welke
god gheschicket heeft die stantaffricheit en volstandicheit der martela
ren doir welke soude moghe bewesen werden die vasticheit des gheloufs
der heiligher kercken tot god. Also heeft god teghen den valschen sarrace
nen die betrouwen in machte der wapenen voirsien mit machtighe ende
zeer vrome princen ende coninghen die strengelicke voir den naem gods
stryde in welck die godlick voirsichicheit die in hoir gheschicknisse niet
bedrogghen mach werden hoir seluen bewysst te wesen een goedertieren en
een rechtuerdich regierre en bewairre der ghelouigher menschen. // Dat
derde punte offte ondersheit is in welke dese secte onderscheyden is vande
voirgaender secten dat die voirgaende secten der affgoden niet bekennen
woude die weerdicheit cristi boue allen loeghenende niet alleen syn war
achtighe godheit mer oeck syn menschelike goetheit en doechsamheit seg
ghende dat hy gheweest is een verleyder en een quaetdadijg mensche ende
alsulcke dinghen. waarom als sy dwonghen den rechtuerdighen en gheloui
ghen manen om van dat kerste ghelouf te gaen so heppotte sy hoir om
dat cruys en dat liden cristi segghende. hoe soude hy moghe gheacht wer
den onder den goeden en gheert werden als god die hem selue niet verlosse
offte behouden mochte. Welcke blasphemie teghen cristo ghemeenlicke
ghevoonden wert in die legenden der heiligher martelaren die onder die ti
ranliche machte der romeyne en van persen en van andere tyrannen nae
die passie cristi ghescont syn mit die croon der martelare. Wt dese secte
en doet dat niet. wat als hier voir gheseyt is in dat derde articell. Al ist
welk dat dese secte die godheit cristi loegghet die is een alte ouerste en on
spreckelick hogheit des persoens inder godheit nochtas beliet dese secte cri
stu gheweest te hebbe een die alre beste en hochste mensche boue alle creatu
re des werlde als voirsien is. warom datter gheen woder is dat die rechte
uerdicheit gods verdrachlicker is teghen dese secte en langher verhegher
dan die andere voirgaende secten die cristum oeck nae syn menscheit

vermaet hebben // Ende hier selmen weten dat om trent bij dat eynde
des werlts sell anticristus opstaen gbelickerwijs sunte pauwels bescrijft
in die anderde epistell ad thessalonicenses int. ij. ca. die bouen alle die ver
uolghinghe van alle voirseide secten bouengaen sell. want hy die ghel
uighe mensche niet alleen dwinghe sell om van die gheloue en die dien
sten cristi te gaen. mer oeck dat sy hem anbid den sellen als god als daer
ghescreuen staet. En dairom en wert hy niet alleen ghenoeit een verkert
apostell en een verkert ppheet dat die teghe die apostelen en die ppbeten
leert gbelickerwijs als machomet als voirseit is. mer hy wert oeck antia
cristus ghenoeit dats teghen cristus als die boue allen meer teghen cri
sto contrarij is. En dairom gbelickerwijs als god gbeschicket heeft die
martelairs teghe die veruolghinghe der aanbeters der affgoden die meer
te was dan die vnuolghinghe der sarracene welke martelairs zeer starck
en vast gheweest hebben inde gheloue also dat sy die werlt verwonnen
hebben lydende alle die tormenten en pine der verlt voirdat ghelouiff cristi.
Als sunt ian seit in die eerste epistel int. v. ca. Dit is die victorie die ver
winner die werlt dats uwe gheloue. Alsoe heeft god oeck gbeschicket te
ghen die veruolghinghe der sarracenen coninghen welke coninghe hoe
wel dat sy niet so volcomen gheweest syn in die vasticheit des ghelouiffs
als die martelairs nochtrae hebbe sy starrastich gheweest inden gheloue
vromelick stridende voirdat god in machteder wapenen. alsoe dat van hoir
gheseyt mach werde dat sy doirdat gheloue coninckrijcken verwonnen
hebben all ist well dat sy die werlt niet verwonnen hebben. Als sunte
pauwels bescrijft totte hebreuschē int. ij. ca. en sunt ian int voirseide .ca.
En dese voirsichicheit is ghenoch gheweest om die boesheit der sarrace
nen te bedwingen. alsoe heeft god oeck gbeschicket teghe die alre meeste
veruolghinge anticristi syn anderde tocoemste totten dirdet die noch gbe
schien seit daer die ouerste verlosser opstaet sell teghe den alre meeste ver
uolgher. Alsinen dese voirseide dinghen aen mercket soe is openbair die
saecte wairom dese secten die een langher en die ander corter duerachtich
is welke saecte men nemen mach wt groetheit offte cleynheit der veruol
ghinghen deser secte. Want na dien dat die veruolghinghe anticristi al
re meest wesen sell daer om soe sell se die alre cortste syn. Als sunt mathe
us bescrijft in dat. ij. ca. En ten wair saecte dat god die daghen ver
cort hadde daer en soude gbeen mensche behoude gbelouē hebben. en dier
ghelicken want die veruolghinghe der sarracenen onder all die ander die
minste is als openbair is wt die drie voirseide onderscheuten dairom due
ret dese secte veel langher dan die andere. Ende want die veruolghinghe
der tyrānen die affgoden aanbiden is gheweest bij nae als een middel tus
schen dese twe dats tusschen die sarracene en anticristum daer om is haer
dueren bynae als een middel tussche dese voirseide secten en dat sprekende
van dat dueren int ghemeen niet rakende tot enighe wtghenoemē maet

der sijn want dat wair om te ondersoeken van die nist en stant die god
die vader in sijn mogheit gheset heeft. als ghescreuen staet in dat
boeck van die wetten der apostelen. // In alle dese dinghen schijnt alte
meest die goetlike wijsheit die verwynende die duuelse boesheit en oec
meest die menschele boesheit. strecket vanden eynde totten eynde stercke:
like ende beswicket alle dinghen zuetelic als ghescreue staet inden boeck
der wijsheit. Int. viij. capitul.

¶ Ten onderwys wat waarheit in dese drie voirscreuen punten is.

Want die doctor in sijn woude alte zeer schijnt te verbeeten die
alte booste secte der sarracenen ende te pussen bouen andere secte
want wt die ghebouighe menschen traech en lawe werden in och:
ten als sy doch anders traech ghenoch sijn om te bestrijden en te aenwech:
ten die ongebouighe sarracene die alte scadelike vijanden der heiligher
kercken gods die vianden des cruys cristi. En dair behaluen so en hebbe
sijn reden die ghebruycker gheen fundament des waarheits. ende dese twe
alle beyde zeer sochtlic sijn. als in alsulke reden op gheen waarheit ghes
vesticht te wesen na dat fundament der doctoren en te offstrecken die ghes
bouighe menschen dair alsulke reden offte woude van die bescherming
ghe des kersten ghelouffs. Dair om wt minne des waarheits ende om te
verwecken die ghebouighe menschen teghen die alte quaerste sarracenen
soe sell ick zeer cortelic bewisen in dese drie onderscheiden dat dese sarracene
nen snoder en ergher sijn dan enighe andere secten offte dat sy te minster
ten anderen ghelick sijn ende dat na die ordinacie van dese drie onderschei
den die dese doctor setter om dese secte te ghelicken bij den andere secten. Als
dese doctor dat eerste onderscheit setter so doet hy drie dinghe. Ten eerste
seyt hy dat dese secte der sarracene all ist well datse quaer is nochtans en
doet se gheen affgodij noch en verhenghet gheen dienst der affgoden open
baertlic. Ten anderen seyt hy dat god neerstelicker pynighet die sunde
der affgodien dan die andere sunden. Ten derden seyt hy arguerende van
die lanchheit des duerens der affgodien dat welke hy arbeyt te onderwij
zen. Ick sell clairlic bewyzen dese drie punte dat een na dat ander gheen
fundament te hebben in die waarheit om syne meninghe dair mede tse
vestighen. Dat eerste bewijs ick aldus als dat die eerste onderscheit niet
ghenoch en is die hy gheset heeft. want alle sunden die ghelicke sijn om
ghepinighet te werden ende die tornicheit gods te verwecken en moghen
gheen onderscheit hebben om onghepinghet te bliuen noch die een en on
schuldighet niet meer dan die andere van veruolghinghe offte van ver
drachticheit gods naedat menschele begrip en ondersoeken. Mer die
onghelouicheit der sarracenen is ghelick als die affgodie der heidenen om
die tornicheit gods te verwecken ende pynlicheit der sunden dair om en
selmen gheen reden gheue wt dese voirsade onderscheit noch dair en mach
na menschele ondersoeken gheen reden off ghegeuen werden waarom

die ongheloue der sarracenen lang her duert dan die sunde der affgodijen
 van andere heydene menschen. Dat eerste deel des redens is openbair we-
 gem sellien ende witten fundamente des sellien doctoires. Want syn fun-
 dament is dat die sarracenen so zwaertlic niet en sundighen offte reghe
 god misdoen als die ghene die affgodie doen. Dairom ist saecte datter
 andere deel des redens bewezen wert als dat die sarracenen soe zwaertlic
 sundighen en verdienē ghepinighet te werden als die ghene die affgodie
 doen dan ist openbair dat syn fundament gheen beslot noch gheen ve-
 stichheyt en heeft na menschelike ondersoecten. Wair om dat andere deel
 des redens aldus bewezen wert. want op dat woerd dat sunte paulus
 bescreift ad Galatas in. iiii. capitell. Dairom leert ghij wederom tot
 die crancke arme elementen des wets seyt sunte Jeronimus die houdin-
 ghe des ouden wets dair sy toe onder stonden was sunde by nae ghelijcke
 den dienste der affgoden. En een andere ghelose dair op. Na dat cristus ghe-
 comen is soe en is gheen onderscheit des wets van die oude affgodije. En
 ist saecte darmen seyt in die wet wort god gheceert en in die affgodie wert
 die dunell gheceert. Dair op machmen segghen dat hoewell in die wet
 god gheceert wort nochtans niet in alsulck maniere als inē god schuldich
 is te ceren. Ende sunte thomas van aquinen seyt dat die houdinghe des
 wets en is niet all heel ghelijcke die affgodie nae ghemeen wesen der sun-
 den mer ghelijck in pine want alle beyde syn een sonderlinck deel des qua-
 den verblinden ongheloues. Wt welcke reden ick aldus voirtgaen. Ist sa-
 cte dat die sunde der ioeden ouermits welke sy houden die oude wet in die
 tijt der gracen ghelijcke is ende euen groot in pine als die sunde der affgo-
 dijen. Dairom sell dese sunde na menschelike ondersoecten ghepinighet
 werden ghelijcken die sunde der affgodien. Ende nochtans syen wy op ten
 dach van huden dat noch die houdinghe des wets in weerden ghehouden
 wert. Dairom en heeft dat fundament des sellien doctoires recht gheen
beslot inder waarheyt. Ende wat die sunde der verherder bozer ioeden hou-
 dende die oude wet des onsalighen wangeloues in die tijt der gracen is
 van ghelijcke pine en ghelijck die dienste der affgoden. dair wt volghet
 van node dat die sunde ende die ongheloue der bozer onghelouighet sar-
 racenen houdende machomers wet veel meer ghelijcke is die dienste der
 affgoden ende die pine der affgodijen. Het is openbair ende witten voir-
 gheseyden redenen onderuonden dat die alte verkeertste secte der sarracene
 tot ghene tijt van god ghegheuen is. noch in enighe tijt goet gheweest
 is. Mer altes valsche ende voll wijghelije. ende reghen dat oude testamēt
 ende reghen die nywe wet blasphemende ende verleydende vanden dien-
 ste gods ende van die warachtighe gheloue gods. welke punten all veer
 bouangaen die houdinghe des ouden wets der ioeden. welke wet sy noch
 houden in die tijt der gracen. welker wet van god ghegheuen is ende in
 syn tijt goet ende het was toe van node dat volck den wet te houden.

wairachrich altoes ende niet teghen die nywe wet. Loch die oude wet en
blasphemereert niet mer sy figureert en beteykent in gbelicknisse die wet
der gracen en des wairheyts. Loch so veel als in hait is en off leert sy
niet van gods dienst noch en verleydt niet mer sy inleydt als sy te rechte
verstaen wert totten warachtyghen kersten gbeloue. Mer ist saecke dat
men well ouersiet machomets wet in syn alkorano soe werden alle dese
voitseyde punten en meer onbetamelicke dinghen gbevonden ende ghe
leert oock in houdinghe in zeden ende in ghebeden ende in aentoeppinghe
der selluer onghelouighe verkeerder sarracenen. En ist datmen aenmere
ket dat sy zoe hoghelicke eren den verleyder machomet. Loch ist saecke
datmen aen mercket dat dese sellue machomet een tokelair was ende mit
zwarte konsten omghinck om dat volck dair toe te brenghen dattet ghe
loven soude dat hy een propheet gods wair ende soe voortgaende tot nu
toe alle die sarracenen nauolyghende die voetstappen hoire voirvaderen
houden machomets wets dairtoe ghebrocht mit duuelle bedriechmissen
Ende want alsulcke waengheloue voortcomet wt een ouerdracht mitten
duuell ghemact so ist affgodie als die heilige leere sunte thomas va
aquinen seyt. Ende dattet alte quaetste ende verkeertste is sy hebben ghe
set een wet der verkeertheyte dat sy niemant en verhenghen offte toe laten
die van die warachtycheit des heilige kersten ghelouffs off van die boos
heyte ende verkeertheyte van hoiren wet spreken mach. doir welcke sy in
diepte der quaetbeden gbecomen syn. Alsynen all dit aenmercket en ghe
licket by die houdinghe des ouden wets der isden die ghelick is die dienst
ende pijn der affgodien soe en is dair gheen twiuffel aen offte die sunde
des onghelouffs der sarracenen die alsoe zeer verkeert syn doir hoir ver
maledide waengheloue is veel meer ghelicke den dienste en die pijn der
affgodien. Wair om dair in gheen onderscheyt en is nae menshelicke
ondersoeken hoe die secte der sarracenen langher dueren mach offte re
delicken langher dueren sell dan die secte der gbeente die affgoden aenba
den. Mer dat hy dair aen seyt dat die sarracenen gheen affgodie en ver
henghen dat is verzieringhe ende niet wair. Want dair en syn gheen
menschen die affgodie doen die sy nu verdriuen mochten dan by auer
tuer zeer weynich. als die doctoir selluen seyt in een boeck dat hy ghenoot
heefft. Scrutinium scripturarum dats een ondersoekinghe der scrifftra
een alsoe dat dese menschen gheen eyghen heerscapie offte rijck en hebben
dairom so syn sij onder die heerscapie der sarracenen. Loch men mach oock
niet bewijfen dat tot enighertijt enich mensche die affgodie dede verdreue
is gheweest vanden sarracenen na den doot des bozen ende onzalighen
machomets. Cortenlanderden punte dair hy seyt dat god neerstelicker
bewijset hem selluen te pinighen die sunde der affgodien dan andere sun
den ende hy wil dat bewijfen dair wt dat god alleen ghenomt weert een
die affgodie begheert te pinighen by dat ghebot dair affgodie verboden

woert ende niet op die andere gheboden. doir dese reden en mach hi niet bes
 wijzen dat syn woerden redelike syn ende nochtans staet dair in dat ghe
 boeke fundament van syn eerste reden Want men leest niet dat god by
 sonder ende haestelicker ghepinighet heeft die sinte der agodian onder den
 heydenen Mer onder den iseden ende totten ghenen die hi verloren heeft
 doir gheuingbedes wets bouen alle menschen so seyt hy hem seluen the
 wesen die affgodie begheert te pinighen Mer want die sarracane gheen
 ioeden syn so en wert dair wt niet bewesen dat voir den sarracenen offte
 reghens hem is aht openbair is ¶ Wair om dat fundament van desen
 doctoir all heeft wanckell ende cranc is . Dat hy ten derden maect dair
 reghens arguert ende dair nae bewijst ende solueert seggende dat affgo
 die twerehande is. die een ghemeen ende die ander sonderlinghe. ende dat
 die sonderlinghe niet langhe gheduert heeft mer die ghemeen is. heeft
 langher gheduert. dair mer en voldoet hi noch dat argumēt niet . wae
 dat argument is van die affgodie int ghemeen ende wair datse soe lan
 ghe tijt van iaren gheduert heeft Dairom te antwoerden van die son
 derlinghe affgodie ende toe te laten dat die ghemeen affgodie langher
 gheduert heeft dan dese secte der sarracenen gheduert heeft dair mede en
 wort dat argument niet voldoen mer her wert openbairlike toegelate
 dair in. ¶ Item teghen dese solucie machmen aldus seggen dat alle
 affgodie in dese sonderlinghe reden ouer een comet want sy gods eer die
 allen god toe behoort bewijst den creaturen Wair wt openbair is dat so
 langhe als die affgodie gheduert heeft dats na die een maniere offte na
 een andere maniere dat heeft altoes die affgodie eyghen gheweest the be
 wijzen den creaturen die eer ende dienst die allen god toe behoort ende al
 soe heeft die affgodie veel langher gheduert dan die secte der sarracane.
 Wair wt voirraen volghet dat hier voir ghesit is dat god niet meer be
 ghote heeft te pinighen ouer die sinder der affgodien onder den heydenen
 dan ouer andere sinder . Wair om dat argument dat hy dair teghen
 voirbrochte ende begheerde te voldoen all heeft blyfft staen ende verwin
 net des doctoirs reden Ende all wairt also dat die drie punten die hy set
 in die eerste reden warachtich wāren. nochtans en soude dair wt niemā
 redelike argueren offte bewijzen moghen dat dairom dese secte langher
 dueren soude Wantre well redelick schijnt nae dat god mensche ghewor
 den is ende ghestoruen ende soe grote goeden den menschelicken gheslachs
 te ghegeuen heeft dat hy oec alle onghelouicheyt niet alleen affgodie
 in die tijt der gracen moet en neerstelijker veruolcht ende pinighet dan
 voir dat hy mensche gheworden was oec onder alle menschen. ghelicker
 wijs die menschen nu oec zwaerlijker sündighen dan voir die ghelou
 te cristi doe die menschelike crancheyt so grote hulpe niet ghegeuen en
 was .

¶ Item een yghelijcke sinder is nu ter tijt meer onduchbaerheit dan die

gheliden voer die gheboorte cristi.

Item die verlichunghe des waerheits is nu groter en meerre dan voer dat god mensche wert. Wairom oec alhulck sunden ende by sonder die sunde des onghelouffs meer verzwart wert dan voer die gheboorte cristi.

Wt welke reden well schijnt dat dese doctoir zeer onbescheydelicken syn onderscheyt ende reden verziert heeft. Dat anderde onderscheyt dat dese doctoir set in welke die sarracenen onderscheyden syn van andere secten is dat die andere secten der tyranné die affgoden aenbiden dwonghen die ghelouighe menschen om die affgoden te aenbiden et cetera. **I**n welke by noch begheert te bewijzen dat die sarracenen beter ende doechdsamer syn dan die andere. Mer dat en is niet wair ende van gheente weerden.

Want die ioden hebben cristum ghedoot ende nochtans duert hoir secte tot noch toe. daerom en heeft dese onderscheyt gheen macht oft reden dat aldus openbair is. Die secte veruolghende zwairlic die heilighe kerck om dat ghelouff die kersten ghelouighe vanghende in karkeren slutende dootlaghe dwinghende onder hoir eyghenscap verdruckende ende daghe sij onder die voer tredende. all hoir neersticheit doen om die kerstenheit wt te doen en die ghemeen heilighe kercke te nijt te maken, en dwinghet dese secte niet na all hoir vermoghen den kersten te offgaen vanden gheloue en vanden dienst des verachtighen gods. Want alle redelike mensche begripet ende verstaet hoe veel dat dwinghen is hoe scadelick ende verterende der heyligher kercken hoe offerende der ghelouigher menschen vanden dienst gods ende van dat kersten gheloue. O hoe veel kersten menschen syn zeer ghepinigher ende ghequelt dair om dat sy machomen niet en en worden. Wat onderscheyt vraghe ic. is dair tusschen soe veel coninckrijcken soe veel landen soe veel steden gheweldelic ghenomen te hebben van die heilighe kercke tot versmadenisse des namens cristi ende des kersten ghelouffs ende tusschen andere secten die somnighelouff dwinghen wouden dat sy affgoden aenbiden ende offerbant doen souden. **W**t desen is oec openbair dat dat derde onderscheyt deser secten dat hy set by die anderen secten des ghelouffs niet ghenoch is noch van gheente weerden is. Als dat die andere secten onteert ende verminret hebben die weerdicheit cristi mer dese secte eert cristum et cetera.

Hoe mach dat niet onteeren ende vermineren die weerdicheit cristi soe veel coninckrijcken ende landen ende steden van die heylighe kercke ghenomen te hebben ende alle die sacramenten cristi en alle dat coninc dienst gods toe behoort te verdrucken ende te niet te maken ende die ghelouff ende eere der ghemeen heyligher kercken te willen verslijnen. Mer dese doctoir seyt hier. Dese secte verhoghet die kersten in hoire landen. Dar en doet sy anders nergheent om als all die werlt well weet dan om te hebben die goeden der kersten der pelgrims der coepluden ende oec der gheestelijcker menschen ende nochtans verdrucken ten seluen kersten zwairlic als die

doctoirt selue belijet. dair om en doen sij dat niet om die eer ende weerdichheit cristi dat sy die kersten mit hem laten woenen. want sij sichreckelick den kersten menschen bespurwen ende slaen en berouen en zeer qualick hantrieren. Ende het is zeker dat cristus affsulcke dinghen achten sell hem seluen gheschiet te wesen segghende. dat ghi ghedaen hebt een van mijn alre minste dat hebt ghi my ghedaen. En noch meer. die iv versmaect die versmaect my. Wairom behoudelic die eerweerdicheit des doctoirts van gheene weerden is dat hy wt dese fundamenten reden heeft willen gheuen wairom dese secte der sarracenen langher duert dan andere secten.

Der wairt saecke dat dair yemant hogher vernemen woude van desen so ist van node dat hy die heilighe scrifture aenmercket. en by sonder dat woirt des propheeters zacharie Int. viij. capitteel dair hy seyt aldus. Die heer seyt dair sellen in all eertrijcke wesen twe deelen in die eerde. ende sy sellen verstroyt werden en te niet gaen. ende dat derde deell sell ghelaten werden op die eerde. ende ick sell dat derde deell leyden doir dat vuer ende brandense ghelickerwijs datmen suluer brandet. Wat heilicheits offte heilichs dit woirdt inhoudet dat mach hy verstaen die dit leest. Wane die twe deelen die verstroyt werden ende vergaen sellen dair moghe wel mit recht by verstaen werden die ioeden ende die heyden offte sarracenen.

Der by dat derde deell wert verstaen dat kersten volck welke deell gheseydt wert doir een vuer van menigher hande veruolghinghe ende verdriet. nochtans en sell dit deell niet vergaen tot aen dat eynde des werlts. Der her wert doir dese tribulacien ghereynghet ende gheoeffent. n.

¶ Want ghelickerwijs als hier voirtmaels inden ouden testamēt doe moy ses wet ghesouden wert god veel heydenen ghelate heeft inden omganc van syn volck als die phisitinen ende ander om dat hy dat volck van ysrabell dair in onderwijzen ende leren mochte ende op dat sy ghewonden souden hebben te oirloghen en te striden et cetera

¶ Al soe mach by auentuer dit selue bequamelick gheseyt werden als dat god verhenghet die sarracenen off tot een ghesel offte tot oeffeninghe des kersten volcks. Der ick segge hier niet sekers off hoe dattet sij dat laet ick den doctoie en gheleerden bliue. Dat weet ick nochtas doir ghetruchnisse des propheeters dauid dat die oirdelen gods zeer diep syn et cetera

¶ Wie heeft bekent die sin des heren off wie heeft syn raetsman gheweest. Deel soeroepet die heylighe Apostel sunte pouwels. O hocheyt der rijckdomen des wijsheits ende wetenheits gods hoe onbegripelicken syn die oirdelen sijns ende hoe onondersoekelicke syn sijne weggen. Ende hier mede ist ghenoch vanden sarracenen

¶ Hier nauolghet die figuer der sarracenen mannen ende vrouwen

Mit Schrift
Hc: 1

Lieve dijn dacht de bestrykinge van: Sarracenen,
 ofte Turcken, ofte Mahomedanen, seg: XX

x tijnde van:
 propheet
 nachomet.

Die sarracenen ghebruycen die arabische sprake ende letteren als hier
 nae onder gheprintet staen.

Dal	Dal	Keh	hah	ezym	Tech	Te	Be	Aleph
د	د	ك	ه	ع	ت	ت	ب	ا
Ahn	Dach	Ta	adahu	Sad	Sahm	Szym	Zaym	Ke
ع	ح	ط	ا	س	ش	ز	ك	ق
Ische	Nun	Mym	Lam	Lam	capth	Kabth	ffa	Saym
س	ن	م	ل	ل	ظ	ظ	ف	س
schular m. pax	ye	lamaheth	Wau					
ش	ي	و	و					

Hier nae volghet die figuer van enen Joede sittende
by sijn weeckerbanck.

Van den ioeden dier oeck veel te iherusalem woenen in desen tijden

In desen tijden woenen te iherusalez ioeden mannen en vrouwen
om trent viiffhondert bliuende hartneekelick in hoir ongheloue
ende verhartheyt hebbende vastelick dat bedecksel moysi ouer
hoir aensichten op dat sy niet aenscheuwen dat licht des wairheyts noch
beteert soude werden en ghesont werden sy hebben versmaet dat woird
des wairheyts ghelickerwijs als die hem seluen oirdelen onweerdich the
wesen des ewighen leuens sy hebben niet willen bekennen die weggen des
heren .ende sy hebben ghedoot die gheuer des leuens booslycken roepen
de tot pylatum **S**yn bldet come op ons ende op onse kinderen **E**nde
want sy die benedictie niet ghewilt en hebben soe is die veer van hoir
vervrent **W**ant sy van god ende vanden menschen ghesaet syn
Ende oeck die sarracenen ende die barbaren veruolghen die Joeden
meer dan andere gheslachten ende sy hatenze zeer . **E**nde want hier
die dwalinghe van alle andere nacen vertelt werden so heb ick voir my
ghenomē te beschriuen die fetterre der ioeden op dat sy bekent en versmaet
o iij.

mach werden. Judei is al soe veel te segghe als belidders offte bekenners. Want wt hoir die belidinghe nauolyker veel menschen die te voren in ongheloue leffen. Hebrei werden ghenoecht ouerganghers mit welke name sy vermaent werden dat sy ouergaē sellen van boesheyden tot goede werden. en dat sy die oude dwaalinghen affreclaten souden. Die pharizeei ende die saducei syn onder malcander contrarij. Want die pharizeei warden hebreuschen inden latijn syn also veel te segghe als ghedeylet offte verscheyden dair om dat sy voirsere de die rechtuerdicheit van hoirre inseringhe en houdinghe die sy deuterose noemden. Wair off sy ghenoecht werden verscheyn van dat volck als dair die rechtuerdicheit. Saducei syn so veel te segghe als rechtuerdighen. hem seluen toescriuende dat sy niet en syn. sy en beliden gheen verrisnisse der lichamen. ende sy segghe die zielen mitten lichamen te steruen ende te vergaen.

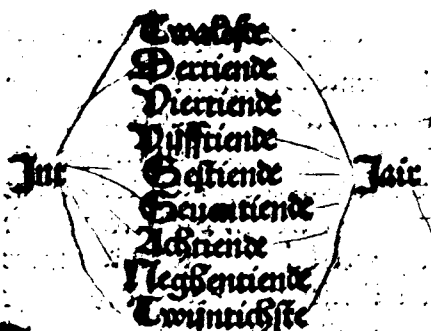
Alse ontfanghen alleen die viiff boecken des wets moysi ende sy versmaden alle die prophecien der propheten. **E**ssa die segghe hem cristus te wesen die hoir gheleert heeft alle abstinencie. **N**orbone segghe den ghenen cristum te wesen die hem gheleert heeft in alle dinc. **t**he vierden **S**aristei syn alsoe ghenoecht dair om dat sy hem verbliden the wesen van dat gheslachte abrahe. Want als dat volck gods in babilonie ghecomen was veel van dat volck affreclatende dair eyghen wijuen hebbe hem gheleert totten vrouwen van babilonien. **D**er die sommighe wate te vreden alleen mit hoir vrouwen na die maniere des lants van israhel offte sy waren van dair ghebozen. **A**ls sy wederom ghecomen waren van babilonien soe hebben sy hem seluen ghedeylet ende verscheyden van all dat volck ende hebben hem seluen aenghenomen dese naem des beroems van houerdigh. **D**eristei werden alsoe ghenoecht dair om dat sy die scrifturen onderscheyden ende deylen niet ghetouende alle die propheten seggende dat sy ghepropheetert hebben wt andere ende andere gheschten. **W**ant **M**eris in griecsche is so veel te seggen in latijn als een dell. **S**amarite syn alsoe ghenoecht want sy bewaren die wet alleen want sy ontfanghen gheen propheten. **F**umerobaptiste werden dair om alsoe ghehoecht dat sy daghelix hoir cleren en hoir lichamen wasschen. **B**ehaluen dese so dwalen die ioden opten dach van hude in veel punten want sy segghe verzierede dat god lichametick is en sy loeghen die driuon dicheit der personen inder godheyt ende sy segghe dat cristus noch niet ghecomen is mer dat hy noch comen sell. **S**y segghe ende houden cristus dat hij een puer mensche wesen sell. **E**nde sy ghelouen ihesum cristum onsen heer ende onse salichmaker ghebozen te wesen van maria en van ioseph sy en setten gheen vegheuer te wesen. **N**och sy segghe die mesche in gheen criffonde ontfanghen te werden. **D**er sy segghe dat die besnydenisse ghegeue is tot een teyle des onderscheits tussche he en adere mesche. **E**n sy segghe dat hoir messias hem wederghaen sell vriheit ende dat

lant van beloffen. Sy seggen dat dair een verrisinghe der lichaem wesen sell tot wellusticheiden des lichaems duerende tot in iair. Van die woeker die sy van andere luden nemen dair maken sy onder hem gheen consciencie offte affterdencken, off veel van hem luden gaen om mit uerije ende wyghelle. Sy maken gheen werck van die sunden der herten offte der ghedachte. Sy verstaen en beduden hoer werna die letter welke letter den doot gheeft en niet nae den gheest welke gheest leuende maker. En sy syn becommert mit veel andere leetberijen ende dwalinghen als openbair is den ghenē die ouerleset die verzieringhe des Chalmuthuys die inder waarheit meer te houde is voer een verzierighe offte ghesmaec dan als een eyposicij offte bedudinghe.

Hier nae volghet van die oploop des woekers der loeden.

It is sekerlick weel van note hier wat te bescreue onder all hoer hinde wercken van die woeker der loeden die sy doen en verken. Het werden te doen onder den besten menschen tot grote schade en bynder der ghemeenten endeder steden in welke dese loeden woenende syn in grote veelheit des ghetals welke ghemeenten syn mit hoire zware woekerije by nae wt zupen. En alle meest denck ic te segghen hoe groot die opwoekerijghe van een rijnische gulden bysonter va vranckfordsche munte die bouen alle andere muntten. Het seken is om dat dair veel luden te iairmerckē sē tomē die welke gulden in verleden tijden niet meer en dede dan .xxiii. wirpenninghen die nae desen landen gherekent waren op .xx. stuuer als die gheuen spraeke te wesen plach onder den toeplyde die ghemeenlick wt allen landen t hestranckford reysen om comenscap te doen. Als affulcke gulden muntten woeker dat op lopende .xx. iair lancl onbetact blyfft by den ioede. Want rekenende totter voirsyde hoostghebel die woeker des wercks als twe halter vranckfordsche munt ende dair na die woeker des woekers samen mit dat hoostghebel ende so voortgaende .xx. iair lancl. Ten laesten wert die somme alsoe groot als hier na bescreuen staet.

Ins	Enste	Jals	vj. s. v. halter
	Andere		een rijnische gulde. iij. s. vi. halter
	Derde		twe gulden. vj. halter
	Vierde		iiij. gulden. xij. s. vj. halter
	Vijfde		vj. gulden. iij. s. iij. halter
	Seeste		ix. gulden. viij. s. vj. halter
	Seuende		xiiij. gulden. xv. s. viij. halter
	Achte		xxij. gulden. iij. s. viij. halter
	Negende		xxxiii. gulden. iij. s. j. halter
	Tiende		xlx. gulden. xvij. s. iij. halter
	Elffde		lxvii. gulden. x. s. viij. halter

Ende .xx. gulden .xxvij. s. .vj. halter.
 C en .lviij. gulden .xxvij. s. .ij. halter
 CC .xliij. gulden .vij. s. .viij. halter
 CCC .xliij. gulden .v. s. .viij. halter
 v. hondert en xxxvij. gul .v. s. .vz. hal.
 vy. hondert .xxvj. gul .xxvj. s. .vij. halter
 vi. hondert .lxxvj. gul .xxvij. s. .iij. hal.
 xvij. hondert .xliij. gul .xxvij. s. .iij. hal.
 xxx hondert .xxij. gul .xxvij. s. .iij. halter

- Item een gulden in .xxij. jaer brengen woeker drie duzent .viii. hondert xli. gulden .viii. s. .iij. halter.
 - Item een gulden in .xxii. jaer brengt woeker .v. duzent .vi. hondert .xci. gulden .xvi. s. .ende .iij. halter.
 - Item .xx. gulden in .xx. jaer brengen woeker .li. m. vi. hondert .liii. gulden .viii. s. .en .vi. halter franckforde munt. Der wannen .viii. halter voor een wippening en .xxiiij. wippeninghen voor een gulden gherack worden so betoopt die selue summe .lviij. m. iij. hondert en .xxxvi. gulden .v. wippeninghen .iij. halter.
 - Item .xx. gulden in .xxii. jaeren brengen woeker hondert duzent en derstend duzent .viii. hondert en .xxxiiij. gulden .xx. s. .ende .vii. halter franckforde munt. Der by wippeninghe te rekenen als voirscreuen is hondert duzent .xxxviii. duzent .lxxxv. gulden .viii. wippeninghen end .vii. halter.
- Die ioeden woenende in die landen ouer dat meer ghebrucken die sprake van arabien tot andere menschen. Der onder hem seluen hebben sy die hebrensche sprake dair dat als habetum hier nae off bescreuen staet well correct.

Joah	Cheth	heth	Sym	Vau	hoo	Delo	hyma	Beth	Aleph
א	ב	ג	ד	ה	ו	ז	ח	ט	י
pe	qin	Samah	lun	Mem	Mem	Mem	amed	caff	caff
כ	ק	ל	מ	נ	ס	ע	פ	צ	ק
			tsif	Sahyn	kef	caff	zodide	zodide	ffe

¶ Hier na volghet geynt die figure en ghesant der grieken.

Van die grieken dair der oock veel off te iherusalen syn
 In desen tyden woene in die heilighe stad van iherusalen menschen van menigherhande nacen offte gheslachte die he selue be-
 liden kerste te wesen mitte monde mer mitte werke so versaken
 sijt als mit menigherhande ketterijen en dwalinghen becomert. Ende
 doe ick dair was als int iair ons heren. m. cccc. en. lxxvij. soe waren dair
 van desen menschen omtrent. m. manen en vrouwe wtghenomē die kins-
 deren ghebruke die sprake der sarracene onder welke sy gheneghet woe-
 nen. oock so volghē sy die zeden der sarracene in veel puntē behaue hoir
 gheloue en bisonder houdē sy hoir zede in daghelische verberinghe ende
 omgancē van buten dat gheen wonder is want als Seneca seyt so wer-
 den die zeden ghesticht wt omgancē en bijwesen. Dese voirghenoemde
 gheue den sarracene tribuyt wanderende na hoir selues wijse ende wet. ende
 ghelickervijs als scapē sonder herde so dwalen dese butē onderdanicheit en
 sonder ghehoirsamicheit der heiligher roomscher kerckē. Dese menschen
 syn well neghenrehande onderscheyden. want die sommighe syn grieken
 van welck der stont gheset selt werden. die andere werdē gheuoēt suriani
 die andere iacobite offte iacobini. die andere maronite. die andere nestoriani
 Die andere Armeni. Die andere Georgiani Die andere abbasim offte
 Indiani. **U**ten laesten syn dair
 oock somighe latijnste kerste mer zeer weynich. Die oock alleen wt alle

dese voirscreuen warachighe kerken syn hebbende een goede eerbaire cons
 uersacie ende verkeringhe onder den volck lichende int midel der qua
 der bozer menschen ghelickerwijs als die son ende maen in die werlt on
 derdanich wesende in allen puntē die heilighe roomsche kerck alst int eyn
 de openbair wesen sell. Mer die andere voirscreude naciē die houden elck
 hoir oude ghewoente ende wijsē stude sonder reghet buten onderdanicheit
 der heilighe kercken. Doe die stad van iherusalem ghewonnen wert
 vanden soloaen van egipten saladinus gheuoemt Int iair van graci
 en dusent hondert seuenendrachdach opten anderden dach in Octobri doe
 bleuen dese voirscreuen naciē in die stad onder tribuyt der sarracenen.
 Mer die patriarche van iherusalem Heraclius gheuoēt en alle die ghee
 stelicheyt en clercken en dat latynsche volck reysen van dair Want als
 dese saladinus comende tot iherusalem die stad aen die westijde belegghen
 hadde en ghestadelicken mit storminghe en aenlopen dach en nacht aen
 vocht den ghenen die belegghen waren ende hij die mueren off gheschoten
 hadde. so waren die kerken borgheer beducht ende sorgheide want sy van
 nyemant hulpe verwachtende waren op dat die vyanden die stad mit
 ghewelt niet inwinnen souden soe wouden sy die aenstaende last en peric
 kel ontgaen en hebbe hem selue op ghegheuen den Soldaen saladino
 op seker ouerdrachten als dat wanner sy hem seluen van hem vrij ghe
 cofft hadden om een summe van penninghen so soude hij vrij en veilich
 van dair lachen reysen den ghenen die wygen woude. En doe als voir
 seyt is bleuen dair dese naciē. Daarom heb ic voir my gheuomen een
 weynich meer te bescreuen van hoir kus en hoir dienst en wijsē dat zeer
 bequaē wesen sell voir onse verbroostinghe die mit aljuste dwalinghe
 niet becommert syn. En tot scande en scampre der houerdigher ende ver
 harder menschen die wy nochtans daarom niet te min well beclaghen
 moghen om hoir onghelouersaemheyt ende waengheloue ghelickerwijs
 wy ons mit ons selue vblide moghe om onse rechte gheloue en warach
 tige ghehoersaemheyt dat welcke god ons wilt gonne dat wijt inder
 waarheit ende mitten wercken bewyzen moghen gheheel ende altoes
 leuende in ons

En inden eersten so willen wij een luttel onderwijzen van die grieken
 Die grieken hebben int beggin der heilighe kercken zeer vernoēt
 en groot gheweest inden gheloue beittende veel heerliche steden
 ende edele kercken als bysonder Antiochien ende Alexandrinaz
 ende constantinopolim mit grote brede lantscapen dair grote lancheyt
 van tijden onder die onderdanicheit der heilighe kercken. Sij hebben
 oec hieruormals als alle menschen openbair is ghehad die heersca
 pie ouer all die werlt doe alexander magnus regneerde. Dair nae heb
 ben sy die keysertliche stoel inden oesten menich iair ghehad ende oec
 die weerdicheit des ouersten eertschen vaders des pacus doe die alte hej

lichste prince der apostelen sinte peter regiade .vij. late land In antio-
 chia Flochtans hebben sy atroes boosmoedighe en hartmechtighe mens-
 schen gheweest en tot opten dach van huten syn sy ongehoorsamich die
 heilighe roomsche kerck niet leuende na dat die ghenen heilighe kerck
 doir veelt heyligher vaderen consilien ghesloten ende gheschiedt heeft
 Want sy oeck onsen eertschen vader den paus en all onse latijnsche ker-
 sten inden ban houden waerom sy oeck niet en achten in enigerwijs den
 ban der latijnscher die teghens hoirduden ghesundigher wert offte gheco-
 digher is . Die gheestelijcheit der griecken als die priesters nemen niet
 alleen een wijff aijt hem betamelick waer mer sy trowen dicwil dat vier-
 te wijff Sij houden niet dat die ordon vā een subdiaken heyligh is noch
 sy achten die minste ordines volte niet Sij draghen langhen bairden en
 sy achten den ghenen die sonder bairt syn onwerdich te wesen tot die prie-
 sterliche staet Sij eeren den Sabbat dats den saterdach bynae na die
 manere vanden ioden nummermeer opten seluen vastende wtghenomē
 alleen den paeschavont . Mer sy eten alsoes anders opten sabbat vleysch
 en eten seer sekerlic Sij vormē hoir kinderē ter stont als sy ghedoope
 syn en dat doen sinpele priesteren teghen dat verbot der heilighe kerck
 Want sy gheue den seluen dat sacrament onder beyde ghedaentē als des
 broots ende des wijns en niet alleen den ghenen die tot hoir lairen gheco-
 men syn . Oeck mede consecreren sy in gheueysent broot teghen die verbie-
 dinghe der heilighe kercken ende teghen die insettinghe cristi Want ion-
 se heer seluen in dat laeste quontinē dats in die eerste dach doe die
 ioden onghueysent schoenē vor aten dat drie van die euangelisten wt-
 spreken wāter gheen groff gheueysent broot dff enighe andere grouies
 heyt in der ioden husen wesen moeste Als ghescreuen staet in dat boeke
 Exodi int .xij. ca. Dair om heeft cristus sonder twiuel dat sacrament
 sijnis lidenes gheconsecrert en ingheuet in onghueysent schoen broot
 Ioch sy en willen niet au merken offte verstaen dat nāe die leringhe
 des halighen apostels . Hoe selden wij als doe oude grouicheit en dat
 mere deysen des broosheits en quadeheits gheruynghe is wt ons mit
 wyllicheit wāen van dat onghueysent schoenē dor des reynicheits en
 warachicheits Sij en manghen oec gheen water mitē wijn inder mē-
 sen als openbalich die meyster vanden hoghen sinne scruct in dat .iiij.
 boeck In die .xj. distinctie offte onderscheit Want men sel water inden
 wijn doen om die insettinghe want oeck gheloeffmē bewijssel dat cri-
 stus onse heer dair water toe ghedaen heeft nae die manere des lants.
 want dair nummermeer puer wijn ghedroncken wert off sonder was-
 ter om hoir sterckheyt Ende hoewell in dat euangello gheen mencie offte
 wordē ghemaect werdē van dat water wantter die principale matricie
 niet en is in dat sacrament nochtrans behoert dat water tot desen sacrament
 om te beteynenē die passie cristi ende om die bedudinghe des gheschieden

Basiles cristi beteyket by dat water want die scriffuer seft veel water
 veel menschen wairom dat toedoen des waters totte wijn beteykent die
 vereninghe der leden totten hoefte om die versameninghe En beteykent
 die minne des hoifes dars cristi lidende voir die leden dars voir den mens
 chen dairom dat van dese twe versament een wert En beteyket die voirt
 ganck des verlossinghes van dat hooft totte leden wt die veraderinghe
 des waters in wijn Het is wair dat die grieken sekerlick consacrerem in
 ghedeysent broot en sonder water nochias zundighe sy zeer zwaertlicker
 niet houdende die ghewoente der heyligher kercken wt vsmadensse Was
 sy achten onse sacramet niet en doen he gheen eerweerdicheit En wairt
 saecke dat enich van onse latynsche priesterē na onser maniere misse dede
 op hoir altair ter stont wassche sy dat mit water als oft ozeyn ghewor
 den wair mit welke wercken sy opebaurlick bewisen dat sy niet en ghelou
 uen dat wy moghe sacere in onghedeysent broot hoe well dat sy dat
 niet en seggen Ten laeste so bliue sy ghestadlick en altoes in hoir dwa
 linghe als dat die heilighe gheest voirt gaet vade vader en niet van den
 soen. om welke dwalinghe off te doen vergadert syn gheweest in dat co
 nstano. ccc. en xvij. heilighe vaders en hebbe gheordineert dat sym
 bolum offte ouerdracht dat ghenomert wert Symbolū Anastasij ende
 hebben tot dat artikel al dus gheslore Die heilighe gheest is vande va
 der en vanden soen niet ghemaect noch ghescaepen noch geboren Heer
 voirtgaende Bannet nochias alle die vermeten in enigher manieren
 dair teghen te doen so wie dair wat meer toe offte offdoen woude. Der
 om hoir bouerdie so is verblindet dat verharde hart der grieken segghe
 de hem wis te wesen so syn dwaes gheworden ende zeer onghelouich.
 Dat te beslaghen is Die grieken woene te iherusalem in grote getall
 sy haren ons latynsche kercken zeer sy hebben in den tempel des heilighe
 grauffs dat meeste hoor tot hoire gheschuycken. en sy hebben die capell
 der heilighet enghelen buten bij den tempel In die diensten gods so ghe
 bruken sy allen hoir griegsche sprake wairom oec hoir teken offte weer
 tische liden allre maect verstaen dat hoir clercken singhe offte lesen. mer
 en andere dinghen als in comenscap offte andere ouerdrachten spreken sy
 arabijche offte sacracensche spracke mit andere liden.

Hier nae volghet dat griegsche alfabetum mit hoir eyghen
 letteren well correct

Alpha	Beta	gamma	delta	e	zeta	eta	theta	iota	capa	lambda	mi
α	β	γ	δ	ε	ζ	η	θ	ι	κ	λ	μ
ν	ξ	ομι ων	π	ρ	sigma	tau	υψι ου	φ	χ	ψ	omega
ν	ξ	ο	π	ρ	σ	τ	υ	φ	χ	ψ	ω

Wanden Surianen woenende iherusalen ende in die landen die segghen hem seluen kersten menschen te wesen.

Ick sijn noch te Iherusalen sommighe andere menschen ghesnoemt suriani van die stadt sur die hiervoormals een machrisghe stadt was als die sommighe segghen. Offte sij werden ghesnoemt Suriani van dat lantschap van Syrien van welken sij oec Syri ghenoemt werden. Dese woenē in den oosten onder verscheyden coninghen en vorsten offte princen sarracene ende barbaren onder welck sij van voortijts verdruet werden mit bedwanck des dienstes offte eyghenscups altoes staende onder tribut en eyghenscap. Het sijn gheen stredbare luden heel ombequaem ten oitloghe zeer beanght en veruort. sij ghebrucken gheen boghen offte enich schut als andere menschen. Mer sij sijn well ghestelt tot bouwerck en ander zware arbeyt. Sij sijn oec int meeste deelt onghelouighe kerchers bedrieghelic valsche ende loghenachtich. aenhanghende die auentuer en zeer bereit tot ghiffen en gauē te ontfanghen. Stelen en rouen houden sy als voir niet en voir gheensjunde. Sij openbaren die heymelicheiden der kersten verradelick totte onghelouighe heyden en den sarracene onder welck sy opghenoedt en ghemeghet hoire quade wercken mede gheleert hebben. Sij houden mit groter neersticheit hoir wijue besloten ghelijcken als die sarracene. en sy laten hoir wijuen offte hoir dochteren int openbaer niet wt gaen dan bedect mit linnelakenen en hoir aensichterē voortect mirzwart laken op dat sij van nyemāt ghesien selden werden. Sij beware so scherpelic hoir dochtere dat sij niet

ghesien moghen werden van hoire mannen als si die oeck ghetrouwt
 hebben dan na den eersten nachte als si maltander byslapen hebben. ghe
 rijckerwijs oeck dat selue die sarracene houden mit hoire dochteren nae
 volghende dat exempel des patriarches Jacob als si segghen die welck
 vermoet te slapen by rachelem des morghes vant hy liam. Dese suri
 ani houden die insettinghen wijzen en zeden der grieken en nauwighen
 den selue niet wtghenome. Oeck hebben si ghemeenlick een vanden hoere
 in den tempel des heylighen gruffs beslot. en si hebbe tot hoire behoeff
 en ghebruysnisse een kerck die ghetimmert is op die stede dair hieruor
 maect sunte ian euangelisten moeders huus ghestaen heeft. voir welcks
 doere sunte peter ghestaen heeft cloppende doe hy wtgheluyt was wt be
 rodes tarter. Als ghescreue staet inden boeke vanden wercken der aposto
 len Int. vii. ca. Die suriane ghebrucken in hoire weerdliche omganc en
 spersacie die Arabysche offte Sarracensche sprake. Mer in hoire gheeste
 licken dinghen offte in gods diensten ghebrucken si die grieyche sprake
 En die sommighe van hem weten en konnen die caldayche sprake ende
 ghebrucken die alst hem belieft. Welcks alphabetum ende letteren volco
 melick hier beneden nae bescreuen staen

kaeth	zay	woff	ke	dolath	gomal	Beth	aleph
Ⲁ	Ⲃ	Ⲅ	Ⲇ	Ⲉ	Ⲋ	Ⲍ	Ⲏ
kaee	zenice	Nun	Mym	lamech	kapla	Joch	choeth
Ⲑ	Ⲓ	Ⲕ	Ⲗ	Ⲙ	Ⲛ	Ⲝ	Ⲟ
Ⲡ	Ⲣ	Ⲥ	ⲧ	ⲩ	ⲫ	ⲭ	ⲯ
ⲡ	ⲣ	ⲥ	Ⲧ	Ⲩ	Ⲭ	Ⲯ	Ⲱ
Ⲣ	Ⲥ	Ⲧ	ⲧ	Ⲩ	ⲩ	ⲫ	Ⲭ
ⲭ	Ⲯ	ⲯ	Ⲱ	ⲱ	Ⲳ	ⲳ	Ⲵ

Vanden Jacobiten ende hoire dwalinghen
 In iherusalez en in die landen woenen sommighe andere menschen
 die in veelt punten onderscheyden sijn vanden grieken en vanden
 latijnschen en sijn gheuoemt iacobite offte iacobini van hoiren
 Meyster Jacob die voormaect eens patriarches van alexandrien disci
 pell was. en dese mensche sijn van hem verleydt en mit veel dwalinghen
 becommet. Dese iacobite worden ouer veelt iaren verleden te ban ghe
 daen van dyoscorus die hieruoermaect die patriarch was van Costant

tinopolim ende worden offgbesneden van die ghemenscap der heyligker
 kercken van griecke welck op die tijt noch ghecouich was en onderdanich
 den Roomschen heyligkercke Dese bewone dat meeste deel des lants
 caps van Asia Die sommighe wonen ghemenghet onder den sarracene
 En sommighe ander bewone andere landen op he selue verscheyden wote
 gheselschape der onghelouigker mensche Als inde lande Arabia ghesaemt
 gheleghe ande lande van egipten En in een groot deel van ethiopia.
 En si besitte alle die landen tot oueryndien toe als si segghe meer dan
 xl. lantscapen offte conincrijcken Alle dese segghe hem selue kersten mens
 chen te wesen mitten eersten bekeer totte kerste gheloue vande heilighe
 Apostell sunte matheus Mer dair nae als die boze viant syn oncruyt
 gheseyet heeft in dat middel des weyts so sijn si inmenigherhande dwa
 linghen en ketterien gheuallen Want mitte eersten so besnyden si hoir
 kinderen ghelickerwijs als die sarracene En veel van hem barné hoir
 kinderen mit een heet yser eer si besneden werde teykenende voir hoir voer
 souft mit een teyken des crucis sommighe andere in beyde wanghe. Die
 andere in die slaep vant hooft. menende dat si doir afsulcke barninghe
 ghereynighet werden van die erf sunde doir een oirsake ghemomen wt
 dat woirt dat sunte ian baptist seide van cristo. Si seft v dopen inden
 heylighen gheest en inden vuer als die euangelist sunte matheus beschrieffe
 int. iij. ca. Welcke woirt si alleen verstaen ende houden na die letter dat
 nochtans inder waireyter anders te verstaen is Als openbair is in die po
 stillen en andere glosen der heyligker doctoren Deel draghe dese iacobus
 ghemeenlick crucen ghebruyt in hoir armen mit een gloeyende yser om
 eerweerdicheit als si segghe dat des heylighen crucis welck si in groter eere
 houden En oeck mede onreinen onderscheyt te hebben tusschen hem en den
 heydenen bisonder in die landen dair si mit den heydenen ghemeen wone
 de sijn. Item sijn biecken nūmetmeer hoir sunden enighe mensche.
 mer alken god int heymelick mit aldusdanighen maniere en wijze. wā
 si wepen wyeroock int vuer by hem en bidde en sy meene dat hoir sons
 den mitten roock opgaen voir god en dair vergheuen werde Deel gheld
 uen si en houdē dat alleen een nature in cristo gheweest is ghelickerwijs
 als een persoē hoer well dat nochtans dese dwalinghe int concilio van
 calcedonien verdoemt is gheweest en alle die ghene die dese dwalinghe
 nauolghen sijn ghebonden mit den ewighen bant des bans Dese dwa
 linghe is alre eerst gheuonden van Eutices die hieruoirmaels een abt
 van constantinopolim was een die alte quaeste ketter die oeck mede ghe
 leert heeft alleen een wercke in cristo als sijn godlycke wercke ghelicker
 wijs als een nature. dat openbaerlick valsche en loeghen is wt dat woirt
 dat die heylighe euangeliste sunte Marcus beschrieffe int. viij. ca. dat wā
 ner onse heer ihesus hem ontbermt heeft ouer den schair die hem drie da
 ghen nagheloughet was ende heeft ghespijst van. vij. broden en van een

Iuyt uyt
 ghetrickt
 kuyt
 Der Jacobus
 Religieus

weynich cleyne visschen vierduysent menschen. Waerom dat beda seyt in die selue omelle Wy en soude dat niet bekennen te wesen een begheerte en medelidsamicheyt des menschelicken crancheyts dat god hem ontfermt ouer den schair der mensche op dat sy van gheue hongher offte vanden arbeyt des langhen wegbes gheen ghebreck lieden souden. Mer dat hi vierduysent menschen ghespist en versadet heeft van vij. broden ende tuerdelf. visschen is een werck der godliker crachte ghelickerwijs als men in veel andere plaetsen der heyligher scrifturen openbaertlic bekennē mach. Deck houden die sommighe vanden iacobiten niet min dwalende dat in cristo is een natuer te samen ghemaect van twee naturen welke dwalings ghe oec hiervoormachs verbannet en verdoemt is in die heylighe concilien. Die meyster vanden hoghe sinnen int derde boeck. en andere doctoren dair op scriuende straffen en verwinnen dese dwalinghe zeer merckelic. Mer op dat ick mijn beggin veruolghē so laet ick dit den doctoren. Deck so teykenen dese iacobiten hem seluen alleen mit een vingher in een maniere van een cruus dat sy dairom doen als die grieken en surianē segghen want sy alleen een natuer in cristo bekiden te wesen. Deck so gheuen sy hoir ionghe kintēren dat heylighe sacrament onder die ghedaente des broots en des wīns als sy noch hoir moeders borsten suken dair sy den grieken en den surianē ghelijc in sijn. Gij ghebruycken menigherā de sprake na wt wissinghe der verscheiden landen dair sy wonēde sijn. noch rans hebben sy een eyghen sprake welckes volcomen letteren hier na gheleyent staen.

Alpha	beta	gamma	delta	e	zeta	eta	theta	iota	kappa	lambda	mu	
Α	Β	Γ	Δ	Ε	Ζ	Η	Θ	Ι	Κ	Λ	Μ	
Nyn	axi	off	by	ku	Syna	thaf	he	ffy	chy	abfi	o	shy
SV	Σ	Ο	Π	Ρ	Γ	Τ	Υ	Φ	Χ	Ψ	Ω	Υ
vey	hach	hor	gens	Syna	dy							
ϑ	β	γ	δ	ε	ζ	η						

Wanden Nestorianen ende van hoire dwalinghen
 In die heylighe Stadt iherusalem woenen sommighe anders menschen gheuoemt Nestoriani also gheuoemt van eenen zeer quaden ketter Nestorius gheheten die doit sijn vermaledide levinghen een groot deel des lants in de ooste verleydt en bedrogghen heeft. niet bysonder den gheue die woenē inden landen van perside op hē seluen.

in een grote meniche segghende hem seluen kersten menschen tse wesen. En all ist well dat dese Nestoriani den bosen ydeln wet machomeni niet ontfanghē ia sijn vzejen den wetl. lochmans dwalen sijn iāmetlick bedroggē van den kertherē. Want dese vourscyde soen der verdoemenuffel Nestorius hieruoirmaets biscop van Constantinopolim en alle die Nestoriani sijn nauolghers en ghelouē niet dat die gloriose maghet maria gheweest is die moeder gods dat inden griecschē is te segghen theotococon. Mer sijn segghen dat maria gheweest is die moeder cristi na der mēschelicheit dat inden griecschē is te segghē pōthococon. dats die moeder cristi. Want sijn oec segghen te wesen die godlike persoē een ander in cristo en die menschelike persoē een ander. onderscheydende oec twee personen na die twee natuerē in cristo wairom sijn oec segghē niet een cristus te wesen wt die godheit en menscheit. mer verscheiden een ander die soen gods en een ander des mēschen soen. Dese versmadelike kertherie is verwesen ende verdoemt int concilio van Ephesi in welcke warē driehondert heilighe vaderen. en alle die dese kertherie nauolghen. worden tse ban ghedaen. Oec so sacerrē dese Nestoriani in ghedeyscmt broot gheueten die griecken. en gheue den ionghen en den ouden dat heilighe sacrament onder beyde ghe daente des broots en des wijns en houden veelt meer andere aenwijse en dwalinghen die die heylighe roomsche kerck xxtarij sijn vā welcken elck bisonder te segghē alle langhe wesen soude. In ghebrucken in hoire dienstē gods en in den scrifften Caldaische sprake en lettere. mer te iherusalem en int heilighe lant ghebrucken sijn die sarraceensche sprake. Ende in andere delen des werlts spreken sijn die sprake des lants dair sijn in wonacht sijn.

Vanden Armenen ende van hoire dwalinghen

Armeni sijn menschen die woenē inden landen van Armenia bij Antiochien op hem seluē tusschen die landen der kersten en der sarracane. Dese hebben sommighe gewoentē en sonderlinghe wijzen die zeer vā ons onderscheyden sijn. Want sijn hebben een eyggen ouerste den welcken sijn Catholicon noemen. desen sijn sy onderdanich mit groter eerwerdicheit en sijn bereyt tot syne gheboden vanden meeste totte minsten ghelickerwijs off bij die andrē paeus waire. Tusschen hem liden en tusschē den griecken sijn onversoenlike wūdritchicheit en grote sceelinghe diemē niet te vreden stellen mach in eniggherhande maniere also dat sijn altoes mit maltander liuen vā hoire insettinghē en wijzen en vā hoire dienstē. Dese Armeni en houdē gheen hoochtijt noch sijn en vieren niet in die tijt der tijtliker gheborten ons heren ihesu cristi. Dat meer is sijn vastē in die daghē des gheboirts ons heren. Mer optē dertien dach offte optē dach des opbaringhes des heren so viere sijn die hoochtijt vā dat doopsel xpi te samē mit die hoochtijt des opbaringhes in welck als sijn segghē sijn viere die hoochtijt sunre gheesteliker gheborten. Mer sijn

dwalen. want onse heer ihesus in hem seluen gheestelick niet weder ghe-
boren was. hij en heeft sekerlick niet behoift want hij gheen sonde ghe-
daen hadde noch ontfanghe is gheweest in sunde. noch enich bedroch ghe-
vonden gheweest is in sinen mont. mer hij heeft op dien dach den waterē
ghegheue crachte des wederghewoirtinghes gheestelick in welcke wij ghe-
reynighet soude werden doir dat doopsel ic. En dese armenē houden den
vaste van .xl. daghen in die tijt als wij vaste mit soe grote neersticheyt
dat sy niet alleen hem seluen onthoude van vleysche cacse eyeren en van
melck. mer sy en eten oec gheen vissche noch sy ghebruke gheen olie in
hoir spijzen. sy drincken gheen wijn. mer sy eten vruchten ende ander fact
als erweten bonen ⁊ cetera so menichwerff alst hem belieft. en op dat sy
hoire veruolghers dats den griecten en den surianē so veel te openbair
licker oracū en teghe wesen moghen so eten sy op sommighe sekere vri-
daghen vleys. Hoir preesters en doen oec gheen water inden wijn als
sy missen doen ghelickerwijs als die griecten oec. in welck sy grotelickē
dwalen. want alst oec voir gheset is so selmen dat water miten wijn
menghe op datter volck dat berekent wert bij dat water berekent mach
werden mit xpo en mit syn duerbare bloot onses verlossinghes vereni-
gher te wesen. Want ist saec dat yemat alleen wijn offert so beghint dat
bloot cristi niet mit ons te wesen. En ist dattet water alleen is so beghint
dat volck te wesen sonder xpo. noch dese voirseide verenighe en wert dair
niet berekent. Dairom en set in die kerck des heren niet alleen water of
te alleen wijn gheoffert werden want wy lesen dat in die passie alle beide
wt die ghebenedide yde ons heren ihesu cristi gheuldoyet heeft. Dese ar-
meni syn zeer ghelick mit ons inden dienste der missen wt ghenomē dat
voirseit is sy hebben ketken en patenen ghelicken die onse syn. en als sy
ghesocract hebben so hessen sij die hostie op in die pateen dair tige soe
hessen sy die ketel op als wij. Dese armeni all ist well datsij hieruor
macks onsen eerschen vader den paus ende die heylighe roomsche kerck
ghehoirsamicheyt ghedaen hebben. doe hoiren coninc sijn teen verfocht
en ontfinc vanden roomschen keyser heynrico en vaden Wertschebiscop
van Wens in dientijden sijn conincliche croon ontfanghen heeft van
welcke hij ghesalluet wert nochtas en woude sy hoir oude zede en ghewoe-
ten niet veranderen wairom ghelickerwijs als hoir ghehoirsamicheyt
toe onvolcomē was also is die selue nu heet vergaen. Ten laetste so woe-
nen dese armeni een groot deel te iherusalem hebbende ghemeenlick dair
een biscop die welcke als hoir ghewoente is twe locke hairs heeft op sijn
hoofft naderhanghende biden slaep van sijn hoofft op sijn schouderē en de-
se selue biscop en alle die gheestelicheit draghe grote ronde cruynē. anders
en laren sij hoir hair noch hoir bairt in gheenrewijs scheeren. Onder alle
andere naeie en gheslachte so hebbe hem die preesterē der armenē betame-
liker en bequammer in hoire zeden en omgancē. gaende in snode slechte de

deren deudet en ynnich in hoire ghebden en dienste bewijfende der latijnscher sacramenten eerweerdicheit en ynnicheit. Dese armeni hebben tot hoire ghebruycken een heerlycke kerck van sunte Jacob die mynre ghesticht op die stede dair hij van herodes onthoift wert En sy hebbe oeck sunte saluatoirs kerck dair in die tijt der passien Cayphas huns ghesaet heeft in welcke xpus sijn aensicht verdeckt was. bespoghen en vanden ioden gheslaghen is gheweest in sijn heylighe hals ende in sijn ghebenedide aensicht dair hij oeck versaect wert van sunte peter. en mit veel meer andere smadicheyden en verwoytinghen en spyticheyden gbelastert wert In dese selue kerck is die grote steen die gbeleyt was an die doer des heylighe graffs ons heren die vanden enghell weder off gbeleyt wert die op desen steen openbaert heeft sittende Dair wert oeck ghetoeent die stede dair die haen staende ghecreyct heeft na dat sunte peter onser god versaect hadde Alle die weerliche luden vanden armenesijn gheschoren op hoir hoiffden na die maniere van een cruus en dat doen sy dair om alsme seyt Want als int iair ons heren. vij. hondert en. xliij. dat volck van tyren bewoonten en oirloghen hadden teghen den lande van Armenia. en dair en bouz waren sy befaet zeer zwaerlic mit een grote pestilencie. en wt raet en inghucen van sommighe kerste menschen so hebben sy hoir hoiffden laten scheren in een maniere van een cruus En als sy segghe so worden sy terstont van god vertroost en verlost. wair om sy dese maniere van scheren houden tot een ewighe ghehoechnisse Dese armeni hebbe oeck een eyghe spracke en letteren welcke spracke en lettere die weerliche luden ghebruycken in hoir ghemeen spracke. en oeck die gheesteliche luden inden dienste gods.

Wanden georgianen en van hoire zeden en ghewoenten

Iden oesten woent noch een ander volck veer vaden landen van belofften verscheyden welcks heerscapie wistreckt totten berghe caspios ghenoeint. Dit is een stridbaer volck zeer strenghe ten oirloghe. sterck en machtsch ende oueruldedich mit ontallighe manichte ende veelheyt van stridbaere luden. sy sijn zeer ontsien vanden sarracenz persen meden en van assyrien by welcke sy woenachtich sijn En hoe wel dit volck om en rom ghelegghen en bestoten is mitten onghelouighen. nochtas werden sy van allen ghevreest en ontsien en niet lichtelic vanden andere ghequelt offte ghescadighet. Dese mensche werden ghenoeint georgiani vande heilighe ridder sunte iorjs offte georgio. den welken sy in hoire striden teghen den heydenen houdē voir een sonderlinghe voirstaeter en patroon. en sy eeren en vieren hem mit groter eerweerdicheyt als een banierdraghet Van desen luden woene dair veel te iherusalem besitende menigher hāde heilighe steden. en bysonder den berch van caluarian en dat gat dair dat cruus in ghesaen heeft doe xpus dair an sijn gheest

op ghegheuen heeft sinen banckijche vader, bij welke stede hebben sy een
 altair en dair hebbe sy ghemeenlick om vandē hoere in beslotē om te bes
 ware. Sy hebbe oect tot hoire ghebruycke die kercke der heilighe. r enghe
 len dair hieruormacks Anas des biscops huus gbestac heeft in welck
 huus cristus eerst gheleydt wert vāden berch van oliuetē en wert dair vā
 den selue biscop anas ghevraghet van syne leringhe en vā syne discipus
 len en als hy hem antwoitde gaff, so wert hy onwerdelick gheslaghe vā
 den dienre. Dese georgiani nauolyghe in alle pūten die wijzen en dwalin
 ghe der griecke in die sacramēten en in andere dinghe, wairom sy sonder
 twiueff off ghesnede sijn en onghelouersamich den roomsche kercke gheslic
 ken als die griecke. Hoir dreckē hebbe ronde cruynē en die weertlike lude
 hebbe vierate cruynē. Also dicuol als sy te iherusalen comē om die he
 lighe stede te versoecte so gaen sy sonder tribuyt en mit opgherechte ban
 niere inder stadt. Wāt die sarracene en derue dese georgiane gbern vdrzet
 offte moeynisse doen in enigher wijs, so gheende dat wāneer sy weder tot
 hoire eyghe landē gbecomē warē dat sut als dan dē sarracene hoir mede
 broeders verghele en dier ghelicke weder doen soude offte dat sy hē meer
 quaers en laste aendoen soude. Hoir edele vrouwe reysen mede te striden
 in wapenē ghelicke die amazones dat syn vrouwe also gheneemt die sel
 uen een eyghe lant besitten en regieren. Dese georgiaensche mannen
 hebben en houden langhe baerde en hair, en hebben hoeden op hoir hoess
 den vā menigherhade verwen. In den diensten gods ghebruycken sy die
 griecschē letterē en sprake. Der aders ghebruycken sy die sarracensche
 offte caldaische sprake, welke all hier voir bescreue en gheteylent staen.
 Hier na staet ghefigureert die ghedaente der Indianen.

**Vanden Ambassaten offte Indianen
ende van hoiren dienste gods**

Uberusalem woenen in desen tijden veel menschen die abbas-
ni offte anders indiani gheuoemt werden van dat lantschap van
india van die heerscapie ende onderdanicheyt des zeer moghen
den coninc den welcken sij preester ian offte paep ian noemen welke zeer
grote ende alte doirlichichste coninc hem seluen mit al sijn volck bes-
lijet kersten te wesen. Dese keestmen vants begijnself doir den heylighen
Apostell sunte Thomas rotten kersten ghetone bekert. Ende desen ten
ghenwoirdighen coninc Jnden iair ons heren dusent vier hondert twee
enderachtich heeft onsen eertschen vader den paeus van Romen paeus
Sixtus den vierden onderdanicheyt ghedaen doir sijne ambassade. ende
heeft oetmoedelic begheert onderwesen te werden in onse zeden en inset-
tinghen. Dese ambassini offte indiani sijn alle gader zwart ghelicke mo-
rianen. ende sijn zeer begheerend en vuerich om die heylige steden te ver-
soecken. En bidden zeer ynnichlike ende lanck. In doen den dienst gods
na hoire maniere zeer eerweerdlic. En minen armoede. leydende hoir le-
ue in grote armoede en ghebreck. al sijn sijn oeck zeer rijk en oueruldedich
sij ghebruke linnē gheverweerde. bindende om hoir hoefde so wel die
manen als die vrouwe slawe linnē doeckē. en sijn gaen mit blote voeten
sonder schoen en. En all ist wel dat sijn dese voirscreue pūten doen en hoir
den. noch rās dat beclaghelic is so houdē sijn sommighe quade dwalinghe
want sijn houdē die vleyschelicke besnijdinghe ghelicke die sarracene ende
die iacobite. besnydende hoir ionghe kynderē. niet aenmerkende dat die he-
lighe apostell sunte pauwels dreyghet segghende. Ist saeck dat ghen besne-
den wert so sell xpus v niet bātē. En sijn barnē hoir kynderē mit een ghe-
ende yser in hoir voirhoefft mit een teyken des cruces. Die ādere in hoire
wanghe. die ādere op hoir noese. en veel vā hem tot alle dese stede. ghelo-
uende den ionghe kynderē doir alsulcke barninghe gheringhet te werde
van die eerffunde. En als ick medelide hadde mitte armē ogheualighe
mēschē die āders goet ghenoch schone te wesen so vrage ic hē doir mi-
ne radman wair om dat sijn dese dinghen deden die heest reghes die room-
sche kerck warē. dat sy hem selue voirtuys onder ghegheuen hadden mīa
ghehoirsamicheit. En hebbe gheantwoirt op dat ic die wairheit segghē
dat sijn die besnijdinghe niet ontfanghe als een sacramēt dat vā node is
te hebbe mer om die eerweerdicheit xpi die oeck selue besneide is gheweest.
En sijn seyden dat sijn die barninghe daerom hielden wāt ghescreuen staen
dat sijn ian baptist seide vā xpo. En sell v doptē in dē heylighe gheest en
in dē vuer mer doe sijn vā ons onderwese warē seyden sijn dat sijn voirtuys
dese dwalinghe affter late en ontfaghen dat doopsell in den water na die
maniere der roomseker kerckē. mer sijn dwaalen niet alleen in dit pūte mer
in veel andere dinghen want sijn sacceren in ghesant broot ghelike

die grieken. en gheuz den ionghen kinderen en den ouden luden dat sacra-
ment onder beyde ghedaent des broots en des wijns. en late hoir ionghe
kinderen vormen van simpel preefteren. Inden dienste der missen hebbe
sij sommighe sonderlinghe wijzen en manieren. Hoir lecken offte hoir
weertijcke lude. comē zeer neerstelick ter missen blysonder in die hoochtyde
en dan begynnē sijn all mannen en vrouwe mit luder stemen singhende
hem te verbliden en te springhen en die hande te samen te slaen van blij-
scapen. vergaderende mit een rontomme aen een circkel dair. vi. offte. vii.
dair. ix. off. x. en sommighe wilten singhen sijn also doir die ganse nacht
en alte meest in die nachte des verrisenisse onsheren in welke sijn niet off
laten rotten dach toe. En die sommighe doet dit also vuerchlick en deuo-
telijck dat sijn dair off cranck werden. Dese abbasini offte indiani all ist
well dat sijn die sarraceensche spraeke konnen en die selue ghebruycke alst
hem ghenoegher. nochtrans hebben sijn niet te min een eyggen spraeke ende
alphabetum dat. xvij. letteren heeft die hier benepen in hoire figueren
ghemaect sijn.

α	Le	pha	Beth	theth	Ca	me	Le	zah	Le	zhu	lze	vun
h	Δ	γ	Ω	†	?	Ϟ	Δ	⊗	Λ	⊕	⊚	⊙
rouf	za	ju	he	th	the	th	jo	du	ea	phu	la	me
⊙	h	⊕	sh	†	⊗	†	⊗	⊕	h	γ	Δ	⊙
du	do	nun	Sach	Mun	tho	th	me	Mun	e	ffe	zah	de
⊕	⊕	z	h	⊕	†	⊙	⊙	⊗	Δ	h	⊙	
co	ffu	ke	Su	Sah	Mun	th	vwo					
⊕	⊕	⊙	h	h	h	†	⊙					

Wanden maroniten en van hoir beferinghe van
pouitjs tot die roomsekercke.

Noec woent noch een ander volck der syren onder den berch van
alvano int lantschap phenicia ghenoeemt. niet veer va die Stadt
biblum. in een groot gheraff en veelheit. Dese luden sijn weelt
ghelert en bequaem ten oirtoghe ghebruyckende boghen en schut zeer veer
dich. Dese werdz ghenoeemt maronite van hoire Meyster een letter die
Maron ghenoeemt was die alleen een wille in cristo seyde the wesen
wairom hij een werck in ypristo settede the wesen. in welke dwalinghe
hij nauoeghet een biscop van Antiochia (Dacharius ghenoeemt die dese

kerkerie eerst gheuonden ende ingheset heeft die welke int sefte concilio
te constantinopoli verdoemt en verbanet wert mit alle sijn nauolghers
Dese maronite nauolghende dese kerkerie omtrēt bij. v. hondert iar sijn
off ghesneden gbeweest en buten ghesloten van die ghemenscap der ker-
sten ghelouigher menschen ghelicken kerkerie. mer ten laetsten doir die
godlike verwekinghe offte inghevinghe waerkerende tot hoir seluē en
belijende hem seluen ghedwaelt te hebben. so hebben sy dese kerkerie ver-
smaect en als sy die roomsche kerck ghehoirsamicheyt ghedaen hadden
so sijn sy mede togsetelt onder die macht des patriarchs van Antiochia
die Emericus gheuoemt was en sy sijn bekeert tot die enicheit des kerste
gheloues. Wairom als van alle andere biscopen inden oosten en die ouer-
ste prelaten van andere gheslachten gheen ringhen offte biscops miteren
en hebben noch biscops stauen ghebruken noch gheen clocken hebben. soe
hebbe die maronite alle dese voirsyde dinghen ghelicken wy en sijn ons
ghelickt inden diensten gods en die sacramente te gheuen. Wairom oec
hoir patriarch mede was int generael concilio te Rome onder den paus
Innocencius die derde. Dese maronite en woenen niet ghestadelic te ihe-
rusalem. mer sy comē dair dicwilt beuerde wt deuocie tot somighe heoch-
tiden. En hebben gheen eyghen spraecte mer sy ghebruycken caldaische
offte sarracensche spraecte.

¶ Hier nauolghet een disputacie die van node is tot
dicvoirsyde dinghen.

U Dertaen op dat niemāt wt enighe oirsake deser secten offte wets-
ten off wt enighe andere beweghinghe in alsulcke dwalinghe
valler. als dat hy ghelouet een yghelic behouden the moghen
worden in sijn gheloue. secte offte wet. als hy die ghelouet goet the wesen
en god te behaggen dat hy doet. ende als hy om gods will doet wat hy
doet. so heb ick van node en om nutticheit voir my ghenomē teghen dese
scadelicke dwalinghe somighe leringhe hier by te scriuē welke leringhe
die doctores voironsertijt ghescreuē hebbe. en op dat niemāt onuersien-
ticken offte dwaeslick dat dootlike venijnt off vergiffnisse in nemet so
willen wy mit voirsichticheit na onse vmoeghe een salich onderwijs dair
off gheue. Het is opēbair en seker voir alle kerste mēsche dat als die heylighe
apostel gheticht gheuet een gheloue een heer en een doopselt is. dat
warachtich heilighe gheloue wert dairom alleen gheseyt een the wesen.
want die gheen dair dat gheloue principalyke off is. een god is. by welke
gheen vruandelinghe is noch gheen verduysternisse des veranderinghes.
En die eerste enighe woirheyt is een oirsake van all datmē ghelouē selt
op welck waarheit dat gheloue sonderlinch op staet. en dat gheloue is een
licht inghestort vā hier bone en niet ghenomē wt onderwys offte bewijs
der dinghe diemē ghelouē wairom het niet vā node is dat geloue te ver-
anderē na die vanderighe der dinghe die ghelouē werten. En dat kerste

gheloue is sekerlicke alleen warachtich. dat men in menigkerley maniere
bewijsen mach Als mit vasticheit van veele miraculen. oock mit grote
veelheyt der heiligher tughen. oock want dat kersten gheloue heest die se
kerste openbaringhen ende prophecien. oock mede wantter niet anders en
voelt van god dan dat alte weerdichste is. oock want dit ghelouft en
houdt vanden mensche dat alte bewyselichste is en dat een redelick crea-
tuur betaemt. oock voirsjoet die dit volck ghehad heeft die dit gheloue
ontfanghen hebben als sy dair na leuden. en by die verwerpinghe ende
verdriet des seluen volcks als sy dit gheloue affterlieten en na dit gheloue
niet en leuden. Mer alle dese enichheyt en wairheyt onses kerste gheloues
voirgheset voir een onbedrieghelick fundamēt en dairom nu affterghe-
laten so wair noch lichtelick te wederstaen dese zeer quade dwalinghe. wāt
voir gheen gheloue ghelouftmē god behalue dit. en gheen ander is weer-
dich die naem des gheloufts behaluen dit. ende mit gheen andere gheloue
wert god gheert dan mit dit. Noch gheen ander gheloue is doechte behal-
uen dit. Want oock dit gheloue alleen een fundament is en een hoest vā
alle gheestelicheit in desen leuen. ghelicken oock dat werke deses gheloufts
Dat eerste is in die werken gods en die dienst van desen gheloue is die
eerste dienst in die eerweerdicheyts gods ghelickerwijs als dat verstant
die eerste is onder den alhten crachte der zielen welckes volmaechtheit dat
warachtighe gheloue is. wt welcke van node volghen moet datmen mit
alle andere gheloue god niet en dient. ia sy sū hem meer tot beschemping-
ghe en oneere. Wairom oock openbar is gheen andere ghelouicheit weer-
dich the wesen die naem des gheloufts. Mer laet ons onersien van waen
alre meest en wt wat fundament dese voirsyde dwalinghe ghecomen is.
op dat als dat fundamēt ghebrock en omgheworpē is alle die tynneren
ghe omvaller die dair op gherimert was. Dairom deser voirsyde dwa-
linghe een bysonder oirsaecke schijnt dese te wesen welcke saecke veel mens-
chen verwinnet en verduystert als die grote meniche offte veelheyt der
menschen die verdoemt sellen wesen en die cleynheit offte weynicheit der
menschen die behoude sellen wesen. wairom oock veel mēschen ondertra-
ghen wairom die barmherticheit gods so weynich offte luttel mēschen
beoren heeft tot salicheit en so veel mēsche affterghelate heeft tot die v-
doemenisse. en alte meest wāt hy bereider is als mē ghelouft tot barmher-
ticheit om die mēsche te behoude dan te vdoemē. offte die barmherticheit
gods en is vminer niet myre om te ontsarmē en te vergheuen dan sijn
rechtuerdicheit om te waecten en te pinghē. wt welcke sū segghe willen
datter te ghelouen is om die onmerelicheit en oneyndelicheit des barm-
herticheyts en goetheyts gods dat een yghelick in sijn gheloue. wet. offte
secte behouden mach werden. wanneer hū ghelouft sijn wet goet the we-
sen ende god the behaghen dat hy doet et cetera Als voirsyde is.
Oock mede argueren sū dattet zeer vermereliche schijnt dat weynich.

Ersten menschen souden vermoeden hem seluen alleen behouden te sellen wesen ende alle die andere veelheyt der menschen als der quader leysten menschen die veel meer sijn dan die goede ende der ioeden der sarracenen en der heydenen affter ghesate te wesen tot die verdoemnisse. En segghen hoe soude dan dat hemelste huus gods vernult werde mit afsulcke lustelheyt der wuercoran menschen want die hell die veel minre is .groot ghenoch is te ontfanghen al so groten veelheyt der verdoender mensche wt alle andere menschen. Offre schijnter oock betamelick te wesen den .co. koninc der coninghe en den heer der ganser werlt .dat hy meer ghebonden gheuidghen en an die gatghe ghehanghe heeft en in grote rouwen ende pijn wese daer dat hy heeft die he diene en onderdanich sijn. Off mach die barmherticheit gods welker gheen gherall offre maet is verdraghe al so groten vleyschinghe der pijn. Offre hy segghen waerom heeft god al so grote veelheyt der menschen gheschapē die verdoemt sellen werden. En ist saecke dat hy die gheschapē heeft tot die verdoemnisse ende die ewighe doot off dat oock betaemt die rindome sijne goetheyt en die onghenueghenheit sijne barmherticheit den ghenē gheschapē te hebbe den welken hy sekerlick well behouden mochte hebbe en late den selue te verbarman in die helste vlamme. Mer wat sell den ghenē wesen die om gods will doen all dat sy doen ghebedende dat sy god een grote dienste doen in desen .all ist well datter quate is .nochtans doen sijn onwetende. En hy sonder vanden ghenen die om god off voor god alle maniere van pinen niet alleen verdraglick sijn mer oock blidelick. ghelicken wy die will ghehoort hebben van veel ketenen en als wy ock selue sien moghe want sy willich sijn en blidelick gaen in een vuer en tot andere pijn segghende sekerlycke hem selue alle dese pinne te sijn om god en hebbe also in hoir harte als wy gheleuen. Daarom laet ons beghinnen te antwoorden op alle dese voirsede punten en segghen dat dese dwalinghe veel menschen verdoemt sijn is en een saecke der verdoemnisse. want waer saecke dat yemāt woude wandere lichaemlick en en woude niet voirsien die onbequaemheit des wegges offte enich weterstoet daer hy hem an quetzen mochte offte daer hy van boue neder vallen mochte die welke mitten ogben des lichaems ghesien en oock niet ghesien mochte werde. mer woude hy liever mit besloten oghe voirtgaen offte sijn ogben off kerē vandē wech wat quaets offte sijn ders offte auentuers dat hem daer off quame dat mochtme hem wel mit recht toescrue. want hy mochte by he selue afsulcke pericul outgā offte scharwen. Daarom in die ghene die hy hem seluen mochte bekennen en schuwē alle dese quade dinghe die he inden wech aenstaende ware offte somē mochte so machme mit recht wel segghen dat hy he selue beschuldighen waer saecke dat hy in al dusdanighe last offte verdriet des wegges viel en dit is een gheneen begrip van allen menschen want een yghelick sijn datter also is. Ende die ghelicken waer saecke dat yemāt woude

gaen tot en ghebruyde stede offte plaats niet kennende den wech die hem toe
die stede leydet. mer hy vint daer een leydsman bereyt die hem den wech
wech wisten soude. en nochtan en soeket hy niet den leydsman des wechs
nocht hy en begheert nyem at die hem den wech wijset. ist sake dat hy dan
dwallet. so ist vimmer syns selfs schulde en die dwalinghe comet op hem
seluen. Dese nye raene offte gbelichnissen seyt een yghelick also warach
nich te wesen mitte eersten als hy die hoirt in gbelicherwijs ia veel meer
ist van noie een mensche he schuen also te hebbe in die wech der zeden offte
der doechden dan inden wech des lichaems. hoe veel the meer sel dan een
mensche voirhoeden en wacht mit syn eyghen gheestelike ghesicht ofte
mitreus anders ghesicht die gheestelike perijckelen en lasten dan die tijt
like lichaemlike lasten. Daerom also myn syns selfs verstant niet ghe
sullen will daer hem dient. noch van nyemat anders raet soeckt daer
hem bereyt is. Dese en will vimmer niet verhoede die gheestelike scade
en lasten. so ist oec he schue te witen als hy daer in vallet. / Jan waert
saeck dat ghy yonant saghet dwalen in dese stentlike wech so syt ghy
schuldych desen mensche opten rechte wech te helpen ende van die dwalin
ghe off te leren. en hem te waarschuwe en te voirhoede die perijckelen die
ghy siet dat hem aenstaende syn en hem ouercome souden. veel meer ist
also in die wech der zeden offte der doechden. loch veel meer sit ghy schul
dych v selue ten besten te raden dan ymat anders. hoe veel te meer sit ghy
datt v seluen schuldych in aldus danighe dinghe te waarschuwen dan een
andere. Daerom wt desen ist openbaer dat dese vergheertheit als om te so
ken den wech des warheits en des salichheits is een sudiaghe vergheertheit
die well wederich is die ewighe verdoemenisse. Daerom in den ghenen
die mit hoir eyghen sin verstant en vernuffticheyt die gheestelike hyns
te offte quade voirhoeden en voirsyn mochten. offte wt die scriffen offte
lethagen offte wt die miraculen offte wt alle desen so is rechmeerdich
die verdoemenisse van alle sulke dwalinghen. en die aldus danighe din
ghen niet en bekent die sell mit recht niet weder bekent werden als die hei
lige apostel paulus seyt. Alsulke syn die niet en willen verstaen op dat
sy goet doen souden. It saect datter yemant vraghet van een mensche
die vintet doctore en preekers die strari syn. als den men ghelouich ende
den anderen onghelouich offte kerker noch hy en kan wt syn eyghen be
gripen offte wt hoire worden offte wt hoir leue niet onderscheyden wie
dat hy van beyden best gheloue sell. Off dan god van hem eyschen sell
dat hy gheloue va god ontfangen sell. Dese sonderwuel want hyt
van menschelike rean niet en heeft dat hy doen soude. sell aenroepē die
godlike hulpe als sunte Augustinus seyt en mit alle neersticheyt bidde
dat god die een verlichter alle zielen hem will wijzen den wech des wars
heits en dat hy syn hart will leren en syn verstant toe dat deest van bey
den dat warachich is en he bequaam. Het is godertelike te ghelouen

van die ontfemherticheyt gods dat den ghenē die also cloppet op doet
 sell die doer des waerheits. en dat god sijn hart offerē sel dat hē alsulck
 dwalinghe des boesheits gheen oent gbaueu sell. ten waer saecke datter
 die vergheuelicheit om die waerheit te soecken offte enighe andere misdaet
 wederstonde. Des ghelycks selmen vstaen waer saecke dat enich verley
 der onder die ghedaente eens kersten doctours. enich sumpell en ongheleert
 mensche enighe dwalinghe des boesheits preekte. want god sell sijn hert
 van hem keren dat hē niet en ghelouet. want god verwaert den ghe
 niet die hem sleff hebbe seyt dauid inden souer. en die wijse man seyt in
 pronerbijs God sell verwaere die salicheyt der rechtueerdigher menschen
 en sell bescherme den ghenen die sumpellc voirtgaen offte wandere. Oeck
 segghen wy wā na dien dattet menschelike verstant ghescape is om te
 ondersoecte en te bekennē die salighe waerheit so sell hē alre meest soch
 uoldich wesen daerom en neerstich en vlietich waerom want sijn verghe
 elheit daer in en die traecheyt is zeer sundich ende verdoemelike. I loch
 meet een yghelike is gherader en veerdigher tot sijn eyghen werck ende
 eynde dan tot enich ander werck alst opebaer is van hem selue. mer het is
 openbaer dat onse verstaelike crachte bereyder en bequamer is om god
 te soecken en te vjnden so veel alst van node en nutte is. dan om wat an
 ders te soecken offte te vjnden. altemest want god altijt bereyt is te hel
 pen den ghenē die tot hem arbeiden te comē en is bereyt te ghenaken den
 ghenē die tot hem begheeren te ghenaken. Daerom mercket well aen dat
 ghenē dat wy gheseyt hebben so sell ghy sien alle dwalende menschen in
 die wech des waerheits en niet bekennē dat sē wt die selue schulde ende
 misdaet dwalen en verdoemelike niet bekennen den wech des salicheyts.

¶ Wantmē wijnt van desen ydiesiden mensche niemāt die niet vergheuel
 is om te ondersoeken die salighe waerheit by hem seluen. offte te onder
 vraghe van adere menschen offte die godlike hulpe te aenroepē. off in die
 waerheit te doen. mer sē sijn allegader versumende. want die versuynt
 goet te doen dat hy beken datmē doen sell. die ydient niet te onfanghe
 bekennisse dat tē doen dat hē niet en beken. wāt het is te hope van een
 yghelike. dat is dat saecke dat hē mit dat pont sijns verstants mit all sijn
 neersticheit well vbecomecapt heeft en hem well gheueert heeft in die
 dinghe in wett hē hem selue mochte. dattet hem vermenichoudich
 offte vermeert werden sell. dat hē oeck meerre en groter weldade ontfan
 ghen mach wt die gāue des godliken opebaringhes offte ingheuinghes
 tot welke hē doir sijn eyghen verstant niet comē offte raken mochte. off
 te oeck dat hē sell moghen werden ghepreket en gheleert die leringhe des
 salicheyts. Alst openbaerlicke berekent is in een beerseap offte boosman
 die cornelius ghendert was een heyden. mer hy was ghestelle en vrees
 de god. tot welke die heilighe apostel sunte peter gheseynt wert en heeft
 hem mit all sijn diensghesur bekeert totten kersten gheloue. Als ghescre

aen staet in dat boeck van die wercken der apostelen int .v. ca. **D**airont
seggben wij want waer yemat op hem seluen vanden menschen en wort
te dan syn comenscap neerstelick ouerlegghe mit dat pont sijns verstaets
so mochte hij wt die aenmerking heder ienlicker dinghen lichtelick vint
den den scepper alte dinghen en van hem veel andere dinghen bekennen.
als datme hem eeren sell. lieff hebben sel. en aenbidden sell en alsulke pu
ten En waer saecte dat hij well ghebruke dat gheen dat hij gheuden
had god die soude hem noch meer andere wel daden toegheuen offte doir
ingheninghe offte doir leringhe en prediken die hij hem selue besorghen
soude. want het is all heell te ghelouen dat god niemant wist afferlaten
die neerstelick arbeyt om hem te nauolghen. wij vermoeden en ghelouen
dat v no ghenoch onderwesen is van all man die tot syn iaire ghecomē
is dwalende mit die dwalinghe des boesheits want syn verdoemenisse
rechtuerdich is **I** Dit selue sellē wij noch clairliker onderwisen en
seggben. want ghecliker wijs die vrije wyl toebehoirt dat sy haer seluen
offteert van alle quade begheerte en dat sy haer seluen doir consent daer
niet toe en neyghet All so hoirt dat verstant oeck toe datter hem seluen
offteert van alle quade gheloue en dat niet toe en laet offte aenhanghet.
en dat is hem moghelick wt sijns selffs licht offte begrip. off wt een ader
wt sijns selffs licht dats sijns eyghe. ondersoekinghes. wt een ander. dats
des godlicken openbaringhes **D**airom ghelicken die vrije wyl verdoem
melick consent ghift tot quade begheerte. also gheeft dat menschele ver
stant verdoemelick consent tot quade gheloue **D**airom sij schuldich is hoir
selue te corrigieren offte hoir correctie te besorghen offte te vercrighe doir
enich van desen weggen die wij gheseyt hebbe. **B**ehalue dit so yt mens
chelicke verstant niet min god schuldich in sijne wercken dan die begheer
te. mer nimmermeer betaemtet die begheerte te minne offte lieff hebben
dat gheen dat god strarij is offte reggen den ghenen die god toebehoert
dier ghelicken en betaemtet nimmermeer den selue niet te minne god offte
die dinghen die god toebehoere. **D**airom en sell dier ghelicken nimmermeer
betamen dat verstant niet te ghelouen god offte die dinghe die god toe
behoeren et cetera **W**ant dat selue dat niet te minnen is offte niet lieff te
hebben in die begheerte. dat is niet te gheloue offte niet te bekennē in dat
verstant **W**t welke openbaer is den verstandnisse een wet gheset te we
sen en weggen in sine wercken ende den seluen betekent te wesen wat hem
betaemt te ghelouen offte te versaken offte oeck niet te ghelouen off niet te
weten. **E**nde oeck dat die onwetenheyt somwijlen verdoemelick is als in
sommighe onbekende dinghen der menschen **D**es ghelicks datter ghelo
ue van sommighe menschen verdoemelick is en quaet. en gheen van bei
den onschuldich te maken van die heelle verdoemenisse den ghenē die daer
mede becommet syn **H**er mochte hij laentmer van soe veel ontsuldia
ghen want hij en schijnt so grote sunde niet te doen die dwalende offte on

werelick quaet doet als die gheue die wetende sundigheit teghe sijn consci-
 encie. Dairom op dat wijt ghebeelick te samē segghe moghen so dunc-
 ket ons dat meer ghelijcke die goedertierenheyt gods dat wair die onbes-
 kentheyt onverwiltijcke is. dat is dair die mensche niet en heest wt die
 menschelike reden offte begripen wat hij sell doen. dair moet hij aenroes-
 pen die hulpe gods en en sell hem seluen niet dwaeslick verwerpen want
 dair behoirtet tot god all te doen. dair die mensche niet en heest dat hij
 van hem seluen mach doen Als by ghelicken. wairt saecke dat lucifer he
 seluen mochte verscheypen offte verwandelen in alijulcke figure offte ghe-
 daente in welke die mesche anders niet bekennē mochte. dan dat hij xpūs
 wair. noch hy enkonde gheen teyken in hem bekennen dair hy wt mochte
 mercken dat hy xpūs niet en wair. so behoirtet alleen god toe den mens-
 che te bewaren. noch dair en is den mensche gheen ander ract toe dan die
 hulpe gods aen te roepen. ten is gheen twiuel aen offte god is een bereyt
 hulper den gheuen die hem aen roepen. then sy dattet hoir misdaet offte
 schulde wederstonde offte belette. Der dat die sommighe vraghe van die
 veelheyt der verdoemder menschen wairom dat god die gheschapen heest
 Het is seker dat hy die gheschapen heest wt die rijckdomē sijnre goetheyt
 en dat hy hem veel grote goeden ghegheuen heest. mer hy en heest nyē
 enich mensche pynen offte lasten aenghedaeen noch aen doen sell dan die
 rechtuerdicheyt ende well verdient sijn. wt welke openbair is dat die
 rechtuerdicheyts gods is een werckende saecke des verdoemenisse deser mē-
 scher ende gheen rechtuerdigheit machmen dencken dan dese. hoir quade
 wercken sijn voirwair als een materiaell oersaecke houre verdoemenisse
 om welke mit dat alre rechtuerdichste oerdelē ende mit die rechtuerdic-
 heyt die in allen louelick ende prijselick is hem die verdoemenisse weder
 ghegeuen wert. mer dat so veel menschen verdoet werden en so weynich
 behouden werden. dair hebben wij een ghelickenisse off in natuerlike ende
 manierlike dinghen. want dair is altoes meere veelheit der snoder ende
 onedele dinghen. dan der costelijcker en edele dinghen Als meer yfers en
 loots dan gouts en suluers. meere onedele stenen dan costelike edele stenen
 des ghelijcks meer eykelbomen dan cederbomē off palmbomen. dier ghe-
 lijcken sijn meer gheken offte dwazen dan wijze liden ende meer quader
 menschen dan goeder menschen. want die wijze man seyt Der sorten is
 gheen gheraff offte al dus der sorten is een oneyndelick gheraff. Deel siē-
 men dat in also grote menichheit der menschen god weynich van den men-
 schen coninghe maker off princen in deser tijt. noch ghij en verwondert v
 niet dat god niet alle menschen coninghen ende princen offte vorsten ghe-
 maect heest van also cleyne en so onedele rijckdommē offte conincrijckē
 als dese tijtliche rijcken sijn. Hoe veel te meer en sell ghy v niet verwon-
 deren ijt saecke dat god weynich menschen die zeer clare en alre edelste he-
 melche rijcke gheuet. Noch meer na dien dat ghy also weynich mensche

seyt die dese rijcken der hemelen. Begheert offte achten. mer so veel menschen die hem seluen dair offeren ende contrari nauolgen. waarom wilt ghi v verwonderen dat soe weynich menschen comen tot dese rijcken der hemelen en datter so veel niet en comen. Noch meer. waer saect dat ghi van hondert delen des menschelicken gheslaches saghet neghe ende neghetich lopen mit groter neersticheit en mit. all hoer crachte doir een wech die ter dootwerfts leydet. mer ghi saghet dair wenich weder reghens lopen doir die wech die totter leuen leydet. ghi en verwondert v niet dat die grote menichre heelt comet tot inden doot. en die andere weynichheit alleen totte leue. Also selt ghi hier aenmercken also groten veelheyt der verlore menschen en ghi selte sien haesten totter doot. mer wederom een weynich der vercoren menschen haestende totten leuen. Dairom wat wonder ist dat een yghelick der menschen comet tot den eynde. tot welcke hij mit all sijn neersticheit en crachten begheert te come offte toereyset. Want die grote veelheyt der verloren menschen in die wech des teghenwoirdighe leuens. schuwet en vliet dat ewighe leuen en verwerppet hem seluen in den doot en vallet haestelick in die cuyle des vuers en sulphuris ende verdrencket hem seluen in die grondelose diepte der ewighet vlamme. Dairom dat yemāt vallet in dat affgront der hellen dat is van die zwaire laste synre eyghen boesheits. mer dat die sommighe opwert ghetoghen werden tot die hoocheyt des salicheits dats van die crachte des almachtighen goets heys gods. Dairom selt ghi dair in verwonderen die rijck dome synre goetheyt dat god all so groten veelheyt der menschen ghescreuen heeft welcke hij voirsach verdoemt te sellen wesen. dat hij allulcke veelheit soe veel en so grote goeden ghegeuen heeft. dair hij nochtans voirsach dat sy ondancbar soude wesen. mer verwondert v oec die verkeertheit offte boesheit der menschen die teghenstriden en anvechten teghen den gheuer alles goets mit sijn gauen. En ghedencket also die barmherticheit gods dat ghi oec sijn rechtueerdicheit ghedachtich sijt. welck rechtueerdicheit den menschen voeder regiert en onthoudet die die barmherticheit scippet den ondancbaren van die weldaden die sy ontfanghen hebben gherechtelick verdoemt. En wat wonder is dat die rechtueerdicheit gods den sunderen wedergheeft dat sy verdient hebben. ghi verwondert v niet dat die son verlichtet en dat vuer herten gheeft en dat die barmherticheit gods den mensche veel weldaden gheeft dairom en selt ghi v niet verwonderen ist saect dat sijn rechtueerdicheit den ghenen pynighet die hem ongehoirsamich sijn. ghi verwondert niet ist saect dat yemāt wat saeyet dat hij dat oec maeyet. dairom en ist gheen wonder ist saecte dat die sundighe mensche maeyet dat hij ghesaeyet heeft. Waer off ghescreuen staet inden boecke Ecclesiastici int. vii. ca. En wilt gheen quade wercken doen en sy en sellen v oec niet omvanghe. En noch meer. en wilt gheen quade dinghen saeyen in die ackere offte in die voren der onrechtueerdicheyt.

ende du en seeste die niet maeyen seuen vofst Ende die apostell sante paulus seit totten galathas int. vi. ca. Wat die mensche ghesaeyt heeft dat sell hij oeck maeyen Ist sake dat wy goet sijn ten is niet sonder vruchte.

Ist saecte dat wij quaet sijn ten bliuet niet onghenighet Ecclesiasticus int. xv. ca. God heeft van begijn ghemact den mensche rechtuerdich en heeft hem ghelaten in die macht sijn eyghen raets. hij heeft hij hem gheset water ende vuer dat hy syn hant wtreycken soude tot wat hy wilt offte begheert. **W**oir die mensche staet dat leuen en die door goet en quare dat hem behaghet sell hem ghegeuen werden. **S**ij segghen wair toe verhenghet die goetheyt gods also grote vernielinghe en doorslagginghe der menschen die hij gheschapen heeft. **O**ff he lust offte behaghet die quetsinghe der heiligher pynen etc. **W**y antwoerden. dat eyghentlick hem niet en behaghet buten hem selue en dat hem behaghen die tormenten der quader menschen. oeck want sij goet sijn als sijn creature. oeck om die schoonheyt des rechtuerdicheit die in desen onbegripelick oeck te verwonderen is en te puyssen is. welke rechtuerdicheit die heilighe int ewighe leuen soe veel te ghenoechlicker aensien sellen dan hier. **H**oe veel he dair die minne der rechtuerdicheit en die bekennisse meerre wesen sell dan hier. **D**ier ghelicken en hoe veel te meer en groter sell dair die grootheyt der godlike rechtuerdicheit ghesien en gheacht werden dan hier in dese teghewordighe tijt. **W**air off ghescreuen staet inden psalme. **D**ie rechtuerdighe mensche sell hem verbliden als hy syet die wrake en sell sijn handen wasschen in dat bloet des sundighe mensches. **D**air om verwodert v die wiseheyt gods en syn onghemeten goetheyt. die der quader menschen pynen ghebruict tot goet sijne wtuertoren. **W**ant onbegripelicke blyscap sell den wtuertoren wesen in dat toecomende ewighe leuen etc.

Wanneer een yghelick vol blyscap hem verheffen sell segghende. **O** heerick sell dy die barmherticheyt en dat oirdel singhende louen. dair sell wesen twerelty materie. des alre ghenoechlicksten sanghes. als die barmherticheyt totten wtuertoren. en dat oirdel totten verdoemen. **W**ant sekerlick die almachtighen god goedertiere is. hy wert niet ghevoedet van die pineder onsaligher menschen. mer want hij rechtuerdich is so wert hij niet te vreden ghestellet inder ewicheit van die wrake der boeser menschen. **M**er alle die quade mensche gheschicket tot die ewighe pijn. weder sekerlick doir hoir boosheit ghepynighet nochtans sellen sy barnen tot auch oirbair. als dat alre rechtuerdighe menschen in god syen moghen. die blyscapen die sij hebben. en dat sy in dese quade menschen moghen anshouwen die pynen die sij ongaen sijn. **O**p dat sy so veel te meer inder ewicheit hem sellen moghen bekennen te wesen schuldenaers der godlicker gracen en ghenaden. **H**oe veel dat sy meer inder ewicheit aensien dat die quade ghepynighet werden welke sy verwonne en gheschuwet hebben doir sijn hulpe. **D**e mensche het sel dy openbair wesen wt dat ghene dat wy ghesat

44
Hebben dat die goetheit gods te louen ende te prysen is dair in. dat sij den quaden ende verdoonden menschen bebaluen dat wesen gheefft dat leuen en andere naturlike gauen en oeck tijtlike goeden en gauen. mer dat hij hem niet meer en gheuet dat en is dairom niet want hy die hant sijner mildicheyt na hem trecket. mer want sij hoir handen mit andere dinghe becommeren. wairom rechtuerdich is dat sy dairom te min ontfanghe want sij he seluen offeren. ghelicken datter licht der sonnen niet en coemt op veel menschen en den seluen niet en verlichtet dat en is dairom niet dat die son hoir stralen offte radien wederomtrecket. mer want sij hem seluen offeren van dat licht der sonnen En so veel van desen ghenoch.

Van die oirsaecken des sonderlingheys deser dwalinghen ende menigherhande secten.

Ofte yemant vraghede bij auentuer als hij dese sonderlingheyt deser secten ouerleest wat die saecke is van aldusdanighen groten onderscheydenheyt deser dwalinghe in die werlt. Al ist well dat die reden eens deels ghenomen mach werden wt dat gheen dat voirseyt is. nochtans op datter so veel te clarlijcker openbair mach werden so sel men aenmercken dat die eerste en bysondere saeck des dwalinghes schinet te wesen die sonde des verghetelheits doir welcke die hulpe gods vanden menschen niet ghesocht wert. off alle andere sunde die den wech der ghenaden besluten. Want te rechte en wt dat rechtuerdighen oirdel gods en vercrigbet die mensche gods hulpe niet die niet en achtet om die tye vercrigghen. en gherechtelick so en verlichtet dat licht der gracen syn hart niet. die den lichte ouermits sunde buten sluten. Van rechts en verlichtet dat schijnself des ewighen sonnes syn huus niet die alle die veynstren doere ende alle inganghen toe sluten dair die schijnselfen in soude comen. Dat gheloue is niet natuerlick in ons. mer wt die verkyesinghe des goetheits gods en is een sonderlinghe gaeff gods. Want waert saecke datter ghelouue natuerlick wair so souden alle menschen een gheloue hebben. noch daire soude also grote twiste niet wesen in die werlt alst nu is. dairom selnen dat gheloue van god begheren. Wairom oeck een mensche seyde tot cristum. *o heer ick gheloue helpt mijn oghelouicheit als die euangelist suns te matheus bescriuet int. ix. ca.* En die heylighe Apostel sunte pourwels seyde totten ephesios int anderde. *ca.* wt gracie sijt ghij behouden doir dat gheloue en oeck niet wt v seluen want een gaue gods is. Dairom ghelicken die sonne niet ghesyen en wert dan doir hoir selues licht. also en wert die sonne des verstandnisses oeck niet ghesyen dan doir dat lichte hoire gracie. mer want veel menschen rebell sijn teghens dit licht dair om sijn sij oeck blijnt. Die andere saecke is offeringhe des verstants van datmen ghelouue self en van die dinghe die ons moghe toeloyde tot dat ghene datmen ghelouue self en toeleringhe tot die dwalinghe. ghelicke die sijn oghen offeren van dinghe diemē siet en toeloyde tot andere dinghen

so mach hij in die offeringhen niet syen. Dit sijn die ghene die mit also
 grote liefte hoire opinien en secten begripen dat sy niet denken offte hoire
 willen van dat hoire opinie errarie is. en sy syn mit also groten haere off
 ghekeert en te ghen die dinghen die hoire opinie errarie syn. dat sy die in
 gheene wys aensien willen. heest versteent en verhardet in hoire sunne en
 hartneckich die niet alleen den menschen die beter beuoelen hebben ende
 rechtelick well ghelouen. mer oeck den heilighen gheest die doir hoer spre
 ket koenlic wederstaen. Dairom wert te rechte gheseyt doir den wijzen
 man in prouerbys int. xvij. ca. Een dwaes ontfanghet niet die woude
 des wijsheits ten sij saecte dat ghij segghet die dinghen die hij in sijn hart
 heuet. ten is den mensche niet ghegeuen te sien affter syn rugghe. noch te
 syen sonder ogghen op te doen. also ist hem oeck niet ghegeuen die dinghen
 te verstaen van wetke dat verstant hem selue offteert. Alsulcke mensche
 willen niet hoire van die miraculen noch oeck die heilighe leringhen. noch
 redenen der heiligher doctoren doir wetke sij totten warachtighen gheloue
 ghelouet mochten werde. dairom en ist gheen wonder dat sij in hoire dwa
 linghen bliuen. Alsulcke menschen sijn alle die sarracenen en die menschen
 vaden voirgheseyden secten die alle verhardelick aenhanghen hoire begris
 pen en kertherie als sij niet verdraghen die satighe leringhen tot hoire ey
 ghen begheerte he seluen v gaderen meysteren die he segghen dat sy gheer
 ne hoire. en sy offeren voirtwair hoire horen van die warheit mer sy toekeren
 tot fabulen. Als die heilighe apostell langhete voren gheseyt heeft. Niet
 te min is noch een ander saecte. als subtilheit der dinghen diemen gheloue
 sell. en die grouicheit en plompheit des menscheliken verstants. Ten is
 gheen wonder dat die dinghen die onder dat rechte gheloue staen van also
 grouen en vduusterden verstant niet moghen ghesien offte verstaen wer
 den. Dairom ghelickerwijs die menschen die groff ende verduustert ghe
 sicht hebben niet siende een cleyn subtilhair dair nochstans is. sy willen
 bewysen dattet dair niet en is om sijn subtilheit offte. clyneheit. dat selue
 niet sien noch niet ghelouen willen den ghenen die dat sien. Also dier ghe
 licken alle dat te ghelouen is witten warachtighen gheloue. die groffheit
 des verstants der ghemeen luden en der jongheleerden menschen om die sub
 tilheit van datmen ghelouen sell dat niet begripende. ghelouet en seyt
 dat selue niet te wesen. Noch ist een ander saecte dat is offwesen off veer
 heyt der menschen van dinghen diemen ghelouen sell ende dese veerheyt
 is onwetenheyt offte onledicheyt in die selue dinghen. Als aristotiles seit
 Dat die onghelerte dwase mensche oirdelen als ghene die van veers
 staen. Want wie ommegeen mit sinlicheyden ende becommeren hem sel
 uen daghelij mit rijtliche dinghen wetke veer sijn van datmen ghelou
 uen sell dat onsyenlike is voirtwair soe sijn die selue dinghen veer van
 alsulcke menschen ende dairom en moghen sij dat niet begripen. want sy
 mit gheene neersticheyt noch arbeijt dair toe ghenaken.

ist gheen wonder all en syen dat niet. Al sulcke menschen willen die sun-
lichheit volgen tot datmē ghesouen sijn welke sinticheit dair blijnt toe
is. Dairom en ist gheen wonder dat sy vallen in diepten der dwalinghe
dairom dwalen sy boeslicke. en ontvlyen niet die scaden offte hynder des
salicheits. Ten laesten so is een ander saecke dats dwaasheit van veel
menschen die doit hem seluen vstaen willen dat by hem seluen niet ver-
staen en mach werden. ghelicken woude yemat syen mit menscheelijc ghe-
licht dat nauwelick gheuen mochte worden mit eens aarns ghesichte. Al
so dat menschelike verstant en strecket hem seluen in gheerrewis dair
toe dat rotten gheloue behoort. ten wair saecke dattet verstant verlichtet
worde mit een hogher licht. Dese menschen die niet en wete die begripe-
licheit en machte des menschelicken verstants. die meene dat hoit ver-
stant alle dinghen begripen en dat sy dair niet mede begripen dat vermoe-
den sy inden natueren niet te wesen. niet wete offte niet aenmerkende dat
menschelike verstant maet te hebben ende verbonden in sijn natuerliche
begripelicheit van god die ouerste scapper diet verstant een eynde ghe-
setet heeft. welck hoe veel en hoe groot dat verstant begripen mach mit
sijne natuerliche begripelicheit. veel heymelicheiden houdende by hem
om te openbaren wanneer hy will en wye hy will. Noch behaluen dese
voitsyde reden ende saken der dwalinghen so gheuen die lictes dese sate
segghende dat alle valsche ongheloue en eyghen vindinghe der dwalin-
ghen om dat te samen te segghen. off sy comen voort wt stoutheit des on-
wete natuerlicke ondersocht als die dwalinghe der philosophen. ghelicke
te segghen. die werlt ewich te wesen en meer andere dier ghelicken. Dat
is alle die heylighe scrifturen te verkeren off sy quamen wt een verker
verstant der heylighe scrifturen. ghelicken veel kerkeren gheuende
worde. off sy comen mede wt grote begheerte des vleyselicheits. als die
dwalinghe der epycuren die segghen dat gheen ander leuen is dan dit te-
ghenwoirdighe leuen. Vanden eersten te weten van den philosophen ist
openbair dat sy hem beroemet hebben wetende te wesen want sy in gheen
rewnis onschuldighet moghen werden van die sunde des onghelouicheits
van welke die heylighe Apostel paulus reden gheuet totten romeynen
int eerste. ca. segghende. Die toornicheit gods dats die wrake der sunden
wert gheopenbair vanden hemel ouer alle boesheit dats die sunde re-
ghen dat gheloue. en onrechtueerdicheit dats die sunde reghen die zeede
deser menschen welke houden die warachticheit gods in onrechtueerdic-
heit dat is sy houden warachtighe kennisse van god niet hem selue mer
beletten dat sy niet en coemt tot andere. Want dat god bekent is. is hem
openbair want god heeft hem gheopenbair. wat die onsielike werke-
ken gods worden verstaen van die creaturen des werlts doit die wercken
die gheschiet sijn dat is van die menschen. en sijn ewighe machte en god-
heit also dat sy onschuldiglic sijn want doe sy god ghekent hebben. so en

hebben sy god niet gheert als god. off danckbaerheyden bewezē. mer hebben hem ontgaen inder ghedachten. en hoir onwijse hart is hem verduurstert. want segghende hem wijs te wesen so syn sy dwaes gheworden. en hebben verwandelt die blyscap des onsterffelicken gods in ghelickenheit eens beelts des sterffelicken mensches. en der voghelen en der beesten en der serpentes. wair om god onttreckende die ghenade heeffte laten vallen tot begberten hoirre harten en in een verkeerten syn. 12. Doirraen van die andere dats van die ketteren segghen die heilighe scriffen ende statuten der vaderen so wie die heilighe scriffuren anders verstaet dan die syn des heilighe gheestes ingheuet. hoe well dat hy hem niet en keert van die heilighe kercke nochtans so mach hy een ketter gheenoemt werden. Die mensche bedudet die heilighe scriffuren anders dan die heilighe gheest ingheuet. die keert die bedudinghe der heiligher scriffuren dair toe dat teghen dat gheen is dat dou den heilighe gheest gheopenbaert is. wair om so wie in die kercke cristi enich. quaet dat niet goet en is voir hem nemen worden sy ghestraffet op dat sy smaken soude dat recht ende goet is. wederstaen sy dat hartneclijcke en en willen niet verbeterē hoir valsche leringhe. mer doen neersticheyt om dat te houden ende te ontschuldighen dat syn ketteren. Der die derde ghelicken die epicuri ende des ghelickes welcke dwalinghen comen wt een quade vleyschelijcke begheerte wt een quade wille ende vertiefinghe des vrien willes sundighen sy aenhanghē de die boosheyt en also wt seker boosheyt. Dat welcke sekerlycke wt twee oirsaken gheschiet Ten eersten wt toencyghinghe des sundighē ghewoontes die welcke boosheyt gheenoemt wert en comet wt een quade ghewoonte te sunde the doen mit welcke als yemant becommert is wan hope heuet. van die bekeringhe offte te laten. ende also vallet hy onbedwongheitelike in sunden. Na dat woirt dat Jeremias seyt int. xviii. capittel. Wij hebben wan hope. na onse ghedachten sellen wij gaen ende wy sellen doen een yghelick na die boesheit sinre quader harte. Ten anderde. so gheschiet tet dair om dat een mensche doir. versmaetheit van hem en wechwerpet dat ghene dat die vertiefinghe des sundes hinderē offte beletten mochte. ghelicken een mensche vwerpet die hope ouermits mistroosticheit. en die vrese ouermits vermetelheit en also woirt van die adere. en dat dair om op datte vrijlicker mach sundighen. Ten is gheen wonder dat die wise man seir in prouerbijns Die bose mensche als hy in die diepte der quaetsheyden ghecomē is vsmadet. en dair om so wert dat verstant offgheteret van die rechte anmerkinghe en werghinghe der sundē. En dair wt sijn oec ghesprote menigherbade ketterie die mitre anderē gheroert werden. In de boeck decreto. xviii. iij. q. ca. quida. En alle dese all ist wel dat niet ghelick ghevoirdelt wert en ghehoudē oghelouich te wese en schuldich die ewighe vdoemenisse dairne nochtans wel anmercke mach dat die oghelouicheit tweerli vstaet mach in een maniere na een ghesel buteslutighe

Des gheloues als dat dairom alleen yemant onghelouich gheseyt wert
 dat hij gheen gheloue heeft. als in die ghene die niet van dat gheloue
 ghehoirt hebben. en also heuet die onghelouicheit gheen reden des sundes
 mer meer des pyns. want alsulke onwetenheyt der godlicker dinghen is
 ghevolghet wt die sunde onses eersten ouders. Dairom wie also onghelouich
 sijn werden verdoemt mit die pynne des sinnes om andere sunden ist
 faecte dat sij die ghedaen hebben. welke sonder gheloue niet moghen ver
 gheuen werden. mer sij werden niet verdoemt om die sunde des onghelouich
 heits dan mit die pynne des vliesses alleen wat sy dat aenschyn gods
 niet moghen aenschouwen. Dairom seyt onsen heer ihesus als die heylighe
 euangelist sijn. Jan beschrijft int. xij. ca. Wairt saccte dat ick niet
 hadde ghecome en hadde he toeghesproke sij soude gheen sunde hebben. etc.
 In een ander maniere mach die onghelouicheit verstaen werden na die
 wederspanicheits des gheloues als wancer yemant wederstaet die onder
 wijsinghe des gheloues off dat hij oeck dat gheloue vsmact. Na die woit
 den des propheetes ysaias int. l. ca. Wie heeft ghelouet om dait hij ons
 ghehoirt heeft. en in dat wert eyghentlick volmaect die reden des onghelouich
 heits. en also is die onghelouicheit niet alleen sunde mer die alre swaer
 ste sunde. en coemt oirspronghelick wt bouerdie. wt welke gheboeret dat
 yemant sijn verstant niet wellsetten onder die regulen des gheloues ende
 onder die salighe verstant der vaderen die ons die gheset hebben. ende wer
 den rebel en onghelouich die heilighe roomsche kerck en hoirt hooft
 onsen heylighe eertschen vader den pacus. onder welke ongheloue ende
 sunde alle dese voirgenomde naciën offte gheslachten staen ende becom
 met sijn.

¶ Vanden latijnsche kersten die oeck een deel te iherusalem sijn

Die profitelijcke leringhe als ick hope. tusschen gheset tusschen
 die andere naciën die voirscreuē sijn en tusschen dese dair wy nu
 off segghen sellen. als die latijnsche en kersten die oeck te iheru
 salcz sijn all sijn dair zeer weynich so behoirttet wat dat eerste ghedaen
 is dit deel oeck ten eynde te brenghe. Wij hebbe hier voir vertellet en mit
 die pure simpele wairheit gheset die verscheideheit dier secte offte der na
 cie en wy hebbe mit corte woirdē ouerleit veelreke onderscheideheit der
 vghaderinghe des dunels. dats der onghelouighe. ghelickewys wy doit
 grote arbeit ghedaen in die landē oerzoekē alle dinghe beuondē hebbe
 mer behalue dese voirghenoede nacie woenē in desen tyde en van een deel
 iaire voirtē te iherlm somighe deuote warachtighe ghelouighe mensche
 gheestelick manē. die vāden ādere nacie dairghenoet werde latini. als sijn
 sijn. mer vāde sarracene werde sijn frātzchi ghenoet wat sy kinderē en broe
 derē sijn des heilighe mas sijn frācisc. mer vā ons werde sijn na ghemeen
 sprake mirebroeds ghenoet die dair vā hoirt ouerstē gesent werde en als
 die somige vsent werden offte steruē so werde ādere in die stede ghesent. sijn

leuen onder die obseruancie en regell hoirs oirdes. Van die aemissen der deuoter pelgrums dair comende wt die linden der kersten. oeck van die aemissen sommigher deuoter princen die dair die deuocie der heylighe steden en wt beweghinghe des goedertrichheits hoir iairtyfche aemissen hem dair seynden. Dese selue broeders onfanghen goedertrichlike die pelgrums als sy dair comē en doen heminnēlike hoir behoeff na hoir ver moghen. sy wijsen die pelgrums die heylighe steden sy troostē den cranē en dienē hem mit menigherhade diantē na hoir vermoghen. Dese broeders hebbe dair een clooster op tē berch van syon en ghemeenlick heb ben sy in die selue heylighe stede. xiiii. Broeders god den heere dienende. Niet veer van dair hebbe sy onder hoir bewaringhe een zuent der armei vrouwe van sunte Clare oirde en dair in te minste ses susterē Dair toi hebbe sy te berchem den tēpell der glorioser maghet marie in hoir bewa ren en dair een zuent van hoirre oirden mit ses broeders die dair bewa die cribbe ons heren en eeren die deuotlick. en oeck hebben sy altoes twē broederē beslore inden tēpell des heylighe gloriosen graffs ons heren die sy dicwilt veranderē en andere veer dair na in die stede ordinierē. Alle dese steden en dese personē moeten dese broeders soch voir hebbe en den selue voirsyen van dat gheen dat hē van node is. noch tās lipen sy niet te mit bijnāe alst zeer grote zware lastē en verdrietē. als mē dat lichlick ghebo uen mach. nu vandē onghelouighe. nu vāden kerkerē dair voir off ghe seyt is die hē aenvechten en bespottē en den seluen zwaerlycke quellen en tot grote bitterheide hoir leuen leydende. en ick vmoede noch tās voirwaer dat sy dair niet en woendē dat wy latynsche kerste dair by tēydē reyssende niet souden moghe vsoeckē die heylighe stede also zeer hatē ons en vsmā den ons die onghelouighe en bijnsonder die vsaecte kerste die dair māma licken ghenoeit syn. ¶ Hier nauolghet een bescreyelicke claghe vā die eendighe verwoestinghe offte verderffnisse des heylighe lants.

Als dese voirseyde dinghen ouergheleyt werden en verrettel. wie soude die een kersten mensche is en een vuerich liefhebber des ker sten gheloffs hem moghen onthouden van cranē ende dat niet bescreyen. Ja wie en soude niet mit tē propheete ieremia begherē dat sijn boofft water ghegheue worde. en syn oghe en fonteyn der cranē op dat sij mochte bescreyen dach en nachte die vernielinghe ende beuleringhe des heylighe stadts iherusalem des stadts des groten conincs des kerat der crachten ende der doechden. Wanneer och lacy niet alleen die heilige stadt mer oeck all dat eerweerdighe lant also ghecomen is butē die heer scapie en machte der kersten in welke die oirspronck onser vlossinghe ver uultet is en volbrocht. En dair zeer beclagheclik iske segghe en te horen dair worden nauwelick. xl. warachtighe kerste ghelouighe mensche ghes vondē die ghehoirsamich sijn die heilige roomsche kerck. en dair woent als voirseit is een grote veytheit der onghelouiger d' sarracē der vsaecte

kersten die van dat gbeloue en van die gheboirsamicheyt ons moeders
der heilighe kercke gheuallen en off ghekeret sijn **W**aerom wy ons voir
wair mit reden wel zeer grotelick bedroeuē moghē en zwaerlicken zuchtē
om alle dese versmadelicheyde die ons hier voirmaels om onse misdaet
veriaaghet al dair gheschien int middel des heylighen stads iherusalem
en dair omtrent **D**oirwair het is sekerlick well ter herten te trocken ende
mit zwaire suchtinghe te ouerdencken. dattet gloriose lant ende landschap
ons heren ihesu cristi onses salichmakers en verlossers. wonderlick ver
lichtet mit sijn gheboire ouersaci en omganc mit prediken teykenē ende
miracule. en mit die passie en door en mit sijn heilige duerbaire bloot
root ghemaker. en gbedelt mit sijn verrisenisse en hemelwaert doir alsoe
groten verloop van iaren als doir twehondert. **h**oyvv iaren als van die
tijt in welke dat alre laeste ghenoment wert wt die machte der kersten
ghelouigher menschen totten te ghenwoirdighe iare ons heren. **M**.iiij.
hondert en **h**oyvv. in verwijtinghe en oneer des kersten naems en blyfft
sonder den vermaledijde sarracene en blasphemers ende wert so zeer ver
gheten vanden onsen en onbewoent. en is mit so veel ketterien en quaet
heyden veruult sonder twiuel om die misdaet en verghelecheyt va ons
Ten is niet alken te bescreyen van een yghelick deuote kersten mensche
als hij dese iamer ouerdencket. mer hy sell oec toekeren tot god mit ghes
stadelicke gbeden als totte vader der barmherticheit en god alles vertro
stinghes. en ropen tot god in sterckheyde. en sonder offlaten bidden. dat
hij hem will ontfarmen ouer dat andere deel sijn gbelouiss. ende dat hij
sijn aenschijn will verlichten ouer ons en will verdriuen en off nemen
van die lande der ghelouigher. op dat wy hem blidelicke loff en eer bewij
sen moghen **H**ieruormaels die heylighe propheet daniell in die van
ghenisse gheset op die vloeden van babilonien dair sittende ende screyende
heeft gbedede om dese stede bynae wt een ghelick saeck. den welke laet ons
uauolaghe seggē. **O** heer wy hebbe ghesundighet wy hebbe onrechtelic
ghedaen wy hebbe boefheyt ghedaen teghen alle uwe rechtueerdicheyt.
Mer wy bidden laet uwe toornicheyt ende verbolghenheyt offghekeret
worden van die stadt van iherusalem. en van dijne heylighe gheberchte
Want om onse sunden en om die boosheit onser vaderen soe is die stadt
iherusalem en dat lant en die heylighe stede onder die heydenen tot onse
verwijtinghe en laster. en wert onteert en vertreden van die honden ende
wert nu vanden onghelouighen heell verwildert. **D**aerom o heer onse
god verhoirt nu onse ghebet ende toen dijn aenschijn ouer dijn heylighe
lant dat alsoe verwoester is **O** heer syet neder van v heilige stoel en ghe
dencket om ons **O** heer god neyghet om den selue dine oire en hoirt. doet
op dijn oggen en syet onse verdriet en die heylighe stadt op welke van
outs dinnen naem aen gheropen is. **W**ant ghij sijt een heer van alle
dinc en nyemant mach dijne moghentheyt wederstaen wat onder dijne

Heerscapie ende machte sijn alle dinghen gheset . ende alle die landen des
 eertijcks sijn in dijne machte . en die rechten van alle conincricke Daer
 om o heer en coninc der coninghe onfermt nu dyn volck want onse vy
 anden soecten ons te verderuen en oec dyn ouergheleuen erffnisse heelt
 te vernycken D heer en wilt niet versmaden v deelt dat ghij v seluen ver
 lost hebber . mer weest goedertrere ouer dat lot en den bant duns ouerghe
 bleuen erffnisses op dat dii heyden nimmermeer en segghen wair is hoir
 god **W**n bidde dat die wrake des bloets dijne knechten dat wt ghestort
 is gheroent en bekent moet werden inden gheslachten voir onsen oggen .
 laet die suchtighe der ghebonden ingaen voir dyn teghenwoirdicheyt . be
 sisset die kinderen der gheenre die dootgheslaghen syn na die grootheyt
 dijne machte . **E**n wedergheeft onsen nabieren seuenout in hoir schoot
D heer hoir verwiringhe en laster die sy v ghedaen hebben . mer wij dijn
 volck en scapen dijne weye sellen dii belien inder ewicheit . van gheslach
 ten tot gheslachten sellen wij voortkundighen dyn loff .

Hier nauolghet een corte bescreyuinghe der kercken ende
 des lants inden oosten .

Och vermoede ick oec dat een yghelijck denoet mensche lesende
 dese dinghen hem zeer verdroeuē moet . int ouerdencken en die me
 te ouer te lesen ende bouen maten zeer suchten . Wanneer mit al
 sulcke kettererien en mit so grote dwalinghe niet alleen die **S**tadde van
 iherusalem die sekerlike heyligh is en een stadde des groten conincs mit
 alle die landen dair omtrēt welcke lant hieruormaelts dat lant van be
 loften ghenoeit wort . mer oec al dat ooste lant zeer groot en wjt en
 hieruortijts verbruydet mit heerlycke lantscapen en conincricken . also
 wlycken besmet . beuleckt en verredē wert **A**lso zeer dat seker beclaghelick
 is te segghen en te horen . als datmen onder die verghanghe riuieren die
 gheen water hebbe . alick bekennē offte vstaen mach wair hieruormaelts
 die ghetylante fonteyn dars fons signatus . offte wair die besloten hof
 dars ortus occlusus ghestaen heeft **D** dit is een dinck well weerdich the
 bescreyē dat die wijngaert des herē sabaoth dars der scharē hieruormaelts
 wtuerrozē en wijt en zeer schoon och iammerlick vdozē en hoe grotelick
 hnyelt is en hoe hebbe sy die vstroeyet mitte wordē wtgherodet dese alre
 booste vossen en ketterē **A**ls arrius apollinaris antices nestorius sabel
 rius . pelagius . en alle die andere insetters der ketterie princē der ketterē
 die desen wijngaert tot an die eerde die tunen ghebroken vdozē hebben .
En die wilde beer vandē bossche en dat bisonder wilde wiede dier en beestē
 als die vermaledijde en valsche propheet machomet die den seluen wijn
 gaert tot optē dach van hude heel vslindet en verniet wtreckende al die
 vruchtbaire stoekē wtte gront . wie soude dit sonder tranē moghe ouerdē
 ten en hem moghen onthouden vā tranē . als hi siet die alre ouerste lan
 den also dwalēde vgaē . te wesen vāden gheslout die ghebouwet en bearbeit

waren doir die prekinghe en soringhe der apostele mit grote neersticheyde
 ghewrocht en mit grote zwerighe arbeyt vercreghen Als alle dat wijde
 grote lant Asiam. gheleest mit. vij. cathedrale hooffteercken die ghestichte
 ware van die heylighe euangelist sunte Johan Deck dat alre edelste lant
 Africa. dat alre ruyckste lant India. dat alre beste lant hieruormaelts
 Grecia. en die andere gheheele kercke inden oosten die voirtijts so heertlic
 so glorioos en mit so doirtuchtighe heylighe manen vsiert is gheweest
 mit die alre gheleerste vaderen en verlichters der heyligher kercken. so luyck
 stich en so ouerloedich en volc Op dat ick deser een weynich vertelle. als
 Augustinus biscop tot yponen een sonderling orgheest der godliker wijs
 heyt die mit recht ghenoecht wert een blencende costelike gema der do
 ctors. een vader der gheleerden in die heilighe scrifture. een die alre sterckste
 ha mer der ketteren Suinte Johan Crisostomus biscop te Constantino
 polen die gherechtelick om weerdicheit suinte stringhen ghenoecht wert
 gulden mont Die edel martellair en heertlike welsprekende orator Cys
 prianus biscop van cartbaginen Athanasius die eerbairste biscop van
 Alexandria Johannes damascenus Gregorius nissenus Gregorius
 nazanzenus Hylarius van picanie die grote Basilus cesariens ende
 veel meer andere die alre gheleerste manen. welker alre mannen waire
 faecte dat sy vrelket soude werden ick swighe die verdientliche wercke die
 daghen souden ons ghebrecken en pappier. mer och lacy hoe hebben nu
 die stoppen des nerels dat eertruyck veruullet hoe hebben die bramē en
 doornē dat aenschyn des eertruycks bedeckt Och hoe sijn alle dinghen mit
 vuer ontfeten en ondergrauē het was forchtlic dat sy van die kerispins
 ghe des aensichtes gods niet heeft vergaen waren Och hoe is dat gout
 verduustert en die alre beste verwe verwandelt die steenē des heylighe ste
 des syn verstroeyt in dat ouerste van allen straten Wair sijn nu die ede
 le hoghe stoelen der patriarchen en die heilighe kercken van alexandrie
 Antiochien Constantinopolen en van iherusalz. voir welke werdicheit
 gheen die alre beste welsprekende orator loff soude moghen wt spreken off
 hoir grote weldaden moghen seggen O heilighe roma een vrouwe des
 werlts dese voireghenemde hebbe hieruormaelts v susteren gheweest yn
 nich en deuot tot v. v ghehoirsamich. v aen v syde blywesende. ende al ist
 well dat ghij die eerste hoocheyt en die ouerste stoell houder wair die alre
 heylighe prince der heyligher kercken als suinte peter ende suinte pouwels
 v stoell gheheiligheit hebben mit hoir martelye en doot Iochans heeft
 die kercke van alexandrien hieruormaelts na v die anderde stede ghehad.
 Als doir die naem suinte peters van die heilighe euangelist suinte marcus
 sijn discipell ghecosacreert en ghewijet Dair na die kerck van Antio
 chien zeer eerweerdich van die stoell des seluēapostels suinte peter welke
 hij. vij. iair regierde in welke hij na hem gheset heeft die heylighe bis
 cop Ignacium. Wair oeck alre eerst opghetomen is die kercken name

Dair na die kerck van Constantinopolen die oec hieruormaelts nyws
Romen gheuoemt wort. en wort van die alrekerstelycksten keyser Con
stantinus die grote. die dair mit veel romeyne reysde heertlycke ghetym
met Ten laetsten is die kercke van iherusalem welke ons heer ihesus
cristus selue ghehalliget en ghewijet heeft mit sijn eyghen alte costelic
ste bloet. Die heilighe stad van Romen alle dese ioncfrouwe worden voir
tijts cristo den coninc toegheseldt. mer leyder sy sijn veer veruoemt van
dy beulcket mit kettherien veruallen van die eenvoudicheyt des wair
achtyghen ghehoiffs en leue in ouerspult van hoiren brudegom xpo mit
sathana dats mitten duuel. Doch loff moet god hebben inden westen
schijnet die sonne des rechtuerdicheit en lichtet clarticken. En leider ind
oosten die lucifer welke neergheuallen was heeft gheset sijn stoel boue
die sterre. Hier is dat licht der werlt. Hier is dat zout der eerden hier sijn
die sulueren en gulden vaten. mer dair is grote duusternisse en zeer die
dockerheyden en veel beeldinghe des doots. Dair is dat onoirbaer zout
dat na die woerden cristi tot gheen dinghe meer en dooch dan dattet bus
ten gheworpe wert en vanden menschen vertrede wert. Dair vintmen
houten vaten die verbrant sellen werden mitten ewighen brant. Also is
keyder verdouue en onghewoersamich gheworden alle dat ooste lant by
sonder dat griekschelant dat niet verstaen en wil dat die heilighe room
sche kerck niet vanden Apostelen mer van onsen heer ihesu cristo onse salids
maker die ouerste stad vercreghē heeft. die tot sunte peter gheseyt heeft.
Du biste petrus en op dese steen sell ick stichten mijn kerck. en die poorte
der heelen en sellen dair niet teghens vermoghen. en al dattu bijnste op
ter eerden dat sell ghesonde wesen in die hemel. en al dattu onthijst
op ter eerden dat sell onthonden wesen inden hemel. Dairom so heeft hi
alleen die roomsche kerck ghesticht en ghewaltighet op die steen des ghe
hoiffs ter stont beginnende die den sluetel daghet des ewighen leuens be
uolen heeft die rechten des ricks der hemelen en oec der eerden. Hi heeft
dese kerck van Romen gheset een hooft te wesen ende een heersell dat
ghelikerwijs als een doere gheregiert wert mitten heerselle dat al soe
doir die ordinancie gods alle kercken mit die machte ende auctoriteyt
des heylighen stoels van Romen gheregiert moghen werden. Dairom
ghewilt sy sijn priuilegien ende vordell doir welcke hoghe machte sy
ghesterct wert. Wairom gheen twiuel is dat wie dese kerck onghewoers
samich is vallet in kettherie. ende hi vercrastet dat gheloue die teghes
dese kerck doet welke een moeder is des gheloues ende een meystersche.
Ende hi wert wederspannich ghevonden teghen den ghenen die dese kerck
bouen alle kercken verheuen heeft. Wairom oec die zeer heylighe man
sunte Ambrosius bellet he selue in allen na te volghen sijn meystersche
die heylighe roomsche kerck mit een zeer suetlike kersten ghelouighe
betughinghe. Also oec die heylighe kerre sunte Iheronimus als die

ariaensche kerckerie blyeynde was in sine tijden heeft voir hem ghe-
 men te rade te nemē en na te volghen die stoel ende dat ghelouff des heili-
 ghen apostels sunte peter die ghelouet en gepresen is gheweest van die
 mont gods Also sullen oec alle ghelouighē mēschen doen en nauvolghē
 al dit exempel. want wair datter lisaem is dair sullen oec verqadert
 werden die aarmen. en dat hooft als ghelicke reden is sullen die leden nae
 volghen. mer die kercke inden oosten is verblint. och lacy dit en wilt sy
 niet verstaen offte begripen. En wantse buten den archa noe ghecomen
 is so ist van node dat sy vergaet. Want buten dese en mach niemant sa-
 licheit gheschieden. als alle scriffuren en insettinghen der heilighe vaders
 ghetuuch gheue wantter een heylighe en ombecleete moeder die heilighe
 kercke is. hebbende een hooft mit een gheest leuende ghemact mit een ghe-
 louff ghesicht. Dairom alle die ghene die hem selue in enigherwys ver-
 scheyden vā die enicheit des ghelouffs offte vānt gheselschape Petri. al sult
 te mēschen en moghen niet ontboden werden van die banden hoire sun-
 den. loch nūmermeer moghen sy ingaen die doer des rijcks der hemelen.
 Alle die dair een dat lam buten dit huus hec is van node dat sy veer
 van god verscheyden sijn.

Nier nauvolghet een deatliche beclaghinghe ouer die iammerlijcke staet
 die in dese tijt ghesien wert in die heylighe kercke inden westen mit een be-
 quame vermaninghe totte princen des keyserrijcks op dat sij so veel alst
 hem toebehoirt trouwelijcker neersticheyt doen om hoir bescherminghe.

Och als ick dese dinghen ouerdencke en bij my seluen ouerlegghe
 waarom becōmere ick my seluen ydelic ende heelt te vergheeffs
 mit desen dwaesen arbeyt waarom bescreye ick te vergheeffs die
 oude quade dinghen die langhe vergheten sijn en veer gheslagen sijn. wā
 neer als alle mēsche opedair is men niet en achtet die teghenwoordighe
 nywe en bijwefende scaden en vernyeelinghen der heylighe kercken. byson-
 der in dese verwoeste tijt in welke alle mēschen soeckē dat hem toebehoirt
 en niet dat ihesu cristo toebehoirt. niet dat syn bruyt die heilighe kercke
 toebehoirt. niet dat syn ondersat toebehoirt. Dairom datter gheschied dat
 mit een ghemeen perijckel van allen en mit een plaghe ende scade des ghe-
 heelen ghemeenen kersten oirbais daghelij meer quade lastighe dinghē
 ouercomen en bezwarē ons zeer in onse husen en aen onse syden en staen
 voir die doeren alst dat sy ons dreigghen haestelick in tse gaen tot onse
 synnenste. En onder dese dinghen te liden. so slapen alle die gheslerte der
 kercken ende alle die onerste. en sijn bezwart mit een zware zicte des ver-
 gheltes. also zeet dat sij die dinghen die sij dicwijst voir hoir ogghen
 sijn la oec gheuoeten niet en achten noch van gheente werden houden
 op dat sy nu behouden moghen vringaen als die andere te niet gaen ende
 verdoruen werden. Och dair en is nyemant die hem seluen als een
 māt dair teghens set voir die heer der scharen off voir sijn huus welke

die heylighe kercke is Wairom die moeder ende die vrouwe des volkes
 sittet in droeffnisse. en dair is nyemâr die hoir vertroestet van alle hoir
 lieue vrienden. Wat kerste mensche en soude dis niet aenmercken wie sou
 de niet zeer grotelick bedroeuē alle onse ghemeen goet huden des daghes
 also zeer verstoirt ende ghequetter te wesen .ia dattet nu byna begint te
 vallen ende iammerlick the vergaen Alle menschen bekennen ende hebbe
 onderuonden .want veel menschen dat mit hoir affter deell en schaemte
 ende mit ghemeen scade der heiligher kercke ghevoelt hebbe ghelickerwijs
 die veruolghers des kersten naems ende bloets die vianden des gheboiffis
 die vyande des crucis cristi Als die onghelouighe thurcken in corte verle
 den iaren stercker gheworden syn dan wij. sijn rasen als verwoede honden
 voir die doeren der heiligher kercken ende oeck dicwijll arbeiden om die
 te ouervallen want wij van daghe tot daghe meer en meer wagghefen
 ende ghebrieken offte crancker werden Ick vermoede dattet nyemant onbe
 kent mach wesen hoe dat sijn cortelick hier voir onder hoire macht bedwo
 ghen en vercreghen hebben keyserlicke rijcken en conincrijcken vol van
 volcke en rijck van goede. zeer machtighe landen. zeer edele heerlicke stedē
 groot ende clyn. ende eylanden bouen maten heerlick en sterck. Want die
 thurck besittet Constantinopolen ende Trapezuncium keyserlicke steden
 all dat lant Traciam ende Boeciam Atticam Macedoniā Thessaliā
 Achaiam Euboliam. ende beyde misiam Tribalos Scordiscos Lauri
 cos Bastarnas ende veel meer andere steden die ick om die cortheyt niet
 en tel. hoir keyseren doot gheslaghen. hoir coninghen verdreuen en all
 die andere heren. hoir rijcken vernyeckt mitten brant ende hoir inwoentes
 mitten zwaerde verslaghe offte in die gheuaghenisse verleydt ouermits
 die alte zwairste oitloghe in verleden tijden ghehadt. Wij hebbe oeck son
 der twiuel seluen well ghehoirt hoe veel dootslaghinghe ende lastighe
 quetsinghen hij aenghedaen heeft dese nabescreuen menschen als den Pe
 leponesias. Dalmatis. Epirotis Ilirijis Thoricis Panonys ende mede
 onse duitsche. wt welcken onse mede broederen sijn veel victorie ghehadt
 heeft ende veel martelaren ghemaect heeft Ick laet staen dat meer euy
 num offte als die lude segghen mediterraneum dats dat meer int mids
 dell des eertrijcks. dat oeck in ghemeen spraeke dat grote meer ghenoeemt
 wert dat welck die thurck mit vrije schepen sonder vederstoet van yemâr
 oueruaert. ouermits dat hij die stadt Capba ingewonen heeft die welt
 ke onder die Janieser ghelegghen was Ick laet oeck the segghen van die
 edele eylanden mitilenen. cicadas. en van caladem enboie offte nigrum
 pont. cozoram. dat welcke die ytalienen scutarim noemen ende meer an
 dere steden ende plaetsen der kersten die welcke die Thurck mit cloeckheyt
 ende mit bedroch ende oeck mit dat alte zwairste ghewelt regiert Ick en
 segghe niet die zeer scarpe oitloghen der alte heerlicster venecianen die
 sijn tegghens den Thurck. ghins ende herwerts sterckelick ghehadt hebben

Ick zwighe oec die zwairste oirloghen ende dootslagginghen die in onsen tijden vanden Thurcke aenghedaen sijn den onuerwinklicke coninck van vngarien die voir dat gheloue ons heren ihesu cristi rechtelijck ghe noemt mach werden een vrese offte ontsich der onghelouigher menschen. laet ons seluen ouertegghen hoe soudē wij then laersten the vreden moghen wesen. **W**ie heeft int verleden iaer mit groter bloetstortinghe der kersten die welcke stadt ende eylant van Rodes grondelick begheert the ver deruen. **D**ie Thurck **W**ie heeft in corte verleden iaeren voir een zeer grote dootslagginghe der kersten mit machte ghewonnen die stadt ydruntum ghenoemt ghelegghen in ytalien. **D**ie Thurck **W**ie heeft all dat lant van Apels omtrent by dat meer mitten zweerde ende mitten brand verniet en verwoester. **D**ie thurck. **D**air en twiuct nyemant an offte die Thurck voir aldusdanighe ghestadighe victorie ghemoet slaet ende leert dicwijll sijn bloedighe oghen tot dat roomsche keyserrijck. dreighende ons die doot en die alte laetste en meeste verderffnisse. **E**nde in aldusdanighe grote verderffnisse der dinghen. onder alle dese wederspoet. in also grote verwoestinghe der landen. ende verderuinghe van also veel ebo sterren ende kercken in aldusdanighe dootslagginghe der onnozde ende in die menigherley vanghenisse en verleydinghe onser medebroederen **I**ck vermoede dat alle menschen weten well wat dair tegghens ghedaen is. vanden ghenen die die alte ouerste regimente hebben en sirtē inden ouersten stoel ende schulen in die opperste hoocheit ende wat sijn dair in begonnen hebben offte hoe sijn dat wederstaen hebben. **D**och lacy alle die ghene dair dit werck toe behoort slapen alsoe vaste wt den welcken wij soudē hopen een sachte bequame voirvaringhe ghelickerwijs als wt onse pastoren. wt welcken wij als wt onse pastore en harten onse salicheit. hope soudē waire saecte dat sijn waken en verwarden die waecte des duyste ten nachts. **A**lso misbruelick wert alle dinc ghedaen. datter onder alle quade dinghen gheen quader is. **W**ij beuoelen well bet dan wijt wtspieken die zeer sochelicke onbequame ledicheyt der ouerster vorsten die verghetelicheit der beschermers ende der pastoren offte der harten. **W**ant al ist well dat god sinen wijngaert dats dese heilighe kercke voirtaers ouergheset heeft wt egipten. ende heeft wt gheworpen dat volck dat hem tegghens was. en heeft hem ghegeuen leydsmanen des wegges namalcanderen in sijn tegghenwoirdicheit die desen wijngaert planten en vuchtrich maken soudē. **A**lso dat dese selue wijngaert om die vruchtbairheit sijnre ranckē offte spruten ombuanghen heeft all die werlt. **N**ochstans dat zeer the beclaghen is die wilke beer verniet dicwijll den seluen dairt onse regieres aensyn. ende dat bysonder wilde heeft verschodert den seluen zeer iamerlick. **W**airom wt also slapen regiment ende wt so traghen ende verghetelē beschermenisse coemt alle die veruallinghe verwoestinghe ende verstroeyinghe des kersten ghelouffe. **H**ier machmen zeterlicke aen

mercken bij wat mismaect heeft offte dier dese prelaten ende princen gheslycket moghen werden. Want alsulcken syn sonder twiuel gbelicken een stuerman van een scip die slaepet int middel des meers als hy syn roeder vant schip verloren heeft in een onwader offte storminghe. Des ghelijcks als oec een bewaerre des Stadts sonder wapenen ende zwaert alsulcke is gheheellicken die ghene die mit gheen minne ghewapent is tot synen ondersaten. Ghelicken een hont bij die scapen die niet blaffen en mach, off een wachter sonder hoorn offte teyken. Dairoom O ghij die regieren offte leyden dat volck gods ouerlegghet alsulcke last, vrese, ende verderuinghe onder v volck ende aen v seluen. Aenmercket voir v seluen ende voir alle uwe ondersaten. Ende ghij inden eersten. O alte heylichste Eertliche vader ouerste biscop doet op uwe oren tot Ihesum die ghij syn Stadthouder sijn inder eerden ende hoort hem v vermanende ende v versweckende segghende O Symon waïrom slaepste, verdruet die trachheit ende aen nemet vuerighe neersticheyt ende aen doet die liefste des heeren. want dair en is gheen an xre dienst die god behaghelicker is dan dese. Weest gheda. hrich des mans hely die vergheuelijck dede tot syne sconen. die een zwaire wrake ende starffinghe in hem seluen ontfanghen heeft. want hy den hals brack, ende syn kynderen doorgheslaghen worden, ende die Archa gods hem ontnomen wort. // Wilt ghedencken Dauid die oec selue goedertierenheyt wende in sijne kynderen ende gheen bedwanck offte discipline. so heeft hy onderuonden dat hoir ioncheyt hem seluen schadelicke was welke kynticheyt hy verhanghet heeft volk wellusten te wesen ouermits een onghesonden oirloff.

Wye en weet niet hoe veel ende hoe groot quaet dat dese vergheuelicheyt der prelaten maket ende voortbrenghet die welke sekerlick gbelicket wert by een knaghende worme die int binnenste des houts groeyet ende alleneken dat harte ende dat moech des houts op knaghet // Het is openbair dat een hout van den wormen, doersteken tot gheen dinghen en dooch meer, dan totten brant des vuers. Mer dair toevan dit quaet heeft god gheseyt openbairlick. Als hy dit ghelijcket by een cker worme die dat cker verderuet. Dat welke cker alst openbair is al soe vanden motten doirgheren van gheente, werden wesen mach noch niet ghebruyt mach werden.

Item dit quaet heeft vant beghin alle dat kersten gbeloue verdouen. Want wy niet so zeer vergaen sijn doir een haestelick onuersyen vallinghe. Mer doir een onachtsaemheyt onser ouersten ende prelaten als die eerste doechden ende wel daden allencken vergaende ende dairo m merckelicke die sonden ende quaetheyt meer wassende waren soe syn wy gheualten doir soe iammerlicken vall. // Dairo m wilt doch aen mercken ende ther harten trecken. O Alte heylichste vader ende ghelijckerwijs dan

en neerstich ghetrou schipman mit groten neersticheyt ende mit veel
arbeys in die weere is. als hem onweder ende lastighe wynt ouercoemt
wanner hij doit crachte des wynts ghedreuen wert an scherpe sant bee
ghen ende ouermits zwaer gholuen aen vreselike steenclippen ghewor
pen wert. Wairwt voghet grote roep en groot gheruffte der hoofftrouwe
So is hy seluen die eerste in dat werck. ende leyt dat roeder dicwyll ouer
ende weder ouer ende vermaent all dat int schip is totten arbeyt ende ghe
biet datmen die ryemen wt legghen sel int water. die manne sijn cloecke
lick ende crachtelick in die weer. dair gaet een groot gheroep inder licht
op totten hemel. Ghelickerwijs als een stadt vanden vyanden besaen
is ende die heerpannen barden ende dat spul maris. dats des affgods
des strijds beghint the ontfenghen ende aen the staen. Dat se don coorn
wert vernielt en die bereyde ackeren werden vertreden. die menschen wer
den doorgheslaghen ende oock die beesten Ende die andere staen scher
pe laghen mit schut in die naubeyden der wegghen. sijn staen ghewapent re
ghen malcanderen mit blanken zwaerden. Dan beghint die prince sel
uer. ist dat hij ghetrouwe ende goederieren tot synē ondersaten is. sonder
roeuē die crachte des schairs the verwecken. ende als die trompetten
opgaen so vergaderen om den hartoch off om hoiren prince. ende die neer
sticheyt van allen is in een. off mit crachte ende machte off mit raet ende
vernufftighe cbecheyt om dat ghemēen goet in eeren the houden ende
the beschermen ende die vyanden the verdrūen. ¶ Die sommighe clim
men op die hoghe roemen. die sommighe clymmen op die mueren ende
op die rynnen ende beschermen hem mit zeer grote crachte. Die gheue
die cbeck op hoir lijff sijn. staen vastelick mit hoire machte. Sij beabe
ren hantgheneen the wesen ende her is hem ghenoechte dat sijn reghens
den vyanden moghen strijden. Wanner sijn van al sulcken ouerste ghere
giert werden ende van al sulcke hartoch ende prince gheseydt werden ende
oock verblift. ¶ Alte heylighe vader ghij moghet lichtelick verstaen wat
ick mit dese exempelē will ende begheer. ¶ Her ghij princen des werlts
wilt oock bekennen dat ghij god raden sell gheuen voir die heilighe kerck.
welcke ghij van cristo the beschermen ontfanghen hebbet. Want als
die gheestelike rechten ende die heylighe scriffstueren segghen soe houder
ghij dair om die hoocheyt des vercreghen machtes. op dat ghij doir uwe
machte beschermen sell die heylighe kerck. op dattet gheen dat die pree
steren niet doen moghen mit preken ende leringhe. uwe moghentbeyt sel
ghelieden doir vrese des bedwancks. Ende selckelick uwe machte sell altyt
dair toe begheren tot bewaringhe der heylighe kercken. tot bescherminghe
der weduen ende der weezen ende tot bedwinginghe der gripers ende
rouers. om een yghelike oirdel ende rechtueerdicheyt te doen. om te ver
lossen die mit machte verdruct werden van die handen der gheue die

hem belasten den ellendighen hulpe t'he doen. ghij selt niet liden dat dese
 van yemant bedroeft offte bezwaert werden doir uwe onachtsamicheyt
 dieuerye t'he verbeyden. ouerspelt t'he pinighen. recht ouer den quaden t'he
 doen. dootslagghers en edt brekers selt ghij niet laten leuen. ghij selt niet
 verhenghe dat uwe ondersate quaet doen. Dese en deser ghelicken hoire
 altoes tot uwe hoochheid en tot uwe principale moghentheiden. En nu
 in dese ellendighe tijt dair wij in syn wanttet meer alheell ontstelt en bes
 wegghen is soe wert sunte peters s'heepkin also zeer gheworpen vanden
 vloet en wert ghestote en wert by na op die syde ghedreue. Ghij die uwe
 staet ende om uwe dienstachtricheit alte eerst hoirt te vechten inden strijdt
 mercket well aen wat ghij god en syn heilighe kercke en syne stedehouder
 onsen eerschen vader den pacus schuldich sijt. Siet neerstelick toe wat va
 node is te doen. Ende aenmercket wijslic op dat ick dat segghe behoude
 licken uwer alte vrede en vrenscap. wat selt ten laersten uwe verghetel
 heyt en uwe onachtsaemheit die tot nu toe ghesyen ende onderuonden is.
 Wairom wairt sake dat yemant verwonderde wairom ons in desen tijden
 alle dese quade dingghen ouercome sijn die reden en oirsaecke is dair off be
 reit voir onsen ogghen. en het is alle menschen bekent die een weynich ont
 en om synde sijn ogghen op slaet. Want ter stont selt hij syen die ganse
 werlt ouer vloedich te wesen mit ontallicke sonden en misdaden mit alle
 bedroch veruult. all heell mit alle boosheit. Want als dauid seyt Alle
 schatckheyden woenen midden onder die menschen. Houeerdicheit heeft die
 menschen beuagghen. sy syn bedeckt mit boosheit en quaetheit hoire boos
 heyt comet als wt een welluste sy volbringghen mit luste die begherren
 hoire harte. Dair na is te aenschouwen die quaetheit en die wederspra
 ke inder stadt welke des dagghes en des nachts die boosheit omme bevan
 ghet en in dat middell des stadts arbeit en onrechtueerdicheit die strate
 sijn voll woeker en bedroch. en inden eersten van die ghestelicke manne
 en clercken int ghemeen. nochtan mit sorghe want nyemant en moet ops
 ren dach van hiden die wairheyt segghen. mit alsulcke eere alst behoirt
 lic is so selt ick een luttell openbairen. Wie is die niet aenmercket hoe
 dat gont verduustert is dat is dat quade leuen der dienes der heyligher
 kercken is mit onreynicheyden beulectet dat welke hier voirmaels zeer
 gtorioos ende clair gheweest is mit doechden. mer nu ist zeer verduustert
 ouermits becominghe des werlts en van veele sunden. Die al
 te beste verwe dat is die ghewoente des heylighen leuens is verwandelt
 in leelicheit van veel sunden. Die steenen des tempels sijn verstroeyt
 by nae doir alle manieren der sunden. int beggin van allen straten ghe
 uende den ghemeen volcke een zwaire scande offt oirsaecke der sunden mit
 hoiren quaden exempelen. Also dat god rechtelike van hem beclagghen
 mach dat ghene dat die propheet Ezechiel beclagghet en segghen. Dat
 huus van ysrahel is my verwandelt in roest. Alle dese sijn metaell. tyn

yfer. ende doot. int middell des onants. Die grote stadt Babilon is voer
waer gheualen van heylicheit ende doechden die gheweest hebben int be
ghin der heilighe kercken. ende is ghe worden een woeninghe der duuelen
ende een bewaringhe van alle onreynne gheesten. en van alle onreynne vo
ghelen wanner in hem regneeren die gheestelike ende vleyschelike sun
den. Hoe veel van desen doen nu ouerspult mit die vrouwe die mit gout
verghult is ende heeft een gulden nap voll vergiffenisse in hoiren han
den. welke vrouwe beteykent houerdie ende ghiericheyt in die gheestelick
heyt mit welke sunden. sy in dese tijt altemceest besmettet is. Want alle
minnen sy ghiffen ende gaucn ende volghen wedergaucn. sy wanderen
mit symon sy studeren ghiericheyt vanden propheet tot die preester. dats
vande meesten totten minsten noch sij en aen mercken niet dat sij andere
menschen dicwil preken en leren. Want als die heilighe apostel paulus
seyt soe is die ghiericheyt een wortel van alle quaet. wye hem selue tot
deseghegheuen hebben sijn ghedwaelt vanden ghesone ende hebben hem
seluen mit veel droeffheyden ghemenghet. Der ghijns mensche gods alle
clercke schuwet dese dinghen ende nauolghet die rechtuerdicheit die goe
dertierenheyt. dat ghesoue. die minne. die lydsamicheit. en die sachtmoes
dicheyt. Strijdet den goden strijdt des ghesdoffs. ontfanghet dat ewighe
leuen tot welke ghi gheroepen sijt en ghi hebt beliden een goede belidit
ghe voer veel menschen. Dit heeft voerwaer die heilighe apostel pau
lus ghescreuen totten biscop thymotheum. mer het mach doir een son
derlinghe reden gheseyt werden tot alle die clerckscap offte tot alle gheeste
lickheyt. Want alle dat tot grootheyt offte eerlickheyt hoirt. bynae all
soecken sy by hem seluen offte doir hoir vrienden eeren en weerdicheyden
ouermits gheelt offte goet offte doir beden offte doir schencken offte mit
dreyghen. Sij willen wanderen in grootheyden ende wonderlickheyden
bouen hem seluen. Dat quaet is also sterck ghe worden in die gheeste
lickheyt dat sij dair in alle werlike luden boue gaen. Die heilighe scriff
te gheeft gheruuch ia sy versmaet dat sommigher gheesteliker mens
chen oghe. also mit die sunde des eerwerdicheyts ende des houerdies ver
blynt sijn dat sij als niet ghedachtich sijn hoire beloften offte professye
ouermits welke sij alle eeren versmaet. rijckdomen verwoep en die wel
lustendes werlts versmaet. hoir eyghen wille onder die heerscapie van
een andere gheset hebben. Alle dese dinghen begheeren sij heel houerdelick
sij en sijn mit gheen staet the vreden. sy en bekennen offte weten niet dat
eynde hoirs opclyminghes. En dat alte grote schande is. sij lopen hae
stelick tot alle onghelickheyt des lyuens. sy setten hem seluen in die onle
de van alle saecken. sij begheeren zeer grote hoocheyden. ende sy clymmen
op tot grote hoghe stoelen die nauwelicke op die slechte eerde gaen loenz
Then is gheen wonder als dat oude woirt offte sentencie seyt dat hert
dat eerwerdicheyt begheert dat en kan niet off houden van dat gheen

dat verboden is. noch the vreden wesen mit dat hem verstant is. noch ten wil gheen meninghe doen tot goevertierenheyt. Dair en is voirwair gheen andere funde die al soe. alle doechden verslijnt ende beroisft den menschen van alle heylsheit. Als die houerdie ende eergheerichheit. die ghelicken een ghemeen pestilencie niet alleen een lit cranchmaker. mer alle dat stercke lichaem verderuet mit een dootlike sicte. ende verwerpet oeck die staen in hoocheyt der doechden mit een zwair vallinghe.

Op dat ick dat andere ouerslae laet wy aen mercken den engheft die om synre groter clairheyt ende schoonheyt gbenoemt warr lucifer. Wij wesen well dat hij om gheen andere sunden dan om dese verworpen is wt die zeer hoghe salighe staet der engheften in dat affgront der hellen. Dairom laet ons bekennen die quaetheyt der houerdien. Die houerdighe man Choe ende syn moeghejellen syn verbrant mitte vuer vanden heneft. want sy die proesterjcap aen hem seluen wouden nemen ongheroepen dair toe van god. Dathan ende Abyron om dat sy moysi benyden dat hij een leydijman was des volcks. dat eerruyt beeffte verflonden ende sy syn leuende versoncken inder hellen. Ende die coninc Drias is gberestelick gheslaghen mit lazarij offte melancholijheyt want hy hem seluen onderwonden. woude die preestertlike staet. Jason Drias broeder begheerde die ouerste preesterjcap. ende ghinc totten coninc louende drie hondert ende tachtich talenten suluers. Want alle houerdighe eergheerighe menschen vallen ghemeenlike in symonie. Wat sentencie dese selue Jason ontfanghen heeft wat eynde offte wrganck syns leuens hij ghehadt heeft. dat staet ghescreuen in dat boeck der Machabeen Dese is gheweest lucifers eerste funde als gheseyt is die een stoel begheert heeft ghelicken god. O hoe veel menschen nauolghen nu lucifers vermaledeide voetsappen. ia dair gaetter weynich vrij die van die begheerte der heerjcapien niet verwonnen werden. Mer o ghij arme onsalighe menschen wie volghet ghij nae. Is dit niet die berch dair die engheft opgheclommen is. ende is een duuel gheworden. O houerdie een subtiel quact. heymelijc venijnt. een verborghen sicte een konstenaer des bedrochs. een moeder der gheueynster gheestelickheyt een voortbrengster der smertelicker quetsinghen. een oirjpronck der sunden een voersell offte toeneygginghe des misdacts. een vorme der doechden ende des heylsheit. een vblintjster der harte. voortbrengghede siecten wt dinghen die van he seluen ghesontheyt soude gheuen. en makende crancheyde wt medicinē. och hoe ver is va ons dat alte hoochste en ouer clair goepel onses ghesformakers en behouders ihesu xpi die vsmact heeft die glorie des tijlickē hoochheits die he gheoffert en ghebode wert doe sy he een coninc make woude. en heeft noch tras begheert die pine des schadelickē bitterē doots doe hij willichlic gbecome is totte galghe des crucis. mer och laij wy en wille hier niet na houere. wancr een yghelick na sijns selffs goet dunck

hem seluen matigheit ende hi' onder gheen bedwanck sijne ouerster hem seluen lijen wil noch verwachten Als wy onder die gheboden ende onder den wet niet staen en willen. Mer wy haesten en begheeren vuerichtlick en verheffen ons seluen houerdelick bouen onse maect. wy optrecken ons seluen sonder eynde. Wy verziere wonderlicke dinghen. wy onderwinden nywe wegghen die nye ghehoirt syn. Noch wy en lijen ons so langhe niet dat die eere ons toeghebrocht wert. Mer om dese te vercrighe so vlieghe wy voir. wij liuen ende wij wechten dairom en vermoeden datter al ons van rechts wegghen toebehoirt. wanneer wij ons selue achten hogher en beter te wesen dan alle andere menschen. dair en bouen dat die alte meeste dwaesheit is. wair die alte grootste en clairste onwetenheit en onbekentheit is dair is die alte meeste vermetelheit houerdie. wy smecte en prijsen ons seluen wt die heilicheit des staets. wy werden in ons seluen verheuen van hoir hoocheyt. wy berouwe van hoir werdicheit noch wy en bedenken niet als die heylighe scriftuer seyt dat gheen stede gheen werdicheit gheen hoghe stoel den mensche heilich maken. mer dat leue en die doechden. Wairom alle gheestelike mannen bekennen sellen dat sy wt hoire dienste ofte wt hoocheyt des staets gheen oirloff hebben the sundighen. mer meer van node well te leuen. noch sy en sellen gheen stoutheit aenne me om the sundighen oft om mis doen wt die hoocheyt des werdicheits bedriegghen hem seluen en niet rechtelike straffende. want als sy lesen bescreue in hoire gheestelike rechten en insettinghe. Flyemāt en sell twiuelen den ghenē heilich te wesen. welke die hoocheyt vā so grote werdicheit verheffet. in welke hoocheyt ist sake dat gheen goet is doir vdiensse vercreghe. het is ghenoch dat sy gheruchnisse hebben van stede en die hoghe stoel. ende noch meer off die hoghe stoel verheffet die doechsamighe mensche tot dese hoochade ofte sy vlichtet den ghenē die verheue werden. Tot welke puntē wy segghe dat die ghene meest bedroghe werde die hē verbliden van die werdicheits des stedes. Want die gheestelike rechten vstaen gheen dat voirseyt is vāden ghenē die doir hoir goede doechdelick wercke hoir heilighe voirvaderē nauolghe. wairō dair na bescreue staet dat die dighe die vā die heilicheit des hoghe stoels gheseyt syn toebehoirt den ghenē welke die clairheit hoirs eyghe ouersacies vsciert. mer die heylighe scrifte noemt dairom den ghenē heilich te wesen wāt sy om die heylicheit des stedes ende des stoels vmoet werden heilich the wesen. Noch die hoocheyt der groter werdicheit o gheestelike vaderē en maket v niet vrij. Mer sy verdrucket ende vernedert v meer die grote forchtuoldicheyt ende perijckel oeck op uwen hals staende ist saecke dat uwe leuen contrarij is uwe werdicheit. Wat is hogher dan dat paradys. wat is meer seker ende vrijer dan die hemel. ende nochtans is die mensche om die sunden wt dat paradys verdreuen ende die engelen van den hemel gheuallen. op dat sy die nauolghers een exempel souden wesen. Want groetheyt des

staes offte des weerdicheyts en gheefft gheen vryheyt **Mer** onnozelic
des leuens. **Siet** in wat groter peruckell ende last wy becommert sijn
In alle andere staten volghet ende begriper die sunde den ghenen diese
ghedaen heeft ende een yghelick wert ghepiniqhet om sijn selffs sunde.
Want ghescreuen staet **Een** ziell die sundighet sell seluet den doot ster
uen. **Mer** in dese gheestelike staet en wert een mensche niet alleen vers
doemt om sijn eyghen sunden. **Mer** een pastoer offte harte van andere
menschen wert verdoemt om die sunden des volcks. want god dreighens
de bitterlike doer die Propheet seyt al dus **See** en hebt ghij niet ghes
sproben. dat die bose menschen hem bewaert hadde van sijn sunden. mer
ghij hebt hem laten steruen in sijn boesheyt **Ik** sell eyschen sijn bloed
van dyn hand **Nach** oeck vreselicker wort bedacht werden. die cynich
verstant heeft hoe mach die begheren al sulcken leuen. dat sijn ziell ver
bonden sell wesen totter hellen. is dat saccke dat ander menschen sunden
doen **Int** begijn des menschelike gheslachte hoe well dat **Cayn** selue
quaet was. nochtas soe heeft hy also verstandell gheweest dat hy gheen
sorghe woude hebben van eens anders leuen seggende **Ben** ic een be
warre mijns broedre. **Hy** outlaste hem seluen wnselijc van die sorghe
sijns broeders op dat hy niet ghehouden soude wesen onversienlijc voer
sijn broeder. **¶** Dese en heeft niet begheert die sorghe sijns broeders.
Mer nu in desen rijden ock leyder lopen **Jongh** ende **Dut**. **Gheoerde** ende
Onghoerde. **Ghelerte** ende **Onghelerte** dicwijll selue befast. tot bewa
ringhen **Lasten** ende **Sorghen** der vreemde menschen zielen **¶** **It** niet
een grote onwetentheyt offte versufftheyt dat een die sijn eyghen sunden
niet en siet offte verstaet the behouen dat hy een strenghe reden sell gheue
van andere menschen sunden. **Het** is well een grote anpaelike last sorg
ghe der zielen the bewaren. **Want** wanneer cynich scaep verloren wert
soe is die ziell verwaert in lust. tot welke die propheet seyt **Sijn** ziell
sell staen voer die ziell des verloren scaeps. **O** een vreselick woerr. **O** een
anpaelike sentencie. **O** een streng oerdel. **Tot** wie mach een pastoer sijn
hoeft leeren offte rusten wanneer hy veroedelt sell werden weerdich all
so veel doen te liden als hy oersacke heeft gheweest der verdoender zielen
sijns volcks. **Niemand** van ons allen bedenct dit well. vermoedende ons
voerspoedich ende salich the wesen. moeghen wy last der zielen verwer
uen waarom wy oeck dach ende nacht arbeyen mit recht offte onrecht die
the vercrighen **Ik** sell wat scerpelicker segghen. mit uwer alle oerloff.
Opten dach van huden en wert niet alleen gheleuen om die bisdomme
Mer ghestreden ende ghevochten. dat zeer te misprijsen is. want h-e wel
dat ghescreuen is **Een** dienre goeds en sel niet liuen twelcke ons gheeste
lic menschen wert meer bisonder ghebode. mer datre scamē is wy liue en
twijte also bitterlic. also dicwijll. also onghenadich dat wij te bouē gaen

alle weerdiche menschen in liuen. ende voirtwaer dicwijft mit scande ende
last berecken wij valsheyt onder verwe des rechtuerdicheyts. Want
wij segghen **N**iet niet mit worden soe ist mit die wercken. **W**ij en sellen
onse eer nyemant anders gheuen. **W**anneer wij al sulcke ydete eere vol
ghen soe laten wij die waerachtighe ende ewighe vroechde ende bliscap
Wij lopen toter eeren en hebben. **N**euer dat die kercke in last is dan dat
wij niet gheerten worden. **M**er die eere sell in scande verwandelt wer
den. **H**ier om so gheschiet dicwijft ons houerdighe menschen wanneer
wij zeer ende langhe mit eenen harden sin mit ydell hope arbeien om
the klimmen tot hoocheyt dat ons die doot haestelike aen coemt ende
dat selue eerste iair des eere wert verwandelt in duuyffheyte des doots.
Mer dit ghesaten op dat ick beschriuen mach veel sunden des gheestelic
heits conelike alleen int ghemeen so moghen wij well segghen mitten
Prophet **W**ij sijn nu in die tijden in welcke sonne ende mane sijn vers
duystert ende die sterren hoir schinen ghesaten **D**ese worde beschrieffe
die propheet bescreyende die ia numerlike staet der heylighe kercken van
die ouerste tot die middelste ende van die middelste tot die alte laeste.
Want wy om die claerheyt des hemelschen wijsheyts ende eerbaerheits
des gheestelike leuens ghelicken werden in die heilige scriffstueren by
die sonne. mane. ende sterre. **W**ant ghescreuen staet die ghelicker sellen
schinen ghelicken die claerheyt des firmaments **E**nde soe wie veel man
schen leeren tot die rechtuerdicheyt sellen schinen ghelicken die sterren
inder ewicheit. **M**er wy o leyder werden gbevonden berouft vā alle lichte
om die quade. blintheyt des herte ende oneerbaerheyt des misghelike le
uens. **D**at meer is. **B**ouen all dat gheseyt is. **W**ij die bouen andere
souden schinen ghelicken lichter in die werlt **A**ls die heylighe apostell
seyt sijn bedect mit afsulcke donckerheyden dat symonia die alrijt van
voirtijts ghehouden is gheweest als kerkerij. is also ghemeen mit ons
ende soe waert dat wy nauwelijcke sonder symonie comen in dat huus
goeds. **D**at **G**helicheyt. **S**nkuysheyt. **H**ouerdicheit. **B**ehaghelicheyt.
Welluste. **G**hullicheyt. **O**ueruloeydicheyt in tijtliche goet. **W**erghe
rentheyt goeds ende ons eyghens leuens sijn mit ons. **H**oe werden wy
groet. doer die doer off opeen ander maniere. **W**at ist dat wy ons mit
ghuet groet maecten want wy doch steruen sellen. wat eynde is hier off
the vermoeden hier en is gheen beweghen off. welke the samen hebben
een stede begrepen na by eyghen in ons **W**t welke gheschiet dat niemāt
scadelicker en is die heylighe kercke goeds dan wy selue wanneer ons le
uen quaet is. **N**ochmans soe houden wy een naem ende oerden des heylig
heys wairom soe sijn ons voirtwaer volghende zwarg anpelicke pijnen
dat welke gheen wonder en is want ouersiet ende wale ouerleset die
scriffstueren der Prophten ende oec die Patriarchen **S**oe en sellen

wij gheen gheslachte der menschen vinden dat god wrederlijcker pijnigher
offte meer strafft. ouerleset die propheeten ende die scriffaturen in welke al
dus ghescreuen staet. Die herden mijns volcks hebben ghesundicht tes
ghen mijn We die herden die mijn scharen verstroeyen We die herden
die hem seluen vueden We die druckdomen besiten in syon die beste die
ouerste der menschen die houerdellicke ghaen in dat huus gods die sla
pen in kostelicken bedden ende welluste soeken in bedden ende meer des ghe
lycx **W**airt saecle dat ment all openbaeren soude het mocht ons well
wonder duncken dat yemant van ons behouden soude moghen werden
die sitten in die hoghe stoel in eere in alsoe grote traecheyt om ghuer
te doen. **N**u soe syn die grote lichte des verduyster ouer alle die werlt
Als een ander propheet seyt. Nu so is comen die dach des donckerheys
ende der duysterheyden. **V**oirwair die dach des verduyers ende onruste.
Als Alanus beclaghet. **G**heldeffende trou in deser werlt is op dat leste
ghecomen. **D**at bedroch hout die ouerhant. **D**ie claer sterre des rechts
veerdichheys is cranck gheworden ende schinet niet.

Nu en soecken die beyensde menschen gheen mantelen mer die sunde wer
pet alle mantelen ghenoch noch sijn en beselpen hem niet meer mit recht
veerdichheyt der tughen **D**er die sunde glosiert haer seluen openbairlicke
Dat recht wert onrecht ghewesen **D**ie duecht is verwonnen doer die
onduecht. **A**lle duecht is in ellende. **D**ie sunden werden verhenghet nae
hoere wille **D**ie tijt is dair toe ghecomen van voirtijts dat die sunden
soe groet sijn dat die duecht niet alleen sonder ston is. mer wert oec on
dertraen onder die woeten der boeser menschen ende moet liden pijn van
die quade menschen. **R**echt der onnoselen wert onrecht ende een yghelick
quaet mensche verrigheit sijn wille vanden rechter **D**ie veel menschen
ghuet mochten doen sijn verworpen ende en dorren niet int openbair co
men. **E**nde houerdighe menschen sijn die alte machrichste tyrannen.
Die verkeerde schinet in den stoel des gherechrichheys ende latte duechte
en acht hy niet. **D**ie wokenaer vermeert sijn ghoet. ende diet all woude
ghauen leest in armoede. **D**ie viruwen laten hoer eer. ende volghen yde
le ghewoenten. **W**at is dat ick tse vergheeffs hier veel off segghe.
Die wet is verghaen vanden priesteren. **D**ie rechtueerdicheit is ver
ghaen vanden princeen. **D**ie raet is verghaen vanden ouden. **D**at ghe
loue is verghaen vant volck. **D**ie lieffde is verghaen vanden ouders.
Eerweerdicheit is verghaen vanden ondersaten. **L**ieffde vanden prela
ten. **G**heestelicheit vanden monnicken. **E**rbareheit vanden ionghen
Gheboersamicheit is verghaen vanden clercken. **L**eringhe van die
meysters. **L**eersticheit van die scholieren. **G**helicheit van die rechte
ren. **B**escherminghe van die ridders. **E**ndrachticheit van die bor
gheren. **G**orghe van die dieres. **G**hemeenscap van die bueren
Wairachticheit van die coepliden. **D**uechten van die celen ⁊ cetra

reynicheit van die maechten. oetmoedicheit van die weduen. liefde van die gheachten. ljd saemheit van die armē. also vallen wy doer die sundē en dwalen blindelike in dese duyster werlt. **D** ontrouwe leuen deser sterue liber werlt ende o goede god sonder v is alle leuen dat wy liden verdriet want is dat saecke dat die menschen opgheloude in guedē zeden. in ghe boue. in wijsheit. in gheestelicheit. in reynicheit mit meer ghaue der duechden welcke wy in desen tijden luttel sien by dat ghetal der boeser mēschen ghescheiden souden werden wt deser werlt wat soude dan bliuen dan grote duysterheyt offte een beelde des doots. **D** tijden o zeden onrustighe tijden verdrietelike tijden quade zeden. quade ghewoenten der clercken ende des volcks die tijt daer noch off gheseyt sel werden. die dach en onverghangelicke tijt is ghecomen die tijt in welcke als die propheet seit Alle hoofft is cranck ende alle hart bedruet vantshoel der voeten roten ouersten des hooffs en is in hem gheen ghesontheit want alle hoofft en alle hoecste des hooffs is cranck in houerdie. **A**lle herre vande meeste totte minsten is bekommet mit ghiericheit. **D**ie onkuyssheit bestincket alle dunck also dat in alle staet hoecheit en oerde en is gheen ghesontheit mer ziecke en verheffende plaghen. **N**iemant en strafft hude die sunden des welckheys. niemant en maect ghesont die sunde des ghierichs mit ghesontheyt des armoede. niemant en is teghen die houerdie mit oetmoedicheyt. die onkuyssheit is verheue in die bouen der coninghe en regneert onder die arm lide. wie en is niet beulect mit ghiericheit noch ghemeen lide noch gheestelicheyt noch die ghene die in een hoghe staet leuen in welcke dese sunde also veel te mispueliker is ghelicken die rijckdomē der heiligher kercke die ghehouden werden erffnisse der armen. en boeselicke wert daer of ghestoken alle dat die dientres en rentmeysters. niet heere. met besitters meer nemen voir hem boue kost en cleren. **D**ie sunde des quade houerdie is also groet gheworden ouer alle die werlt datter wonder is te bedencken en te segghen hoe coemt een sterfflicke mensche an dese houerdie wiens gheborre is volkellende wiens leuen eyndet in pine. wiens pijnlicheyt coemt tot meerte pijn. cor is die blisscap des vleis dat leuen vergbaghenisse. die werlt een verdrift. dat leuen onseker die doot dreigende. daarom o vaderen want alle die werlt in quaetheit gheset is. die godlike liefde is alle weghe zeer cleyn van hoir eerste beghin zeer verzoemt. wair off comen ons aldus veel plaghen in dat kerste volck also groten verdriet. pestilē die duertijden oirlogghen inwendich en wtwendich dat is lichetick te kennen wt dat bouen gheseyt is. **D**airom verhenghet die rechtueerdicheyt gods die goetertieren god die alle die werlt regiert ende strafft wannecr onse sunden dat eyschen so verhenghet god dat hypocriten ouer ons regieren die alleen hem verbliden mit die naem der herden offte beschermers. mer inder wairheit soemogghen sijn ber ghenoeint werden affgoden en beelden offteschimfelen der ghene daer sijn den dienst off houden. **G**od verheng

ghet dijcwilt dat die lew vanden bos ons ouermallet. dat die wolff des
auonts ons verdriet doet. dat die liebart waectet ouer die stede der heylig
gher kercke wāneer die herden slapen en die beschermers dat sy hoir stede
verderue en hoir volck beroeffue en nae hoire wille doden en te niet make
want dair niemāt wederstant en doet. een yghelick siet doer die vingher
dairom is die partie en tweedracht onergbode ouer onse prince also datse
dwaelen in de onwech en niet opte wech. want sy hem setten teghe malkā
dere. want sy die scerpe zweerden welcke sy god souden wyen in dat bloet
der onghelouighe beulecten teghe malkanderē mit hoer eyghe bloet rechte
off sy dairom zwerde droeghen dat sy storten soude dat kerste bloet en al
tijt oirlogghen onder hem selue houden en niet tot waecte der quader men
schen en tot prijs der duechdeliker menschen tot beschermenisse der heylig
gher kercke wairo m dat sy die zweerde ontfanghe hebben dit raet die du
uell om datter heylighe kerste ghebde soude vergaen. **D** ghy edele conin
ghen en princen tot v is myn vermaninghe wilt neerstelicken ter harte
trecke hoe wel dat voirtijts dat bloet om uwe wreetheit ghestort off dat
huden noch ghestort wert. mochte weder ghecreghē hebbe veel steden ende
landen vanden thurck ghenomē want oirloghe en striden comē onder die
kerste coninghe en princen int ghemeen om onredelike woornicheit off be
gherte van ydell houerdie off ghiericheit en als ghy selue weelt weet wt
alsulcke oirsake ist zeer sorgheclick dootslaghen te doen offte ghedoot rbe
werden. mer die riddersen cristi die wapenē aememen reghen die onghelou
ighen dat sy mit vrier conscientie doen moghen verdientelick soe mo
ghen sy strijden den strijt gods en der heiligher kercke dair gheen sorghe
in is. rhen is gheen sūde dat sy den onghelouighe doden. noch gheen vre
se dat sy selue sterue want sy om gods wille den doot ljen off die onghel
ouighe doden. want alsulcke ridder mach zeter dootslaghen doen en ster
net sekerlike. want hem selue dient als by steruet in cristo als hij die on
ghelouighe door hij en weert dairom gheen dootslagher gheseten. mer
een beschermer der kerste. **T**en kersten ridder mach hem wel verblijden als
hy een onghelouich mensche doot want cristus dair doir ghaert wert.
D ghij beschermers des kerstelike ghestelicheits wilt dit ter herte trecken
ghij bewares des ghelouichs volcks **D** ghi harten der vergaringhe gods
wilt wacker werde. wilt verstaen en wert gheleert. ghij die oerdel gheest
ouer die eerde. hoe wel dat eynich mistroest yemāt mochte beuangehe dat
god verlatē wil off eynighe ander wederstoet om dat heylighe lant weder
te crighe welck scade ick beclaghe of dat ghij menē sōnt datter onmoghe
lick waer wederom te crighe. **T**en is niet omoghelick by god wout ghij
wreken die oneere en blasphemie cristi. doch wilt bijzonder neerstelick rbe
berte trecke dese nywe quade vōde die hude gheschien ouer dat ghemeen
ghuet des kerste volcks. en laet dat niet alheel by haen **D** ghij kerste prin
cen ghij siet wel waert toe gbecomen is dat die heilige kerck ghedruet

Is dat west eynde des werls die so groot gheweest is tot wat cleynheyt is die nu ghecomē in luttel voirteden iacere dat is van v well betent Ghij weet wair die heilige kerck nu is. op dat ick wederomme comē t. iter beghin welck ick verwolghē. D ghij edle kerste coninghe en prince wilt ontfanghe dese myn cleyn begheerte die aen v gheleert wert o alle die ghene die inder weerdicheit dienste oft macht hebbe wilt ontfanghe dese myn bede. the wete dat ghij doch wilt ouerlefen die historie en cronicken die wel weerdich syn dic wilt te lesen. ouerlegghē die vroem daden onser voirvaderen. wilt blidelicke vstaen die vroem daet des alre kersteste keyser ghehoemt karolus magnus die inden iare ons heere acht hōdert en twe ghebeden vanden patriarch van iherlm en vande keyser van constantinopole quā mit een groet heer van volck en vercrech wederom iherusalem ende verlostē alle dat heilige lant van die machte der onghelouighen dair toe alle dat conincryck van spaengē hebbende mit hem coninghen ende barrogghen grauen en riddersen edle sonder ghetal in cerliche daden des ridderscaps onder welcke die graue Lenomannens ghehoemt rolandus die alre strengste ridder die bouē al clairlike gheschēne heeft die weerdich is gheweest ewich te ghedencken om syn vroem daden dair steruende een salighen door die sonder twiuel besit dat ewighe leuen. Item die dade des alre edle hartochs van lotbringhen. hartoch goedfridi van bullion ghehoemt bij welcke hartoch inden iare ons heren. m. xcix. iherusalem wederom ghewonne wert van ghewelt der thurcken die iherlm ghewonnen hadden en ghehouden by hondert iare ofte luttel meer. Dese hartoch om syn edle grote duechde en mede om dat vrome ridderscap wt begheerte en wille vā alle dat volck is ghewordē die eerste coninc vā iherlm in welck conincryck. vij. kerste coninghe die een naē anderē nauolghende. lxxxvij. iaren gherequiert hebbe. then lueghe als die selue niet meer hulpe en hadden van desen lande nae groten arbeit en stry die sy daghelij hadde mit die thurcken so wort iherlm wederom inghenomē vā die thurcke int iare ons heere. m. c. en. lxxxvij. op dien āderden dach in octobri onder die. vij. kerste coninc gwidone en vande sarracenen vā die tijt tot optē dach vā iude beset. mer desen edle hartoch goedfrido vā bullion reisē mede ouermeer veel herē en vorste. In den eerste syn broed vroem vā daden Eustacius en baldurwinus. acetmus vā ribomōre. boamūnus hartoch van napels. die grote hugo broed des conincs philippi vā vranckryck. baldurwinus graef vā den berghē. robertus graef vā flādrē. stephannus een graef hlesens. en als gulsefnius seit so en sach nie mēsche also veel herē en ridderscap vgaedere. dat ghetal was omoghelic doch so wortet ouerlagghē tsestichwerff. c. m. mēschen die al te samen te iherlm reysde vdiue die onghelouighe mit groter macht vā die heilige stede mitre voirghenode hartoch goedfrido. noch ist weerdich om te ghedencken hoe dat int nauolghēde iare te weten. m. c. lxxxvij. nae dat generael osillum te parijs ghehouden gannamē veel riddersen en knechten dat cruyt en vā veel landen

Wyse sij ouer dat meer totten heylighe lande en een luttel dair na reysde
 die coninc vā vranckryck philippus gheuoemt. en die coninc van en
 ghelant mit groter macht en mit ontellicke veel edelen. hartoghen. gra
 uen bannerheeren. riddersen. eertz biscoppen. en veel biscoppen die reysde
 ouer dat meer en alle riddersen van namen reysde na den heylighe lande
 also dat gheen mensche besteft heeft alsulcken v gaderinghe der mensche
 noch gheen historie dat bescriuet. want die keyser fredericus die eerste key
 ser also gheuoemt mit syn soen heinricus gheuoemt mit een grote v gader
 ringhe gheueyent mitten cruce reysde inden seluen strijt ouer dat meer
 dair die selue keyser nae veel dat hy ghedaen hadde tot penitencie reysen
 de ouer een water veel van een peert die een luttel dair na sterff In nae
 volghende iare hebben veel edel conighen. veel pricen bisonder die horto
 ghen van beyere en oostenryck mit die edel ridderscap der duytcher natie
 in die landen veel vrome daden ghedaen welck te lanc soude waken om
 te vellen Wese duechtelicke keyser conighen pricen heeren syn werdich
 prisen in alsulcke weldaden en hoir gheslachte en in ewighe eer ghebondē
 te werde van hoire nacomelighen want sy mit gheloue acndachticheyt
 mit groter liefe tot god ghereyst hebben tot die heilighe landen pynlic
 draghende dat die heilighe steden onteert worden van die snade heidensche
 goden niet vdraghede die oncer ons salichmakers cristi en die lechter des
 kerstens volcks. sy hebben heerlicken en hoghelicken gheprouet hoir ker
 sten ridderscap stantaffricheit des kersten gheloue teghen die vianden des
 cruys. hantghemeen mit die onghelouighen welck sy v dreuen. sy en lie
 ten niet off eer dat sy die heerlicke landen vlost hadden van dat ghewelt
 der oghelouighen ghelick die gheestelick stercke machabey voirtrits ghe
 daen hebben. doe die ogheloue vslagghen offte v dreuen waren so hebben
 sy ghebrocht dat lant. offte minste dairom gheareyent. onder die heerscap
 pie des kersten gheestelicheits. en want sy in hoire lichamen gheleden heb
 ben tormenten veel van he syn ghestouen dairom so hebben sy v dient
 een osterfelick crosen v ewigher glorie. dairom o ghij conighen en pricen
 nacomelighen en erfghenaem der seluer conighen en pricen in hoicheide
 wilt doch mede wesen nauolghers der seluer in duechten en wanneer ghi
 ghedent in ouerlesen hoir vuerich ghelouff. edele ghestelicheyt. vrome
 miet. grote andacht tot god en totter heiligher kerck die god vlore heeft
 En wilt niet off laten dat beghin dat v heilighe blodet van welcke ghi
 gheboren bent beghonen heeft mit welck en ghuede. want voirwair als
 die ppheet seit Die hant gods is nu niet corter offte welck om ons te be
 houden vanden oghelouighen dan in dien tijden als die voirghenoemde
 heeren leefden. noch die vuericheit des gheloue inden kerste volck en is niet
 alheel vghaen raet en wijsheit. en ghebrecht v niet noch riddersen noch
 wapenen en ghebrecen niet. noch die koften en sellen niet ghebrecen wat
 ghelouighe menschen soutnen moeghen vinden die dair niet soude reys
 sen off goet senden tot verderuinghe der vianden gods en dat heilighe ker
 ste gheloue die dorst heeft om dat kersten blodet te storten en nimmermeer

dair inde verfaet werden wanner die ghemene noetheit dat eyschet. wanner die ellende en verdriete des ghemene heylighe kercke dair toe vmaent. En werden die onghelouighe niet wederstaen wy en moghen niet seker seuen in dat wtterste eynde int weste des werls hadde wy nu gheloue ende liefste tot god en tot dat heilighe kerste gheloue dair soude veel goet toe wesen en grote rijckdom mit veel neersticheits in langhen tijt vergadert die dienen soude tot alsulcken reys wairt saccke dattet gheordincert worde doir die ouerste. sonder twiuel dair soude mit goede wille dair toe ghegheuen werden god die harten der synen rakende dair toe die ridderscap in der heilighe kercke is in groter eer en voirts poet want sy vffenen hoir ridderscap zeer vromelick en konstelick. hoe wel dat veel seer ydelick he seluen regieren. wonderlike wapene schine zeer vuerlick voirts nie ghesien. en dair toe crachtighe wijse hulpers vanden kerste volck all willich dair toe. O ghij alte kerstenste princen wout ghij vrede maken vercynighe alle uwe wijte. vasthoudende uwe bestande en alle dinck schicken by die gheue alsjt behoirt mit ghelicke begberte en eendrachtighe wille. mit wille bedachter harte tot die oetmoedighe vermaninghe der heilighe kercke en der ouerste als paens en keyser wout ghij v dan bewijnen dair toe gheue ghe trouwelick en bereyt wesen als beschermers van v moeder die heilighe kerck. wat in wat schine selt ghij in eynighe tijden moghe bewijnen v gheloue ghehoirsamicheit en aendachticheit oerbairlicken en vdienstelicken off meent ghij ghenoch te doen mit uwe diensten ghij mint die verboden toernoyspelen. blodighe steeghs pelen. kostelicke wapenscouwinghe zeer vreselick voir ziel off lufft so veel goets te vergheeffs te verdoen wat eer mocht ghij dair off hebben. wat oerbairheit is in all so veel arbeiden en kosten te doen sonder loen dan alleen mit loen des doots off mit grote funde. ghij berecket v peerde mit side ick en kan niet aenmercken wat cleetren dat ghij aen doet. ghij bemaect v schiden speren en sadelen. ghij sciert die romen en spoere mit gout offre suluet en mit sulcker onnutte houerdie coent ghij dicwil totter doot. O wat groter hulp mocht ghij crighen wt alsulcke houerdighe ydele kosten welck ghij in sunden ouer bringt off die gheluyt worden om die onghelouighe te straffen. wout ghij die selue kosten gheue tot alsulcken heilighe werck. dese en meer des ghelicy wilt doch mit goeder hartenouerlegghe en uwe ridderscap en ridderlike eer en grote boetheit tot gods loff ghebrucken. tot vermeringhe der eere. tot bescherminghe der heilighe kercke tot wrake der onghelouighe dit sel v tot meere eer wesen en uwe nacomelinghen. dit sel eerwerdich maken uwe naem offte gheslacht in allen nauolghende gheslachten. dit sel v ziel gheue een croen in die hemelen welcke ghij ontfanghen selt van god die een rechtuerdich rechter is in den laetsten dach om wiens wille en gheloue ghij vromelick aenraet alle pinen der lichamen te liden tot wrake der onghelouighe boden. Het is well wair dat die onghelouighe heyden niet ware te doen off se verflaen mochte he yemant onderwijnen van dat verdrieken der ghelouighe menschen. Mer nu ist veel beter datse ghedoot werden want sy

ons sonder offlaten begheeren te doden off te vderuen dan dat die roede der
 sundigher menschen ghesluten soude wesen op dat deel der rechtueerdigher
 op dat die rechtueerdighe menschen niet wt en steken hoir handen tot boef
 heyt Die heyden moeten verstroyet werden die striden begheeren En
 moeten the niet gaen die ons onlede aen doen. die onse landen bewoenen
 die onse broederen in sware dienste houden en zeer verdrucken off wrede
 len door slaen en ons soude dootslaen wairt in hoere macht welke hoir
 meeste begheerte soude wesen. Alle beyde die swerde der ghelouighe. moe
 ren ghebruken werden in die halsen onser vianden om the verderuen alle
 hoehair verheffende hem sellen teghen onse heer onse god en teghen onse
 moeder die heylighe kercke die bruyt gods op dat die heyden niet en seg
 ghen wair is hoir god Wilt opstaen dair teghens o ghelouighe bescher
 mers en kindere der heilighe kercke. gaet aen teghen die vianden cristi en
 des kerstelike naems wert dair teghen tornich en doet wrake gheyst hen
 wederom op hoir hoefden dat sy ons dicwill hebben ghedaen weest well
 ende vrom van mude wilt manlike doen ende v harte moet gheskerck
 werden alle die in god hope wat hij sell by v wesen als een sterck strijder
 en sell verderuen syn ende v vianden voir v aensicht wilt ghedencken die
 woderlike werken gods welck hij ghedaen heeft Pharaon en syn heer
 in dat rode meer en alle die strenghe ordelen die god ghedaen heeft van
 beghin des werls teghen alle quade verkeerde gheslachten dair god wra
 ke teghen ghedaen heeft alint die ghelouighe verlossende van allen las
 ten en behoedende die leuent en regniert ghebenedijt under ewicheit Amē.

Hier nae volghet een veruelick vuisen offte ghesicht betoent den ke
 ser karold die ghenoecht was karolus calvus en was die vierde keyser al
 soe ghenoecht die gheregiert heeft dat keyser rijck na den keyser karolum
 magnum. Dit selue ghesicht is hier om een goede oirsake ingheset.

In die naem des ouerste gods des conincs alder coninghen Ick
 karolus mitter ghenade gods coninck der duytscher landen. ende
 patricius der romeynen en keyser in vranckrijck op eenen heylis
 ghen nacht na eenen sonnendach als ick volbracht hadde die mertentit
 en gods dienst en ick soude gaen tot ruste om te slapen so is tot my ghes
 comen een steme verueerlick segghende karole dijn gheest sel wt di gaen
 en langhe tijt. ter stont wert ick opghenomen inden gheest en die my op
 gheuert heeft was zeer schon houdende in syn hant een cluwen linnen
 gaens zeer claer lichtende ghelicken als die cometen doen waneer sy opē
 baeren Ende beghean dat cluwen te ondoen ende seyde tot my neemt een
 draet des schinende clouwens en binttet ende knopet vast aen dijn duym
 dijns rechterhants wat dair mede selstu gheuert werden om die heilige
 pinne the aenshouwen Toe dese woerden ghesproken waren so heeft by
 my haestelike voirghegaen ende ontde den draet des schinende clouwens.

Waarlijk
 visioen
 (offte ghesicht)
 staant aen den
 keijser
 Carolus Calvus,
 etc: —

dit is
 (zoove als dit)

vage-vuur
 van:
 Roomsch Ruyck
 (want dit is vanden
 Roomsch Ruyck.)

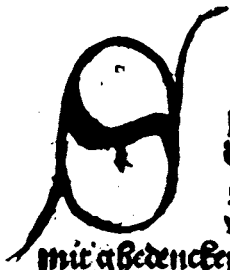
ende heeft my gheleit in zeer diepe vuerighe dalen die vol brennende put-
ten waren mit peck en zweuel. loet. was ende verheyt. dair vant ick suten
bisscopen myns vaders en minre oemen doe ick hem beuende soude vras-
ghen waitom dat sy leden also zware pijn. Sy hebben gheantwort seg-
ghende wy hebben gheweest bisscoppen dyns vaders en dinre oeme. want
mer wy hoer souden vermanen offte onderwijsen ende hoir volck van die
vrae en eendrachticheit so hebben wy onvrede ghemaect ende wy hebben
gheweest opsetters der quaetheiden dair om liden wy nu pijn in dese hel-
joke brant en meer mit ons die gheraden hebben tot doorslaghen ende ro-
uernien hier toe sellen comen dijn bisscoppen en knechten want sy ons in
sulcke sunden naeuolghen. Doe ick zeer beducht dit heerde so quamen
swarte duuelen mit vuerighe crauwelen en wouden nemen die schinde
drait die ick in min bant hilt ende tot hem trecken. mer om die claerheyt
des schinende cluwers en mochten sy den drait niet aen tasten. Dair nae
quamen sy lopende achter myn rugghe en woude my crauwelen en in-
den brennende put werpen mer die engel die my leide dragghende dat schi-
nende cluwen heeft gheworpen dien drait des schinende cluwers op mijn
scholteren ende heeft hem dubbel ghemaect en toech my crachtelike tot
hem ende also comen wy op hoaghe vuerighe bergghen van welke wt-
spronghen veel vult en brennende wateren en alte hande manier van me-
tael siende dair. want ick ontalliche veel zielen der menschen en der prince
myns vaders ende minre broeders die dair in laghen sommighe tot aen
dat haer. sommighe tot aen die lyn. sommighe totten nauel ende hebben
gheropen screyende tot my. Doe wy leeffte opter eerden so hebben wy bes-
gheert mit dy ende mit dijn vader en middyn broederen en mit dyn oer-
men oitdigh te maken. doorslaghe te doen en rouerien om eersche ghie-
richheit dairom werden wy ohepennicht in dese ziedende wateren en altehas-
de maniere van metael. Hier is te weten dat by metael verstaen wert
yser. coper. gout. suluer. loet. welck metael een gemeen nae is. En doe
ick angstelick dair toe soude gaen soe heb ick ghehoert affter my zielen ro-
pen. die gheweldighe en machtighe sellen gheweldelike pijnen liden
en ick heb omme ghesien ende heb ghesien op die lante des ziende waters
ouenen mit peck en sulphur vol grote draken en scorpionen en serpentz
van alle gheslachte. dair heb ick ghesien sommighe princen myns va-
ders en minre broederen ende minre oemen segghende tot my. O karole we-
ons ghy syet hoe zwaer pijnen dat wy liden om onse quaetheit en houer-
dicheyt ende quade raden die wy ghegheuen hebben onse coninghen ende
dy om die ghiericheyt. Ende als ick zwaerlike suechte so quam tot my
draken mit open monden voll sulphur ende peck die woude my luerlun-
nen ende myn leitsman heeft driewoudich dien draet gheslaghen ouer
my. Van welke schinselen des claerheys die vuerighen monden der
draken verwonnen werden ende toech my crachtelike tot hem en wy qua

men neder in een dalf welckes een deel duyster was ende barmende als een
 baelouen voll vuers Aen die ander syde was dat selue dalf zeer schoene
 ende lustich datmen dat niet well kan wt spreken. Ick leerde my teghen
 dat duyster barmende deel ende hebbe dair ghesien sommighe coninghen
 van mijn gheslachte in grote pijn. toe was ick zeer belast want ick had
 de ghemeent dat ick ther stont soude gheworpen werden in die pijn van
 swarte rosen die dat dalf deden branden mit alrehande vuer ende zeer bes
 uende die drait des schijnende cluwens verlichten mijn ogghen soe heb ick
 ghesien besiden dat dalf dat die roel een luttel wit begheonde te werden
 ende dair twe fonteynen lopen dat een zeer heet mer dat ander claer ende
 laue ende dair waren twe vaten. doe ick dair soude gaen nae volghende
 die drait des schijnende cluwens siende op dat een vat dair dat zieende wa
 ter in was soe heb ick dair syen staen mijn vader ludowicum in. totter
 dyen toe ende want ick seer beswaert was mit dreeffheit ende mit angst be
 vanghe. heeft hy gheseyt myn heer. karole wilt niet vresen wat ick weet
 dat dijn gheest wederom sell keeren tot dijn lichaem en god verhenghet
 dy hier the comen op datstu sien souste om wat sunden dat ick ende alle
 diestu ghesien. hebbs alsulcke pijn moeten lijden. Opten eenen dach byn
 ick in dit bad des ziedende waters ende opten anderde dach wert ick ouerghe
 set in dit ander vat mit ziet water ende dat gheschiet doir bidden van
 Sunte peter Sunte remigius doir welke ghebden ons coninclicke
 gheslacht heeft gheregner tot opten dach van huden to. en is dat saeck
 datstu ende alle myn bisschoppen ende abten ende alle ghestelicheit my
 haestelick the hulpe wilste comen mit missen offerhanden ghebdinghen
 mit souteren the lesen. vasten ende aelmissen so sell ick haestelucke verlost
 werden van dit vat des ziedende waters. want myn broeder lotharius ende
 ludowicus syn soen doer beden van Sunte peter ende Sunte remigius
 syn van dese pijn verlost en nu gheleyt in blijscappen des ewighe leuens
 Ende heeft gheseyt tot my karole siet aen ter sincker syde ick heb aenghe
 sien. en sach twe hoghe ziedende baden. dese bade syn dy bereit en beterste dy
 niet. ende en doestu gheen penitencie van dijn selicke sunden. toe wert ick
 zeer verweert en beeft. mer myn leusman die heilghe engel siende dat
 ick in so grote vrese was heeft gheseyt tot my volcht my aen die rechter
 hant in dat ander lustighe dalf des paradys ende als wij mit een ghins
 ghen. sach ick sitten in groter claerheit mit ander heerliche coninghen lo
 tharium minen oem op eenen steen zeer groet thopasius ghenoemt ghe
 croent mit een kostelike croen ende by hem syn soen ludowicum des ghe
 lijcx ghecroent doe hy my siende wert so riep hy vintelicke mit lessicker
 stemmen segghede karole myn naevolgher nu die derde in dat roomsche
 keiserdom coemt tot my ick weet wel datstu ghecomen bist doer die pijn
 lieke steden dair dijn vader is myn broeder gheset in pijnen. mer doer die
 bermsaerticheit gods so sel hy haestelicken verlost werden ghelicken als

wij verlost sijn doir verdiente van Sinte peter en doir beden van Sinte
remigius want god Sinte remigium een groet apostelaet ghegheuen
heeft ouer die coninghen ende dat volck in vranckryck. Ten wair saecke
dat hij niet en bede voit ons gheslacht. ons gheslachte en soude niet lans
ghe regnieren ende ghebien want ick weet well dat die macht des keyser
doms haestelick ghenomen sel werden van dy ende dair na selstu een cor
te tijt leuen. Toe kerde hem tot my ludowicus syn soen en seyde my dat
keyserdom datstu tot nu mit eerselicke recht hebste ghehouden dat sell
onfanghen mijn dochter soen. als dit gheseyt was soe dochte my dat lu
dowicus die ionghe soen voit my stont teghenwoirdich doe sprack die
roninck lotbarius tot my aensiende dat lijnt. Dit lijnt is ghesijcke dat
lijnt welke die heer gheset heeft int medden der discipulen en seide Ke
ser is dat enck der hemelen. Gheuet dit lijnt die macht des keyserdoms
doir den drait des schinende cluwens datstu aen din vingher houste.
Dairom ick ontknopende dien deat vanden duym myns rechterhants
gaff dat lijnt dat keyserdom doir den drait des schinende cluwens en tee
stont soe is dat versaemt in die hant des lijnes ghesicken die claurheit der
sonne Ende alsohae dit wonderlike werck quam myn gheest wederom
in mijn sichtighe moete ende verweert Welcke oir spronghesicken be
scruen staet in dat spieghel der bystorie Vincentij belluaensis.

Hier ende dat eerste deel des boecks.

**Hier beghint een pijselike toereydinghe totter anderde beuaerde van
Iherusalem doir die woestenyte teghen den berch synai tot iure katberne.**

D wie oterleſet die byſtorien des oude teſtaments. ende by ſonder die. v. boecken moysi. en dat boeck ioſue. die ouerſte dicwill. en hij en mach niet ghenoch verwonderen van die grote moghentheit der glorie des heilicheits gods. ende die wonderlike wercken. en cracht der wonderliker ordelen gods mit gbedenckenisse der rijckdomen des suerichaits gods. mit welke die al machrighe god verlicht heeft die onganckbare woestene. en harde cynic: heyt. dair ſlanghen in waren en ſcorpionē. mit ander veel venynde dierē. welke anders niet en was dan een beelde des doots. do hij ingheltyt heeft die kyndere van iſrahel int lant welck hij heldeft hadde boete vaderen Abrahā. Jaac. en Jacob doir eenen langhen wech in. xij. woeninghen. voirgaende hem inder nacht in een colūne des vuers. en in den dach doir een colūne des wolkens. ghenude hē broet vāden hemel. dat in hem hadde alle welluſt. en alle ſmaecte des zuerichaits. En wāt hij gheſlaghe heeft die ſteen inder woestene. wt welke veel waters ghevloeyet is. alsoe dat die mēſchen en die beeste soude drincke. want dat selue volck was een deel gods. en die ſoenē iacobs des patriarchs een deel des eerſten gods. welke hij gbauden heeft in een woest lant in een ſtede des verveernisse en des harde cynicheits. Die selue volck heeft hij gheldit. gheldert. ende bewairt ghelick die appel ſyns eyghes oeghe. ghelick een aern vweckende ſyn ionghen om te vliegghen dicwill. dair bouē vliegghede. Also heeft god wtgheſtreckt ſyn vloegghelē en heeft dat volck beſchermt. en ghedragghen op ſyne ſcholderē. Dair off wel beſcreuē ſtaet i die heilige ſcriſturē. welke mede cluerlike bewyſen hoe groete eere dat die berch ſynai weerdich. is. om veel grote wercken gods die op den berch ſynai en dair omtrent gheſchiet ſyn. en hoe veel gheestelicheyden. Synai is een berch in dē landen arabien gheldghe. welches een deel is oreb int lant madian gheldghe. Synai is een del berch. ſeer hoghe in die landen mit goede wey en cruyt zeer vruchtbaar. Van outs iſt gheweest een ghemeen gheloue der mēſchen. en dat niet te vghheeffs. dat god op desen berch ſynai woende. hoe well dat de ſe berch vruchtbaar was vā weye. nochtās en dorſte niemant ſyn beſſen dair op weyē. noch niemāt en dorſte dair bij nalen. mer doe moyses kintlicker wachtē ſyn beſtē tot dat inwerſte des berchs. ſo heeft hij gheſē dat edel grote reykē. als een groet vuer barnēde den egghelentier. niet ſcadende nochtās ſyn groente ofte blomē noch niet vderude in enigher wys milt. Briant ſynt tacten. hoe wel dat die vlāme groet en zeer ſtarck was. Van welke vuer god gheſprockē heeft tot moysen haestende om dit grote viſoē te ſien ſeyde aldus. en coemt niet naerre doet wt dijn ſchoen van dijn voete. want die ſtede dairſtu in ſtaet is heyllich lant. wt welke dese berch hoghelick ghepreſen is mit dat godlike ghenyck. en dairom ghincē niemant op desen berch niet alleen om ſyn groetheit ofte hoetheit mer om een ghemeen gheruffte der mēſchen van desen berch dat hij waer een

bifonder woeninghe en stadt gods zeer ontfichghelick en zeer eerweerdich
Op dat die hoechheit synay meer bekēt mach werde so heb ick bedacht dat
hier nauolyker te bescriuē mit bewijs der heiligher scrifturē. om dat die
beuerde die wij aenghenomē hebbe. vā desen berch als tot een eynde way
toe also veel te pūfelicke mach werde en meer mēschē dair toe ghegareit
moghe werde. In den eerste so seit dat boeck exodi ghenōēt dat in die derde
maent des wrgancks vā egiptē so quamē die liden vā israhel in dese woe
stenie synai en dair laghetijt woenēde werden sy gheldert in zedelicke roch
telicke in godlike ghebode. want doe sy reisden vā raphidym comēde toe
syna dair bleue sy opslaende hoir tentē benede den berch. Dair wort moy
ses eerst gheropen van god op desen berch te comē om die kīndere vā isra
hel ghebode te kīdigghen aldus sprekende. **O** hī hebt wel ghesie die werckē
dair mede dat ick die mēschē in egiptō gheplacht heb. hoe dat ick v ghe
draghe heb als een aern syn ionghen draghet op syn vlogelen en heb v
bifonder ontfagghen. dairō ist saecke dat ghij hoirt mīn stemē en bewair
mijn voirwarden. so seit ghy wesen mīn wtuercore volck bouē alle āder
mēschē. wāt alle eerdtrijck is mīn. en ghij seit my wesen als een preester
licke conickrijck en heilich volck. dair na heeft god ghesproke tot moyses
seggēde. ganck tot dat volck en bereit dat selue hude en morgē in heilic
heit. en dat sy wassen hoir āderē op dat sy berit mogē wesen optē derde
dach. wāt optē derde dach so sel god nader comen voir al dat volck opten
berch synai. en du selste sette dat volck op een zeter stede te bliue rontōme
en seggē. niemāt en dīne optē berch noch en raecte desen berch wāt wie de
sen berch raectet die sel steruē. niet doir mēschē hāden. mer mit steenē tot
ter door gheworpe werden. off doerscoten. is hī beest off is hī mēsch hī
moet steruē. doe ghebeilicht was dat volck na dat ghebot gods. optē der
den dach smorgēs doe werde. ghehoirt dōdere en bliuēde begonde te lichte
en een groet dick wolcke bedeckede den berch en een groet ghesluit eenre bas
sune wert dair ghehoirt. ende alle dat volck wert zeer beducht. doe leyde
moyses dat volck vā hoire woenighen om god te moete. en stōden bene
den oer den berch. doe wert alle die berch synai roede om dat god dair
op neder gbecomē was in een pūet. en die roete clam op vandē berch als
vā een ouen. dat ghesluit des busun wert alūt groter en veerre ghehoirt
Moyses heeft ghesproke en god heeft hē gheantwoirt. wāt god was op
dat hoechste des berchs synai en heeft gheropē moysi tot op dat hoechste
des berchs gheue hē die. x. ghebode en wet. om dat volck die te kīdigghē
Die wile stōt dat volck onder den berch hoirtēde diestemen en busunē en
sach die barnēdelāpen en den berch roeten. doe werde sy mit vrese en angst
beuāghen. te laesten quā moyses en heeft dat volck ghekīdicht alle die
woerde en gebode gods. alle dat volck heeft gheantwoert mit eenre stemē
wy wille die gheboden gods. houden. en ghehoirtsaē wesen. dairna hebbe
op ghecōmē moyses en aarō nadab en abū en. hyy. vā die ouste vā ys
rahel. die hebbe gesyen god vā israhel. en oer sin voete een werck als vā

saphier ghemaket ghelike als die hemel claer is. sy hebben god ghesien en hebbe ghegete en ghedroncke. Doe sprac god wederome tot moysen Coemt tot my opte berch en blijf dair. ick sel dy gheue twee steene tafelen en wet en ghebode die ick ghescreue heb op darstu die kinderen va israhel die schone selste lere. doc moyses opte berch qua so heeft die wolcke bedect dien berch. en die claerheyt gods heeft gheschene ouer synay ses daghen bedeckde den selue mit een wolke. mer opte. viij. dach so heeft god moysen gerope wt dat midden des wolkens. die schijn des claerheits gods is gheueest ghelike een barnende vuer op dat hoechste des berchs voir dat aensicht d' lere va israhel. en moyses gbinck int midde des wolkens opclimmede opte berch en was dair. xl. daghe. In welker tijt dat volck siende dat moyses sake beide int ned come vanden berch so hebbe sy he vgaert te ghe Aaron segghe aldus. star op en maect ons gode die ons voirgaen wat wy en wete niet wat moysi gheschiet is. die ons geleyt heeft. wt egypte. Aaron na die gulde cleyne vanden volck en goet dair off een calff. welck sy anbidde en offerde sprake aldus. o israhel dit sin din gode die di gheleit hebbe wt egypte. om welke sund heeft god geslaghe dat volck en veel. m. late vgaen. wt welken alle en veel meer des ghelics is opdbair. hoc wel dat veel meer welck wel weerdich is te gheden ghe late wert onder cortheit dat dese berch synai beqmelick en mit recht ghe noet wert een berch des godlike woenighe. en des enghelische vkerighe. en ten berch des lichts en ostel ighe. een berch des wolkens en duesterheits. een berch der regens en dons. een berch des weyde en vruchtbaerheits. een berch des wijsheits en leringhe. wat god va desen berch ghegeue heeft en gheleert dat volck die wet. een berch des barmherticheits en biddre. wat god dair of becoeft heeft dat volck osprekelicke weldade. een berch des rechtuerdie heits en des ghemeenscaps. wat god die dwijse menschen grote angst heeft late liden. een berch des blygheits en clareheits. een berch des gheslyts. een berch des vrientscaps en eendrachticheits. want god beynicht heeft dat volck tot he mit een ewighe eendracht. een berch des reinicheits. een berch des blyscaps en vrolicheits. want niemant en mocht gaen tot desen berch dan die reyn ware mitter barten en lichame. mede die reyn ware aten en drucken mit blyscapen by god. een berch des sachtmoedicheits en goeder tierrenheits. een berch des offerhande en ghebodinghe want sy dair god offer hande deden. en mit bden moysi so hebbe sy ghehoirt dat sy mit god ver eynicht waren en meer des ghelics. waer saect dat ick dat al soude bescre uen. tijt en papier soude my ghebreken. Al dat ouergeset hoe wel dat dese berch grote eer weerdich is om dat voirseit is. nochtas so maect dat eerweerdighe heilighe lichaem des adelike maghers en martelarijse sunte katherijn desen berch zeer vnoemt en heertlic welck heilighe lichaem naeby .ccc. iaren gherust heeft op dat hoechste des berchs. mit enghelische hand den dair begrauen. in een graff vanden schuen engheln dair wonderlijken ghemacet. By welke heylighe graue die heylighe engheln langhe bij in loff ghebleuen hebben. Der opten dach van huden rust dit

heylicke lichaem in een costelick graff in dat edelcbester dat beneden an den berch gheleghe is Alle die ghene die lieff hebbe dese heylicke maghet en martelarijse hoe wel dat dese wech swaer is en vol arbeids om die liefde so sel hy he late dencke dat dese beuaerde niet swaer en is en hij selse volbrēghen Die en soude dese heilige maghet niet lieff moghen hebbe. die ihesus die ewighe lieffde seer lief heeft ghehadt. en die selue bertelcke verlore heeft en heeft ghesocht vā sinre ioncheit een bruyt te trouwe. welcs lcs schoenheit hy zeer lieff heeft ghehadt Om dat ick hier late te bescriue dat hoeghe gheboerte des edelste schoenste alrewijste maeghets katherine. en die eer des hoeghe gheboerte. wāt hoir vader was een conick. die moed een conighinne. nochtās so heeft katherina alint vsmact dit tijtliche goet des auēture en schoenheit des lichaems. dair ick of late veel te scriue. wāt als die poeta seyt Nocht goet. noch gheboerte mer eerbarheit en vstāt ma ker een mensche goet. wie soude moghe bescriue die hoghe heilicheit. die wonderlike lieffde mit xpo vā hoir ionghe iaire. die wijheit des heylicke maghets sūte katherine. het is opēbair dat dese heilige maghet te bouē gaet in wijheit bouē alle eere der priseliker vrouwe. wāt behaghelicheyt der vrouwe is bedroch. en die schoenheit is ydel. mer die vrouwe die god onsiende is die sel ghepresen werde. wāt die vrese gods is een beghin des wijheits. en hoe wel dat in die oude hestoriē veel vnoemde vrouwe gheuonde werde in dit loff verpresen. nochtās katherina gaet he alle te bouē. Dairō is sy wel mit recht bouē allen te eeren en vdicke lieff te hebbe. wāt veel edele vrouwen hebbe neersticheit ghedaen in die scollen des wijheits. veel hebbe ghepsen geweest in die selue wijheit. mer gheen vā die en is ghelick gheweest sūte katherin. noch die dochtere tyri en die moeder dyonisijs. ranaquil. calpurnea. cithera. thuburtina ofte die āder sibille welck groet loff hebbe in die hystorien. noch lesbia sapho die in die tijt homeri groet gheweest is in poetrijen. noch cētona die wt die vresen virgilij maronis bescreue heeft dat lauē cristi. die passie. en verrisenis zeer wijselijck noch aurelia die mede ghenōt was ādrogenes die alte gheleeste in wel te sprekē die haer selue heerlick beschermt heeft doe sy beclaghet was. noch gaya fromea dat wijff luci seer wel gheleert in costelick spraek die veel mēschē in noet te hulpe quā. noch augeriona die alte gheleerste i medici nē welck die romeynē seer eere ick swighe vā mer edele wyse vrouwe als ysis was die eerste gheleert heeft die actere te bouwen en gheuonde heeft vlas te spinen en te weue dair toe heeft sy eerst geuōden die letterē i egip tē. wāt nympha carmētis nicostrata ghenōt een docht des conicks Jonij in archadia nauolgēde die latynsche letterē heeft die selue geuōden en die selue by een gheset. minerua heeft geuōden wolke te spinen en late dair of te make. dese selue heeft geuōden die cyferē en figurē i algarismo die mede geuōden heeft olie te gebruikē. en wagenē. en heeft gheleert ridderpul. no ema thubals suster heeft alle andere kunste van hantwerck gheuonden. Ceres een affgodinne des eerdrinckes heeft gheleert dat eerdrincke te bouwen. Gaeyen ende maeyen yrenes die dochter des maektes Cratini

heeft hoir vader te boue ghegaen in die selue kunste. Marcia pharronis
 heeft te boue ghegaen alle steenhouwers en schilders. oec Sopolim en
 dionisiu die inder seluer kunste ghepresen ware. van welcke marcia noch
 opte dach va huden ghehouwen en gheschilde beelde gheuoden werde zee:
 woderlic en kustelic ghemaeckt katherina gaet alledese te bouen en ve:
 wint alle dese in wijsheit en weeteheit welck sy niet alleen ver. ghe heeft
 mit vstant en neersticheit der letteren mer of sanghe heeft van god en also
 ghehadt. welck luel gheualt. die vsciert was mit die alre bequaeste spra
 ke. mit welcke sy alsulcke en so grote alre ghelderste manen des werlts in
 disputeren en dair mede te spreken niet alleen verwonen heeft en besaeme
 mer tot verwoderen en vscricen gheleyt. en wederome gheleyt totte ghes
 louen totte rechte wech. doe die selue verordelt ware en gheworpē inden
 vuert oghequest in dederen en hant. die lichame oghebrant en gauen god
 hoir ziele. dair na die heilighe maghet katherina na veel pynē blidelike
 ghelden. so wert sy ten laeste gheldit om te onthoefden Dair heeft sy op
 gheslaghe hoer oghe totte hemel wtgherect hoeren hals oter dat zweert.
 en bidde so loefde sy god segghende o goedertiere conic ihesu ic vbeyle
 om dy dat zweert. wilt ontfagen min ziel int paradys en bewijst berm
 heerichheit all die ghene die mijne ghedencke. doe sy hoir ghebedighe ghe
 daen had so is ghehoirt een stemme van die hemeln segghende. coemt mijn
 wtuercore coem ingaet die slaepcamer dyns brudegōs. du hebste berege
 al danstu ryfcher. so wie die boue sellen ghesont werde. doe wert sy ghesla
 ghen mit sweerde en melck vldeyde voir bliet wt hoeren heilighe hals
 welck die heilighe engelē va siden an begrauē hebbe opte hoghe berch
 synay. wt hoer maechdelike leden heeft ghevoldeyer othe heilsaem teghen
 alle crancheit. o serweerdighe maghet en martelaerisse. o schinde kostelic
 steen alre maechden. o heerlic bruyt des conicks der conighen. o leudige
 offerhade cristi die niet en weyghert hoir vreghe hulpe so wie hoir eer be
 wijfende syn off anbeden. hoir ghedenckenisse en heilighe lichaē al en waer
 dair niet adere gheschiet soud vsciere en vlichte dien berch sinai en moch
 te mit recht wel trecken die deuote pelgrus en alle die hoir lief hebbe dair
 te reysen. ic heb bedacht dit te late welck alle mēsche wel opedait is om
 te veruolghen va dese heilighe beuerde Als dese heilighe berch versocht is
 dat bliscap inbrener om te wete en te anscouwe. int wedercomē te versos
 ten dat veruoemde hof des balsams in matherca. dat beslore hof. en dat
 gheteyfende fonteyn des maeghers marie van welcke dat hof vruchtich
 ghemaeckt wert en wt gheen ander water en dair die edel vruchten en die
 suete rocken te smaken. dair na te comen in babilonia egipti ende chairu
 die alre moghenste alre meeste en alre rijkste stade mit alle goeten ende
 rijkdomen deser werlt veruolt. dair die Soldaen woenachtich is dair
 na te comē tot dat rede meer en dair in ghedoeft te werden als onse voir
 ouden en bysonder ther seluer stee dair die kindere van israhel mit die
 ghe voeten ouer ghegaen hebben. dair na op dat edel water des paradys
 gheuoemt. Jhu offte Gyon in die scriffuren also gheuoet welck vrucht

*Cathary -
 begouwen of sinai*

Dat maect alle dat lant van egypten ten laetsten neder te come in die oude
 de alte machtichste stadt voirts alexandria en va daen te reysen te sce
 pe tot venegien. ten laetsten een yghelic comede wederome te huus soude
 god en die heilighe martelarijse sunte katherin dat een yghelic pelgru
 na dat vsofen der heiligher steden doit grote arbeyt. sorghe en zwaer we
 ghen. dair na sorghe te late en muet te begripē. want hiernaemels selt
 bijnscap wesen dat te verstellen. // Hier nauolghet dat ouerdrach des

gheleyde van iherusalem tot sunte katherinen

O Er dat ick beghinne dese nauolghende beuerde te bescriue. soe wilt
 ick voir sette die manier vat ouercome mitte heere va iherlm om
 gheleye te vcrighen tot Sūte katherine toe. en van dair tot alkayr. die
 ouercome selt gheschien by tijts. te weten eer dat die pelgru en patroen
 van iherlm weder keren tot venegien. in teghenwoirdicheit des patroens
 en des gardiaens des cdesters opte berch syon. wat na die affshedinghe
 des patroens en der ader pelgru soe souden die heyden die ander pelgru
 dair bfluende bescatten na hoire wille. en groet gheft dair off willen heb
 ben. dairom ouer quamē wy mit prefect off stadthouder des Soldaens
 in iherlm die doe ghenoeēt was laydo en vourden grote Latijn dat is die
 meyster te s hospitaels der pelgru. welck een ridder was ghenoeēt sabathi
tauco. Opten. xvij. dach in iulio so hebben wy ghemaect een ouerdracht
 in deser maniere als hier na bescreuen staet. // Inden eerste so heeft die sel
 ue heer ons gheleyde gheloofft van iherlm tot sunte katherine toe. en van
 daen weder tot alkayr toe en dat hij in syn eyghe psoen op sine kost soude
 ons gheleyen va iherlm tot gazerā een stadt also ghenoeemt. // Item van
 aller tollē offte waghenghede en scattighen te gheuen va iherlm doit
 alle die wech tot gazerā so soude die heere voir ons voldoen va syne ghe
 den op syne kost. want anders soude die pelgru zeer bescat werden vande
 heiden om dese ghelede te betalen. // Item dat hy een yghelic va die pelgru
 besorghen selt een esell mit een leitsman der eselen also dat die esell leyers
 mureli ghenoeemt werden vanden heiden. die hem seluen en die eselen va
 iherlm toe tot Sūte katherin en wederom tot chayr van alle noettrusfic
 heit van eten en drincken en des ghelede soude vsien. ten wair sake dat die
 pelgru wt hoire eyghe vrie wil hē yet woude gheue van etē offte drinkē
 // Item dat hij alle onse queden te weete clederē en spijzen op sine kost soude la
 ten brenghē van iherlm totter stadt gazerā voir ghenoeēt behaluen alleen
 wijn welck wy mit ons name op ons eyghen kost. // Item dat die selue heer
 ons soude bestellē in die voir ghenoeēde stadt gazerā op syn eyghen kost ca
 melen die al ons ghuet souden draghē van daen tot sūte katherin en we
 derom van daen tot alkayr want die camelen bet moghē draghē lasten
 doit die woestenie. dan eselen wat die camele starcker sijn en meer arbeids
 doen moghē dan die eselen. // Item dat hy ons soude mede gheue een van si
 ne knechte die ons i syn stede soude gheleye. van gazerā tot sūte katherin
 en van daen tot alkayr. welcke also gheschiet is ghenoeēt die klein Latijn
 welcke wy soude besorghē doit die wech va eten en drinckē na synre ver

diente. Jecz dat hij soude bestellen een yghelick der pelgrus een vles ofte
vat om water ofte wijn dair in te nemen doir die woestenie wat dicwil
in veel daghe en vintmen gheen water in die woesteny. Jte dat hy ons
soude besorghen een cleyn tente ofte papillon dair wij onder mochten ru-
sten inder woesteny. Jte dat een yghelick va ons den prefect ofte tuzsel
man voirdoemt om dat gheleye tollen en alle onkosten voirghenoet sel
beralen. xxij. ducatz die een helst in iherlm. die andere helst in gazerana
dat hij ons besorghet sel hebbe dair va camelen en meer andere als voir
seit is na die voirwaerde en ouerdracht Jte alle dit ouerdracht wort bes-
creue en beseghelt mit die seghele des heere va iherlm. en des grote calijns
en nochras wort dit ouerdracht ons niet wel ghehoude ale die heide ghe-
meenlic doen. wy ghauen voir den seluen besegheliden brief. ij. ducaten
Hier is te weeten dat die pelgrus die reisen willen tot sunte katherin .
is dat saccke datter moghelic is te gheschien sonder tornicheyt offte scade
va hoir mede pelgrus die wederom reisen willen tot hoire landen. so en
sellen sy hoir mede pelgrus niet gheleiden va iherlm tot ioppē oft iapha
als die pelgrus dicwil pleggen te doen gheleiden hoir mede pelgrus we-
derom wt rechter liefste totter galeyen. dat dairom ontraden wert. want
also die heiden aendoen dicwil die pelgrus veel vdricts en grote laste so
gheschiet dicwil dat die pelgrus begheerde wracke te doen teghen die he-
iden dair sy moghen. eer dat sy wederom keren totter galeie dicwil een op
loop dair teghe makende. also dat die heiden dicwil ghezwont werden ende
also loepen die pelgrus inder galeyen. waerom die heiden wracke doen
teghen die pelgrus dair bliuende en slaen dicwil die selue doot. dairom
is te raden die pelgrus dair bliuende dat sy bidden die reisende pelgrus
om he dat te vdraghen en datse gheen wracke en doen teghen die heide
op dat die pelgrus dair bliuende niet belast moeghen werden als dicwil
Opre. xxij. dach des maents iulij doe wast gheschiet is en beuoden
sunte maria magdalenen dach. onse mede pelgrus reisende van ihe-
rusale totter galeyen die he vachten in die hane ioppē. mer wij te wete
tot. xvij. personen van alle die pelgrus bleuen te iherlm om te vsoke we-
teuotie en begherte sunte katherin totte berch synai en om meer stede t he-
vsoken dair bliuende. xxvij. daghen ontsiende die grote bette des sonne.
watter niet goet en is te reisen doir die woestenen. int midden van die da-
ghen so vsochten wy dicwil die heillike steden in iherlm en dairomtrent
Die name der ghenē die ghebleue hebben en ghereist hebbe te samen tot
sunte katherin volghē hier na bescreue. god wil die selue scriue int boeck
des leuens. Heer Johan graue van solms en heer te myntzenberch die
alte ionyte mer die vroemste en edelste Heer Bernhard va breidenbach
in dien tiden camerac. mer nu mede desen der heyligker boeffkercke van
mens principaell opset deser beuarde Heer philippus van bicken ridder.
Mit desen heeren onder hoir ander dienres was die kunstelike subtilē
schilder Erhardt rewich van vtrecht gheborē die alle die steden in die

werck ghemact. selue ghemact heeft mitter hant
Heer Maximus gheuoemt smasmus by syn toenaē. van roppelsteyn
 een heer the hoinecke Heer Vernandus van metnawe een bairre heer
 Heer Caspar van bulach ridder Heer Georgius mary ridder.
 Heer Nicolaus die grote in kurt ridder. Dit welcke behaluen die ander
 dientres warē mede twe minrebroeders gheuoemt Paulus en Thomas
 die menigberley spraecke wisten. Heer Henrick van schawenberg
 ridder. Heer Caspar van sienli ridder Heer Sigismundus van
 marsbach ridder. Heer Peter veltch ridder. Heer Johan lazarus
 domproest ende canonic der kercke transiluanensis in vngarien
 Heer felix fabri vander prediker oerde. keesmeyster van vlns. een groet
 predicant die voirtijts int heilighe lant veel besocht heeft.

Opten .xxiiij. dach des maents Augusti op sunte Bertholdo maens
 dach als wij alle dinc bestelt hadden die ons van noede waren
 op die reyse. doit die woesteyne omtrent vespertijt ghinghē wy
 wt die heilighe stad iherusalez alle dat ons van noede was mit ons ne-
 mende op ezelen. en quamē na der sonne te bethleem. hoe wel dat dese wech
 niet linc is. nochtas so leden wy veel onghemacks vandē heydē in veel
 taghen om onse wijn die wy mit ons namen. welck ic nu zwighen wilt
 om een goet wairom the bethleem bliue wy twe daghen en versochten
 die heilighe steden dair bouē off gheseyt is. Opten .xxvij. dach des selue
 maents Augusti smorghens inder dagherheyte reden wy van bethleem.
 en des auonts quamē wy in die oude stad ieron. dair versochte wy die
 heilighe steden. als dat dubbelde spelunc en die acker damascenum ghe-
 noemt en meer andere steden bouen gheuoemt. Der bisonder dat cloester
 des heylighe ridders sunte Joris dair wy in quamē in welke griepche
 monicke woenen. in welke cloester is een ketten des heilighe martelaers
 Georgij hebbende .xxx. ringhen. welke die sarracenen zeer ceren han-
 ghende die selue om hoer halsen die vanden duuel beseten sijn off rasende
 sijn. die vant raken des ketten. terstont verlost werden. welke wy mede
 om ons halsen ontfenghē ghelicken die sarracene die dat selue voir ons
 deden. Dair by werden noch ghesyen openbaerlike die woetsappen des
 peerts des heylighen ridders sunte Joris inder eerden ghedruct dair by
 voirtijts ghereden heeft. van welck eerde wy een weynich mit ons namē
 Des smorghens dat is opten .xxviij. dach Augusti voir daghe reysde
 wy van daen alle den dach tot nader sonne toe en quamen ter stede dair
 wy vonden een eylich groet huus staende op dat velt en bleuen die selue
 nacht dair in. Dair eynden die gheberchte ende beghint een euen plas
 wuichbaer lustich lant. Als wy dese reyse deden vā ieron totte huus rē.
 So reden wy voir een casteel tot sunte Samuel gheuoemt. van daen
 totter lucher hat leit een steetgen gheuoemt dat casteel sunte Abrahā dair
 is een zeer rijck heerliche hospitaell onder die macht der sarracenen wt

welcke aelmisse ghegheuen wert alle die dair comen aelmisse begheerende van wat nacie offte secte datse wesen moghen soe gheeffmen hem broet en olije en mit potspinse. Dair werden alle daghe vusent tweehondert broden ghebaken die ghegheuen werden den armen. Die koste die ghedaent werden in aelmisse te gheuen een iair in dit gasthuus loepen die somme tot. xxiiij. dusent ducaten iairlijc.

Oren. xxix. dach des maents augusti welcke was sunte Johans dach decollatio smorghens opstaende. reyste wy totter stadt Gazeram en quamen dair een luttel nae middaghe. nochstans soe bleuen wij voir die stadt hñ rade ons trutzselmās welcke wy nauolghede die dat ons niet en riet op dat die heere des stadts onse wijn niet ontnemē soude. als hñ dicwil die pelgrūs ghedaē hadde. Onderweghe op die selue dach quamen wy dicwil tot veelt water putten dair die sarracene mit groten arbeyt water wt putten gheuende die pelgrūs drincken om gods wille. By dese stadt Gazerā inden inganc saghen wy eenen groten vighen boom seer breet. die. viij. des iairs vrucht draghet en heeten vighen pharaonis. Doe die sonne neder ghegae was so qmē wy inder stadt gazera mit onsen packen en mit groter zwairheit soe konden wy herberghe crighen. Want dat ghewoenlick huus der pelgrūs was ons niet groet ghenoch om soe veel menschen en beesten te ontfanghen als wy mit ons hadden. Ten laersten werden wy in een onreyn stinckende hoff legghende voll te ghelen ghelaten en dair moesten wy die selue nacht en alle nauolghenden nachten opter eerden legghen onder den bloten hemel. want wy bleue dair. viij. daghen in grote verdriet en mit menigherley crancheyden beswaert wat die lucht dair quaet is. en wy werden bedroghe vā onse trutzselman en van die ander heide ghequelt van welck lanck soude wesen te scriue. Die stadt gazera is rweverff groter en wyer int omegaen dā iherusalē mer ogheclick in rumeringhe legghede. ij. walsche mile vant meer. en was voirtijts die hooftstadt der philistine gazera ghenoch. vā welcke ghescreue staet in dat boeck iudicū int. xviij. ca. Dat samson dair ghinc totter vrouwe welck hy zeer lief hadde. als dat opēbair wert voir die philistine so belaghen sy samson in dat huus des vrouwe settende wachters en laghen om samson doot te slaen als hy soude comē wt dat huus des vrouwe. samson stont op inden midder nacht ende nā beyde die doeren der stadt poerte mitter stilen en slochse op syn scholterē en heefse ghedraghe op dat hoechste des berchs die teghe bebron luyt. dair na wert die selue bedroghe doir daldam welck hñ lieff hadde die woende int dal soerth van welcke hñ wert verradē. doe wert hñ ghevāghen en beyde syn ogghen wt ghesneden en gheleyt in dese stadt dair die philistine hem bonden mit bāden en sloten hē in een kercker dair moeste hñ die moelen trecken. Te laersten wert samson gheleyt voir die princē en alle dat volck der philistine om dat hy speelden soude. mer hy ropde god an begreep beyde die colūns

op welke dat huus stont dair die philistinen in aten en waren vrolyck om dat sy samson hadden gheuaghen dair sy also mede spotten nemede die een colummen van den tempell mitrer rechter hant ende die ander colune mitrer lichterhant ende heeft die selue also starckelick ghebroken dattet selue huus gheuallen heeft op alle die prince en alle dat volck dat dair was. want op dat dach en op die solte waren wel driehusent mensche beyde manen en vrouwen die verwachtte samson om dat hy joude spele

O En soe heeft samson meer mensche ghedoot steruende dan hy te voeten ghedoot hadde leuedich. Dat selue huus was een tepel des affgods. Da gon dairme opte dach van hude noch off sien mach die oude tuallinghe

O Den .ix. dach des maents septembris soe reysde wy witter stadt in een velt dair .xxiiij. camelen stoden doir onsen tuzselma ons bereyt die ons een ander gheleitman settende in syn stede weder om is ghereyst te iherusalem. welck gheleitman ghenoot was die cleyn

O Calijn die voirtan ons soude leyden en weder o leiden als voirtspoke was

O Den .x. dach des maents septembris reden wy ouer een cuē velt en dat grote meer lach aen die rechter hant en dat heylighe lant aen die lichterhat. Voir ons zucht wert lach die grote woestenie dair wy ouer begheerde tbe reysen comende by een cleyn dorpsijn lsbhem ghenoeit legghede een milk van gazera. dair bleuen wij die selue nacht om onse zieken die niet langher reysen en mochten. settende onse tentten op dat velt soe vergaerde wy een luttel hout. In die lunden en vints men gheen brant dan droghe wortelen welke wij mit ons ghedraghen hebbe die wy ghetoghen hebben witter setde om vuer te maken om te co ken voir die zieken. Op dese selue stede staet eenē grote hoghen putte mer sonder water. dairmen off seit dat maria mit dat kinne ihesu doe sy vliet ende waren in egipten water gheput hebben. ende dair vernacht hebben

Dair nae opten .xi. dach des maents septembris smorghens reden wij ouer een groet sandich effen velt also breeet dair wy gheen eynde aen en sa ghen dan alleen van weeste dair grote meer aen lach. Dair na quamē wy in een lant welck ghenoot is i arabische sprak cawata. mer int latijn Lades. Dair benede een cleyn berch sette wy ons tentē en bleue dair. wy vgaerde wederom hout als te voere. dair brachtmē ons water in vlessen van weer. welck water niet drinckelick en was. wanttet verdoruē was in die vaten. Doch verleente ons god op den selue nacht. een cleyn regher welcke in die landen selden gheschiet. Also int voirtreysen des weeghes soe wert dat lant meer woest en onwoensacm want op den selue dach so quamē wy in die rechte woestenyē in welke nie mensch ghewoent en heeft noch nie zoene des menschen ghebleuen heeft. dat eerdrinck is obequacm om te cren off te saeyen. Int voertreysen so en saghe wij gheen dorps noch stadt. noch huus noch hoff. noch ackeren. noch wijngaerden. noch bouen. noch bomen. noch bossen. mer een lant verbrant mit die hetten der sonne

te samen onvruchtbaar vol dorre berggen. houelen. en lopende wateren. welke berggen vare verueerliche aen te sien ghelick dat beelde des doots
 Wij saghen dicwilt ridende ouer die woestenyen eenen groten roeck. welck wij vermodende van brand op te risen. mer wy beuonden van daghe te daghe dattet selue niet anders was dan een opheughe des subtrils cleyns zants en stoffs dat vanden wijnt also op riser Want vanden selue zant werden dicwilt cleyn berghe in die landen en dair die wech hude essen is dair leyt smorghes een berch vergadert van zant by crastder windde al soe dat die wech onganckbaar is Also voirt reisende quamē wij opten .xij. dach des maents septembris op een stede Gayon gheuoemt dair sette wy ons tentē op een groet onvruchtbaar lant van witte eerde. doe en hadden wy gheen water meer. dan dat verduruen was in onse vlessen welke gheen smaecte en hadde noch wy en hadde gheen ader broet. dan dat twe werff ghebaken was gheuoemt. biscot. noch wy en vonden gheen hout dan alleen somighe wortelen van cruyde. en alle dat wy mit ons veers mede ghenomē hadden van gazera was verteert en ten eynde ghecomen
 Opten selue auont saghe wij dat onse arabes bactedē broet in die asche. Dair nae opte .xiiij. dach des maents septēbris quamen vy in een groot dalf op beyde syde mit hoghen dorre berghe besloten dat die arabes herē Wadalar dair vōden wy zeer veel des cruyts coloquintida gheuoemt. Opten .xiiij. dach quamen wy in een vreeselicker woestenie dan wy ye te voren in gheweest hadde. dair en saghe wy noch mēsche noch beestē noch voeghelen. dan alleen die voeghete struyfen ghendēt die inder woestenie woende. Doe quamē wy tussche zeer hoghe dorre gheberchte van groten gheschoerde steenē versamt. op een zandich velt gheheten Nagare op slaende ons ranten Dese berghe om hoere hocheit na die arabische sprake werdē gheuoēt gebelhekk. Opte .xv. dach quamē wy in een zeer harde coude woestenie. welckmen selden vint in die oeste landen. wy bleue dair ter stede dair die eerde wit was en die steenē ghelicken als kint. mer dat zant als kalk. Dat seluelant is gheuoemt na die arabische sprake Wynscheue Des smorghes opten .xvi. dach reden wy ouer een lant zeer starck en breet welke oeste wert gheen eynde en heeft. al soe dat een peert wel gheraden in twe maenden niet soude moghen comē totten eynde dair mēschen woenē. als mē ons voirwair seide. en nochtās als mē quame dair mēschen woenen so en heeft dese heyde noch gheen eynde Somighe vermoede dattet een deell is des lants in latijn gheuoēt Torrida zona. welke strecker tottē eerdtseparadijs. Suer dese heyde ridende quamen wy in al herock in arabische sprake also gheuoemt bluende dair die selue nacht
 Opten .xvii. dach des maents septēbris quamē wy in Desmar beneden een hoghen berch. welke sy heten Caleb die konstelick ghemaect schiner. Vandāen reysende opten .xviiij. dach des maents septēbris doe wy ghe-
 reysst hadden ouer dat onvruchtbaar lant dair die berghe en dalen stanē

ende zant syn gheselick als sout en wy quamen in een dorren torrent daer
voirtz water plach te wese mer daer en was gheen water in Optē. xij.
dach des maents septembris quamē wy in een gheberchte op welke wy
van veer saghen den berch gods Die en Synai totter luchtterhant mer
totter rechterhant dat rode meer. doch so waren wy noch. iij. dach reifen
daer off. doe wy daer een luttel ghegheten hadden so ghunghen wy neder
te voet om die sorgheclike steenen ende quade wech die zeer sorgheclik is.
Wy bleuen ter stede die ghenoecht is Kamathym enen dach en nacht
om onse ziele in holen onder die hanghende clippen scuylende. daer en
was noch water noch hout noch heyde. Opten. xij. dach des maents septē
bris stonden wy op mitter dagherheit en quamē in een hart gheberchte
daer niet anders wassende was dan som mighe doorn boemen. welke in
dien tyden bleyende quē eenē goeden rock daer wy mede ghestarckt wer
den som mighe segghē dat die doorne croen ons heerē daer off ghenoecht
was. en daerom so namē wy mit ons vanden doorn Die selue bergghen
waren niet alleen onvruchtbaer mer vol stenen die roet en swart warē
en wanner die sonne schinet daer op soe laten sy offte mit olie ghesaluet
waren Daer saghen wy een groot beeste veel groter dan een cameel. on
se leifman seide dattet een een hoorn was Daer sagghē wy mede een har
te weyende syn beestē aen enen berch daer wy ons off verwonderde want
wy in langhe tijt gheen mēschen noch rāme beestē ghesien hadden inder
woestene alst auout was bleuen wy op een stede Scholye ghenoecht On
der alle desen arbeyt en weder spoet deser herder wegghen so hadden wy dese
troostinghe. sonder twiuel doir verdiente des heilighe maghets en marie
larisse Gunte Katherin soe sagghen wy een sterre oprisen alre int zuyde
claerre dan die ander sterre nader midder nacht welck ghenoecht wert sunt
Katherinen sterre Dese sterre stont ouer den berch synai wysende ons die
wech voirt den dach. en wāner als wy dy sterre niet nauolthē so was die
wech alre langher sonder twiuel. Optē. xij. dach des maents septēbris
quamē wy teghen die middach in een dal en daer sagghē wy den heilighe
berch synai hogher bouen alle bergghē hēyen int hoechste van allen ber
ghen. in welke aensien. wy ons verblide. nochtā so waren wy veer daer
off. noch wy en mochten gheen bescheit. en sonder daer off sien. mer wy sa
ghen alleen een duyster hoechte. Doe die sonne neder ghegaen was doe
quamen wy in een velt ghenoecht abalborock en is een effen groot lant
ghelghe tusschen hoghe bergghen. bysonder teghen dat zuyde en daer heb
ben wy gheset ons tentē en rusten die nacht daer. Ons wert ghelouelicke
ghesit dat moyses op dat velt wachtte die scapen syns zweers Jetro. en
wy sagghen een hoell in een berch daer moyses die heylighe man dicwilt
plach te sitten en te slapen. Want moyses van die selue stede mochte licht
tefel ouer sien all dat velt en die scapen die en wachtte En het is welcke
gheloue dattet huus en woeninghe des selffs Jetro een priesters Adia

en die tempel syns affgods niet veer van dit velt ghestaen heeft Wij
sette onse tete op teghe die wech. die leet in dat hoghegeburchte doir een
dall totten inwerste des woestenie doir welken wech moyses gbedreuen
heeft syn scapen totten berch synai doir welcke wy noch soude reysen. en
waren dair des smorghens. Dpten. xxij. dach des maents septēbris smor
ghens opstaende so reysde wy tot dat inwerste des woestenie doir een dall
mit harde clippen besloten en quamē in een zandich effen velt vol roets
zants als mede die berghe dair legghende roet schine in die landen Dit
effen velt is lanck en breet rakende beneden aenden berch Synai. Het is te
ghelouen dat die kinderen van israhel hier ghewoent hebben en dat die
xij. gheslachte hoir tabernaculen dair gheset hebbe in dien tijde doe moy
ses spraecke hadde my god. opten berch Wij saghen mede eenen hoghen
steen ghelike een predick stuel op welcke moyses gheopēbairt heeft die
wet gods totten kinderen van israhel als mē dair seit Als wy op soubē
climen wt dat dal soe volthde ons veel arabes die mede woude tot sunt
katherine en ware still niet eyschende van ons Also quamē wy onder die
hoghe berghe doer een wijt dal reysende teghen dat zuyde soe quamē wy
tot een enghe diep dal vol stenē en scarp. doe wy dair in quamē traickli
ken reysende want die wech zeer quaet was om te reysen Int voirtreisen
saghen wy voir ons dat cloester sunte katherine ghelegghen onder anden
berch Synai. doe wy dat saghen so werden wy vblht mit grote blyscap
meer dan cynich mensch ghelouen mach Wāt wy in veel voutleden da
ghe gheen huus off herberghe ghesien hadden en die beuerde dair wy om
wt ghereist warē als tot een eynde wair toe saghe wy voir ons oghe Doe
quamē wij in dat cloester en werde vrunderlyck ontsaghe vā die monike
en wij droeghen al onse packen en reescap totter cellen die ons dair toe
beschert waren. en ter stot hebben wij ghehaest om misse te hore in die ca
pelle der kathinsche. wantter noch gheen middach en was In dat aderte
deel des selues daghes gauē wy ons tot rustē inden selue cloester noch wy
en mochten des smorghen niet oplimen op die heilighe berghen oreb en
synai om onse zicken die zeer osteelt warē omde arbeyt vāt reysen. Dair
nae opten. xxiiij. dach des maents septēbris reysde wy voir daghe wt dat
cloester en namē mit ons noettrufft vā eten en drincken voir twe daghe
en begōnen op te climen den heiligghen berch oreb. doe wy op climēde wa
ren qmen wij tot een water welck wōderlick vā beghin dair ontsprōghe
heeft. wt een saecke die ick na sell segghen. en voit reysende opten berch
doir een strēgghen wech vol stenē soe qmen wij tot een capelle die gheert
wert in die naem des heilighe maghers marie. totter ghedenkenisse als
voir ghesait is ghesidert. wāt op een tijt vgaerde veel serpentes adderen
padden en meer venijnde beesten also veel int cloester en dairōtrent vme
nichuondicheit dat die monicken bedwonghen mit deser noet laten wou
den dat cloester. mer die monicken deden eerst een ghemeen pcessie en clom

t iij

Synai

oreb

men opten heilighe berch begberende die heylighe stede te versoeken eer
 dat sy mit hoere dinghen van daen reisen woude. als sy dit hadden ghe
 daen. en weder souden come bedruet dair dese capelle opte dach va huden
 staet. doe gheboet die gloriose maghet maria die moeder ihu dat sy van
 dese heilighe stede niet reysen en souden. en beloefte dat sij ghevrijt soude
 werden. terstot en saghen sy maria niet meer Die moncken bedochende
 op datter gheen fantasie wesen mochte welck sy ghesie hadden. hebbe god
 deuotelick ghebeden waer die opbebaringhe een waerheit en gheen bedroch
 dat god dat woude bewisen doir een teyken **T**er stont als sy biddende wa
 ren ontspranc onder hoir voeten dit leuendighe water en heeft he grote
 licken verblijt. welcke fonteyn wtspringhede is die pelgrus opreisende en
 neder reisende tot een grote vksulinghe en troestinghe Die worme en die
 venijnde beesten en vergsinghen niet allein van daen in dien tijden mer
 opte dach va huden en mach gheen worm om dat cloester offte dese stadt
 bliuen. **O**pclimende van dese stede so quamen wij tot een steenen boghe
 stretchende van die een side des berchs tot die ader ghelicken een poert **W**
 hoirde dair segghe dat gheen ioete doir dese poert gaen mach dat dic wil
 besoch is. **T**e laeste comende op dat hoechste des berchs so quamen wij
 als op een effene plaetse dair die berch **O**reb begunt op te risen ider lichte
 sonder aenhanck van eynighe ander bergghen want alle die neder berghe
 legghen aen den berch gods **O**reb **B**eneden onder den berch oreb voden
 wij een capelle ghesicht inder eere van sunte **A**lias dair wij in ghina
 ghen doer een cleyn doerkin **H**er'syn drie capellen beslore mit een muer
 en mit een doir Die eerste capelle is ghewijet inder eer **S**unte marine
 Die ander in die eer sunte helizei Die derde in die eer sūte helye. ende in
 een yghelick deser capellen is. vij. iair offlaets en. vij. larenē **T**ot deser ste
 de qua die heilighe propheet helyas doe hij ghedaen hadde die grote daet
 well weerdich te ghedencken. doe hij vwonnen hadde die propheete en pree
 steren des affgods. baal en die selue hadde vslagghen. die int ghetal warē
 vijftalffhōdert mānen welck hij vwonne en gheuāghen gheseyt heeft tot
 ten torrent **L**ison. dair hysē mit een ghedoot heeft als langher bescreuē
 staet int boeck der conighen int. xvij. ca. **W**elcke die quade vrouwe **J**esa
 bell vernā en heeft late segghen totten propheet **H**elyam doir een bode
Die goden moeten my dat laeten gheschicen is dat saccke dat ick mora
 ghen dy niet en doe als die dese propheeten ghedaen hebbs **D**airom was
 helyas beducht en vliende inder woestenyē en heeft he verborghen onder
 een ieneuer boem en heeft begbert van god dat hij steruē mochte **A**ls hy
 gheslapē hadde onder die scade des ieneuerboems so qua die engel gods
 en heeft hem gheraect en gheseyt. stant op en eer doe hij ontwaet wert so
 vant hy by syn hoeft een broet en een vat waters **H**ij heeft ghegberet
 en ghedroncken ende wederom gheslapen. **A**nderwerff so heeft die engel
 gods **H**elyam gheraect en gheseyt. stant op eer want tu eenē grote wech

van ~~berch~~ oret
 berghe

wanderen moets **Hij** stont op ende heeft ghegheuen ende ghebonden en
 heeft ghegaen in crachte des selue spijse. xl. daghen en. xlv. nachten tot op
 den berch **Oreb**. Doe helyas dair quam op die stede dair dese capelle
 staet welcke in dien tijden was een spelunct dair hier off ghesat wert doe
 sprack god tot helyam segghede **Hella** wat doestu hier **Hij** heeft ghes
 antwoert **O heer** ick hebbe om dijne wille een daet ghedaen. want die
 kindere van israhel hebben dyne wer ghelaten **Sij** hebben verdoruen
 dyn altaer ende door gheslaghen dyn propheten. ick ben alleen ghebleue
 ende sy soken my te doden **ic**. Dair staende in die doer des speluncts soe
 sach **Hij** god voir hem die doir een zuete stemme eens saffe wijnts hem
 gheboet dat **Hij** soude saluen **Heltzeum** saphars soen tot een propheet in
 syn stadt. Als ghescreue staet int boeck der coninghe int. xix. ca. Als wy
 van deser stede hogher op clommen so quamen wij tot eenen groten steen
 die vanden berch off gheuallen was. welcke gheuallen heeft inden wech
 doe helyas op klimmen woude op dat hoechste des berchs tot een teyken
 dat hellas soude gaen inden ioetsche landen ende saluen **Heltzeum** in sine
 stadt als gheseyt is. Van daen quamen wy op dat hoechste des berchs
 dair saghe wy die figuer des lijfs moysi ghedruet in een steen dair moy
 ses hem verborghen hilt doe **Hij** god aenschoude. en na sach **Want** moy
 ses begheert hadde dat aenschijn godske aenschouwen segghende **O heer**
 heb ick gheuoden ghenade voir dij wilt my tonen die bliscap **God** heeft
 ghesproken tot hem ick sell dy bewysen en tonen alle goet **ic**. Dair nae
 du en moechste niet aenschouwe myn aenschijn want gheen mensche sell
 my moghe sien en leuen. god sprack by my is een stede en du selste staen
 op eenen steen en als mijn glorie off bliscap sell ghesent werden so sell
 ick dy setten in eenen holtinsteen ende dij beschermen mit mynre rehters
 hant tot dat ick voirt sel gaen. en ick sell myn hant trecken van dy so sel
 ste syen mij tbe rugghe mer myn aenschijn en moechstu niet sien. als men
 leet int boeck **Exodi** int. xxxij. ca. In dat selue holt hoe well datter en
 ghe ende nauwe is dair moyses in dien tijden ghestaen heeft gheueghen
 en gheboghen teghen god. plegghen die pelgrims wt deuocie hem in tbe
 setten. Van daen quamen wy in dat hoechste des heilichste berchs **Oreb**
 Dair is ghesticht een cleyn schoen capell mit een yserendoer. vast ghes
 sloten en staet op die selue stede dair die heilighe propheet moyses ontsa
 ghen heeft die heilighe. p. gheboden mitten heylighen vingher gods bes
 screuen in twe steenen tafelen alken staende by god op dat hoechste des
 berchs. dair off ghescreue staet **Exodi** int. xxxij. ca. **Moy**ses clam opte
 berch **Synai** als god hem gheboden hadde draghende mit hem twe tafe
 len die **Hij** ghehouden hadde gheliche die eerste. **Doe** god neder soude cos
 men doer een wolcken doe stont moyses by god aenropende die naem
 gods. en doe **Hij** quam doe neech moyses neder opter eerde en heeft aenbe
 dende gheseyt **O heer** god barmhertich ende goetertieren verheyende ende

wairachrich. die barmherticheit bewyset sonder eynde. ghy vergheeft boes-
 heit ende sunde. en niemant is by hem selue onschuldich voir di. ghy p-
 nicht die boesheit der vaderen in die kinderen en gheslachten tot en derde
 en vierde gheslachte. Dair was die heilige man moyses. xl. daghen en
 xl. nachten sonder broet te eten en water te drincken. Doe hy neder quam
 vanden berch Synai so heeft hy ghehouden twe tafelen des ghetuychs
 en hy en wiste niet dat syn aenschyn hoornen hadde om dat hy mit god
 woerde ghehadt hadde. Welcke Aaron en die kinderen van israhel siende
 waren beducht dair by te comen waarom moyses ghehanghen heeft een
 deijell voir syn aenschyn wāner hy teghen die kinderen van israhel sou-
 de spreken. Als dair ghescreuen staet. Dese capelle wort epghebaen voir
 ons van een broeder die met ons wt dat cloester opclam ende om die eer-
 weerdicheit des heilige stede so quamen wi dair in mit blote voeten. en
 vielen neder op die eerde kussende deuotelick die stede dair moyses die wet
 gods heeft onfanghen die beteykent is mit twe stenen. Bencuen dese ca-
 pelle is een spelunck omtrent .xx. screden dair off dair wy mede in ghin-
 ghen in welcke moyses. xl. daghen en. xl. nachte vastte om dat hy die wet
 van god mochte onfanghen. Douen dese voirseide spelucke is een Musch
 kea ofte een heidensche kercke tot welcke daghelly veel sarracene en ara-
 bes beuerde comen totter cere moysi welcke sy zeer ceren ende segghen dat
 moyses een groet propheet gheweest is. Dair staet een groten waterput
 dair zeer goet cout en ghesont water i is dair moyses wt ghedroncken
 heeft al mē seit. dairom wert dese fonteyn ghenoecht een fonteyn moysi.
 Dairomtrent siemē noch grote veruallinghen der mueren. her is well-
 te gheloue dat dair voirtijts een cloester ghestaen heeft. Dese berch oreb
 heeft dat bisonder dat hy ront op strecket. en gheen ander bergghen acnha-
 ghet. noch hy is niet hogher dan ander bergghen. mer een sonderlingher
 berch by ander bergghen quaet om op te climmē. Want van dat cloester
 dat onder aenden berch leyt tot op dat hoechste des berchs syn seuēdusent
 trappē van steenen gheleit. wtghenomen alle die steden dairmen sonder
 trappen opgaet. Van desen hogghen berch sagghen wy dat rode meer ende
 yndiaensche hauen dair die scepen wt yndian aencomen. Wy sagghē me-
 de die stede int rode meer dair pharao een coninck egypti veruolghende die
 kinderen van israhel, verdranck. In dese voirseide capelle is volcomē ver-
 ghiffenisse van alle sunden. Doe wy wt dese capelle quamē. neder sitende
 deden wy een collacie. om totten acnstaenden arbeit her ghemuet te wesen
 nae dese collacie soe werden wy ghenost en dōmen neder vanden berch te
 ghen dat weste doir eenē sorg helicke wech zeer vreselick. ten laersten qua-
 men wy tot dat cloester totten. xl. martelaren ghenoecht dair rusten wy
 een luttel en begōnen te climmē opten berch synai. welcke berch is veel
 quader en onwechsammer op tse climmen dan die berch Oreb. want dair

D. B. B. B. B. B.
 2000 tuijsse
 bejalben moys
 waerh. f. d. v. tuijs

Het onderschijft
 van oreb
 &
 Synaj

veel ghebroken hanghende steenen en vreeselike diepte syn. in grote ber-
 nende herte der sonne comen wy op. mer wy hadden een vertulunghe
 want wy vonden int opclim men twee fonteynen dair goet luel water in
 was dair wy ons mede verblide en quamen tot ons selue. Doe wy nae
 bij op dat hoechste des berchs vermoete te wesen. so was die berch bouen
 also crom ende lanc dat wij verscruchte want wy anders gheen wech en
 hadden ende mit groten arbeyt muete dair op quamen opten. xxxv. dach
 des maents septembris. Doe versochte wy die heilighe stede. tot welke
 die heylighe enghelen ghebracht hebbe dat heylighe lichaem wt Allepan
 dia der heylighe maghet en martelarijse Sunte katherine. in welke
 heilighe stede dat heylighe lichaem ghelegghen heeft well driehonders
 iair lanc onder die enghelsche bewaringhe tber tijt toe datten Abt ine
 cloester hier beneden legghede gheopebairt wert dat hij dat selue lichaem
 soude van dagn halen totten cloester dairt nu is. ende legghen dat in een
 ander grass. Doe wy quamen totten voornoemden graue so vielen wy
 mit groter bliscapen ende vroechde neder opter eerde dat selue aendachtes
 llike kussende legghende ons in dat heilighe grass. en hebben onse licha-
 men ghemeten in dat heilighe grass. Dese stede is alt dus ghestelt die
 berch Dreb ende die berch Synai legghede verscheyen elck in syn hoechte.
 mer beneden raken sy malkander. ende midden tusschen beyde leit dat voir
 noemde cloester. ghenoeemt totten. xl. martelaren. Doch die hoechte des
 berchs Synai dair die heilighe maghet Sunte katherine mit die en-
 ghelsche handen ghebracht wert als gheseyt is. is veel hogher ende gaet
 te bouen die hoechte des berchs Dreb. ende bouen alle hoechte der bergghen
 dairomtrent ghelegghen. Op dat hoechste des berchs Synai is een steeni-
 ghe effen heyt ende dair in staet ghedruet die vrom offte figuer van een
 menschelike lichaem niet ghemaectet mit instrumenten noch mit cyni-
 ghe kunste. meer die harde steen is weel ghewerden ghelike was. doe die
 heilighe enghelen dat heilighe lichaem dair op leiden ende is ghewerden
 ghelicken een grass nae dat lichaem des heilighe maghets aen beyde sy-
 den des grasss siemē noch somnighe teykenē bewijsende die enghelsche
 bewaringhe als well tbe gheduen is dat die heylighe enghelen nye dit
 heilighe lichaem ghelaten hebben. Op desen berch verblide wij ons wter
 maten zeer want wij totten lesten eynden onser beuete gheromen waren
 die welke wy mit groten arbeyt ende cost aenghenomen hadden ons en
 stont niet anders voir oghen dan wij onse aensichte leeden tot onsen lan-
 den dair wij off gheromen waren begherende binder goedertierēheit gods
 dair wederom te comen. Doe wy ons ghebedeuotelic hadden ghedaen
 so satē wy ned en deden een collacie etēx en drickende dat gheen darwy bij
 ons hadde dāckende mit grote loff en die heilighe maghet sūre katherine
 Dair nae sagghen wy die linden dairom legghende. ende sagghen lanc

D. Bingen
 over en Sinai
 onder scheyden

ende breet dat lant ende coninckrijcken Ons dochtre wt ghenomen alleen die woestenie dair wij doir quamen dat wij mitten rode meer alomme besloten waren Alsmē op desen berch is so schijnt dat rode meer niet meer dair off te legghen dan alleen drie milen. nochtas inder wairheit soe leyt dit rode meer wel twe dach reysen veer van daen. Wy saghen in dat rode meer veel eylanden onvruchtbaer en woest. wy saghen veer ouer dat meer dat hoghe gheberchte int lant thebayda dair sunte paruwels sunte anthonius en macharius en meer andere heilighe vaders een heyligh leuen verscheyen van andere menschen ghesit hebben. Dair sietmen die bekende hane des rode meers Thor gheuoemt. dair alle die scepen mit kostelike specerie en cruyden wt yndien comende aencomen Van daen tot Alexandria en dair na varende tot venegien. dair nae tot andere lande Wy saghen dair die woestenie Helym ende Sur. dair moyses mitten kynderen van israhel als sy ouer dat rode meer ghecomen ware eerst op sloghen hoir tenten en papilionē Dair na benden den heylighen berch Synai comende dair sy dat meeste deell der .xl. iaren die sy waren inder woestenie ouer ghebracht hebben. Doir aen int lant tusschen dat rode meer en den berch Synai gheleghe. wert ons ghewesen een stede in welck als men seit staet een cloester mit monicken welck op den dach van hideni niemāt can vinden hoe well datmē daghelix dair hoirt liden die clocke tot alle die .vij. ghetjen. doch saden sommighe arabes dat sy dair in gheweest hadden. mer ter stont als sy dair wt quamen verloren sy die wech in dat cloester Dair toe sommighe van die monicken wt sunte katherine cloester hebbe bestaen om dat selue cloester te soeken welcke segghen dat sy ghehoort hebben gheslyt der clocken. mer dat cloester en mochte sy niet vinden Van desen berch saghe wy dat schone wellustighe hoff beset mit vruchtbaere bomen. bisonder mit dattibomen legghende onder den berch welcke hoff toe behoirt sunte katherinen cloester Van desen hoghen berch sietmen die groten hoghe berch Phasga gheuoemt Phasga is een zeer groten berch die veel berggen mit hem begrepen heeft. Want an desen berch legghen Abarim ende Lebo hoghe hoeden alsoe gheuoemt op welcke moyses clam op dat hij ouer sien ende aenschouwe mochte dat lant van beloffte eer dat hij soude steruen ende dat men hem begrauen soude int lant des selfs berchs in dat effen lant Moab als men bescreuen vint Numeri int. xxxvij. ca. ende deutronomij int laetste ca. De se berch was in die landen Moabitarum ende Amonitarum scheiende hoere landen vant lant Amorreorum welcke na beseten hebben Ruben ende Gad ende halff dat gheslachte Manasse als ghescreuen staet Deutronomij int. derde. ca. Die wortelen van desen berch raken dat rode meer welck dat alte souste meer is als men leest. Deutro. int. iij. capittel. beyde inden text ende in die glose // Dese berggen hebben ghescheien dat lant dair die Moabite ende Amonite hietuoiraels in gheuoent hebben

vant lant welcke die israhelite beseten hebben Moyses quam tot dat
 hoehste des berchs ende dair off heeft hij aen gheschouwet ende ghesien
 alle dat lant van belofften dair sterff Moyses en int dall des berchs int
 lant moab wert hij begrauen ende tot nu toe verburghen Op desen berch
 phasga heeft ghecomen die toueraer Balaam mitte coninc der Moa-
 riten Balach ghenomt. om te vmaledien dat volck van israhel welcs
 les vmaledijnghe god vwaelt heeft in benedijnghe. als ghescreuē staet
 Numeri int. xxxij. ca. **W**t welcke is opēbair dat desen berch is gheweest
 een berch des vjweyenisse want hy verscheyen heeft die landen der quader
 mēschen vā den landen der doechdelicker mensche **D**ese berch is een berch
 des benedijnghe. want god doit den propheet Balaam ghegheuen heeft
 dat volck van israhel die benedijnghe. **I**tez een berch des aenschouwin-
 ghe want moyses dair off aenschouwet heeft dat lant van beloffte. Als
 om ghetomen was een vre. so ghinghen wy neder den selue wech die wy
 op ghetomen waren. en wy quamē tot sunte katherinē fonteyn dair sine
 den wy roedikins die afsulck syn. ghelicken als was die eghelentier in
 welcke god hem gheopenbairt. heeft moysi **D**ns wert dair ghelouelicke
 gheseyt dat dese roeden zeer goet syn teghen die vallende siekten wanneer
 die siekten dese roeden mit hē draghen. nae groten arbeit die wy deden int
 offgaen so quamen wy wederom totten cloester der. xl. martelaren dair
 bleuen wy die nacht **D**it cloester was voirtijts vol heilghe monicken
 mer op een tijt quamē die heyden van die hauē **C**hor mit groter macht
 en hebben vslaghen mittenzweerde. xl. monicken om dat gheloue cristi
 welcke dair begrauē legghē. en dairom is dit cloester noch ghenomt tot
 ten. xl. heilghe martelaren. mer opten dach van hude woenen dair twe
 monicken en niet meer die dair gheset werden wt sunte katherinē cloester
 lidende dicwilt veel onruste en lasten vanden sarracene **A**lle die tumerin-
 ghe des cloesters syn van leem en riet ghemact. behalue alleen die kerck
 en die muer gaende om dat cloester **E**nde heeft een schoen lanck lustich
 hoff an dat cloester rakende int neder gaen welck niet breet is vol okue-
 bomen. mandelbomen. vijghbomen ende meer andere **D**ie monicken van
Sunte katherinen cloester plegghen voirtijts grote profuten the hebben
 wt dit hoff. **W**er van een luttel voirtiden iairen soe hebben cenrebande
 dierē verderuen iairlij die bomen ende vruchten **I**n dat selue hoff is
 een cleyne capelle in een spelonck in welcke **S**unte Onoffrius een heilich
 strenghe leuen gheseyt heeft ghelicken in syn legende bescreuē staet **I**n dat
 selue cloester nae dat wij ghegheten en ghedroncken hadden soe vonden
 wij onse camellen bij die mueren des hoofts dair saten wy op ende reden
 bij die mueren off in dat dall ende rontom den berch gods **D**reb tot in
Sunte katherinen cloester beneden oder aen den berch **D**reb vonden wy
 die steen op welcke Moyses tweveerff gheslaghen heeft mit die roede
 wt welcke dat water ouervloedelicke wt vdeyende in twaleff steden

des steens nae dat ghetall der .vij. gheslachten der kinderen van israhel.
Dese selue steen is bisonder alleen gheen berch aenhangende mer een ey-
ghen hoewel makende tot een teyken van groter mirakel van welcke veel
ghescreuen staet numeri int .xx. ca. dair aldus ghescreuen staet Doe die
kinderen van israhel ghecomē waren inder woestenie syn. en dat volck
bleeff in cades. en sy behoefte water so hebben sy ghecomē te samē teghē
Aaron en moysen en sy werdēt wedrachsich segghēde wairom heb di ghe-
leyt dat volck gods inder woestenie op dat wy en onselbeesten soude ster-
uen. wairom heb di ons laten reysen wt egipte en hebt ons gheset in des-
se onvruchtbaer woesteny die niet bequaem is om te saeyen. noch dair
gheen vyggen wassen. noch wijngaerde. noch granatē appelen. noch wy-
en gebben gheen water om te drincken. Ten laeste doir die ghebete moy-
si en aaron heeft god ghesproken Neemt die roede en vgaert dat volck
du en aaron dijn broeder ende spreket totten steen voir dat volck. ende die
steen selt water wt gheuen. als dat water wtloeyet vanden steen so selt
dat volck en alle die beesten drinckē nē Van daen voirt ridende quamen
wy by die selue stede dair chore ysar soen. chaath soen. leu soen. ende da-
than. en abyron. eliab soen. on en phelep vāden kinderē rubē op ghestaen.
hebben teghen moysi en meer ādere der kinderen van israhel mithamen
welder dalf hōdēt mānen die delste der synagoge en ouerste iden raet die
hebben op ghestaen teghen moysen en aaron ende hebben gheseyt. laet v
ghenoech wesen dat allet volck heilich is. en god dair in is. wairom ver-
heeft ghi v ouer dat volck gods. en veel in deser manieren. The laetsten
heeft god ghesprokē tot moysen segghēde aldus Ghebiet alle dat volck
dat sy hē verscheyen van die tabernaculen chore. dathan. en abiron. doe
dat gheschiet was. dathan en abyron. quamen wt hoeren tenten staende
inden ingancē hoire tenten offte papilionē mit hoire wijnen. ende kinde-
ren en alle ghesijn. Dat eedtrijck is gheborsten onder hoire voeten ende
heeft die selue verslōnen mit hoeren tabernaculen en alle hoire goet en sy
hebben leuendich inder helle gheuaren onder die eerde en also syn sy ver-
gaen van dat volck. Ten vuer quā van god en heeft verbrant der dalf
hondert mānen vander synagogen als ghescreuen staet numeri int .xx.
ca. Dair heeft voirts ghestaen een schoen heerlick cloester doir sunte
Anastasiū ghesticht en was ghenoemt tot sunte Cosmā en Damianū
en dair woenen noch op den dach van huden althit twee monicken wt sun-
te katherinen cloester Op dese selue stede dair dese voirsyde dinghen ghes-
chiet syn. is een hoff ende een wijngaert. Niet veer van daen is dat sel-
ue fonteyn wt welcke moyses ghegheuen heeft dat volck te drincken die
waterē der verolūkinghe dair veel vā die kinderē van israhel off stouē
en werden dair begrauē na dat sy dat quide calf an ghebēde hadde dair
by alte naest is die begrauenisse der monicke dair meer dan neghēdusent
bescreue monicke begrauē legghē. dair is mede een dal tholas ghenoemt

Dair is een buallē clooster. voortijts gbenoēt tot sinte Josa cūmachi. Dair is mede een spelonck in welle voortijts die heilighe vaderen stren ghe hārde penitencie gbedaen hebbe. Van daen quamen wy op een breet velt dair moyses gbedōde heeft die kindere van israhell te baden doe hy en iosue syn diene op souden climmē opte berch synai tot god. sprekende totte ouerste rechterē nae hē. hdeyt hier ter tijt toe dat wy wederom comē tot v. ghy hebt. Aaron ende Dr mit v off cynighe twist offte claghe op stonde gaet dair toe als ghescreuen staet exodi int. xxviii. ca. Also als wy alle den berch Dreb hadden omme ghereden soe quamē wy in een nauwe steenich dall opten wech ende reden in Sūte katherinen cloester.

O Den. xvj. dach des maents septēbris stonde wij vroech op en be reyde ons doir biechte en ander aendachticheidē om dat heilichs dom in dat selue cloester Sūte katherinē te sien. Als wy all ver gaderd waren inder kercke so quam die abt des cloesters mit sine monicke tordat graff des heilighe maghets Sūte katherine mit veel barnende kerffen dairō staende en singhede somighe antiphonē nae hoere zaden in griexcher tonghe. Doe dat graff mit groter arbeit opghedaen was. soe tradt die abt selue alre eerst mit eerweerdicheit kuffde dat heilighe hoefe des heilighe maghets Sūte katherin. als een bisonder scrijnē des godlike wijsheits. des ghelike deus alle die monicken die een na die ander welle wij pelgrūs volghende die een na die ander kuffende die heilige reliquie mit aendachte rakende die selue mit onsen cleynheiden. Die abt gaff een yghelick van ons een weinich vā dat zidewerck dair dat kostelick heilich dom in rust. welle wy mit grote danckaerheit oontsinghen. en wy heb bent gheseten in die lampo hanghende inder capelle suntemarie de rubo. Dat graff is aen die rechter zide des choers in die hoechste stede verbeuen ghemact van blinkende wel ghesfietde marmorsteen. in welle dat heylighe hoofft beyde die handen. en somighe ander leden des heilighe lichaes rustē. die ander leden syn doir. die werlt in veel kercke gheweelt. Dair nae opte selue zide des choers is een cleyn dorckyn dairnē doir gaet tot een ander heilighe capell die gbenoēt is sunte marie de rubo. dat is vāden busch. Dair onder dat altaer is die stede dair ghestaen heeft dat barnede busch dat niet vbrāt wert. doe moyses dair toe woude gaen doe sprach god tot hem seghende. doet wt dijn scoen van dine voete. ic. welle ons die monicken inder ghedeckenis brachten om dat wy dat selue souden doen. welle wy deden gaende mit flore voeten in die heilighe capel kuffende die heilighe steden mit sculoighe eerweerdicheit nederuallende opter eerden. Dair is vorkomen vergiffenisse van allen sunden. ghelicken als bij Sūte katherinen graff. Inder seluer kercken staen veel capellen aen beyde ziden der kercke in welle grote offlatē syn. ghelicke in die stede dair god gbedōde heeft moysi. dat hij mit hē soude nemē aarō nadab en abiu en. lxx. van die rechterē israhell dair hij mede op soude climen opte berch

ende meer dier ghelicken dair ic om der cortheyt off swighe
 Orem in die .vij. colūnen der seluer kercke syn veel reliquien verborghē
 ende dair hanghen tafelen aen. dair die heilighe in gheschilt staen van
 welke dat heilichdoem dair in verborghē is. welckē hoechtiden ghehou
 den werden vanden grieken doir die .vij. maenden des iairs. Dair is mede
 een capelle der latijnscher zeer slecht ende onghesciert. dair onse preesteren
 misse deden en gauen onse mede pelgrims dat heilighe sacrament Dair
 is mede een kercke der sarracenen off muschkeazeer wijt. wel ghesciert. een
 hoghe toorn hebbende. welck die Arabes en sarracenen dair comende ver
 seken. Want sy mede sunte katherine in groter eeren houden ende dicwil
 versoken. Dier voirghenoemde cloester is ghelegghen in een dall ruffcher
 hoghe bergghen ombemuert. ghesicht van beggin vanden keyser Justi
 niano. ende is dat eerste cloester in die grieyche nacie van dier orden. Die
 monicken houden die reghell sunte blasij onder die ghewoente der grieken
 En en liden gheen clocken. mer mit metalen ringghen maecten sy een
 ghesuyt om die monicken te vergaere totten seuen gheriden. In dit cloes
 ter woenen veel oude monicken. zeer arm in slechte cellen van leem ghe
 maect en houden grope strenckar in clederen. sy vasten veel. nochtas soe
 hebben sy alle gader eyghen goet arbeyende. mit hoire handen copende en
 vercopende. Onder hemus dicwil kiff en tweedacht welcke moghelick is
 dat gheschiet tot pijnē ende wrake hoire ongheloufsamheit. want sy die
 roomsche kercke niet ghehoirsaem. en syn. En hebbē een schoen dert hof
 vol bomen. dair kostelike vruchten aen wassen vast aen dat clooster leg
 ghende. Men seyt dattet gulde calff wert in desen selue hof ghegoten doir
 Aaron. In die hof is mede eenen groten ronden steen. aen welke alsme
 seyt Moyses ghebroken heeft die tafelen in welke die wet gods ghescre
 uen was mitten vinger gods. doe moyses vernā dattet volck affgoderie
 ghedaen hadde. Dat water des verolickinghe dair off gheseyt is loeyt
 doir die hof van welke totte ghebor moysi dat volck ghedronckē heeft
 en drinckende so werten bekent die sculdich warē tot deser sunde en affgo
 derie. In dat selue hof sagbē wy op eenē hoghen berch eenē groten steen
 ghelicken een calff staende op dat hoochste des berchs ende die monicken
 die senden ons. dat nyemant dat selue calff bouen opten berch mach vir
 den. hoe wel datmen beneden syet. En minighe willen segghen dat die
 duuell dat calff dair ghebrocht soude hebben tot ongheloue. In die dall
 in welke die voirghenoemde cloester gheslegghen is. ende mede in andere
 dalen om den berch. Synai wert gheuonden hemels broet in die maent
 Augusto en in septēsi alken. welke die monicken en arabes verqaderen
 en vopen dat die pelgrims offte vromde luden dair comende. Dier selue he
 melche broet valt smorghes. inder dagherheit ghelickē dou offte ryp en
 saghet ghedroppelt aen dat gras an die steenē en die blade der bome en
 alit vaders wert te samē soe loyter te samē ghelickē pick en by vuer offte

aen die sonne ontlatet wederom. als men proefft so ist zuet ghelick honich
 ckuende an die tandē als men eet Wy costten veel stucken dair off en me
 de van dat hout van welke die roede moysi ghenomen was. mit welke
 moyses so grote teykenen ghedaen heeft in dat lant egipti in die .v. pla
 ghen In dit selue cloester is een grote cysterne offt waterput ghesouden
 in eenē steenē berch alrijt voll water als by mirakel Die monicken seg
 ghen dat doir die verdiente moysi dese cysterne alrijt water heeft. **W**t de
 se selue cysterne volde wy all onse varē mit water want die rijt aenstone
 dat wy van daen woude scheiden Die arabes tomē dicwill tot dit selue
 cloester en besware dit selue cloester zeer also dat die abt des cloesters alle
 daghe hondert off tachtich arabes moet spusen In dit selue cloester wer
 den ontfanghen personē van allen naciē en secten behalvē die armenē
 en iacobitē Wie dair ontfanghē werden die moerē leuē na die grieyche
 wyse en houdē die statutē en articulen der grieycken in allen punten.

Vant wedercomen vanden berch Synai totter stadt Alkayr.

O Den .xxvij. dach des maents septembris smorghens voir den
 dach doe wij alle dinc hadde ghedaē so stonden wy op om vā
 daen te reysen. doe quā die hooftman der Arabijm mit veel ma
 dianiten die hē volckde eyschende syn onrechtueerdighe rechten van ons
 ende heeft ons langhe beler. doe wy den seluen mit grote ghetē te vreden
 gheset hadden so quamē mede onse camel driuers die ons mit hoiren ki
 uen en twe drachtē dair hūken die wy oec mit ghetē na hoeren wille te
 vreden moestē stellen. om alsulckē hindernisse so reysde wy in groter hette
 der sonne in die naem' cristi en sunte katherine reysende doir dat dall doir
 welke dat wy ghecomē waren **A**lst quā aender nacht so sette wy ons tē
 ten tusschen hoghe berghe in een ovruuchtbair dorre stede dair wy nau
 welick een cleyne weynich houts mochtē vinden om vuer te maken **D**es
 smorghens vroech van daen neder reysende quamē wy aen enē lustighe
 torrent offte nedertopende water tusschen steenyghe berghe noch tās vol
 bomen **D**aer na doe wy ghecomen waren in een groet velt soe vonden
 wy veel wout eselen weyende beneden aen eenen berch **D**oe die sonne nes
 der ghincē quamen wy ter stede die ghenocmt is **E**spbar. dair setten wy
 ons tenten en rusten die nacht **I**nden seluē auont so quamē tot ons som
 mighe sarracenen mit vier camelen die ghesladen waren mit appelen en
 peren besloten in kusten. want die abt van sunte katherinen cloester sent
 alle iair ten **G**oldaen te alkayr van die vruchten die wassen om den he
 lighe berch **D**reb en **S**ynai. en dat bisonder in die maent septēbri welck
 ghawe die **G**oldaen al soe veel the lieuer heeft ghelicken die **S**reden
Heylich syn van welken die vruchten han ghebracht werden. **D**aer
 offteylt die **G**oldaen syne lieue vrinden.

¶ **W**itten seluen sarracenen reden wy die twe naemolghende daghen doir

tuffighe torrenten mer onvruchtbair ende woest. van welke die somme
ghe syn van witte eerde in arabische spraecte gbenoemt laceraa tusschen
hoghen bergben. dair is die eerde all wir en die hoghe berghe schine ghe-
licke kint. Dpten eersten dach des maents octobris quamē witter woeste
nie op die ghemeen en ghewoenlike wech diemē ghemeenlick reyst van
gazera recht tot Alkayr. Dese selue wech wert ghedeilt in twee deylen. dat
een deyl strecket van alkayr tot gazeram. dat anderde deyl tot die hauen
des rode meers thoz gbenoemt. Tot die selue hauen comen ghemeenlike
wt yndien binnen. xvj. daghen die scepe die all specerie en kostelike cru-
den brengben. Dese scepe en moeten gheen yseren naghelen. noch gheen
ander yserwerck hebben dair sy mede ghemaect syn. mer mit houten na-
ghelen en mit repen so moeten die selue scopen ghemaect wesen ende dat
hier om. want die selue scopen comē wt yndien totter vnoemder hauen
Thoz moeten varen verbi sommige bergben int meer die van magnetz
offte siel steenen syn. waert saecke datter cynich yser in die scopen waer ter
stont soude die steene magnetz bergben die scopen tot hem trecken en sou-
de die scopen verderuen stotende aen die bergben. Doe de seluen dach was
ghecomen totten auont quamē wie in een torrent offte by een water ghe-
noemt orunden dair sette wij ons tenten om dat water dat wij dair von-
den bliuende dair die nacht. Dair vintmē veel leuendighe fonteinē dair
claer waterē wt springben. dair wassen veel palm bome om. wy vermoe-
den. dat wy warē inder woestenyē helym gbenoemt dair die kintere van
israhell quamē doe sy ouer dat rode meer gheggaen waren. Dair bliuē-
de so hebben sy ghuden. xij. fonteynē en. lxx. palm bomen als ghescreuē
staet epodi. int. xv. ca. Die stede dair wy die nacht bleuē was vol grote
luysen diemen noemt pharaonis luysen en waren also groot ghelijcken
basell noeten. Dpten anderden dach des maents octobris vroech opstaen
de ridende onse straet so quā ons regben een māmaluck mit vier camelen
comende van thoz en woude mede te alkayr als wij. Als desefach onse eer-
le heeren die pelgrūs mit hoiren knechten ghewapent. want sy zweerden
en boqben mit schut mit hem hadden ghebracht doir die woestenyē soe
heeft hij ghevraecht onsen Calym offte gheleit smā wairom dat alsulck
vreemde luden reysende in des soldaens lant alsulcke wapenen mit hem
drogben. Wy antwoerden doir onsen Calym segghende doe wij te israhel
waren so wstonden wij dat sommighe lichtweerdighe luden dwaelde doir
die woestenyē en breen dicwill dat gheleyde des soldaens berouende die
pelgrūs en die dair doer reysen. Om die te wederstaen so syn wy bereit
om ons te bescermen dairom. so hebben wij dese were mit ons ghenomē
om alsulcke menschen te straffen die niet en houden dat gheleide des Sol-
daens. by also datse ons wonden misdoen om die te wederstaen. Dit die
antwoerde so was die māmaluck wel te vreden ende hij seide ons hoe dat
in cortten voirtiden daghen sommighe scopen mit specerie ende kostelike

cruden aengbecomen waren in die voirghenoemde haven Thor. ende die selue specerie wert alle daeghe van daen ghebracht tot alkayr op camelen ende dair nae doir dat water Tulum tot Allexandriam ghevoert dair die venegische galeyen laghen die gheladen werden mit alsulke specerie welcke nae datse gheladen waren van daen souden varen. Om dese saecke so haeste wy om in Allexandria te comē op dat wy die venegische galeyen niet soude versumen. Op ten seluen dach by den middach quamē wy aen dat rode meer dair vonden wij een breet dorlant op welcke wy gheen tenten mochte setten. ende inder seluer nacht nauvolghende soe reden verby ons sommighe kersten pelgrims die van iherusalem gbecomen waren te Alkayr ende van daen reisden sy totten berch Synai.

O pten derden dach des maents octobris quamen wy ridende aen die kant des rode meers t̄her seluer stede dair moyses die kindere van israhel ouer gheleit hadde doir dat meer mit droeghe voete. Dair deden wy ons clederen wt en wy baden en doepten ons int meer ghelicken die oude vaderen dair in ghedoopt werden in een figuere. Als paulus spreck dat water des rode meers en is niet roet als dat ghemeen volck meent mer daer ende sout ghelicken andere wateren syn des grote meers. nochtans soe ist ghenoeemt dat rode meer want die eerde dair roet is en die berghe dair om legghende syn roetachtich dair om sofschinet dat meer roet te wesen. off mede dair om want dat rode meer is gheweest een figuer des bloets cristi wtghestort aende cruce. en des doepsels cracht heb bende wt dat bloet cristi. Aen den kant des rode meers vintmen menigher ley musselen en wuesters dair vintmen wt coraeken veel edel ghesteen ten. In die eylanden des meers wasset roet hout ghelicken presilien hout. Aen die cant des meers saten wy etede en drinckende mit blyscap dat wy mit ons ghebracht hadden. Van daen reden wy en quamen tot die fonteyne moysi also ghenoeemt want hij mit die kindere van israhel dair een wile heeft ghewoent als sy doir dat rode meer ghegaen waren. Doe wy en onse camelen ghedroncken hadden van dat water so quamen wy op een velt ghenoeemt hanadam legghende noch aen dat rode meer dair

O pten iiij. dach des selue maents quamen wy by die kant des rode meers tot gheberchte dair dat rode meer eynder. Dair saghen wy sommighe kostelike grote wercken voirtijts begonen doir een coninc egip ti die leye woude dat rode meer tot in dat water Tulum alsoe ghenoeemt en alsoe dat oeste en weste tot mallandere versamen op dat die scepe wt indien doir dat rode meer mochte comen in Tulum ende dair nae in dat grote meer in welcke grote meer Tulum vloeyet dair om heeft dese coninc luten doer grauen bergghen houelen steenrodsen en steenen om dat rode meer dair toe t̄he leyen doch soe en wert dit selue grote werck niet volbracht want die wise des lants egip ti weterstoden den coninc want doir

die vlder des rode meers welke bitter ende sout water is so soude dat zuete water. Iust dat bequaem is om te drincken zeer bitter werden. ende soude heel onvruchtbair werden. Dair toe als dese wateren tot malkanderen quamen so mochte een groet deell klants egipti verdrencker werden vā dat water. Om dese en meer andere saecken so bleeff dat selue begonnen werck onvolbracht. Dair na quamen wy in een groet velt ghenōt. Choas dair en mochten wy gheen tenten setten om die starcke wynden noch ghen hout vunden om te branden. mer wij braben onse houten vaten en onse vlessen dair wy vuer off maecte om een sop te maken. nader midder nacht redē wy van daen eenē arbeitliken wech doer een groet onvruchtbair velt alle dien dach dat is opten. v. dach des maents octobris. dair en saghen wy niet dat groen was noch wy en vonden gheen water noch wy en mochten gheen tenten dair sette want dair een cleyn subtrij zand is dat die repen der tenten niet houden en mochte en also moesten wy onder den hemel slapen. Inder dagherheit opten. vij. dach des maents octobris reden wy doir zandighe onvruchtbare weggen ende te laetsten quamen wy tot zandighe bergghen die niet duerachtich en syn. mer nae dat die wijnt waeyet soe werden sij gheworpen van die een stede tot die ander also dat die wijnt die zandighe bergghen slecht nemende dat ouerste deell des zants en also dair nae werpende dat op een ander stede also langhe ter tijt toe dattet niet en blijft van dat eerste zand. Int laetste ter seluer bergghen saghen wy een groet water ghelicken een meer wij saghen een stadt en een vruchtbair lant mit oliff bomen palm bomen en mit meer ander edel bomen veruolt. Dit water was vanden edelen vlder des paradys Gyon. welke nu ghenōmt is Nilus welke water alle dat lant egipti vruchtbair maectet als hier na beschreuen sel werden. Also reden wij reghen dat selue water en quamen in dat dorp matherea ghesnoemt dairt hōff des balsems is. Ende wy worden mit alle onse ghereth inghelit in dat selue huus in welke wtspringhet dat fonteyn onser lieuer vrouwe marie welke fonteyn wuchrich maket dat hōff des balsems aen dat selue huus legghende. Als wy all onse ghereth ghesicket hadden so gauē wy oirtōff onse camel driuers mit die camele welke wy affeen ghesuiert hadden tot deser stede toe. Dair na sinden wy een bodē te allayr welke stadt alleen twe duytsche milen van matherea ghelegghen is ende wy ontboden den truzselmā offtraleisman te Allayr begherende dat hy tot ons soude comē en ons gheleyen in die stadt. want sonder gheleye en moghen gheen kersten. noch ioden in die machtighe Stadt comen mit vreden. Als dese gheleisman dit vernam soe quan hy tot ons mit veel knechten ende woude ons ter stont in die Stadt gheleyen. doch om die wellusticheyt ende schoenheyt des dorps dair wy in waren soe begheerde wy dair tē bliuen. Want nae die hartheyt der woestenyen en onvruchtbare heyt der woester plaetsen dair wy ouer ghecomen waren soe verblide

ons die wellusticheit der houē ende ouervleeydicheyt die wy in dit dorp
 vonden. want wtgbenomē alleen wijn soe vonden wy alle dat wy mocht
 ten begheeren om eenen redelicken penninck dat selue thecopen. ende wy
 vonden dair zuet daer cout water. welck wy niet veel gheuonden en had
 den so begheerde wy om dat wy die selue dach dair mochte bliue tot smor
 ghens toe. welcke die gheleitsman ons gheghonnen heeft op alfulcke
 voirwaerde dat eenvander heeren knechten die opter luyten conde spelen
 gheuoemt Contrardus mit hem riden soude want die gheleitsman selue
 conde opter luyte spelen. welcke wy toe lieten op dat wy dair mochte bli
 uen. want by ons was dat edel fonteyn wt welcke die maghet maria en
 Ihesus ende Joseph wt ghebor des enghels vliende vanden ioedschen lan
 den mit dat kint Ihesu ende Maria hier ghecomen was soe ghinc I
 seph in dit dorp vanden eenen huse totten anderen water begheerende. mer
 niemant en gaff hem water The laetsten die maghet Maria mitten
 kinde ihesu muede wesende vanden wech die sy ghereist hadden heeft ne
 der gheseten Joseph dair by staende die medeliden hadde mit hem beyde.
 Doe sy groten doyt leden soe heeft wt ghespronghen dit fonteyn dair
 off gheset is aen die side des maghets Marie van welcke sy drinckende
 ontfanghen hebben lauenuffe. Welcke fonteyn gheeft soe edel wateren
 wt. dat die balsem dair off ghewassen is die nergent in alle die werlt
 wasser. dan alleen van vruchtbaicheit van dit water. Soe wel dat veel
 oude historien segghen dat wyngaert des balsems eerst op die berghe
 Engaddi oirspronck heeft ghenomen ende doit een coninckghinne egip
 ti Cleopatra gheuoemt van daen wt gheroqhen en hier gheset offte ghe
 bracht. Nochtans so is dit waer ende dicwil beuonden dat wanneer men
 nemet die loten des balsems wt desen houē ende gheset werden in een an
 der plaetse ther stont werden sy dorre ende vergaen. Mer doit dit water
 bliuen sy vruchtbaer. ende alē dit niet meer en wair soe moesten sy ver
 dorren Dit heeft besocht een paens van romen. en dair nae veel Sol
 danen hebben dat selue begonnen om desen wyngaert op andere steden
 the planten. Mer sy hebbe the verqheeffs ghearbeyt als gheset is. doch
 altyt is beuonden dat die balsem alleen doit dit water groen bliuet. Die
 sarracenen hebben ghegrauen eenen groten put by dit fonteyn wt welck
 vier offsen daghelix arbeyen om water the sceppen. Ende als sy dat wa
 ter des puts souden storten in dat hof des balsems doit ghoeten om dat
 ter hof des balsems also veel the meer vucht soude werden ther stont soe
 heeft die groenheyt des balsems verdorret ende alsoe werden sy ghedwo
 ghen die ghoeten van dese put int fonteyn des maghets Marie the leren
 off the schicken ende van dat fonteyn dat water the brenghen int hof op
 dat alsoe die wateren des puts gheminghet mit die waterē des fonteyns
 vruchtbaer soude maecten dat hof des balsems ghelicken alst optē dach

van huten vrucht gemaect wert.

Open. vii. dach des maents octobris soe hoorde wy een heetlike
amppt der misse van die gloriose maghet Maria by dit fonteyn
ende als die misse gbedaen was soe aten wy dat selue dat wy bij
ons hadden. ende droncken van dat water des fonteyns dair wy zeer off
verblift waren. Sommighe vanden onsen baden hem dair in. hopende
dat sy starcker dair nae souden werden. want die sarracenen baden hem
seluen dicwilt dair. Dat huus dair wy in waren was zeer groet ende lu
stich ende wy mochten dair wt doer die vensteren sien in dat hoff des bal
sems. Poit dese vensteren coent die alte beste roeck in dat huus dair wy
in waren. Dintrent middach soe quam die gheleusen van Altayr om
ons in die Stadt the gheleyen mer wy vercreghen van hem doir groet
ghelt dat wy hem gauen op dat hij eerst verhenghen soude ons in dat
wellustighe hoff the gbaen eer dat wy van daen soude scheidten. welck hij
ghedaen heeft in leyende ons doir een cleyn doirtijn. dair in veseude soe
saghen wy veel edel bomen ende menigherley cruyt. Die sommighe wa
ren noch int bloec. sommighe mit vrucht. sommighe int ander weder te
bloec. ende roken harrelijke well. In den eersten inghac saghen wy
eenen groten ouden vijgheboom die midden hoff was. woit welke hen
ghen twe barnende lampen. als wij die oirsaecte vraechde soe wert ons
gheseyt. dat die maghet Maria dair in ellende weseude gheen stede conde
crighen om the rusten. soe heeft Maria mit dat kint ihesu neder gheses
ten aen desen boom om te rusten. therstont so dede hem desen boom op ont
fanghende die maghet Mariam mitten kinde ihesu binnen. gheuende
Mariam ende ihesu een bequaem stede om the rusten. Ende dairom soe
en houden niet alken. die kersten dit fonteyn en desen boom in groter eere
mer mede die sarracenen. Ende want desen boom al vol vruchten henc
die ghenoeint werden vijghen pharaonis. bij oirdoff van onsen trutzsel
man soe aten wij dair off. Van daen voirtgaende quamen wy tot een
ander wonderlike boom welckes bladen lanc waren. xv. off. xvj. voert
ende twe voeten breed off meer. Die vruchten des boems syn lang appe
len welckes xvij. xiv. offte. xx. aen een tack wassen ghelicken veelt bessen
aen een druue wassen. Dese apelen hebben een seer suete smaccke. alse tot
rijpheit comen ende heten in latijn Nus. ende aen wat side datse ghesne
den werden so heeft elcke deell dat ghesneden wert een cruys inghedruet
mit een beelde des ghene die ghecruyst is dair inghedruet. Men seit voirt
waer dattet hout des weetenheyts des goets ende quaets welckes vrucht
verbeden was. was des ghesly als dese boom. Men seyt oock dat voirtijts
eer papier ghenonden was dat die oude vaderen screue in die bladen des
boems alse gbedroecht waren. Want dese bladen hebben van bouen tot

de boom die
zaden had die
a 16 volten langh
ende 2 volten offte
een breed waren

Beneden zeer rechte linien. ghelick van malkandere staende als men sudert sien mach in papier offte pargamet Van daen gaende voirt doir rukens de menigberley cruyden. so quamen wy tot een muet van riet ende leen ghemaect. dair was een cleyn doertijn mer zeer vast besloten mit iseren sloten. dair voirt stonden sommighe wachters mit were verwarende dat edel hoff des balsems op dat nyemant dair in soude comen Dair moeste wij die wachters wederom ghest. gheuen op dat sy ons in soude laten Doch so lieten sy ons in. mit alsulcke voirwaerde dat alleen .vi. the samen in soude gaen. ende als die .vi. weder wt ghecomen waren. dair nae wederom .vi. in the gaen en also voirt an Wij moesten oec mede ghesouen dat nyemant van ons die tellighe offte bladen van die edel balsem bomen soude sniden off breken. alsoe ghinc onsen gheleitsman ons voir endtoende voir onsen ogghen dat wy voirtijts hadden ghelesen ende ghehoort in onse landen vande balsem. Want die selue gheleitsman nam een tellich in syn hant die hij boech teghen der sonne rontomme ghelicke eenen rinc. van welcke bughē dat een luttel borste dien bast des tellighe dair wt qua m een claer wette droppelt ghelicken olie. als dese wt droep soewert alle die lucht veruolt mit die alte beste roeck ende dat was die alre beste balsem Dit dede onse truschelma dicwil voir onsen ogghen dair wij ons off verwonderde ende hij salffde onse handen van binnen mitter voursyde balsem. welke saluighe was va also groter cracht en macht datse ter'stont doirghinc die hant also! dat men die selue balsem vernā aen die ander side des hants. Die bladen des balsems ghewreuen tusschen die handen. offte die tellighe alleen ghewreuen rukens mit alsulcker roeck Die balsem bomen hebben ghemeenlick eens mensche lēchte zeer gheselick die struken dair sunte Jobans druue aen wassen In die maent des cembri snijtmēn driewerff die balsem struken in die basten mit een mes. en onder die sneden werden glasen ghehanghē in welcke droppelt die olie des balsems wter seluer snede Ende dat wt die eerste snede coemt wert alleen ghehouden tot behoef des soldaens wantter die alte beste balsem is Wairt dat yemant anders dair off name die moeste ter stont steruen. Dair off sijnt die soldaen vier die alte machrichste coninghen die hem alte naest woenen hoir nuwe iair. Als mit namen den groten Chain the Carhey. en priester Johan en Esanffa die heer van tartarjen. en den groten Turck Mer die balsem diemen vergadert van die anderde ende derde snede en is so goet niet als die eerste ende dese vercoeptmen te Alkayr noch tans selden syn ende reyn mer gheminghet mit olie offte roefwater offte des ghelijc Alsoe gaende doir dat hoff des balsems so werden wij verblijt mit groter lust in die vruchten dair in wassende. ende wij sagghen vanden eenen totten anderen zeer verwonderde van die veranderinghe des lants want buren dat hoff dair dat dorp Darheren aen leyt is alle dat lant

onghehouwen. dorre. onvruchtbair. en verbrant van die hitte der sonne. ghelegghen aen die grote woestenie dair wy doer ghecomen waren. noch tans acumercket yemant die ghelegghentheit des lants so en verwondert hy dair niet off want dat edel water Nilus comende wt dat certsche paradys inder tyt syns oueruldetts coemt tot aen dat dorp Natbercam en oueruloyet alle dat lant. en also maect Nilus alle dit dorp marherca vruchtbair. Het is moghelic dattet fonteyn des marie. welke vruchts maker dat voirghenoemde hof. oirspronck nemet wt dat water Nilus. dair sommighe heymelicke aderen der eerden. // Dit water Nilus offte Gyon is een vloet comede oirspronghelike wt dat paradys ende is gemeenlyck slimich offte dicke eerdich water ende slimich ende beghint niet veer vanden berch Arhlante ende ommeloyet alle dat lant ethiopien. ende vldoyet neder dair egipten vruchts maectende alle dat effen lant bisonder alyt ouer vldoyet. Dair off seyt Hieronimus op die propheet Amos op dat woert. hy sell neder vldoyen ghesliden een ryuier egipti et cetera. Nilus by der voirsichtheit gods maect vruchts eens des iars alle dat lant egipti en die zandt bergghen keren dat water op dattet niet voert en loept int meer. Mer nae der vruchtsheyt see vergaen die zandt bergghen ende coemt weder in syn stede ende alsoe lopende tse laersten int meer ende wert verslonden van dat meer. Dit water voert veynnde. zeer scadelicke beesten als Cocodrillus ende een cleyn beestyn dat gheuoemt is Endros dair ysidorus off seyt int. xij. boeck int. ij. ca. Endros is een bestgen also gheuoemt wanttaer verkeert int water ende by sonder in Nilus Is dat saecke dattet selue bestgen vint Cocodrillum slapende so wendet hem selue omme in slijck eerst. ende ingaet dair die mont inden buyck Cocodrilli ende verderuet alle dat inghewant Cocodrilli dat beknauwende ende alsoe sterfft die Cocodrillus. Die glose op dat. xxij. ca. Ecclesiastici seyt dat Gyon welke Nilus gheuoemt is. is een onclac vloet zeer slimachts. ende om die slimachtsheit soe maect hy dat lant dair welke dat hy loept zeer vruchtbair. dit seyt die glose. Het is wel openbair dat alle dat lant egipti van selue dorre ende onvruchtbair is. mer Nilus dair verby vldoyende en besprenghet niet alleen dat lant egipti mit syn water mer brenghet mit hem die alte edelste eerde wt dat paradys welke befluet legghen op die onvruchtbair eerde egipti. tot een teyken va dien en openbair ghetuych so is dat water Nilus zeer onclac comende tot dat lant egipti. Als dat selue water wederom cleyn wert so luettet dat lant dairt ouer ghelopen heeft mit andere goede vette eerde bedect van welke zeer edel vruchten dair nae wassen. Ende want dat selue water nummer meer coemt verby die muer offte hof Natberca dairom is die eerde dair voirtaen woest ende onvruchtbair. mer binnē dit dorp dair dit selue water coemt soe ist gheliden een wellustich paradys.

Van den Crocodil
in het Kly-
best.
Endros

Handen inganc wt dat dorp Matheera in die grote Stadt Alkayr.
 Als wy doir sien hadden die wellusticheit des schoens houes ma-
 theree ende die sonne began neder the dalen soe reden wy wt dat
 dorp Matheera mit onsen gheleitsman teghen die grote stad
 Alkayr. hebbende aen die rechterhand zeer schoen en lustighe houen beset
 mit menigherley bomen mit veel vruchten. in welcke houen schoen pa-
 laesen ghelicken casteelen ghemaect syn. also dat die Stadt Alkayr sijn
 net een begijn te hebben in Matheera. want die houen mit alsulke hu-
 sen strecken namalkanderē van matheera tot inder stad Alkayr. Aen die
 rechterhand saghen wy een onvruchtbaer lant dair die op wateren tili
 niet en comen. Dat ander lant was ouergoten doir alle die houen mit
 dat water tili ghelicken een meer. alsoe dat die bomen ende husen ston-
 den int water. Wy quamen in die grote stad Alkayr by hoghen daghe
 mer eer dat wy vander stad porten tot in onse herberghe quamen soe
 wast late inder nacht om die groetheit des stadts ende die langhe wech al
 soe dat wy mit groter last ende arbeyt quamen totte huse ons trutschel-
 mans die ons voir ghinc doir langhe nauwe straten vol volcks althit
 volghede onsen trutschelman. Wy werden van die heyden doe ghequelt
 gheroghen. wederomme ghedreuen. ende nagheropen. **T**he laersten soe
 heeft onse gheleitsman ons in gheleyt in sijn hoff in een schoen palaes
 kostelike gheschilt en ghesciert dalt bleuen wy alle die nacht. Des smor-
 ghens soe gaff hij ons verscheiden cameren dair wy ons dinghen in dro-
 ghen. Ende hoe well dat wy well beter herberghe souden vercreghen heb-
 ben ende beter ghemaect. nochtas soe en mochten wy niet mit eeren sonder
 hem te vertoernen van daen wycken. Onse trutschelman was een ghebo-
 ren ioede. dair nae so wert hij een kersten. mer ten laersten so heeft hij ver-
 faect dat kersten gheloue ende wort eenjmalaluck. ende alsoe verheuen
 van die Soldaen mit diensten. soe is hij alsoe rijck. ende machtich van
 dat ghelt der ioeden ende kersten ouer welcke dat hij gheset is vaden Sol-
 daen een beschermmer en gheleitsman. wan welcke hij dat ghelt neemt mit
 recht off mit onrecht mit loefheit ende bedroch. Doe wy dien dach inder
 voirseider herberghe waren. soe werden menigherhande woderliche beeste
 tot ons gheleyt van die morianen wt des Soldaens casteel in onser her-
 berghe om ons die the tonen. Van welcke ick om der cortheit swighe. en
 op dat ons die tijt niet soude verdrieten so leyde onse waert voir ghenoe-
 one om te besien sijn huus ende sijn twee huusvrouwen. ende ghelubde be-
 warers. ende alle reysighe strijtbairliche wapenen. sadelen. en tomen ver-
 gult. en menigherley kostelike scierheit syns huus. Doch bisonder had-
 de hij een besloten beeste. soe wanner dat beeste tornich ghemaect wert soe
 gaff van hem cenrehande materie welckende in alle maniere als mus-
 cus. dat niet vercoft en wert. dan als men ghelike ghewichte mit gout
 dair teghen weghe. **T**hen laersten opten. v. dach des maents octobris

opten vrydach . welke die sarracenen vieren . soe en mochte wij niet wt
 onser herberghe gaen . Doe quam tot ons een kersten mensch besloten
 in yseren banden . biddende van ons aelmisse . ende een luttel gbelts om
 syn verlossinghe want hij gbecofft hadde in Alcyandria rwe luyderen
 van eenen moriaen welck . wanttet teghen die wet Nachomiti is . soe
 wert hij dair off beclaghert ende dairom soe wert hij ghebouden rwe iaer
 lanc in den kercker . **O**pten seluen auont doe die sonne onder soude gaen
 by verhenghenisse des patroens . soe saghen wy die fcesten der sarracenen
 wt dat hoechste des huus . Want sy hilden in dien tijden hoeren vasten .
 welke sy houden alle iaere alle die heet maent october . Ende dit is hoir
 ghewoente **S**ij en eten noch en drincken niet doir alle den dach vander
 sonne opganck totter sonne neder ganck . mer sy slapen ende rusten Als
 die sonne neder gbeqaen is soe onsteken sy veel factelen ende keersen in
 hoeren toornen der muschken ende maken groot gbeluyt belydende mit
 luyder stemmen hoir gbeloue . **D**aer nae beghonnen sy hem the volken
 mit eeten ende drincken hantierende lichaerlichheyden bisonder vleysche
 rijcke wercken ende toyerien dair sy alle die nacht mede ouer brengben
Sommighe hebben sy dair toe gbesickt dat sy lopen doir die **S**tade
 mit houten tafelen ropende ende hulende alsoe maecten sy gbeluyt . op
 dat die ghene ghewect moghen werden die slapen . om gulsticheyt ende
 vleyschelicke wercken the volbringben **D**it doen sy op alle nachten in
 die maent octobri . doch op sommighe tijden meer offte myn nae dat die
 daghen nae hoeren zeden meer offte myn vierlicke syn want soe die
 hoechtijt groter is . so is mede die lichaerlichheyde by nachte groter **D**it
 aensiente verwonderde wy ons zeer bisonder van alsoe veel dusent toorn
 nen ende ontallicke lichten dair alle dese toornen een yghelick bisonder te
 drier stede rontomme mede verlicht werden ende schenen . want alle die
Stadt was verlicht van die barnende factelen ende kerse offte ghewect
 hadde clact dach . **D**ie sarracenen houden dese ghewoente dat die rijcke
 in hoire testamenten dair toe setten groet goet om dese lichten offte lam
 pen the vermeren off the vermennichuoudighen en om muschken the
 stichten ende toornen . dair toe personen die inden seluen alsoe ropen . Als
 die rijcken onder die kersten stichten kercken ende missen .

Opten .viij. dach des maents octobris quamen tot ons veel man
 malucken vraghende off sy eynighe lants liden onder ons had
 den . onder welke was alleen een duytsche gbeboren van basell .
Daer quamen veel heetlicke schone mannen wt vngarien tot heer Jo
 han domproest ende canonic der kercke transsiluanensis ons mede pel
 grum die mede wt vngarien was . en was een gheestelick gheleert man
 duechdelick ende blide in syn verkeren . die mit syne exempel en leren
 veel goets dede aen den seluen manmalucken . alsoe dat veel van die man

mamalucken ghescoeffde aen syn handen ende swooren dat sy wederom comen wouden totten heylighe kersten gheloue als sy eerst mochte. ende doen penitencie van die versackinghe offte offuall. En trouwede offte rechtuerdichde nae die sacramentlike wet sommighe escappen onder den seluen naeden kersten wet en doepede sommighe kinderen. Dit dede hij heymelijck in eens mans huus van vngarien welcke hadde die naem. ceteren. ende dienst als een mammaluck. Mer inder waerheyt en was hij gheen. noch hij en hadde dat gheloue niet versackt. noch hij en hadde die befnidenisse niet ontfanghen. Mer hij was draghende een ghelouich harte onder een sarraceens cleet. Dit en wiste nyemant dan alleen die Soldaen ende twe andere van synen boue. Mer om die eerbairheit des mans want hij vroem was inden wapenen ende sterck inden lichaem. stout van daden. soe hilden sy dit verburghen well wetende dat hij lieuer soude steruen eer dat hij dat gheloue soude versaken. Wairom dat die Soldaen dese ende meer anderen eerbaren mammalucken doet brieuen versien heeft dat sy na synen doot vrij sellen wesen van dienstbaerheit dairme toe ghehouden is. om den Soldaen inder tijt the dienen. // Dese selue voirtghenoemde mammalucke was ons zeer dienstbair onder lieffde des voirtghenoemde heer Johans die domproest en heeft ons gheleyt doer die Stadt tot veel steden dair wy veel heymelicheiden saghen. // Wij saghen dair veel mammalucken die seyden mitten monde dat sy wederom keeren souden totter kerstlike kercke. Bisonder soe seyde onse patroen dicwijff dat hij syn onghelouicheit woude laten. ende wederom comen totten heylighe kersten gheloue. want alle beyde syn huusvrouwen kersten waren. ende syn kinderen waren ghekerstent. // Dit is ghemeenslick waer dat alle mammalucken hoir kinderen. the weten knechten. doen doopen. niet om dat sy verweruen moghen salicheit der zielen als veel liden menen. noch dat sy kersten sellen bliue. mer om datse nauolghers moghen wesen in hoir vaderlike goeden ende diensten te besitten. want van ouder ghewoente alle die gorden der mammalucken als sy steruen come aen den Soldaen. noch gheen sarraceen offte onghedoopt mensch en mach gheen mammaluck werden. dairom soe laten die mammalucken hoir ghedoopte kinderen soe vro alse tot hoirren iaeren ghecomen syn soe brenghen sy die selue kinderen voer den Soldaen ghelouende datse versacken sellen dat gheloue cristi. wilmen toe laten dat sy cruen moghen die diensten ende goeden van hoirren ouders. // Dair nae versaken sy dat kersten gheloue. Ende werden toe ghelaten om hoir vaderlike diensten ende goeden the besitten. Dat niet gheschieden en soude wairt saecke dat sy op ghehouden werden van ionghes in die onghelouicheyt. Nachometri. Ende oft soe ware. nochtans soe ist oerbaer dat die naem cristi ende der sacramenten ghewoente blijft onder den heyden. ende dat die bergheerte onder hem bliuet totter gheboortelike wet.

Want ick dair niet aen twivle waert saecte dat alleen redde sarracenen die lande begheerde gheen kerste vaden latijnsche en soude moghe wolen die heylighe landen ouer dat meer om die hayt en nijt der sarracene die ons niet liden en moghe. doch want die soldaen selue en alle syn hoeffluden en manen va wapenen en alle syn ampt liden in die steden en landen onder die heerscappe des Soldaens syn alle the samen mamalucken soe werden wy dair off beschermt.

O Pten. vij. dach des maents octobris doe wast sonendach doe wy misse hadden ghehoort in onse camer doe wert ons gheseyt dat die venedische galeyen legghende in die hauē van Alexandrien werden gheladen mit kostelike specerie. en bereiden hem om haestelick van daen the varen. wt welcke gherufft wy ons zeer verbliden want wy hoepde in den sellen galeyen wederom na onsen landen te varen. Op ten selue dach nae dat wy ghesien hadden dat speelt van een beeste dat wonderlick was om te sien. welcke sy noemen Coppin. so quamen die gheuanghen kersten menschen nae by alle naect en mit ketten besloten. die hoir verdriet en elende ons claechde ende begheerde aelmisse van ons. Want die sarracenen houden die onderscheit mit hoere gheuanghen. dat sy die selue laten om gaen drie daghen in die welcke watter vanghenisse mit ketten ghebonden en late die selue doir die straten leyen dair veel menschen vergaderen en in die grote houe om aelmisse the bidden en dat mit bewarrers. ende alle dat sy dair crighen wert hem ghelaten om eten en drincken dair mede te copen off hem selue dair mede te vlossen. Als die auont aen qua en die tijt des ghulstichs en onghestemichs der sarracene so began alle daer huusghesin ons patroens te rasen. te singhen. te dansen. en te spelen mit instrumente van musike en mede onsen patroen selue mit beye syn huusvrouwen die toe ghemaect ware als ghemeen wijuen te samen mit syn concubinen en dienst maechden mit barnende. kersten liepen sy om onse bedden om ons te bespotten. en also ware wy alle die nacht in groter onrust om dat gherufft dat in alle die Stadt ghesantteert wart. en om dat grote misbaer ende gheschal doir alle die stadt van die ghene die dair lopen te waren mitter ghene die hulende ware in die toornen als in dien tijden ghewoenlyck is the gheschien.

O Pten. viij. dach naden eten soe deelde wy ons in drie deelen drie offte vier the samen ende niet meer. doe quamen wy in die stegen der coepluden. dair saghen wy al soe veel menschen ende dat ghedranc was al soe groet ghelicken alst is the comen tot sunte petters in dat gulden iaer. Dair waren al soe veel vercopers ende copers dat wonder was om te sien. ick vermoede dat in deser tijt onder den hemel gheen alsultke machtighe. grote. rijcke stadt leyt ghelicken als dese stadt. Alkayt is. Doe wij dair ghecoffe hadden wapenen en side laken en sommighe wonderlike beesten. Dair nae quamē vy aen een marct dair mē

die menschen vercofte ghelicken die beesten Wij hadden groet medelide dair mede Doe onse leusina die mammalicken ons voirtleuende was so quam een coepman vraghende van hem off die slauen veil waren die hij also omme leiden Doe antwoorde die selue mammalick schimpede en sprack dese mensche syn niet kostelick op dese marct. doch haestelick sellen sy come tot eenen anderen marct. dair sellen sy zeer kostelick wesen. Nochtans en liet dese coepman niet off mer hij boet voir een yghelick van ons g. Ducaten ter tijt toe dat hij ten laetste verstont dat wy niet veil en ware

O Pren. viij. dach smorghens vroech quamen twe mammalicken dair toe van onsen patroen bestelt brenghende mit he alsoe veel eselen ende esel driuers na dat ghetal der persone op dat sy ons soude leyen doir die stadt om sommighe plaetsen te aenschouwen. Doe wij quamē witter herberqhe voirtuarende doir een langhe oude steegh en doir een oude yseren poert so quamen wy ter straten dair grote mennich te der menschen waren. Dair worden wy zeer bespot en spuelicke nae gheropen. dair saghen wy veel arme ellendighe mensche gheuaghen in fette gheslote en aen een. gheboden aelmissen begherede va ons. dair na worden wy gheleit doir veel v'gaderinghe der mensche op een maerct op welcke we termate grote v'gaderinghe der mensche was. wat een coepma wt barbarie hadde te coep zeer veel menschen. manen en vrouwe om een cleyne ghet. ghelicke offte ghestole hadde gheweest en om die te copen so was dair so veel volcke. dair na rede wy doer een schoe strate dair veel nuwe hoghe husen stoden. dese plaetse was ouer. v. iare voirtlede al woest vol wassende reits. mer nu zeer schoen va tineringhe. doe quamē wy an dat water nilus ghenoe. aen welckes kant veel slauen teghete maecte va leem mit last bestroeyer draghende die selue aen der sonne om te backe ghelicke die kinderē van israhel ghedaen hebbe die dienende ware pharaoni in egipten in leem en teghelen te maecten die ten laetste gherope hebbe tot god die hem ghesonde heeft een v'losser synen knecht moysen. Dair siemē mede dat water als wel scheen dat ghewest is dair Moyses als hij een lijne was gheworpē wert in een korf van biesen ghemaect wel bestore. en dair nae gheuoden van pharaonis dochter die dair qua om hair the wassen mit hoere dienstofferē die moysen dair v'onde inde voirtghenoden korf. Alsmēleest epodi int. ij. ca. Dair was mede die brugge ouer dat water ghemaect dair die va egipte alle die gheborē ionghe knechte in dat water worpē en v'roeken als pharao ghebode had. alsmē in dat voirtghenode boeck leset Van daen cōmen wy op een muet van eenen hof dair voir tijts ghestaen heeft een boem onder welke boem die maghet maria gheuyter heeft mit dat kint Jesum. Als men seyt. Welcke boem die keersten ende sarracenen zeer eerende syn. Der om dat twe ouerdadighe menschen dair aen ghehanghen waren soe is dese boem verdort ende

viel ter stont al omme totter eerde. tot deser gbedachtenisse soe hebben die
sarracenen dair verheuen een steenen columme ende mit gulden letteren
dat dair in ghescreuen. Van daen reden wy aen dat water Nilum ende
saghen dair veel schepen en comenscappen dair bij

Vander Stadt Babilonia egypti.

Dair na quamen wij doir oude dicke ontsichghelicke porten inder
Stadt Babilonia. Mer dese Babilonia en is niet die selue
Stadt Babilonia die gheleghe was bij dat water Chobar dair
die kinde van israhel. lxx. iaer gheuanghen waren. mer dese
stadt is ghenoeemt Babilonia egypti ghelegghen aen Alkayr welcke the
samen een stadt maecten ende gheen twe. welckes een deel ghenoeemt is.
Alkayr. Dat ander deel Babilonia. mer dese twe the samen werden ghe
noemt Chayrbabilonia. Het is the ghelouen dat dese Stadt voirtijts
gheheten heeft memphis. dair na Babilonia. ende dair na Alkayr. Dat
is also veel the segghen als scande offte confuys. In dese stadt Babilonia
heeft voirtijts ghewoent Pharao die coninck egypti in een schoen pal
laes dat in dese tijt buallen is. Dair was mede voirtijts die hooft stadt
egypti als men vanden veruallinghen diemen dair siet bekennen mach.
Dair na quamen wy doir een langhe steeghe tot eenre kercken. welcke
die kercken vanden gordell. die houden dat gheloue des Apostels Pauli.
Besittende opten dach van huden wij versochte die selue kercke nedergaen
de in een trost onder dat choer. dair sietmen dat die selue stede is dair die
maghet maria mit dat kindt ihesu ende ioseph seuen iaer lanc verbu
ghen ghewoent hebben. Van daen quamen wy in vier ander kercken.
welcke die kercken in die landen woenende besitten in welcke kercken ruste
sommighe lichamen der heilighen. Van daen reden wy doir veel plaetsen
dair ons wonderlicke dinghen off gheseyt werden. Ten laersten quamē
wij beneden den berch op welcke staet dat slot des soldaens. dair quamen
ons teghen veel mammalucken die weder keerden van hoir ghewoenlic
ken hantieringhen. want alle daghe off the minste driewerff inder wecke
soe gaen die mammalucken vanden houe des soldaens op dat effen veld
onder die bergghen. en dair hantieren sy strijtbaertlicke ghewoenten. dair
climmen sy op hoghe bergghen om sulcke ghewoente the vercrighen op
dat sy niet alleen in die dalen ende in die platte velden mer mede op ber
ghen ende houelen hem sellen ende hoere peerden ghewoenlick moghen
maecten totter strijt en loep. rē. Dair saghen wy veel schone ionghen
cluer ende wel ghauerwede manen ghelick die edel kinde in onse lande.
Dat gheraff der mammalucken die in dien tijde the houe waren. was
xxij. duisent. welcke ghetal wert gemeenlick dair ghehoudē als me seir.
wat die kindere come in die stede hoere ouders. dese selue mammalucke syn
gemeenlick vā sclauonie. albanie. zirassie. en italie. mer zeer luttel vā

ten duytschen landen Dese gbinghen ons verbij sonder cynich verdris
ons tse doen.

¶ Van aenschouwinghe der Stadt Alkayr van eenen berch

Als die mammalucken verbij ghereden waren so comen wy
op enen hoghe berch doir enen sorgbelicken wech wy en mocht
te niet bliuen sitten op onse ezelen om den sorgbelicken opganc
Then laetste quamen wy op dat hoechste mit groten arbeyt ende alsoe
kerde wy ons ogghen om die grote Stadt tse aenschouwe. die inder waer
heyt groet is. ende als ons gheseyt wert so en is gheen groter Stadt op
ten dach van huden inder werlt. want sommighe die dat sekerlike bez
socht hadden seyden dat dese Stadt inder breedheyt heeft. xij. dusent. hon
dert. lxxij. schreden. mer inder linge. xv. dusent. hondert ende. vij. schreden.
Men seyt dat inder seluer Stadt syn. xxij. dusent prochijen offte buer
scappen doch so en werden niet meer dan. viij. dusent der seluer prochijen
mit eyghen porten besloten alle nachte. Dat castoell des Goldaens be
graypt mit sijn ommeganc inder groetheyt als naby die Stadt vlns
off halff die stad nurenborch. also dat een peert ridende in vier vren sons
der rusten en soude niet well moghen dese stad nader linge doir riden.
Ende in tien vren alle dese stad niet om me riden afheelt want die breed
heyt dese stad begraypt in veel steden een halff duytsche mile. ende in veel
steden meer. Dair staen veel lustelike muscheen mit hoghen toornen.
ick gheloue dat nie te romen alsoe veel kercken ghestaen hebben ghelike
als hier muscheen staen all van ghesierde marmor ghemaect Also ley
der heeft satanas dair vermenichuondicht en verbreec syn synagoghe
Die husen in der stad syn van buten zeer snode van leem ende teghelen
ghemaect. mer van binnen scieter. gheschiet mit onderscheyen schoen
woeninghen ghemaect Dese stad heeft meer volcks dan cynighe ans
der Stadt onder der sonne. Men ghelouet dat all lombardien niet soe
veel volcks in en heeft ghelicken alleen dese Stadt Want veel meer
menschen in dese Stadt syn die gheen eyghen husen en hebben ende slas
pen onder den bloten hemel dan tse venegien woenachtighe burgheren
woenen. Doch so scrine ick als ick ghehoirt hebbe. want ick dat niet ghe
teit en hebbe. Men seyt dat dair woenen. xv. dusent ioden die han ghe
meenlike mit hoeren arbeyt off comenscappen ghereten. Dese Stadt
Chayr wert gheregieret doir die coninc den Goldaen Die ouerste die
dair nauolaget is alint ghenoeint Ammiralbus Die derde dair nae is
ghenoemt Diodarus ende dese drie regieren alle die heydensche landen
ende woenen dair toe ghemeenlike inder Stadt Chayr. wt welker
Stadt gheseynt werden vanden mammalucken als ampt liden ende
voechden in allen kantscappen ende steden der heyden. Het is mede waer

schick dat voortijts veel gheleerde mannen van oesten ende westen sijn in deser Stadt gheroqhen om dat sy dair souden sien die wonderlike dinghen welke sy dair off ghehoort hadden. als mit name Pictagoras ende Plaro ghesluten hoir eyghen lant ende gheroqhen hebben mit groet arbeyt in egypten om tse horen ende tse sien die poeten deser Stadt. en Appollonius als men ghemeenlike seyt dat hy was een meester van toerieren. off als die pictagorici segghen een philsosoff nae dat hy versocht hadde die oeste landen Als iheronimus seyt soe is hy ghecomen in egypten om tse syen die vernoemde tafel des affgods solis die gbestaen heeft in Alkayr inden tempel des affgods solis als men gheloeft.

De wij ouersyen hadden alle die Stadt Alkayr so leede wy ons om dat water Nilum te aenschouwen. dat in dien tijde alst dat lant mit sijn ouervloet ende groetheyt betect hadde al soe datter meeste deel des Stadts Chayr scken in water tse staen Nilus is een grote edele vloet des paradys die ghedeylt wert in drie deylen ende in drie verscheien steden vloet hy in dat meer. welckes een deel vloeyet by die Stadt Charum ende Babiloniam comende doir die landen preester Johans Dese vloet deylt hem beneden die Stadt Chayr in twee deylen welckes een deyl tser lichter hant vloeyet verby Doy ende Rossatum twee steden also ghenoecht Dat ander deyl tser rechter hant vloeyet voir die Stadt Pannata ghenoecht legghende aen dat meer. ende een yghelijck van dese deylen is ter veel steden veel groter en breider dan den rijn. Dat water Nilus is alre onclaeer ghelicken die ryber tse romen. doch alst een cleyn wijll staet so wertet claeer ende zuet Dit selue water Nilus is alle weghe vol vische ende als men vermoedt so en is in alle die werlt gheen water dier ghelicken dair in. inder Stadt Chayr sijn meer dan achtduysent menschen die hem ghenemen mit dit water van huse te huse omme tse vueren en te vercoepen Wede soe staen in die kercken en muschken diepe putten die voll waters comen Alst Nilus groet wert. ende als die selue wateren claeer werden. soe gheeft men dat die ziecken te drincken dair sijn dicwil mede ghesont werden. Wede so sijn dair veel camelen alleen dair toe ghesickt om tse vueren off tse draghen water wt lito om die steeghen offre straten dair mede tse begieten op datter stoff wt die ghewoenlike wandringhen der menschen hem niet alsoe verheffen soude. offte groot werden datter die coepluden yet beletten mochte. want wair men die straten niet en begheet wert verheuen dat stoff inder lucht ghelijcke eenen groten dicken roeck ende nyemant en kan weeten off dien roeck comet van vuer offte van stoff. ¶ In vordeden tijden hebben veel Soldanen, bestaer tse ondersoken wair Nilus sijnen oirspronck mochte hebben ghenomen. offte sijn eerste begijn. Ende hebben wt

ghefeynt sommighe fcepluden in fcepen mit alle noetruffricheyden die ghenoch mochte wesen voir twe offte drie iair. Mer die ghesonden ware nae twe offte drie iair ghelden. hoe well datse veer bouen indien gheua ren waren. wederom comende seyden sy. datse gheen eynde des waters li li mochte vinden dan alleen dattet van oesten vldeyer Sy seyden mede dat bouen yndien gheen woeninghen der menschen en waren. mer een kant alheest onwoensaem dair all soe grote hette der sonne is dat gheen mensche die verdraghen mach. In india vintmen in dit water dat kos telicke harte hout Albanum gheuoemt. comende wt dat paradys doir die nederdep des waters **N**ist **I** Alle die landen dair dit water by henen floeyt ende ouervldeyer werden zeer vruchtbaer. ende bysonder egipten. dat alheest onvruchtbaer soude wesen ende onwoenlick waert saecte dattet niet vucht ghemaeet en worde mit dit water **A**en die kant des waters ni li saghen wy van veer een muschkeem mit een kerckhoff dair aen ghelid ghen ende ons wert voirwaer gheseyt dat wanner alst hoectijt is. van die heylighe in wiens eer dese kercke offte muschke ghesticht is soestaen alle doden op. die dair begrauen syn soe langhe als die hoectijt dueret wt die grauen sonder rueren offte bevoelen also staende. dat een yghelicke aenscouwen mach. ende tber stont als die hoectijt ghelden is soe keert hem een yghelick wederom in syn graff. ende sy seyden. dat dit alle jaire gheschiet ende dat nyemant in Chayr en is. hien weet dat selue. **T**hen is gheen twiuel dit en gheschiet doir die boese vianden om die menschen tber bedrieghen. **M**ij saghen mede een waer by die vloet **N**ilus die alle iaer roet wert ghelicke bloet tot een ghedenckenisse der plaghe doe alle die wateren van egipten veruandelde in bloet **D**aer saghen wy mede doir die woestenyel **L**abij totte rode meer toe en oeck dat hof des balsams int dorp **D**atherea dair voir off gheseyt is. welck alleen vijff ytalians sche millen ghelidghen is van Chayr off **S**uttell meer **I** **M**ij saghen mede veel colummen welcke voirtijts die coninghen van egipten hebben laten maecken ouerhoir grauen van welken die ghemeen luden seggen dattet syn coorn husen van **J**oseph dair ghesticht om coorn dair in tber legghen. dat niet waer en schinet want dese colummen niet holl en syn van binnen **I** **B**ij dese colummen siemen noch eenen groten aff god staen ysis gheuoemt. welcke die van egipten aenbaten. **D**aer hien saghen wij veel oude veruallinghen dair voirtijts ghestaen heeft die machtighe coele **S**radt **T**ebes gheuoemt welcke ghesadt heeft hont der poerten wt welcke **S**radt **S**unte **C**auricius mit synstgioen van thebea. dat is van der **S**radt alsoe gheuoemt ghebozen was **I** **W**anner men doir dat water **N**ilum op reysen so coemtmen in die woestenyel **A**ran ende **S**aran ende **S**crib van welken ghescreuen staet in dat leuen der vaderen. **E**nde dair siemen noch luden die woeste veruallen aldersteren der heiligher vaderen **A**ls was **S**inte **A**nthonius **D**acharius

Paulus die eerste heremijt en meer ander Van dese woestenen pleggen
 die heilighe vaderen te comen inde stadt Chayr en vercoften hoir koren
 en vlechten. ende dair off coffre sy spijse en broet In der seluer woestenen
 hebben noch in cortē voortleden iaren veel griexche monicken ghewoent
 die ghemeenlike Calogeri ghenoemt werden. mer dit vergaet van daghe
 te daghe also dat in desen tijden dair nyemat en woent. Iet veer van de
 sen berch saghen wy een huus der ghebeden dairmē seir dat moyses god
 aenghebeden heeft voir pharaone die coninck egipti In der seluer stede
 hebben die sarracenen nu ghemaect een muschkeam. Bij die kants Lili
 afsimen op gaet is een lantschap Segerba ghenoemt dair sy veel sonder
 kringhe voeghelen diemen in ander landen niet en vint ghelicken als psis
 ticus offte papegaeyen. pellicanen en dier ghelick en apen mit starten en
 meercatten in groter ghetalk. Dese werden dair gheuangen ende in
 groter ghetal ghebracht inder stadt Alkayr om te vercofen Dese wer
 den gheuangen inder maent septembri bisonder die papegaeyen diemē
 dicwil dusent te samen vancet Als wy alle dese steden ghesien hadden vā
 den berch so quamen wy neder eenen sorgelicken wech en quamen ouer
 veel kerckhouē tot die begraenisse der soldanē. dair waren veel kostelick
 nuwe muschkean ghesticht. want een yghelick Soldaen sticht een eyghē
 muschkean inder stede die hij verkiest. Die soldaen in deser tijt die ghe
 noemt is kathube heeft dair ghesticht een groet kostelick muschkean voir
 hem. mit eenen hooghē schonen wel ghescierden toorn ende dair om grote
 husen mit veel cellen ghelicken als die cloesteren. dair woenen in preeste
 ren vander wet en wise machometi van hem dair gheset welke daghe
 sly en des nachts ropen en hulen inder muschkean en toorn sonder off late
 die mede ons na huylde ghelicken honden doe wy dair verby ghinghen.
 Van deser stede quamen wy wederom inder stadt mit grote arbeit voir
 ridende in onser herberghe dair groet ghebranc der menschen der camels
 der peerden. en ezelen. In doirdringhen werden wy gheslaghe ghetoghe
 bespot en mit smelicke na ropen wittermaten zeer ghetragt. en wy saghe
 dair die stadt veel koecken dair die steghen en straten want die sarrace
 nen koken selden binnen hoeren husen. mer sy copen ghecoecte spijse ende
 ons wert gheseyt dat bij. vij. dusent koecken waren inder stadt Alkayr. en
 veel van die selue gaendoir die stadt mit hoeren koecken draghende op
 hoir hoeffden barnende vuer. ziende. porten. ende vleisch aen die speten bra
 dende. dit hebben wy dicwil ghesien mit onsen oggen.

O Pten. xv. dach des maents octobris bleue wy in onse herberghe
 rustende. en want sommighe coepluden van venegien die inder
 stadt Chayr waren wairschuwede ons dat wy hastelicke van
 daen souden reysen soebaden wy onsen patroen en weert onsen trutschel
 man oermoedelicke begherde dat hij ons als hij eerst mochte woude ghe
 layen tot Alexandriam eer dat die venegische scepen van daen vueren

want die van Venegien hebbe alijt een van hoere burgheren te Alfaye die oec gbenoemt is een raets heer die die coepstude bescremt in Alkya dia en om die comescappen arbeyt by den Soldaen die selue ryet ons van daen the reysen

Opten. xvj. dach des maents octobris wast Sunde gassen dach. soe wast eclipsis lune. en dan soe pleghen die sarracene mit groten hulden en roepen te arbeyen om touerien te verdriuen welke sy inder tijt alijt is eclipsis der sonne offte mane neersteliker hantieren. Smorghens soe ghinghe wy mit onsen trutschelmaez in dat casteel des soldaens. dair saghen wy een wonderlike ordinacie. en een groet ghetal der dienes des soldaens. en een groet ghetal der peerden. en grote stallen en grote husinghe. van welken alle soude zeer veel wesen om te scriue en swaertlick soude wesen om the ghelouen. Dair wert ons inden eerste ghe wesen dat oude paltaes welke opten dach van huden veruallen is dair die griecten in woende inder tijt machomeni. ghemaect mit stercken mus ren en rumeringhe als die veruallinghe bewisen. dair na quamē wy in een ander casteel dair die Soldaen in woent. dair moemē ingaen doir xij. yserē porten eer datmē comē mach totten soldaen. doir welke wy in ghelaten warē saghe die soldaen sittende op synē conincklen stoel in een snewitte cleet en veel mā malucken in ordinacie eerliche en swighde dair omme staende. dair stōden mede veel manierlike oude wise mannen alre naest hem. die syn raetsheeren waren. Na een luttel tijts so ghinck onsen trutschel mā doir en wy nae om wt dat casteel te gaen. so quamē wy op een grote plaets onder dat casteel zeer breed. dair stonden veiff. camelen. peerde en eselen in een groet ghetal. dair waren veel vā die mā maluckē die die peerden besaghe. dair na quamen wy wederom inder herberghe en naden eten soe ghinghen die somighe van ons om te baden. want in die landen hebbe die sarracene kostelike wel gheschiere baertstouē in allen ste den van marmorsteen ghemaect en bewisen goede dienstbarbeyt in die baden en hebben een wonderlike wise om die leuen der ghene die baden te recht offte bequaem te maken. Somighe vanden onsen ghinghe wanden ren doir die stadt en werden gheleyt in een huus in welke stont eenē groten backhouē hebbende veel hōlen in welken gheleit werde in somighe tijden drie offte vier dusent eyeren van hennē. gansen. en duue. en werden ghelect mit missen. en barnende colen werden gheleit inden ouen na dat van noet is wt welcker hette die eyeren beginnen warm te werden. dair na beginnen die eyeren te leuen en van stōden aen beginnē die kuyckē op te wassen en alsoe werden die eyeren sonder die moederē wt ghebroeder. dair na te samen wt ghedreuen van die herden op die weye ghelicken sca pen off op die marct ghebracht om dair the vercoopen. en hoe wel dat dit loghenachtich schijnt te wesen. nochtans soe ist inder waerheit also. Die dieren die doir alsulcke mēschelike kloscheyt werden wt ghebroeder werde

veel eer tam dan die ghesloeder werden nader nature der dieren dair sij
ess comen want alsulcke ionghe kuyken volghen die menschen na ghes
licken die kuyken hoir moederen ¶ Op die twee daghe dair na beriden
wy ons van daen te varen en dicwilt so gbinghe wy doir die stad om
wonderlike dinghen dair te sien en alle die ghene die eerst die Soldaen
niet ghesien hadden werden toeghelaten die soldaen te sien in dien tijt.

¶ Op den .xxv. dach des maents octobris dat was opten .xxv. sonnendach na
der octaue der heiligher drievoudicheit doe quamen wy ouer een. op dat
wy misse souden hoeren in ghewontlike steden. doe quamen die twee ghe
echte wnuē des trutschelmās om die misse te hoere tot welker teghewoer
dicheit onse priester en woude gheen misse lesen. want wij hilden die selue
heyden te wesen Doe seiden sy dat sy ware kersten van die ghelouighe
heiligher kercke en seide datse niet sterue en wouden dan in ons heylighe
kerste gheloue. ende alsoe hoorde sy misse mit ons ¶ Aden een als wy alle
dinghen hadde besact om van daen te reysen doe tede wy op onse kuyde
ken en gauen grote ghelue voir die herberghe. voir dat ghesin. ende voir
dat scip dat ons bestelt was. en voir die eselen en peerden die ons mit ons
sen dinghe soude leyen tot dat water ¶ Nilu Onse trutschelmā die ghinc
voir doert midden des stads Chayr en wy volghde na mit die eselen ende
onse packen tot dat water nilu in welcke wech wy leden veel sportinghe
smadicheiden en slaghen Als wy aen dat water nilu quamē en vonden.
dair een scip tot ons bereit dair wy in traden. onse trutschelmā vā Chayr
nam oirloff aen ons settende een ander sarraceen vol bedrochs in syn ste
de die ons tot Alexandriam soude gheleyen. ¶ Van die cryse van

H Chayr op dat water Nilu tot Alexandriam
¶ So varde op dat water Nilus ghenoeit quamē wy in twee
daghen zeer verlanghe tot een stad die ghenoeit is Rossetum
Int voltrwaren doe wy gheuarē warē verbi een steekijn dat ghenoeit
is Voy. van daen tot rossetti saghen wy schoen lustich vruchtbaer lant
aen die rechterbant en luyterbant hebbende op die een side Asiam op die
ander Affricam. Welcke twee deelen der werlt Nilus scheyt van Inal
lander. dair toe saghen wy veel lustighe stede en veel dorpen en lantschap
pen mit lustighe bouē en menigherlei ackere versciert in welcken wassen
vreden mit suker. dattulen ende meer ander menigherley vruchten. welker
ghelicken wy nie ghesien en hadde in cynighe plaetsen in alle die landen
Doch dese wellusticheit en vruchtbaerheit was alleen in die landen dair
om legghede welcke landen nilus mit synē opvloet ouerfloeyende wt sin
diepe besprenghet ende vucht maket mer dat ander lant op beide siden is
zandich onvruchtbaer en woest Onse quamen veel scepe die van Alexā
dria tot Chayr varende waren en dese werden op gheroghen van die sar
racenen ghelicken die scepen van Colen tot mens doir den rijn mit peer
den gheroghen werden En sommighe scepen gheladen mit kostelike spe

erren quamen ons na varen Wij saghen mede in dat water Nil veel Cocodrillen. die beesten visschen ende mensche laghen. Somighe waren zeer groff en wel twe man lanc. somighe ware groter. ende somighe eltyner. Dese cocodrillen hebbe een stinckende en vreselijc aenghesicht. en die lichamen syn bedect mit harde scubbe alle weghe ghelicken als borstplasteren. aen dat hoesft. stert. en voeten syn sy ghelick eeghdissen. Dese Cocodrillen en werden in gheen water gheuoden dan alleen in dit water Nil so onder Chayr en niet dair boue. noch ras soe warden dese cocodrillen die wylt gheuonden in dat gallesche meer ghelicken als ander visschen die alleen mede in dat water Nilus gheuoden werden welker ghelicken syn in dat gallesche meer die in gheen ander water gheuonden werden dair om vermoeden sommighe dattet gallesche meer wt dat water Nilus doir sommighe heimelike weggen onder der eerden een deel wt springhet. Die scipluden van ghe in somighe tijden die cocodrillen ende nemen die vellen vercopende die selue die coepluden welcke sy bringhen in vreemde landen en segghen dattet draken huden syn dat niet waer en is.

Open. xxij. dach des maents octobris quamē wy in die hant te roset. en ghemeenlic en vuertmē die kersten pelgrus niet veere op dat water nil dan alleen tot hier toen vā daen riden sy ouer dat lant op camelen en eselen tot Allexandria. Welck dairom gheschiet op dat die kerste pelgrus niet en souden leeren kennē die wech offte eynde doir welcke dat water Nilus vloeyet int meer. off dat sy die rechte wech om nilum op te varen niet en souden moghen vinden. Want als mē dat wiste en besocht hadde soe mochten die kersten comen op dat grote meer the scepe en varen Nilum op en alsoe dat lant egipten grote scaer doen. Hier wert ons gheseyt eer dat wy onse dinghe wt dat scip souden draghe dat alle eselen en camelen in deser stadt rosseto waren op dien dach verloefft off onledich tot andere dinghen ende alsoe en mochten sy ons niet dienen dan smorghens naestcomende. En seiden ons en wouden wy dien dach dair niet bliuen so mochten wy hueren een ander scip en van daen neder varen tot op dat meer. en wt dat meer onse dinghen in allexandria am bringhen welcke wy deden. en als wy ghehuert hadden een ander scip en onse pecten ouer gheleert in dat ander scip so riep onsen scipman mit liden stemmen begherende die sciphuer noch eens van ons eyschende. xxiiij ducaten welcke wy betalt hadden die rutschelman the Alkayr te voeren. Doch so seyde dese scipman dat hij dair niet off ontfanghen hadde. dair om soude wy van daen reysen so moesten wy dat ghest noch eens betalt want gheen kersten pelgru dair stede off plaetse heeft om recht te begherē off den rechter dat te kennē te gheuen want wy soude al onse goet wt ghegheuen hebben eer dat wy dien valschen gheleitsman van Chayr mit recht souden aen ghesproken hebbe. en wy souden gheweest hebben in grote x reise ons leuens om syne macht en bedroch. also moeste wy dat ghest

noch eens betalen. ende wij quamen neder mit groten arbeyt op die ander
syde Nilus voirtreckende dat scip mit riemen en zeelen mit eenē traeghen
voirtgancē. Onder dit soe werden wy oueruallen van eenē sarracenen
menne ouer dicke sijnē mit een lanc aen dat water en besette ons voirt
te varen ten wair dat een yghelick van ons hē gaue een madijn. welke
xxv. madijn maecten een ducaet. als wy dat ghegeuen hadden so saghe
wy veel luden legghende onder tentē als wy dicwil te voren ghesien had
den inder woestenie. Dese mensche waren Arabes en quamē aen lopende
nemede mit ghewalt die zeelen wt die handen der ghene die dat scip voirt
rogghen en dwonghen ons aentlant te comen. dair moeste wy wederom
ghelt gheuen want sy seyden dattet hoir recht ware soe wy verby hem
reisē dat hij mit vrien wille hem yet soude geuen off sy souden hem mit
ghewalt berouen al waert dattet die Soldaen selue ware. Want die ara
bes segghen dat sy dairom die alte eelste syn bouen alle ander menschen
om datse alleen der rouerie leuen. en woenē inder woestenyē op dat velt.
Sij en hebbe gheen stadt noch dorp noch gheen huus noch hoff. mer rei
sende mit tenten van die een stede tot die ander. Doe wy dese te vreden ghez
stelt hadden mit gelt so quamē wij in een groet water buten dat rechte
diepre des waters. Nilus lopende op dat lant welke schein een meer te wes
sen also dat die scipluden dwaelde wt dat rechte diepre nili. van welke al
so voirt varende in een ander water so langhe dattet scip bleeff staen vast
op dat sijnē ter tijt toe dat die scipluden mit groten arbeyt neder clōmen
in dat water en loste dat scip vāden grondt. dair nae bleeff dat selue scip
wederom vast staede opten grondt dair in ghelicker manier off ghelost
wert. Ten laesten bleeff dat selue scip vast staende op dat lant. dair mit
ghenen arbeit off ghelost mocht werden. om dese last soe wachte die ander
scipluden ons nae te volghen kerende van onsen wech. Dair bliuen wy
totter sonne neder gancē toe. en leden groet verdriet dien dach ende die na
uolghede nacht. Wij en hadden gheen gheboecte spijsē. mer wy aten hart
broet. en drocken onclac water wt nils. legghende op dat water alle dien
dach en nacht. Smorghens by der ghenaden gods hadden wy eenē goe
den wynt mit opghetogghen seilen werden wy van daen verlost. ende qua
men tot een hauen mit konste ghemaect doir welke Nilus vldeyt int
meer. Doe wy ghecome warē nabij aentlant vā Allexandrien so moeste
wy wederom die scipluden veel ghelts gheue. mer dan in die voirtwaerde
versproken was. Ten laesten so quamē wy op dat lant en bestelde al on
se dinghen op een sonderlinghe plaetse. want op dat meer en op dat lant
was veel specerie en groet goet aen ghecomen. dair warē veel sarracene
bij. en cameel driers mit hoeren camelen om dat goet tse brenghen in
Allexandriam. noch drie grote duytsche milen van daen gheleghe. Die
cameel driers hadden groten twist en lijff wie van hem eerst syn came
len soude laden. des ghelicks is gheschiet om onse dinghe te vieren. Also

voert reyfende vant meer tot Allexandriam soe hadden wy aen die rechte
terbant vruchtbaer gheberchte veruolt mit palm bomē Aen die lichter
bant een groet velt in welcke veel fonteynē waren want alle dat
water wāner Julius groet is en dat meer op wast wert verwandelt doir
hitte der sonne in sout. dairom is alle dat lant wit als mit sout bedect. en
om dat wy hongher gheleden hadden en dorst drie daghen so hoepte wy
opten seluen auont te comē in Allexandriam. Wn saghen onder weghe
veel oude veruallingshen. off dair een grote stadt voirtijts ghestaen had
te. also quamē wy tot een cleyn berch. doe wy dair op quamen soe saghe
wn alle die Stadt Allexandriam voir onsen ogghen die voirtijts zeer
machtich ende groet was. aen die een syde ghelegghen aen dat grote meer.
mer op die ander side legghen veel lustighe vruchtbare bonē wanttet een
vruchtbaer lant is. dat in tijden vuchte ghemaect wert mit dat vruchte
baer water. Dair wassen veel kostelike edele vruchten welcke ghe
licken wy veel saghen int balsem hof. bisonder die appelen. Musi ghe
noemt. mit meer andere vruchten van pomerancien. kumuenen. dattiken
Cassjen. Citrinen. Dighen ende des ghelijc. Mer dair en wassen gheen pe
ren noch appelen. In den seluen bouen staen veel schoen woeninghe. om
lusticheit der menschen ghemaect. Dair vancmen sommighe witte voe
ghelen die ghenoeemt syn meerten. ende dair vintmen libarden welck die
Arabes ionck vangghen en vercopen een om een ducate. Doe wy ghecos
men waren aender naester Stadt porte dair wy begheerde in tse comen
so sloten die sarracenen die selue porte en dwongghen ons omme te gaen
tse weten aen die stadt grauen buken omme die stadt. Doe wy mit eenē
langhen verdrietelicken omeqanck ghecomen waren tot een ander poert
so vonden wn eenen wreden straffen bescatter die van menschen. camelēn
ende eselen grote swaer tolle nam. Doe wy den seluen betaelt hadden en
inghelaten waren doir. die eerste hoghe en grote poert mit yseren sloten
ende doeren ghesloten vermoede wn te comen mit vrije gheleye inder ber
berghe. als wy tuschen hoghe stercke mueren quamē tot een ander yserē
grote porte. dair stonden veel sarracenen mit were die ons dwongghē mit
were tse bliuen staen ende tser stont soe liepen sommighe die sloten die
eerste porte mit sloten en grijndelen ende quamen wederom slutende dese
anderde porte. ende lieten ons staen int midden. Doe wy alsoe besloten
waren tusschen twe porten mit hoghen mueren en toornen versaemt al
so sittende aten wy hart broet ende droncken water welck wn luttel had
den want wy niet anders hebbe en mochte op deser tijt. Inder seluer nacht
admmen sommighe van onse mede pelgrims op die wterste mueren
ende besagghen die grauen. toornen. ende ander bolwercken om die Stadt
leagghende ende seyden dat sy nie ghesyen hadden schoenre betbewaerder
Stadt mit schone stercke visten ende mit hoghen mueren ende toornen.
Mer van binnen en ist gheen Stadt. mer een steenroffe vol veruallings

ghen ende woest Alst aen den morggen ghecomen was ende die porten op
ghedaen werden soe seinde wy een bode om onsen trutschelman van Al
lexandrien op dat sy soude comen ende liden ons in der Stadt als hij
eerst mochte. Doe die selue quam gauen wy hem een brieff welcke wy
ontfanghen hadden vanden Soldaen om tbe gheuen die heeren sitren
de in der porte Als sy desen brieff onfanghen hadden soe kuffde sy dat se
ghel mit groter eere. Ende doe sy desen brieff ghelesen hadden begosten
sy ons tbe ondersokende beginnende vanden edelste pelgrums die een na
den anderen die alderē wttrickende. onder welcke heer Johan vā Solms
was eerst ondersocht dair na andere nauolghende ende alle dat sy vonden
van ghest offte ander goet bij ons in Louen offte sacken dat liden sy op
eenen hoep. en alst all en elck bisonder ondersocht was. see namen sy tolle
nae die weerde des goets Doch so liden sy alle die priesteren ende gheste
like mannen vry ingaen sonder tolle Want van alle datmen dair in
brencht off wt draghet moettē gheuen dien tierde penninck dair off ter
tolle ende nyemant en verdraechtē des Als wy in die Stadt quamen sa
ghen wij alle wegghen veel veruallinghen dair wy ons off veruuecht
hebben zeer verwonderende dar alsulcke schone vaste mueren lagghen om
alsulcken armen verduruen Stadt Wij worden gheleyt int hof des co
r. tcs van sicilien welcke is een fontick off coephuus der catholoeinger.
ende van den inwoener des hooftis die ghenoecht is een consul offte raets
heer der catholoeinger vriendelike wel ontfanghen ende ons wordē ghe
wesen camerē dair wy onse dingghen in droegghen Ten fontick is een
groet huus in wulke die coepluden hoer goet legghen ende dair vergaert
om te coepen ende te vercoepen. Want hoe well dat die van venegien in
Alexandria twe fonticken hebben ende die ianuweser een nochtans soe
pleghen ghemecnlike die pelgrums tbe herberghe tbe legghen int fon
tick der catholoeinger want vanden raets heer des selfs fonticks werden
sy beschermt mit hulpe des trutschelmans van Alexandrien Ter ston
als wy al ons dingghen inden seluen huse ghedragghen hadden see wordē
onse edel pelgrums ghestit van onsen trutschelma van Alexandrien
om tbe tonen voir dat aenschijn Admiraldi. dat is voir den amptman
der Stadt. welker admiraldus vredsamelick ontfenck ende goederlic
licker toe sprack alle die pelgrums vragghende die namen van een yghe
lickē welcke hij beuall in een register tbe scriuen. ende alsoe liet hij die sel
ue wederom tbe huus ghaen Gommighe van onsen pelgrums euer
quamen mitten Consult offte raets heer der catholoeinger ende waren
syn commensalen etende ende drinckende spaertlike bij den seluen. die niet
aen ghericht en wert dan in sulueren vaten Gommighe andere bleuen
mitten heer van Solms in syn camer etende ende drinckende nae heere
bellesse.

Open .xxv. dach des maents octobris als wy misse hadden ghehoort inder capelle des voirsyde hooffs dair in dien tijden was een gheestelick priester tot een cappellaen ende was van der presdiker oerde soe hoorde wy een groet gheslyt ende vergaderinghe des volcs aent meer. dair wy off beducht worden ende cldnnen int hoechste des hooffs om van daen te sien wat dat mochte wesen. Ende wy saghen wapenen ende weeren mit schepen van oirloghe comende inder hauen. ende incomende mit busghescut trompetten ende mit gheruffte der menschen soe quam dair off een gheslyt inder lucht. wantter waren sarracenen gheleyende eenen machighen rijcken sarraceen comende van Affrica. Die qua om the versoken dat grafft Nachometi tot Mecha om dair beuaerde the doen. Dese selue sarracenen hadden op dat meer beroeft een schip dair .xiiij. kersten menschen in waren mit groet goet. ende als sy alle dat goet onder hem ghedeelt hadden brachten sy die kersten tot Alexyā diam om die dair the vercoopen ende als die selue sarracenen the lande quamen soe ghinghen alle burgheren ende mammalucken mit hoeren wapenen ende gheweert toe ghemaect hem teghen ende hebben die selue mit groter eere ontfanghen ende mit groter staet ende ghescal die selue gheleit inder Stadt mitten voirsyden roeff

Open .xxvi. dach des maents octobris doe wast sonnendach als wy misse hadden ghehoort ende ghescheren bleuen wij thuis rustende ons. want wij noch niet vrij wtghaen mochte want wy den truzschelman van Alexyandrien noch niet betaelt en hadden dat gheselt dat wy hem sculdich waren die ons noch gheen vrij gheleide ghewurue hadde. Als wij dat gheselt betaelt hadden. dat groet was. open anderten dach dair nae soe heeft hij ons ghesleit totter porten dairmen ghaet aent meer brenghende ons voir die heeren die inder porte saten ende gaf ons gheleide ende vriheit wt ende in the gaen soe dicwill alijt ons belieffde.

Open nauolghenden dach soe wast Sunte Wymon ende Judas dach als wy misse hadden ghehoort soe worden wy gheleit ther seluer stede dair voirnys was ende noch is die kercker in welke die edel maeghet ende marterarisse Sunte katherin. doe sy naect mit scorpionen gheslaghen was. twaelf daghen sonder eten ende drincken besloten was. op dat sy van hongher ende dorst soude steruen. Mer god heeft hair spinse gheseynt doer een duue. In welke stede die coninghinne ende die ridder porphirus ghesien hebben een grote vergaringhe der enghelen bij die heylighemaghet katherinam haer troestende ende gheuende enen moet om die passie the sden. Als men leest in die legende. In dese heylighe Stede werden wy gheleyt nae veel bidden. ende wy saghen staen voir desen

Eerster twee marmoren columnen zeer hoecb verscheyen van malkan-
 deren waerlijc screden. op welke gheset waren die ontsichghelike raden
 mit welke die schone maghet soude ghesneden werden aen cleynich stucck
 Mer doir haer ghebeneden heeft god die selue raden laten breken. ende vier
 dusent heyden bleue dair off doot. In der seluer stede werde verbrant die
 vijftich veel sprekende manne die van vrecnde landen dair te samē ghe-
 comen waren. ghelert in alle wijsheit om mit die heylighe maghet ka-
 therina the disputeren voirden keyser welke die heylighe maghet kather-
 rina doir sonderlinghe wijsheit haer ghegheuen van god verwonnen
 heeft alsoe dat sy haer niet antwoerden en konden ende seydē openbair
 lieken dat sy hem leerde tot cristum welke die keyser Maxencius dede
 verbranden. doch soe bleeff hoir haer ende cledren onverbrant. **Van**
 daen ghaende quamen wy tber stede dairmen seyt dat die zack Alexan-
 dri Magni ghestaen heeft. Want noch huden tot een teyken ende tot
 synre ghedachtenisse staet dair een zeer hoghe ende breede columnen we-
 eenen steen ghehouwen. bouen scarp ende schiner van veer als eenen ho-
 ghen toorn. **Dese** columnne is roet van werwe mit veel letteren be-
 screuen ende alsoe wast voirtijts ghewoenlick the scriuen als men seyt.
Dese columnne is veel groter ende hogher dan die the romen staet tot
 Suinte peter welke voirtijts bij dese ghestaen heeft in Alexandrien
 ende van daen ghebracht. Buten der Stadt Alexandria
 is een hoghe columnne welke sy noemen pompeyanam. want pompe-
 ius tot synre ghedachtenisse heeft die selue laten maecten. Welcke wy
 saghen inden inghanc des Stadts. Van daen ghaende quamen wy
 tot eenre kercke tot Suinte Sabba ghenoecht ghesticht opter seluer ste-
 de dair die heylighe maghet ende ioncfrouwe katherina woende in dat
 conincklike hof voir haer passie regierende haer ghesin naeden doot des
 conincks Costi haer vader dair sy een eynighe dochter off was In deser
 kercke woenen grieyche monicken

Item die stede dair die heylighe martelarijse katherina ontsofft wert
 wijsmen huden buten der Stadt Alexandria. Dair staen opgherecht
 twee grote marmore columnen tot haere ghedachtenisse. Ende haer
 heylighe maechdelike lichaem wert van deser stede ghebracht mit enghel-
 sche handen opten berch Synay. Dese stede was inder Stadt inden
 tijt der passie van Suinte katherinen welke Stadt in dien tijden veel
 groter wijder ende heerlicker was. danse no is. In deser Stadt is een
 kercke tot Suinte Marcus ghenoecht dair die Jacobiten in woenen.
 ghesticht op die selue stede dair Suinte Marcus ghewoent heeft. ende
 dicwill goeds diensten ghedaen heeft. Want hoe weell dat hy wt syn
 rechter vermoedicheyt off ghesneden heeft syn eyghen duym op dat hy
 gheen priester soude werden. Nochtans bij der voirsichicheyt gods ende

macht van **Sunte Peter** soe is hij gemaect een bisscop van **Allexan**
drien // In dese stede dede hij misse op een paesch daech ende een zeel wert
om syn hals gheborpen dair hij mede ghetoghen weert doir dese **Stade**
dair hij god loff ende danck off dede. // Dair nae ghesloten in een
kercker dair hij van yppisto **Ihesu** ende die heylighe engelen ghestercke
wert ende ghetroeft. Als hij dair nae wederom ghebonden wert mit een
zeel aen synen hals ende ghetoghen doir die **Stade**. soe heeft hij ghesat
Heere in dinen handen beveel ick minen gheest. Ende all soe gaff hij
synen gheest synen hemesschen scepper // Op dese selue stede was hij eerst
begrauen van wairachtighe gheestelike mannen. Mer dair nae the ves
negien ghebracht. // In **Allexandria** is een ander kercker tot **Sunte**
Michaell gheuoemt dair die **Jacobiten** in woenen in welcker kercke is
begrauenisse der kersten pelgrums die dair steruen // In dese kercke wert
begrauen onse mede pelgrum **Heer Johan** graue van **Solms** ende
een heer tot **Dynzenberch** die ioncste ende eerste onder onse mede pel
grums die nae grote cranckheit die hij ghesiden hadde. ende nae dat hij
ontfanghen hadde alle sacramenten zeer deuotlick sterff. welches doet
wy zeer bescreide. // In **Allexandria** siet men noch die stede in welke
Sunte Johannes elemosinarijs. dat is die aelmisse ghaer gheuoemt
voirtijts een patriarch the **Allexandrien** gheweest ghemarteliseert wert
bluende volstandich in dat heylighe cristen gheside. Als syn legende
bet wrwijst. // In die vier fonticken offte coephusen der kersten in **Allex**
andrien syn schoen wel ghesceide capellen hebbende latynsche capellans
gheestelike offte waerliche priesteren welke wy dicwilt verforcht die wi
le dat wy dair waren // In der tijt als wy in **Allexandria** waren so qua
men dair veel schepen ende galleyen in die hauen en dair gheschiede veel
berouinghen // Want die galleyen van venegien beroeffte een ghesladen
schip van neapels dat dair aen quam. want in dien tijden swaer oird
ghe was tusschen die van venegien ende den coninc van neapels // In
dien tijden quam dair aen een ghesalpe der kersten van ouer dat meer.
in welke sommighe duytschen waren die ons seyden dat sy niet anders
en hadden in hoir galleye ghesladen dan hasenoeten die weert waren tien
duisent ducaten Welche niet en wassen in die oefte landen ende dairont
in die landen zeer duer syn. Ende als ons dair ghesceit wert soe moe
ghen die selue noeten dueren hondert iaer sonder verdueren. noch dat
ghoen wormen dair in en comen ghelicken als mit ons. als sy niet meer
dan een iaer legghen. // In dien daghen die **Allexandriini** varende doir
dat meer syende een vreemde schip aen comen in die hauen welke sy
bestreden ende ghewonnen Ende brachten dat selue in die hauen welen
de dien roeff onder hem. ghelicken als rowers // Want is dat saecke
dat die scepen willen aen comen the **Allexandrien** niet wel gheswapens

en synde werden sy beroeft eer dat sy in die hauen comen. mer als sy in
der hauen aenghecomen syn so syn sy vry hoe lanck dat sy dair oec leg
ghen. Die sarracenen syn zeer sochtuoudich om die hauen the bewaren.
Ende dairom syn twe bergghen inder Stadt van menschelike handen
ghemaect dair sy altyt opklimmen om dat meer the aenschouwen ouer
siende veer ende breec off sy eynighe seilen sien. en ter stont als sy eynighe
seilen sien soe kundighen sy dat den Admiraldo. dat is dien ouerste ampt
man. die welcke wt seynt haestelick een lichtmeerdich schip ende laet vra
ghen naden parroen ende die ghene die dair in syn. Hoe wel dat dit. dat
ick hier scriuen sel niet lichtelick the ghelouen is. nochtans soe ist inder
waerheit also. Die Admiraldus hout altyt by hem sommighe temme
duuen dair toe gheleert. dat alsoe wair die selue ghebracht werden altyt
comen sy weder om int hof Admiraldi. Deser duuen twe offte drie ne
men die schipluden mit hem varende doirt meer om die schepen teghen
the comen totter stede in welcke sy moeghen ondersoken die schepen dair
aencomende. Ende ther stont hangghen sy een bescreuen cedel aenden halts
van een duue in houdende dat van noet is the weeren. ende laten die sel
ue vliegghen. die vliegghet ther stont totten Admiraldum brengghende die
cedel van die dair aen comende syn. Ende offt saecke ware dat nae die
eerste duue wtgheseynt yet anders ware the kundighen den Admiraldo
ther stont seynten sy die anderde duue off die derde ist van noede ende alsoe
weet die Admiraldus langhe the voeren eer dat die schepen aencomen
in die hauen van waen datse comen ende wy dair in syn. Men seit mede
dat hy heeft ander duuen welcke hy ouerseynt tot in Alkayr totten Gol
daer inder tijt wannet eynighe haestighe ende grote boetschappen vallen
van noet om die hem the kundighen. Ist dat saecke dat die schipluden
vanden Admiraldo ghesonden niet en konde ondersoeken die ghelegghent
beyt der schepen. so wederkundighe sy dat selue by der duue. Die dan va
stonden aen wtseynt ghewapende schepen ghebieende dat sy die aencomē
de schepen aen vallen ende berouen. welcke sy doen then wair saecke dat
die aencomende starcker waren als hier voir ghesit is.

Open. xxix. dach des maents octobris so ghingghen wy van een
then anderen inder Stadt alexandria om alle dinck the besien
ende bisonder koepmans goet in die fonticken die all the samen
voll goets waren. behaluen alleen dat fontick der catheloynger in welt
ke niet anders en was dan alleen een wriet libart lach dair ghebonden
aen een katten. In den seluen huus aten ende droncken die sarracenen en
de die kersten dicwill the samen. Dat fontick der Janueser was een
schoen groot huus ende veel coepluden ende kostelike coepmans goet
dair in. Dair nae versochte wy oec alle beyde die fonticken der ve

soe saghen wy dair ghaen grote strusen voeghden all soe gbenoemt die yser aten voir hem gheworpen Die venegier hilden dair een varken in'hoir hoff. wy en saghen in alle dat lant ouert meer gheen varken dan dat alleen. want die sarracenen haten die varken veel meer dan die ioes den. noch sy en souden dat varken niet laten stuen eenen dach theen waer dat die Soldaen tot beden der venegier toe ghesaten hadde dat varken dair the houden Dair nae quamen wy in dat fontiel der thurcken dair veel coepluden in waren Des ghesly in dat fontiel der morianen. Ende in dat fontiel der Carteren dair wy bouen ander saghen dat alte eelste goet dat syn die menschen om een clyng'ghelt the coepe. mannen ende vrouwen. knechten. ende maechden. ende sommighe vrouwen hebbende longhe lijnderen hanghede aen die borsten. welke al te samen verwachtie datmense soude vercoepen. Dese werden scandelicke gheproefft van die coepluden off sy ghesont offte sieck syn. machrich offte ommachrich. Die maechden werden ontcleet ende ghedwonghen the lopen ende te sprunghen ende alsoe werdense menigherly besocht offte ghebreck hebben off niet. Alle fonticken werden alle nachte ghesloten van buren doir die sarracenen op dat niemant dair in off wt gaen mach. des gheselcke soe doers men in dien enden als die sarracenen vergaderen in die muscheen wan neer sij sonderlinghe hoechden hebben In all alexandrie en syn gheen schoente. husen ende bet ghesciert dan dese voirghenoemde fonticken.

Doe wy dit all besien hadden inder Stadt soe ghinghen wy op dat meer dair was een grote vergaderinghe van menschen bij die coepluden doende die costelicke cruden in sacken Alsmen die kostelicke specerie op camelen wt vueret van die fonticken om the serpe the brenghen soe staen die ampt liden der sarracenen dair bij wtscuddende die sacken onder soets kende offmen cynighe kostelicheit verburghē onder die specerie wtoueret ende alsmen alsoe arbeyt bij die specerie soe lopen dair veel arme liden vergaderende dat dair wt die handen der ghene valt die packen. ende all dat sy dan crighen vercoepen sy thet stont. sittende aen die wech.

Opre. xxx. dach des maents octobris quamē twe āder venegische galleyen van affrica. welke sy heeten galleyen van traffico in die hauen van Alexandria oeck dair om specerie the laden gheslcken die ander vier die dair ghesladen waren **D**open seluen dach begbonden wy the spreken ende te ouercomē mit die patronen der galleyen om van daen the vaten mit die galleyen. ende inder waarheyt soe vonden wy die selue veel harder ende onghenedigher reghen ons dan die sarracenen. Want so sy wisten dat wy mit hem moesten varen soe eyschde sy van ons een zeer groet ende onghewoenlick ghest. Ende in dit ouercomen soe scheyde die pilgrims van maltandere Sommighe in die een galleye ende Gōmighe in een ander galleye. Wij woude kleiner wesen in die galleye

De capiteins en raetsheers der venegier van welcke galleye heer Sebastia-
 anus die rijngraue was patroen en die eerwerdighe heer Johan dom-
 proest tse transsilvania in vngarien. ende broeder felix lecsmeister van
 vlns vander prediker orde begheerden mit ons te wesen Na dat ouerco-
 men soe bleuen wy noch veel daghen in Alexandria. doch teghen onse
 wille en mit bedwanck verwachtende bereydinghe der galleyen In welt-
 ken tijt die heer van Solms dair boue off gheseyt is verscheyde wt deser
 tijt tot welckes begrauenisse en wroayrt wy bewesen onse sculdighe trou-
 sey ende behoellicke sorchuoudicheit bitterlicke schreyende ouer hem bij
 sterff op alreheylighen auont na welckes doot so ghinghen wy in die ga-
 lleye die wy ghehuert hadden Dair na niet meer comende in Alexandria
 om dair tse bliuen. mer wy sliepen inder galleye etende en drinckende mit
 ten patroen Want ons was gheraden dat wy acht offte tien daghen eer
 dat die galleyen van daen soude varen heimelicke dair in soude gaen en
 onse dinghen niet al tse samen. mer bij deelen ende in verscheiden tijden
 dair in soude brenghen Want die sarracenen die eysche grote tolke van
 alle dinghen en personen in allen bewaringhen nemen sy die tiende pen-
 ninck na hoze rekeninghe vanden hoersten peninck. Tusschen dat meer
 en die stad syn drie bewaringhen Die eerste bij die inwerste porte dat
 men gaet in der stad Die anderde veer dair off in die buten porte datme
 ghaet aent meer tusschen die mueren des stades. Die derde aen die kant
 des meers In alle dese bewaringhen ondersoken die amptluden des Sol-
 daens zeer scrupelick die dair in offte wt ghaen. en bisonder die coepluden
 ende datgoet Der mit rade ons trutschelmans van alexandria welcke
 ick veel ducaten schenckde. vercreegh ick ende werff dat alle mijn din-
 ghen doir dese voirsseyde bewaringhe ghebracht werden sonder ondersoken

Open den dach des maents nouembrijs doir ghebor des capy-
 teins soe wert onse galleye mit opgheroghen seilt ghevoert bij
 dat nuwe casteel. want alle die scepen waren bereyt om van
 daen tse varen. Wairom alle onse mede pelgrims die noch inder stad
 waren quamen tot hoire galleyen welcke alle nae hoeren ordinancien
 volghde onse galleye bij dat voirsseyde casteel welcke zeer heerlick is ende
 vast slutende en beschermende die haue van alexandria. want dese haue
 leyt an veel steenrotsen en doir dese steenrotsen is eenen stercke muer ghe-
 steert wel bewaert mit veel doornē wat lant tot in dat meer. en aen dat we-
 terste der steenrotsen en des muers is ghemaect dat voirghenoede casteel
 in dat meer. welcke die soldaen in deser tijt heeft doen maken bij raet en
 eldelheit van eenē mammaluck ghebozen van Dypenheym. dat is een
 stad des bisdoms van mens in duytflant legghende ande rijn welcke
 mammaluck heeft zeer cortelick ghelaten die heidenscap ende is weder
 ghecomen totten kersten gheloue zeer rijck ende machich. ¶ In dese
 selue haue en mach gheen schip ghecomen het en moete bewisen die

casteel in die naem des Soldaens ghehoersaemheyt ende neder latens
 de sijn scilf. Doe wy dair moesten bliuen. viij. daghen lanc in groten
 verdriet stille legghende verwachtende in allen vren dat die galxyen sou
 den varen in welke tijt werden die patronen der galxyen mit veel lasten
 beswaert en een van die patronen wert zeer ghewont vanden sarracenen
 en dair na hudden sy noch groet vdrict. die na dat offuaren vaden lande
 wederom quamen inder stadt. In dien daghen was een grote twedracht
 tuschen die patronen want sommighewonden van daen varen en sommi
 ghe ander woude dair noch bliuen en en hadde die heer die capitain gheen
 middeffaer dair tuschen gheweest sy souden ghescheiden hebbe van mal
 kundere. want hij wederstont ende woude niet dat yemant van daen soude
 varen ten ware dat alle die galxyen tse samen dair toe bereyt waren.

Opten. xv. dach des maents nouebris als alle die scepen bereyt
 ware om va daen te varen en een goede wint waeide na dat die
 galxyen ontmeert waren en die ankeren ghetoghen en die seilen
 opghetoghen voert wy wt die haen van Alexandria latende die stadt
 en dat lant dat wy niet meer en saghen also dat wy des smorghens also
 veer gheuaren waren dat wy gheen lant meer en saghe driuende in dat
 meer. niet siende dan den hemel en water. Onse galxye was zeer snel int
 voirt varen die zeer veer voirt die andere galxyen varende was. In dien
 tijden was al ons broet ghegheten dat wy van Alexandria mede ghenom
 men hadde. wairom dat wy begonnen te eten biscot. dat is broet tweerf
 ghebaken en dat ons wonder dochte in onsen ogghen so quamen ons int
 aenrichen visschen wt dat water dunawe off danubio ghenoeemt inden
 latijn. stoer ghenoeemt. Der die turcken doir. welker lande dat water du
 nawe offte danubius vloeyet brenghen die selue visschen tot die landen
 der sarracenen dair die venegier die selue off copen. Also selde wy wt Al
 lexandria doir. dat meer Hicariu ghenoeemt in dat meer Carpaticum.
 Ende opten. xvj. dach des selue maents nouebris mit eenen goeden wint
 en mit eenen snellen voirt ganc quamen wy in dat meer creticum. Ende
 opten. xvij. dach smorghens ware wy voirt lant crete offte candie. doch
 en quamen wy niet op dat lant. Doe waren wy zeer vblht als wy hier
 ghecomen waren want wy omtrent vijff maenden lanc gheen kersten
 lant ghesien en hadden en also dochte ons dat wij weder tot onse landen
 ghecome waren doe wy dat ghecoue en kersten lant dat heerliche eylant
 Cretam off Landia ghenoeemt voirt onsen ogghen hadden. Hoe wel dat wy
 noch veer van onsen landen waren want wy noch hadden tse varen ver
 bij die eylanden Cicladas ghenoeemt doir hellespontum ende dat onghe
 stem mighe meer Dalkum voirt Achayam. Albaniam. Sardaniam.
 Corzicum. Hyliricum. Balmaciam. Schlauoniam. Croatiam. Hi
 striam. ende Forum July dair wy noch veeh varen moesten.

Open vij. dach doe wij benaen dat voirghenoemde eylant ca die offte crete gbecome ware. so gbeboet die capitein dat alle die galleyen stille souden houde en nederlate die seylten ende schiedede ter stont een schep int meer syndende om een meester van medicinen die in een ander galleye ws. ghebieende dat hij sonder vertreck tot he soude comen. Want die raetsheer van venegien zeer sieck was gheworden om welcke te ghenen die medicinen meester ontboden wert. Om dese saecke so laghen wy tussche twe eylanden. candida en natalia ghenoeet sonder voirt gaen. Op ten dach dair nae dat was op sunte elizabeths dach mit eenen onghesmedt wijnt dreuen wy van een ten anderen. Dair nae so ist gheschiet dat alle die galleyen by een quamen. alsoe dat wy van die eene tot die andere te samen mochte spreken. mer onlang dair na veranderde dat weer en dat meer bestont onstuet te werde. alsoe dat niet boue in alle die galleyen en was ten weert nat van dat water. ende doe die sonne neder ghegaen was so begonde die onghesmedicheit alrijt meer te wassen also dat die scipluden en galioten sieck worden legghende bouen est in syn stede niet moghende verdraghen die grote verbolghenheit des meers. die mit groten begen vercreghen vanden patroen dat sy gheleit werden beneden in dat scip dair die kostelike cruden ende ander coepgoet gheleit was want dair ware. xx. galioten sieck gheworden in Alexandria van wateren die sy dair gbedrocken hadde wat die stadt is onder hol op ghewulfft ghesticht en als dat water nilus groet wert so come alle die hollen vol waters onder die husen. noch dair en is gheen ader water dan dese wateren va welke mensche en beesten drincken. Desewateren syn zeer quaet en onghesont. In desen wijnt qua eenen groten slach reghen en maecte nat al dat dair droech ghebleuen was wt welke gheschiede dat die patroen en ander venegier die tot noch toe op dat casteel int scip ghebleuen ware moesten tot ons come beneden inder galleyen want dat casteel alheel vol waters qua. Die capitein en die raetsheer van venegien bleuen benede in die galleye mit beslotē doeren van bouen. Die scipluden deden grote arbeyt doir alle die nacht mit lopen. ropen. en mit grote gherufften hebben sy beswaert die siecken die gheen rust en hadden. sommighe die ghesont waren die begonden sieck te werden onder welke die domproest van vngarien een was. en die raetsheer begon alrijt siecker te werden. en twe van die galioten sturue die van stonden aen int meer. gheworpen werden. Op ten vij. dach des selue maents nouebris beggan dat meer stiller te werden en die storm verginck en alsoe quamen wy aen een eylant dat ghenoeemt is Nyo dair bleuen die galleyen legghen aen die ankeren onder dat casteel welcke ihyu ghenoeemt is en in barcken quamen wy aen lant dair vonden wy onse mede pelgrims. Ende doir eenen seighelike opganck cdommen wy in dat casteel ihyum. Ende wy vonden int opclimmen drie kercken van der grijscher wet. Een beneden aen dat eylant.

die ander int op klimmen des berchs .die derde bouen int casteel dair wij
 in gaende soff en danck bewesen god almachtich die ons weder ghebrachte
 hadde in die kersten landen. Wy en voden dair niet te coep dat van noet
 is totten leuen. noch broet. noch eyeren want die eerst wt der galleyen dair
 op gheclomen waren hadden alle dinc op ghecofft. Dit casteel is voll
 volcks. die in cleynē huus sijns woenē. leude van die vruchte des eylands
 In alle dit selue eylant en woenen gheen mensche. dan alleen dese in dit
 voirghenoemde casteel. dit eylant is zeer vruchtbaer en ver vā eerde. Dit
 casteel is zeer out ghemaect van die grieken voirtijts zeer machtich op
 eenē berch om dat meer te bewarē en te beskerme. Wat van daen siemē
 ouer dat meer die eylande Cicladas en Landia. Van dit casteel loept ne
 der een claer zuet water. mer niet zeer kout nochtas alst ghesouden wert
 in vaten so werttet van hem selue kout. Onder desen berch is een riuier in
 houdende zuet water lopende. dair een dal en coemt also in dat meer. Alst
 quam aen den .xxj. dach des smorghens so wert ghehoort in onse galleye
 eenē groten roep van eenē die iamersul screiende was en dese claghe ghe
 schiede van die sone des raetsheer van venegien die optē selue nacht voir
 leden ghesturue was. Die soen beual datmen dat lichaem begrauen soue
 te opt lant in een capelle die aen dat meer stont. Als dat lichaem dair ghe
 bracht wert so bescreyde die sone zeer die doot syns vaders wairom die
 mede burghers die soen van dat lichaem wederom brachte inder galleye
 en dede dat inghewant wt dat lichaem welke sy wasschede en sal. die enre
 mit kostelike cruden ghevolt gheleit hebben in een houten kiste wel ghe
 naghelt en mit picl ouergoten en also brachten sy dat lichaem tot vene
 gien om te begrauen in syn eyghen graffte dat hij in syn leuen vercozen
 hadde. Doe wy hier hij waren merckede wij wel dat een versierte loeghen
 is dattet meer gheen dode lichaem liden en mach en hier om so werpe sy
 die pelgrus wt. edele bannerheerē en riddersen die in dat meer inder galleye
 sterue. noch en vhenghe niet datmen die selue te lande brenct om te begrā
 uen. optē selue dach so sturue vier galiotē die begrauē werden op dat lāt
O Pren. xxij. dach wast sūte cecilia die heilighe maghet en mar
 telarisse hoerē dach doe quamē wy mit eenen stormende teghen
 wijnde in dat grote wide meer welke teghenwint dede ons drinē
 teghen dat lant Traciam also gbenoemt die ons cortelike soude hebben
 doen landen. hadden wy die wijnt gheuolghet. aen Cōstantinopolen offte
 Troiam. offte aen Nigropont offte aen Athenen. off Nireā offte Gal
 thas. offte mede in dat eylant Pathmos. Dese wijnt was zeer goet voir
 die ghene die varende waren in Machedoniam. mer hij was ons alheit
 teghen en mit groten arbeyt die die sciplude deden teghē den wijnt so qua
 mē vy te laetstē in een hauen veer onder dat eylant. Lyo voirghenoemt
 welke hauen woest was mer seer seker en vast stephanū gbenoēt. Dair
 maecte wy onse scpen vast ende mit groten verdriet bleuen wy dair

vier daghen land om dat die selue wijnt althijt stercker sturmende wert
 doch bouen alle verdriet hadden wy dat onghewalt datmē ons in gheen
 casteel woude inlatē. want sy ghehoort hadde dat veel in die galleye ghe
 sturue waren menēde dat alle die galleye mitter pestilencie onstetē ware
 Daivom soe scuwede sy ons en verboden ons dair in te comen noch sy en
 wouden ons ghem eten off drincken vertopen. niet teghestaende dat hoir
 heeren als die burgheren vā venegien inder galleyen warē. want alle dese
 eylanden en castelen syn onder die heerscapie der venegier hoe wel dat sy
 die selue niet en regieren dair hoir eygghen burgherē mer Candia ende Ci
 pers die twe connincklike eylanden regieren sy mit hoir ey. Ze lude. mer
 die heeren van venegien beuelen sommighe griecten dese landen te regie
 ren en te bewaren onder tribuyt. Nochtans so is nipia dair bouē off ghes
 seyt. is onder die heerscappie van eenen griecschē hertoch die den turck
 tribuyt gheeft en dair mede verbonden is. Dese landen syn zeer hart en
 scarp mit quaden lucht. dairom so hadden wy grote zorghe op dat wy
 dair niet also langhe souden bliuen ghelicken als int voirtleden iaer ghe
 schiet is die galleyen van alexandria welke hier langher moeste bliuen
 dan ~~xxx~~ daghen hier stille legghende om dat sy die wijnt teghen hadde
 Then laetste varende in dat meer maleum een zeer onghestemet meer.
 op welke wy in nauolgghende daghe veel zorghe en lasten leden dat ons
 moghelic is mit die monde te segghen off mit lettere te bescreuen. Ende
 als ons die poet Virgilius scrijft dat wy quamē in die landen dair die
 heer offte god der winde woent. Eolus ghenoeemt in syn hoken. die vben
 ghet dat die winde mit machit op dat meer comē en dair teghen. malq
 tere stryde also dat alle dat meer vā groden dair mede onstet wert. en vā
 daen comē sy op die lāden bewaeyde die eylanden mit stormē. in deser ma
 niere gheseyt op dat die historie veruolghit mach werden. Dit varen is
 veel sorgghelicker gheweest op dit onghestemde meer bouen alle andere
 en als van noet is so wil ick dat cortelike bescriuen.

Als ghecomen was totte. xxxvij. dach des maents nouēbris doe
 veraderde die wijnt. niet tot beteringhe mer althijt stercker en wy
 dreue teghen. Malca dien berch also ghenoeemt mit sulcker snel
 heyt off wy die selue mit ghewalt hadden willen winnē. nochtans so had
 den onse scipluden gheen hope om dat meer malea te varen. wairom dat
 sy volghede die wijnt en die auētuer. want hadde wy op dien dach ver
 by malcam moghen varen des smorghens dair nae souden wy gheweest
 hebben the modon. en dair nae lichtelick ghevare hebben dair Achaym.
 Morea Illiciu Dalmatia. en Croatiam in Istriam en Italia. Ma
 la is een hoghen ruwen berch legghende in die griecsche landen welke
 berch well vnsstich dusent screeden breeet in dat meer strecket. by welke
 berch dat water alsoe onghestemet is dattet schinet te stryden off te ver
 volghen die scepen die dair dair varen. en alle vare van Macedonia en

grecia in Achayam en moream moeten vare besiden aen desen berch die
 zeer hoeh is en zeer scarp en steil int hoeghe opstreckende van dat meer
 tot aen die wolven Welckes hoehste des berchs is inden winter en somer
 mit snee bedect en dair toe vergaeren alsoe veel winden besiden aen desen
 berch dattet meer zeer oghestemer maect en die doirvairt zeer sorghelech
 is. want als die schepen bij cynighe winde dair aen comen ther stont als
 dat roer niet en hout soe ghevallt veel dat dicwil seue off acht off neghen
 winden the samen vergaeren die alle te samen dat schip mit ghewalt we
 derom doen driuen als dat roer wederom hout En also gheschiet dicwil
 dat die schepen drie offte vier maenden lanck moeten bliuen int meer on
 der desen berch malea. en dit is alrijt hier gheweest Dairom in die ghes
 dicste der ouder poeten vintmen dat sy schimpelick mede liden hebbe ghe
 hadt mit die grieken om dat sy stridende mit die goeden meschen sonder
 ghetal hiden hebbe mit welken sy hadden moghe dien berch doir gras
 uen midde tot in die gront des meers en mit die handen der mensche die
 dair doot ghesleuen syn mochten sy ghemaect hebben die schepeneen
 doirvairt en wech op dat die schepelude also grote arbeyt niet en souden
 dorren doen. stende tijt verlies by den berch Malca En voirvairt ware
 die berch malea int midde ghereekt so mochte die schepen hastelicker we
 dercomen vanden oesten totte westen en van Asia in europam want nye
 mant en mach dair verbi varen hñ en moet raken dien berch maleam
 want dat ander deel des meers is all vol houeltn Dese voirghenoemde
 berch malea is ghenoeemt naden coninc Malcus die coninc was circa
 noz die eerst ghevonde heeft die metalen busuynē en op desen berch woe
 nende beroeffde hy dat meer mit synre rouerye. en heeft ghemact op des
 sen berch een tempel ter eere des affgods appollinis en heeft ghenoeemt des
 sen berch na synē naem. mer voirtijts is dese tempel verdurnē en dair is
 ghesticht een capelle in sunte Michiels eer. wt welker oirsaecte die ghe
 meen lude heere desen berch Sūte michiels vloeghel. en menē dat sunte
 michiel staende aen desen berch mit synē vloeghelen dese wijnde doet way
 en. en doet die schepē driue alst hem beliefft. dairom die schipluden dair
 varede aenropē Sūte michiel en doen beloffte op dat sunte michiel syn
 vloeghelen dair hñ die winde mede beweghet en dat meer stille will hou
 den ter tijt toe dat sy dair verbi vare Onder aen den berch malea leit een
 stad die ghenoeemt is malfasia hñde welcke wast die sonderlinghe goede
 wijn malfasēy ghenoeemt en van desen wijns naem. nome die ghemeen
 liden die wijne die wallen in cādia. welke nu ghenoeemt is ouer alle die
 werlt malfasēy. welke nochtas gheen malfasie is mer wijn van candia
 offte modona Alle schiplude wachtē aen te comē aen die hāne malfasie.
 want sy segghen dat dair zeer quade grieyche mensche woene welke sy
 scuwen dairom so varen wy lieuer wederom tot die eylanden Cicaldum
 doir dat wijne meer. En segghe dat dese gheberchte ghenoeemt sijn malea.

van die boesheit der menschen Als wy eenen heelen dach ghevaren hadden
teghen dien berch malta en gbecome waren dair aen so werden wy haes-
telicke wederom gheslaghen en mit alsulcke ghewalt der winden weder-
om gheworpen dat alle die galeyen van malcandere dzeuen alsoe veer
dat nyemant van die een galye die ander mochte sien Dair toe quam
alsulcken onweer dat die gallote moste ophaghen die seilen papapbigo
ghenoemt diemen alleen besicht in sturmen inder lester noet.

O Den xviij. dach bestonden wy wederom te varen teghen malta
mit eenē cleynē wint. en doe wy teghē malta varende vare so sa-
ghen wy die ander galeyen die wy verlore hadden. en alst gbecome was
aenden auont so waren wy gbecome teghē den berch malta zeer haestelic
Mer doe wy quamē aen den seluē berch en i ie galye nae die ander vol-
ghede in ordinacie mit groten arbeyt. so qua. enē stercken wint haestelic
teghen ons en dede die eerste galye wederom driuen mit ghewalt teghen
die nauolghende die na quamen. alsoe dattet wonder was te sien dat die
schepen op een water teghen malcandere dzeue mit orarie winden Som-
mighe ware varende teghē malta mit volle seilen. die sommighe van
malta krete wederom mit volle seilen. also dat wy eenen rinct maecte
mit die schepē als die menschen pleghē om te gaen als sy. dassen. also dat
alle galeyen wederom mosten driue mit ghewelt affter malta Wy weder-
stonden mit groter subtylheit dat die wint ons niet wederom soude doen

O driue in die eylanden Cicladen. En also verwachtte wy den dach
Dc. xxx. dach dat was den heylighen apostel sunte Andries sy-
nen dach. en dien eerste sonendach des aduers so was dien wint
voirden daghe zeer starck teghen ons welcke onse scepluden aensiede ga-
uen die were vlozen om malta verbij te varen. en lieten die seilen nae den
wint Doe werden wy aen gheworpen mit groter ghewalt in die cicladen
eylanden veel verre van malta dat is van coelen tot venegien buten on-
sen rechten wech en wy quamen doir hoewelen en steenrotsen zeer haestes-
lic dair die schipluden groten arbeyt deden en grote cloeckheit moste ghe-
brucken doch doir eenē enghe ingancē quamē wy in een bree en sekere ha-
uen mit boghē bergghen wel bewairt. vast makende onse schepen benden
an dat eylant miso ghenoeit Inder seluē hauē vonden wy vier gbelade
galeyen vā venegien die gbecome waren van siria die in barutho i dat
lant capadocia mit alle lustelicheidē vā coepgoet gbeladen waren Als
die selue ons vnamen mit onsen schepen in varende tot hē soe begōden sy
gheluyt te maken mit busuynē en scoten mit bussen ronde stenen teghen
dat gheberchte en maecte een groet gberufft te samē. des ghelicke dede die
onse tot een teyken vā vrolicheit en blyscap en dat meer en die eerde scheē
te beuen vant gheluyt der bussen en der ghene die ropede warē en die busin-
nen slaende. die selue schepen van siria hadden veel daghē ghearbeit om
malta verbij te varen ghelicken als wy. doch so hadden wy te samen ver-
lore arbeyt ghedaen. Dair waren noch ander schepen die van malta

Ogheworpen waren in deser bouen
 Den eersten dach des maents decembris begonde die teghenwint
 alcht stercker te werden dairom rieden alle die schipluden outbaer
 te wesen in die hauen te bliuen. Den seluen dach schickte die capitein
 van syrie boden tot alle ander galeyen en heeft gheuoet tot eenre groter
 maect alle die ander capiteine. patronen. en alle ouerste officialen der an
 der galeyen en heeren ende heeft ghemact een grote maect op dat lant
 aent meer. Doe quamen op dat lant die drie capiteynen. In den eersten
 die capitein der schepen van Alexandria mit sinen busuynen die onder hē
 hadde vier galeyen. gbeladen mit kostelike ware en wel ghewapen. Ten
 anderde die capitein der galeyen van syria mit sinen busuynen die mede on
 der hem hadde vier patronen van vier galeyen. Ten derde die capitein der
 galeyen van affrica diemē noemt van traffica mittē synen hebbēde onder
 hem twe ghewapene gbeladen galeyen. Dese drie capiteine mit .v. patro
 nen en alle die edele heeren der galeyen aten te samen op dat lant aent meer
 dair die tafelen toe bereyt waren. en naden enen begonden sy menighberlei
 speel en blijscap te hateren dat wtermaten schoen was om te sien. In de
 se .v. galeyen als ick vermoede waren meer dan .vi. dusent menschen van
 welke dat meeste deel aent meer om vrolick te wesen samen quamē. Als
 dien dach totten auont gbecomē was so keerde een yghelick wederom tot
 syn galeyen. dair blaten wij een deel daghen.

O Den .xv. dach des maents decembris als dat meer stille was soe
 maecte wy onse schepen los ende alle die galeyen mit trecken der
 riemen vuoeren na malkanderē op dat meer want die wint stille was
 welke die schipluden nomen bonatia en doe begonde wy alle god te aen
 beden om een gheluckighe vaert. vbi den berch maleam van welke een
 poet aldus seyt. Och almachtighe vader wilt v ontfemē alle dese grote
 lasten. en wt uwe scatten verlenen voirtspoedighe wijnde. En als wy bus
 ten die bocuelen gbecomē waren in dat wijde meer so bestont op te rysen
 een side wijnt all heel onoutbaer om den berch maleam verbij the varen
 Nochtas so dreue wy teghen maleam mit alle die galeyen en alst donc
 ker wert soe rees op een groet onweder en dat meer heeft hem verheuen
 sonder ophouden bouen die galeyen als dauid seyt. Die wateren hebben
 hem verheuen. die wonderlike verheffinghe des meers hebben ghesluit
 ghemact al heel wonderlike want dat water viel dicwil mit hopen in
 der galeyen. Ick mach dat wel doenlick seggen dat wy inder seluer nacht
 wel hondertwerf mit die wateren en gollien bedect warē. niet datter schip
 langhe onderwater was. mer in een oghenblick was dat ghedaen. Doch
 alle dat bouē inder galeyen was dreess in dat water en die schipnechten
 spende in dat water moesten dicwil die seilen verwandelen. In dat on
 weer als die galeyen veer van malkanderen ghedreuen waren soe quaz
 een galeyen doer crafft der winden mit ghewalt vallende besiden aen onse.

galeye en brack een berck beside aen en se galeye varende. en brack onse lo-
 ten en all dat dair in was. Dat rakende der galeye vscrickde onse zeer en
 dair was so groten gheluyt ropen en anxt dat nyemāt lichtelick alsult
 te last mach vertellen. want wy die boueden waren inder galeye verwach-
 rende alle vre die doot besloten inder duysterheyt beude stōden noch veel
 meer also die doot verwachende. Als die nacht verleden was soe waren
 wy te samen versust mit groter begberte aenropende Sunte Nicolaus
 welckes dach toe was segghende aldus. O vader nycolae wilt ontfanghe
 die ghebēden der schipluden. en wilt by die ghene wesen nu mit v ghewoz-
 sliche goedertierenheit die v eeren off in dier gheselcken.

O Pten. vij. dach des maents decembris alst clær dach was en wy
 gheen troest en hadden noch hope want die wint zeer starck was
 so keerde die schipluden die seilen na die winde welcke die schepen zeer snel
 liche in die eylanden Cycladen wederom werp inder hane mild van welcke
 wy ouer twee daghen ghevarē warē. dair maecte wy onsen galeyen vast
 en worpen die anckren sorgbende dat wy dair bewijnteren souden want
 wy dat meer veel ongheslēmēder beuonden hadden in die daghen der pa-
 troncn dan op andere daghen. Want die schipluden houden dat dese heil-
 ghen sijn sonderlinghe patronen des meers mit namen sunte Clemens.
 sunte Katharin. sunte andries. sunte Barbara. sunte nicolaus. die heilighe
 maeghet en moeder gods maria. en sunte Lucia. Op alle dese daghe had-
 den wy een swaet sorgbelick vaer weer. behaluen die twee laetste daghen.
 En en hadden wy in die selue twelactste daghen niet verbij mala ghe-
 waren so moesten wy alle die winter dair ghebleuen hebben dat houden
 alle die schipluden vast also te wesen. Wanneer die schipluden niet en mo-
 ghen varen na hoerre begberten so verdriue sy menigherty misbruyck
 en houden veel wijghelien. Sommighe seiden dat die pelgrus des heil-
 ighen lants die oirsaecte waren want sy eynighe dinghen ghestolen had-
 den van die heylighe steden welck sy mit hem hadden offte water vander
 Jordaen dat sy voirwaer houden tse beletten voirspoet op dat meer.

O Pte. vij. dach des maents decembris hadde wy quade wijnt waer
 om dat wy stille bliuen legghen. mer naden cten soe voeren wy
 te lande tot eenre capelle die dair stont gheslich inder eere des ma-
 ghet marie. aenropende maria om goede wijnt. sommighe songhen dic
 wilt dese versen. Weest ghegruet clærheit des firmaments. wilt van bo-
 uen beschinē die bedruete harten. O sterre des meers wilt stille maecten
 dat meer op dattet water noch teghen spoet ons belaste. Ons dochte dat
 maria selue. aldus ons toe sprack. die wijnt verwandelde en die galeyen
 werden bereyt tot varen. O bedruete menschen maria seit vaert voer ende
 vaert mit opghetoghen seilen totter hauen die ghe begbert. Voir der
 sonne nedergancē voeren wy van daen alle die nacht int licht der mane
 mit stille vaer mit een zeer goede wijnt

Open .viij. dach welke was onser kleiner vrouwen ontfanghe
 nisse dach soe voere wy mit stercken wijnt teghen malcā en na
 den middach saghen wy desen berch en doe werden wij beducht
 vresende wederom ghestoten te werden. mer alst quā teghes den auont soe
 wert die wintalint beter en wy dreue snellicke vbn die sorgelicke hoect
 offte eynden des berchs malee dat zeer gruwelich is. sonder arbeyt varde
 i een vre. xvij. milē. als dit gheschiede so ware wij zeer vblint. die besunē
 werden gheslaghe van blijscap en alle die galiote en all die inder galieye
 waren ropen te samen en songhen louende god almachtich. dair nae die
 aencomēde nacht heeft ons belet dat wy die goede wijnt niet dorsten nae
 uolghen want wy aen die lichter side hadden dat gheberchte malcā. Aen
 die rechter side hadden wy dat meer voll steenrotsen noch dair en was
 gheen hauē dair wy in mochte varen. dairom soe streken die schipluden
 alle die seilen en lieten die schepen dairt meer alre wijste was vast aen
 die anckeren legghen. latende die galien dair in die waterē inder an
 re ghelickē als een welck peert sonder toem loept. nu hē verheffende mit
 dat voer. nu van voerē. nu totter een side. nu totter ander side neder gaende
 en also wert die galieye zeer gheworpen tusschen die onghestēmede wate
 ren niet rustende noch voirtgaende. dairom so hadden wij een zeer onghes
 ruste nacht serere dan wij in eynich onweder gheleden hadde. ter stot alst
 dach wert en die sonne scheen mit vijff opgheroghe seilen voerē wy tuss
 schen die steenrotsen en quamen opten. viij. dach des maents decembus
 totter stadt Dodon dair wy aen landen. Inder seluer tijt hadden wij ghe
 varen in een natuerliken dach dat is in. xvij. vien hondert en. xvij. milē
 zeer snellicke en wij vonden dair ses galien die. wy te voeren verlore
 hadde int onweder. Als wy dair inder hauē quamē en vast ghemaect had
 den die schepē so ghighe wy in dat prediker cloester dair hoorde wy misse
 mit groter begheerte wāt wy in langherijt gheen misse ghehoort en had
 den. Lader misse so vgaerde te samen alle die pelgrūs wt alle die galieye
 en quamen te samen inder duytcher heeren huus etende ende drinkende
 mit groter blijscap danckende god die ons van grote lasten verlost had
 de om dat wy maltandere mit blijscap weder saghen. Want wy van al
 le yndria tot hier toe nie bn maltandere gheweest hadden alre samen. La
 den eten verstonden wy dat die galien sommighe daghe dair soude bli
 uen om die hantieringhe der venegischer coepluden. en also hebben wy al
 le onse dinghe ghedraghen inder herberghe. Dodon is een stadt in dat
 wterste des lants Achaye gheslaghen niet veer van thurcken want die
thurcken comen dair iher weel marc mitten kerken.

Open. xvj. dach des maents decembus quamen wy wederom in
 der galien en voeren van daen aen een eylant dair teghe ouer
 legghende welke ghenoeint is Sapientia. dat is wijsheyt. mer wt wat
 oirfaecte dat is my onbekent. ende leit een duytche mile van Dodona
 y ij

Durokum hoorde da
 tre Noech markt
 mit de
 Peritonen.

dair aen voeren wy doir een diepe hauen. Ende want wy gheen goede wint en hadden. soe worpen wy onse anckeren wt vastmakende onse galeyen beneden aen den berch Sapientia ghenomt.

O Den. xvij. dach te middernacht als alle dinghen stille warē so quam haestelick een goede voirspoedighe wint en ter stont bereide hem alle die galeyen om van daen te varen. Die galioten begonden te ropen optreckende die anckeren en die barcken. optreckende die seilen welck te samen gheschiet mit ghewalt mitter haest en mit luyden gherufft. Doe voeren wy van daen mit die selue wint in dat wijde meer. Dair wert tser stont een groet onweder welckes ghelicke nie tse voren gheweest was en duerde eenē dach en twe nachte. Alle die heere quamen tot ons vāt casteel beneden inder galeye. nyemat en dachte om eten noch om drincken soe langhe als dit onweder duerde want die cofen was all heel mit water ouergoten.

O Pre. xix. dach soe quā weder eene voirspoedighe wint mit welke wy zeer snellicke voeren verby veel eylanden der thurcken en een deel der kersten. Dit namen dat eylant Samastra. Limka. Schefflama ende Azanta. Sopholonia. welck die thurck ghewonnen heeft in corte voirtsden iaeren tse weten int iaer ons heere .m. cccc. lxxx.

O Den. xx. dach smorghens quamen wy aen dat eylant Corzica ghenomt. welcke ghebeten is corfun. zeer vruchtbaer ende goet dair vōden wy veel schepen bereyt ter dirloghe. Dair was groet ghebreck broets ende ander noetrusticheit in der stadt Corfun. Die capiteyn der seluer schepen was zeer toernich teghen onse patroen der galioten om datse dair te lande quamē want dair scarpelicke noetrusticheit was voirt syn volck van eten en van drincken. Dair waren veel schepen ende wonderlicke groet ghedranck van volck. Dat eylant is een beghin van grieken en een besetringhe des roomsche hauē. wāt van daen machmē librellicke varen in sicilliam. in trinactiam. in Gardunaz. Apuliam en Italiam. Teghen dit eylant euer leit Dorea Achaya. ende in korter tijt machmen van daen varen in die stadt Patras dair funte Andreas ghecruyst weert. En inder stadt Constantinopoln en Scutarin en in dat eylant Calcedoniam en in die stede sicille mit namen Carbanan en Siracusanam dair sij legghen die bergghen ethne al tijt barnende in welke als die poetē segghen Cyclopes Jupiters smeden. smeden die bliyem.

O Den. xxij. dach vergaerde alle die tien galeyen en begonde te varen wtter hauen mit eenen goede wint in een wijt water. welke scheyet die eylanden Corzicam en Gardaniam. Onse galioten warē zeer blide van dat goede weert want en hadde wy gheen goede wint ghehadt soe soude wij gheweest hebben in groter last. Want dair inden gront is een grote grondelose diepte die groet water wtghcuet en vlynt ende wāneer die schepen dair comen soe moeten sij dair bliuen en driuen

omme ende wederomme ghesicken een rat alsoe datmen die selue mit re-
pen dair wt trecken moet. wy voeren dair verby mit groter snelheit mit
voitspoedighe wijnt ende quamen aen die eylanden Gazopolis varens
de verby die steenrotsen des draecks want dair int mer als boue ghesit
is. is een steenrotsen in welke een draecke woende die in sommighe tijden
vloech ouer die Stadt dair teghen ouer op eenen berch gheleggen ende
doede veel menschen mit sijn blasen wairom die menschen ghelaten heb-
ben dese Stadt die noch tot opten dach van huden woest staet hebbende
noch stercke mueren ende toornen ende goede husen Beneden dese woeste
Stadt staet een kercke in onser lieuer vrouwen eere ghewijet. in welke
sietmen een lamp bij mirakel altijt brennende sonder alle menschelike toe-
doen offte hulpe Als wy gheuaren waren verby die eylanden Gazopos-
lis int neder gaen der sonne soe quam een groet onweder duerende alle die
nacht mit een zeer stercke onghestemmede wijnt welke wijnt onse grote
seil in veel stucken schoerde ende dede breeken veel ryemen aen die een side
ende werp omme ketelen ende potten bij dat vuer ende dede dat vuer wt
ghaen In dien tijde was inder galleye een groet gheschal want wy all te
samen aen riepen god en alle heylighen ende dair gheschiede veel ghelof-
ten. oeck wert dat seil papaphigo in italiaensche spraecke ghenoeemt. op
ghehanghen dat men niet plecht te doen dan inder lester noet Ende also
mit groter vriesen beuanghen waren wy varende verwachtende alle oghe-
blich dien doot want alle dat meer was also onghestemmet datmen niet
en sach vander galleye dan alleen die mast. Des ghesicke en saghen wy
die ander galleyen niet die benauen ons waren wt afsultter' oirsaecke In
alle die galleyen en was niet boue offte beniden dat niet gheraect en was
vanden water Dit gheschiede ons dicwil int wedercomen van Allexan-
dria Ten is niet vreemd noch onghewoelick dat die galleyen dair last
lden want wij lesen dat Gunte belna gheliden heeft alsoe grote last
van onweder in dit meer adriatico dat sy werpen moesten een van die
heilighe naeghen dair onse heer ihesus mede ghenaghest was aen den
cruce in dit meer dair dat onweder mede gheslitter wert. Want dit meer
is also vreselike datter dicwil in onweder op werpt grote steenen vande
gront ende werpt die selue als een hout bouen op dat water van dat een
deck des golffs tot in die ander.

Open. xxiiij. dach decembris dat was opte dach voic kerstaent
wert dat meer stille en dair quam een verdriuelike stilheit na
welcke die galloten nomen bonatia en wy en mochte gheen ha-
uen crighen om die aenstaende boechtint the volbringhen // Opten heyl-
lighen kerstaent waren wy int meer ende doir alle die nacht was alsoe
grotten gheschal in onse galleye dat wy nauwelick onse ghetijden konden
lesen Want die galloten wt inghaen des duncks als ic vermode. wa-
ren toe veel onledigher in the arbeyden. als sy op heylighen daghe altijt

pleggen tse doen. **S**ij en doen gheen groten arbeijt. mer mit vreselicken
 eden. blaffen ijen. kyuen. ende scandelicke maltandere tse verwynen alsoe
 brachten sy ouer die heilighe nacht ende die heylighe kerstdach. **O**p den
 seluen dach saeghen wy dat cynde des lants Albanie offte achaye ende dat
 beggin des conincrycks van vngarien ende quamen in dat lant Iliri-
 cum in een woeste haueu Stranum ghenonemt. **O**p sunte Breuents
 dach voertwarente quamen wy beneuen dat lant Dalmarie ende wy sa-
 ghen die machtighe rijcke Stadt Ragusum ghenonemt van welke me-
 de bouen gheseyt is. **E**nde wy voeren dair verbin mit vancen. ende bannie-
 ren in alle galeyen opgherecht mit busghescut en ander gheschal als ghe-
 woentlick is te gheschien in manier van triumph. **W**ien landen niet an-
 der Pradt. nochtrans om die hoechrijt en die cere der gheboorte ons heere
 so voeren wy alleen mit een cleyn scal trinckero ghenonemt. **D**ese stad
 Raguse is die rijckste stad in kersten rijck als men seit. **D**ie broeders
 vander prediker oerde hebben dair eer zeer schoen conuent. **D**aer nae
 quamen wy bij een Stadt Curfula. die ghenonemt is anders Prepo on-
 der die heerscappe van venegien ende wy en mochten dair noch niet lan-
 den om die stercke wijnt die dat belette. **A**ls die sonne nederghinck so qua-
 men wy dairt zeer anpaelick was op dat meer ende die wijnden begonden
 zeer op tse heffen teghen ons alsoe dattet meer zeer onghestemmer was
 waerom dat onse galioten in angst waren en stonden in ruiuel. want sy
 hadden voir ogghen dat strenghe water des meers en gheen haueu dair
 sy in mochten wijken. want sy veruaren ende ghedwaelt waren wt die
 rechte vaert dair welke die ander galeyen vry voeren. **A**ls wy veer ghe-
 comen waren dair dat water wijer was soe woude wy onse galeye vast
 legghen. en als wy dat loet wt worpen so vonde wy grote diepte des wa-
 ters. en een luttel voertwarente worpen wy weder dat loet. ende wy vons-
 den gront mer niet tot onser begherte om dat die duyster nacht aenstaen-
 de was en die sterren niet en schenen soe en mochten wy niet voertwarent
 om die vrese des meers. **D**aerom soe worpen wy dat grote ancker welke
 gheen gront en vant. noch steen dairt aen vestighe mochte mer volthde
 die galeye voertwarente erende die eerde. dair die galioten wttermaten
 zeer mede bedruet waren. **D**aer nae soe hebben wy den ancker weder op-
 ghetogghen ende gheworpen in een ander stede. ende noch en heeft die an-
 ker gheen lunt ghavonden. mer volghede die galeye dat ons grote last
 aen dede. **N**ochtrans int laetste soe heeft dat ancker ghehouden mer niet
 vast als veel sbeen. **D**aeromme en mochte nymant seker slapen in dier
 nacht want en hadde dat ancker niet ghehouden als die galioten sorghe-
 de soe soude wy all verduruen hebben ende dat schip aen stucken ghes-
 ten hebben. **O**p Sunte Johans ewangelisten dach arbeide wy
 om woert tse varen. mer wy en hadden gheen hulpe van wijnde. want

dat weer was zeer doncker welcke zeer pijnlike is die galloten ¶ Ten laetsten alst reghende soe keerde wy teghen dat gheberchte des lants Marici ende wy quamen in een woeste hauen Tortusa gheuoemt. in welcke wy vonden twee galleyen van ons doirstercke wijnde dair ghedreuen.

Dese hauen was onwoensaem woest dair waren wy in groet verdriet. ¶ Op alte kynderen dach soe voeren wy van daen ende saghen int zuyde dat lant Apulliam. welcke een deel des meers seheyet van Trinackia en Sicilia ende besiden int aen comen des lants Apulle welcke strecket toe in dat meer Adriaticum saghen wy den berch Garganum gheuoemt. Beneden desen berch is die Stadt Sepontus ghelegghen. die voirtijts ghemact is van Diomedē wynde des berchs. ¶ Dair heeft ghestaen die tempel Palladis in welcke langhetijt ghehouden en bewaert wert dat coern ephij In welcke mede waren die stalen sweerden aen beyde side snyende ende wapenen Diomedis dair bewaert diemen dair toente. ¶ Op desen berch is gheschiet die openbaringhe van Sunte Michael int iaer ons heren doe men screef vierhondert ende eenenderachdach.

Int voirtwaren quamen wij teghen die Stadt Lizina in Dalmatia ghelegghen. mer haestelike dreuen wy van daen in Cawatiam ende alst was bijder sonne neder ghangh soe keerde wy ons wt. dat wijde meer totten gheberchte Cawatie Welcke is een hatic des lants Dalmatie. tusschen veel steenrotsen bij Subicinensis henen varende vast maecten de die galleyen in een woeste hauen. welcke nochtans seker was ende well bewaert. Want op die bergghen ende hoeuellen aent meer bijde welcke die hauen en seker syn. staen teykenen. Ende als die galloten die selue teykenen syen soe kerden sy hem dair toe om hem dair tse bergghen alst meer onghestemmet is. ¶ Wij bliuen in die hauen totten seften dach in groet verdriet. Doch op Sunte Siluesters dach soe voeren wij aen dat eylant dair aen legghende in welcke wy vonden een capelle. dair een huus bij was der broederen van die derde reghel van sunte franciscus ¶ Dese capelle is gheuoemt vander ghenade Marie dair die heyl ghe moeder ende maeghet Maria veel miraculen doet. Veel menschen wesende in anst des meers ghesouen dese capelle tse versoeken mit offerhande op dat sy dair ghesont moegghen comen.

Open iaers dach smorghens ghinghen wy wtter galleye ende sommighe van onse priesteren deden dair misse. ¶ Op ten seluen dach voeren wy voir dat dorp welcke gheuoemt is lano de cista. Ende van ouder ghewoente weghe wert dair ghehouden soe wairmen dan ghecomen is. Soe wye in die galleye den anderen yet stuldich is tse stont soemoet hij vol doen ende bij die Sentencie des

regheren in alle galyen dair toe gheset en nyemant en moet dair teghe
 segghen noch dat weder ropen des ghelicke alle andere twisten die inder
 galyen syn. weden by den seluen regheren ghescheyden en neder gheleyt
 alst opedair is. // Dpten anderden dach in Januarij als die wijnt stille
 was so voeren wy buten die hauen. mer als wy ghecomen waren in dat
 wijde meer soe stont op een teghen wijnt dwinghende die galyen teghen
 Apulliam en mit grote arbeyt soe leerde wy wederom totten gheberchte
 Craware en quamē in een hauē larino ghenoeint dair maecte wy vast
 onse galyen verwachtende goede wijnt. Dese hauē was zeer ghenuychte
 licken mit hoghe hoenelen ombevanghen hebbende een grote diepte. Wij
 deden ons sette aent lant en wy cōmen op dat hoechste des meeste berchs
 dair mit handen op cuypende vanden eenē steen totte anderē tot dat teyle
 welcke dair stont opt hoechste wijsende die hauen. Dair stonden wy ende
 ouersaghen dat meer lanck en breet. bisonder saghen wy teghe dat weste
 dair wy off namen een oirsaecte van groter blyscap en vrolicheyt. want
 wy saghe van veer onse snewitte gheberchte mit hore blinkende hoechen
 den rakende die wolcken dair dat meer aencynder. en mde soe cynder dair
 dat italiaensche lant en dat lant van lombardien en dat duytsche lant
 begint dair. Onder desen berch leit een dorp dar wy in quamen op dat
 wy dair copen mochte dat ons van noet was. in welcke wy niet en von
 den dan seer arme schlauent. // Dpten derden dach Januarij voere wy mit
 goede winde van daen ende voeren seer snellicke totter ouden stadt Zara
 ghenoeint dair na totter nuwer stadt zaram. Als wy onse galyen vast
 ghemaect hadden gbinghen wy inder Stadt. // Dpten anderden dach
 dair nae bliuen wy dair en siende die kercken ende reliquien bisonder ver
 sochte wy dat lichaem des heylighe oude Pymeons die onse heer ihesum
 ontfinc in syn heylighe armen inden tempel. // Dpten nauolghende
 nacht quamē wy op dat meer dairt zeer sorgheclike was in Cornero ghe
 noemt want dat meer dair mit een snelle loep driuet teghen anchonam
 Ende is dat saecte dat die schipluden mit kunste en cloeckheit niet dair te
 ghen sijn soe neemt dat meer die schepen mit geweld ende doet die selue
 driuen in die hauen tse Anchoen veer van daen ghelegghen. In dat selue
 Cornero liden wy eenen swaren verdrietelicken nacht ende een vreselicke
 onweder ende wy en hadden gheen ruste inder galye. // Alst quam aen
 der dagherheit soe wert die wijnt stille ende wy quamen in Histriam
 welcke is een nacie des lants Dalmatie. ende wy saghen die Stadt
 Polam ende om trent vespertijt lande wy by der Stadt Rubinam in
 die hauen. Welcke Stadt Rubina alsoe ghenoeint is ghelegghen op
 eenen berch dair wy op cōmen totter vespere in Sunte Kufemien
 kercke. Als wy vesper ghehoort hadden. want dair een Collegium is.
 soe dede ons die domproest der seluer kercke op dat weerde heylighe graffe
 des heylighe martelarijse ende ioncfrouwe en maeghers sunte Kufemie

en wij saghen albeell haer heilighe lichaem want bij miracel is dese heylighe maghet gbecomen van Calcidonia dair sy ghemartelijert was. in dese selue sware sarck doir dat meer driuende tot aen der Stadt Rusbinam Als wy dat ghesien hadden so keerde wy wederom inder galleye.

V Opren. viij. dach voeren wy tot parens dat is een stad in Histria gbesegghen dair bleuen wy den sellien dach. mer teghē den auont gbinghen wy wederom inder galleye. en inder nacht als die ankerē gherogghen warē voeren wy mit goede winde en mit groter blyscap wantret dair zeer sorgelick is te varen wanneer die winde niet voirspeedich en syn. daircom van groter blyscap en sliepen wij van alle die nacht niet.

O pten. viij. dach Januarij saghen wy die stad venegien ende alsoe vro als die venegien onse toecomste vernamen en ons saaghen soe luyde sy alle die clocken der stad. en veel quamen ons teghen in barcken ghelicken als sy ghewoenlic syn te doen in gheluckighe roccanst ende voirsport van hore schepen offte galleyen Voirsuntel nicolaus porte baten die casteelen als die schepen wast ghemaect waren betaelde wy die patronen en gauen die selue veel gbelts. Van daen voeren wy in barcken aent lant ende wij quamen in die Stadt in onse herberghe wtermaten ons verblidende dat wy dat ghewonste lant wederom verreghe hadden want wy grote last te voeren gheliden hadden te water en te lande. Doe loeffde wy god mit groter danckbairheit die ons wt veel lasten ende verdrieten mit synre gh'nade en barmherticheit. en sonder twiuell mit dat stadighe ghebet des heilighe maeghet en martelarijse Gunte katherine dicwilt verlost heeft en weder ggebracht mit heyl en gheluck die salichmaler van allen menschen en verlosser cristus ihesus inder ewicheit ghebenedijt. **A M E N.**

Die reise des anderde beuaerde totter heiligbet maeghet en martelarijse Gunte katherin van iherusale totten berch synay eyndet hier salichliken

Gijnde van Rijw -

Die sijn die namen der eylanden van venegien tot Rodis toe.

Priona een eylant en dorp gbelegghen in Histria sonder milten van venegien		Dffera en kerfera	.xl.
Arbia	.xx.	Vega	.xxx.
Nossera	.v.	Llyo	.xx.
		Eylanden.	
Gassigo luyt vant naeste eylant		.xxx. milten in dalmatia	
Dicmia	.ij.	Anpetina	.v.
Edua	.ij.	Nlybo	.xx.

Daygo	.v.	Pontoduro	.xx.
Santponteſſo	.j.	Sancra maria de meſa	.j.
Inſula gradis de zara	.x.	Fruſo	.xx.
Inſula longa leyt vant naeſte eylant een miel in dalmatia.			
Zara vetus	.v.	Tot ſunte clement	.viij.
Verga	.v.	Worthera mit veel andere die hier niet ghes	
noemt en werden	.x.	Inſulare	.xx.
Sibenigum	.xiiij.	Caltiſco	.v.
Ad ſancrū archangelū iiii.		Bessulo	.j. halff miel.
Volta	.ij.	Prata	.xiiij.
Lizma	.xxiiij.		

Eylanden

Liffa leit vant naeſte eylant		.xl. milen in dalmatia	
Corzula	.xxiiij.	Lalaza	.xiiij.
Laguſta	.viij.	Auguſtin	.xx.
Melida	.xxx.	Ragus	.j.
Croma	.viij.	Raguſa vetus	.xxiiij.
Budua	.xxiiij.	Anthiphara	.xxiiij.
Dultina	.xxiiij.		

Eylanden

Durazo leit vant naeſte eylant	.lxx.	Wilem in Albania.	
Sazano	.lx.	Affano	.l.
Corſona	.xiiij.	Dayona	.v.
Kaipdeſducat	.l.	Lanainnata	.xiiij.
zaſſalonia	.j.	ſanta	.xl.
Striffali	.xxx.	Perona	.lx.
Gapiencia	.iiij.	Cauerera	.v.
Gaphinica	.v.	Camadappa	.lx.
Cirigo	.xl.	Camaleon	.xx.
Milb	.lxxx.	Antremilb	.iiij.
Polymo leit vant naeſte eylant	.xx.	.xl. milen in Grecia	
Paris	.xxx.	Nuxia	.iiij.
Nyo	.xxx.	Nargoyn	.xxx.
Naffia	.xxx.	Orina	.xx.
Strampbalia	.xx.	Alango	.xlv.
Alaſtoora	.xx.	Piſcopia	.xx.
Nyzara	.iiij.	Ad ſancrū Nicolau de cartha	.xxiiij.
Lunonia	.v.	Lazina	.xxx.
Rodum	.xl.		

Van Rodis voirt en leyt gheen eylant dan dat caſteel Raſſo.

Hier nauwelijck sommighe gemeen woerden van sarracensche sprake
 te ouer gheset in duytsche sprake.

Kas	hoeft	sahala	voirhoeft	Bar	baer
ayn	oeghe	eden	oer	onff	naes
fom	mont	sosse	lip	lesan	tonghe.
zcenn	tant	angf	hals	mabls	leel
sadar	boist	labb	hert	loder	leuer
feld	longhen	batban	maghe	lref	buyck
zende	arm	id	gant	zaberh	vingher
daher	ruck	iomb	sijde	salck	been
rocube	lnye	kasbeell	scene	refle	voet
sehym	theen	tatrefle	hoel vade voet	alla	god
metack	engheft	cadis	heilich	sagithan	duuell.
meteck	coninck	arab	beer	rabbe	vrou
merhesun	edell	vellach	buwer	villach	ackermā
bartf	blipen	rad	donte	barath	haqbel.
delb	snee	syltuf	ijs	chobis	broet
roiban	broet	lahem	vleis	yiobn	caese
somel	vis	thayr	voeghel	bellie	erwete
ful	bone	addes	wicte	sayr	garste
thamelt	coeren	doffalt	appell	engassa	peer
thyne	vighē	batrich	toeueraer	tabuch	pap
beyde	ey	enep	druyue	nebn	wijn.
vgwee	vat	ayn	fonteyn	moy	water
byr	waterput	nabar	vloet	ball	eek.
medine	stade	dayan	dorp	carhe	flor.
camisse	kerck	hayfel	tempell	bayr	huys
bus	cloester	barfo	toorn	tacla	venster.
hamar	esell	baccara	kue	hesell	calff
anse	gheyte	ganeme	scaep	woshe	ghans
octe	ghent	dic	haen	tesese	hen
hemame	druyue	lepb	font	kolpb	font
et	lewe	sebey	lewe	dubbe	beer
arnepb	base	dij	wolff	latt	car
fara	muis	maut	doot	meyer	dote
neffiz	ziel	gehennen	sieck	meyba	kerckhof
bab	poert	marifan	sieckhuus	taub	roek
hoff	hose	bartb	contē	gebed	kerck
bestan	hoff	carre	netel	herant	dieff
lij	mijn	hadach	bij	la	neer
buclara	morghen	matban	mijn	basar steen	esuet swart

caper	grafft	faras	peert	mallent	meister
cap	felck	catijn	sunder	besjan	bacter
ketes	boeck	endom	ghij	osthepff	biscop
hufel	altaer	ijoffen	ia	rasol	man
ducat	ducaet	gadda	morghen	omm	moeder.
dener	pennunc	lij	ijn	achb	broeder.
medin	madijn	vd	hout	nazeran	kersten.
triram	schip	bab	doer	lamar	mane
gete	vloet	trijck	wech	hauwa	wijnt
ijnd	goet	dahan	wercmā	nabar	dach.
sare	quaer	ceryen	dienstmacht	soheb	licht
hellu	suert	landebocht	cofter	mensel	lamer
morr	bitter	ebb	vader	stabin	goet
Cayes	schoen	beuth	dochte	zema	gordell.
Abyas	wit	mehel	vrient	goffara	mantell
essheff	soemaler	schiems	sonne	ard	eerde.
ghat	snier	gear	wolken	achlin	acker.
robach	lock	daw	licht	basis	cruyt.
abij	knecht	daline	döckerheit	szimel	camcel.
kehem	priester	madbach	loecten	sarric	schalk.
amara	wijff	cober	coemel	luc	dijn.
ebn	soen	camis	hemde	ena	ick
ocht	fuster	serbul	schue	ytleom	huden
hama	hemel	haar	bitte	swoy	stedt.
nesme	sterre	wodin	dall	hadid	yser
matrix	reghen	segara	boem	lumen	vüer
layf	nacht	schocke	dorn.		
woheyt	een	emey	rwe	telate	drie
arba	vier	camp	vijff	sythn	ses
fedā	seuen	themani	acht	nijza	neghen
eschara	tien	woheytasch	elf	tementasch	twaelff.
telatasch	dertien	arbatafch	viertien	campstasch	vijftien.
snestrasch	seftien	fabatafch	seuentien	themātasch	achtien.
intstasch	neghtien	ascharin	twintich	woheytaschri	een e
ende twintich		emeyntascharin		rwe en twintich	
talasetaschri		drie en twintich		arbatafcharin	vier en
twintich		campstascharin		vijff en twintich	
snstascharin		ses en twintich		fabatafcharin	
seuen en twintich		tementascharin		acht en twintich	
tebzatafcharin		neghen en twintich		talatin	derdich

¶ Een cleyn toereydinghe totter nauolyfenden
 Historien beghint salichlike

*tynde vande
Ondrijvinghe
2: bevalden.*

De bescriuinghe der meer onser reysen als hier bouz doir die ghe
nade gods volbracht syn. soe bedinc my oirbaer the wesen selue
hier te bescriuen dat verzochde mach die sin en moet der eerste
hoggeboren mannen welke ick bouen all in dit werck begheere te wille te
wesen bescriuende dat hem oirbaer is te weten en lustich om te lesen. mer
ghelicke als int beggin des boecks gheseyt is soe is myn begheerte behal
uen dese twe beuacde te bescriue dat dese vrucht als sulcke mine arbeyt na
mochte volghen dar wt alle also ick bescreuen hebbe der deuoter aen dach
tigber kerste ghelouigher mensche. herten sinnē en mieden verweert moe
ghen werden en onstefē daghelly mit goeder begheerte althijt meer en meer
teghen die sware scadelicke onghelouighe bloetghierighe vianden des ker
sten naems en gheloue. als die thurcken en sarracenen om die te verdris
uen van onser landen off te minste om die selue the vederstaen Want sy
en laten niet off onse landen te bekummen. te vwoesten. en volckdes te
malen. want niemant wederstant dair teghen doet tot merkelicke scade.
en grote scande des ghemeen kerstelicke oirbaerhays Tot deser menighe
soude dit wel dienen wairt saecke dat die edele princen ende vroeme edel
mannē mede alle kersten ghelouighe mensche dicwil woude ouer legghē
doir eyghen lesen off te hoorē lesen. alle menichuoudighe beswaringhe sca
de en veel vderuenisse welke die onghelouighe thurcken in corte voirtiden
iaeren. ia in onsen tijden. ghedaen hebben die heilighe kercke En hoe wel
dat die selue ontellicke syn ghelicken alle menschen wel weten. hoe ionck
van iaerē dat sy syn diemē te samen cortelicke niet wel bescriue en mach
vlochtans op dat als sulcke verdriete ghedruct moeghe werden in die har
ten der kerste ghelouighe menschen soe heb ick bedacht een weynich we
veel en van corte voirtiden scaden van dat heilighe kerste gheloue ghesel
den hier te bescriue. aenghesien dat bouen inder bescriuinghe hier off ghes
eyt is Inten eerste hoe statinopelen. dair na lagropont van die thure
ken beuochten syn Dair na vant beleg des stadt Rodis te laetsten van
die stadt Jorontū int conincricke vā neapels ghelegghē. vā die thurck
ghewonnen. wil ick cortelick bescriuen.

Want ghewin der Stadt Constantinopelen doir die thurcken.
In iaer ons heeren. m. ccc. liij. als die Stadt Constantinopole bes
legghen was van die thurcken in welke tijt die grieken dair woenē
te seynde hoir boden tot onse heilighe vader die paues Nicolaū die. v. also
ghenoemt begheerende ghelt en volck te hulpe. welke die heilighe vader
Nicolaus gheen ghehoor ghegeue en heest. wāt in dien tijde warē al die
italiaensche landen zeer arm vā ghelde om die oirloghe die dair ghesweest
hadde so en woude onse heilighe vader die paues dat lant niet beswaren
mit nuwe scattunghe want hij well wiste dat die grieken wel machich
waren hem selue te helpe mit ghelden wairt saecke dat sy ghelt wt wou
den gheuen om ludenn the sueren. Mer om dat sy gheen lieffe en had
den totten ghemeen oirbaerheyt. Ende alle gheneyghen waren tot

*Turcken
off
mahometani
beleggen,
die
winnd, vninge
stads, als
Constantinopole
etc: -*

eygben dāte offte profijt so hebben sij gheualken wt gods verbegehēnisse
in dat oerdel dat sy hoir eygben ende ghemeen goet te samē mit alle die
stadt en landen dairom ghelegghen vloren hebbe. Dat sy wel gheelt had-
den wt te gheue haddē sy ghewilt. ist wt deser oirfaecke wel opēbair want
men grote rijkdom en groet scath ghevonden heeft by veel menschen.
mede by vrouwen. mer die ghierichheit heeft hem verblint. Hoe dat dese
Stadt Constantinopolen ghewonnē wert van die thurckē scriffte die eer-
weerdichste vader en heer Isidorus ghenoomē een cardinael ende bisscop
Cyprianus in dien tijden een legatē vā onsen eertsche vader dair gheseynt
die dair teghewoirdich was. nochtas so heeft hij ontgaen wt die handen
der thurcken dat hij niet gheuāghen noch ghedoot en wert. want doe die
thurckē ghecomē weren inder stadt so heeft hij wtghedaē syn cardinaels
clederen en kostelichheit aendoende. snode alderē en also onverker onder die
ghene die vlicende waren wt die stadt mit welcke dat hy mede verfaems
was en van daen quā in een stad. Peraghenoomt niet veer van cōstan-
tinopolen legghende dair liet hy hem vueren ouer dat meer. Dese selue
scriffte aldus int begijn synre brieuē die hy in dien tiden seynde tot veel
predaten en heerē. hoert alle menschen. D alle die ghene die woent opter
eerde vneemt. en bysonder die wone in die kerstē landen wilt hoorē. diens
tes. pastore. en princen der kerke cristi en alle kerstē coninghen en heeren
te samē mit alle dat kerstē volck. mit alle gheestelicheit hoort. en v syn
kunt dat die vortode des waitachtighe enthekerst een prins en heer der
thurckē. mer een knecht en dicne van also veel heerē so veel sunden. die
ghenoemt is Machomet een viant des cruys. cristi een eersghenaeme en
nauoelgher inde naem en inwercken des eerste valsche prophete Macho-
mers in setter des vmaledide wets der sarracene. een soen sarbane mit al-
le luster beladen. ontsteken mit vwoetheit en onsinneicheit. en dorst heeft.
sonder ophouden om dat kerstē bloet te stortē. welckes dorst niet ghelast
en mach werde nae ontallike bloestortinghē der kerstē welcke mede mit
afsulkebat bekōmert is teghē cristū en die leden cristi also dat hij arbeyt
om die naem cristi the verduysteren vander eerden. en als hy een kersten
mensche aensiet hem teghen comēde so vmoet hy hem beulect en onreyn
te werden alsoe dat hy wasschet ogghen en mont houdende dat hy onreyn
was om die kersten die hem teghen quā. Dit vweerliche scadelike die
wt dat rechtueerdighe oerdel gods om die sunden der kersten dat eyschede
wert vhanghet een gheisel mit verwoetheit dair teghen te wesen. heeft
die keyserliche Stadt Constantinopolen nuwe room voirtijts die alte rijk-
ste Stadt. mer nu die alre ellendichste ende mit alle verdriet verdruct. nae
een lancē beleck ghewōnen. bestreden van alle goede beroefft en zeer na al
verdruuen. Die mach gheuen. op dat ic ghebruke die woerden des pro-
pheets. myn hoeft water. en een fonteyn der tranen minen ogghen op dat
ic mach bescreyen dach en nacht die noden des volcks dair verflaghen.

en die scandelicke misdaden die in dat selue ouervallen gheschieden. Wie
en soude niet verscriuen ouerdencende dese vreselike daden oeck stom ende
crasteloes van droeffheit werden. Nochtans en will ick alle selicheit die
dair gheschiede hier niet bescriuen op dat die goederiere orē niet en scuwē
dat te hoerē mer op dat wt zeer weynich hier bescreuē die leser veel mach
bedencken. Dese vmaledide thurck voll onere en scande teghen god als
hij inghenomē hadde dese stadt ende die keyser onthoeft mit alle syn ghe
slachten en edelheyt so dede hy veel edel manne binden aen die handen en
voeten en mit ghebodē repen aen hoerē halen die hij ghesleit heeft burt
die stadt. edel en onedel monicken en nōnen. mānen en vrouwe mit duech
den en staet seer gheert scandelicke ghebantiert mit groter scande als ghe
meen vrouwen in ghemeen husen die selue treckende teghē welcke sy all
sultke grote selicheit dede als scandelicke wair te spreken dat yemāt doen
soude sonder scaemde aen stūme beestē Die kinderen werde vshedyde van
vader en moeder om ghest. die broederē van hoeren susterē. die vrouwen
van hoere mānen. die gheslachte en vrinde werde vstroeyet in vsheyen
landen als vercoffte schlaue. och wat suchte. wat schreien. wat verdriet is
dair gheweest tusschē vrinde en maghē die vduetlicke gheclaghē heb
ben van afsultken grote verduet. dienstbarheide. verdienstē en scanden
dair die vorstē edelheere gheworden syn knechte Sy hebbe ghedwonghē
die kinderen benede tien iaerē tot hoere secte te houdē. och hoe is vduyftert
dat blinkende gout des wijsheits doir die duysterheiden des onweirheits
Dat gout des hoecheits doir die onedelheit des dienstbarheits Hoe is
verwandelt die alte beste verwe der grijscher redelicheit in thurckschelk
barbarie. die steenē des heilighe tempels dat is die int gheloue noch vast
waren werden verstroeyet leg ghende onderworpen int beghin van alle
straten Op dat wy alle oneerbaerheit swighen wantter mēschelick is wy
soude moghē vertellen alle die scanden. verwoetheidē. en spot Cristo ihū
onse heer in dien tijden dair ghedaen. wie soude dat moghē liden offte ho
ren. Nyemāt en mach dat bescriuen God en was nie voirtijts alsoe zeer
onteert. O god dat volck verbonden totter hellen syn ghecomen tot dijn
erfenisse dat is in die kerstenheit en hebben beulect en woest ghemaect dy
nen heilighe tempel dat is die schone wel ghescierte alte edelste kercke
sunte Sophe mit meer andere kercken Die verwoede bonde hebben die
bedden ons lieffs heerē ihū cristi synre ghebenedide moeder marie en alle
lieue heylighe en dat ghebenedide cruys cristi bespoghen ghebroken mit
voeten ouertreden des ghelicke alle boeken inter kercken misboeckē. ewā
gellen. epistolen. gradualen schoerende ende verbrandende Dat heylighe
misghewaet der priesterē en ander scierheit der heylighe kercke an stucken
snierende dat tot hoir eyghē houerdie draghede off om deyn ghest dat ver
copende. etende en drinckende wt die heylighe vate die tot gods dienst ghe
wnet waren. sy verwandelde die mōstrancien tot ontamelicke ghebruick.

Sij hebben ghesaten onbegrauen die lichamen dynre heilighe dientres en die andere reliquien der heilighe lichamen tot spijse der voghelen des hemels. stroeyende die heilighe lichamen der ghene die sy doden voir die beesten der eerde wantter niemāt en was diese begraefde. sy hebbe die altaren om gheworpen aenroepende die naem des vmalidix mache mers hē louende vā alsulcken voirtspoet. ick late vā scaemte hier te scriuen dat sy pisten. dreten. en alsulcke scandelicheit dē den idē tēpel op die beelden en heilichdōmen. sy gauen die heilighe ghewonde dinghē den honden. en die margarijten der heilighe sacramentē worpen sy voir die vercken Als ick dit ouerdencke so beghin ick te scadden en te beuen van vrese en angt. noch ick en mach niet voirtscriuen alle die boesheyden bespottighen en oncere die bewesen wert. dat heilighe kerste ghesoue. sy liepē in die cloeste ren der monicken en nōnen alle dinghen dair berouende. werpēde die selue van hoere woenighen. sy vdruen die gasthousen der siecken Hoe wel dat men veel leest in die historien van die vdrfenissen en vergbanissen van veel grote steden. nochtās so en mach gheen vdrfenisse hier by gheskent wesen. sy en lieten gheen burgher inder stadt bliuen noch grieken noch latijche noch armenische noch ioce. mer sy hebben die stadt bloot en woest ghemact van hoeren burgherē Alle alsulcke wercken en daden der tburcken heb ick mit myn eyghen ogghen aenghesien. te same mit sōmighe stā taffrighe mānē Ick heb dair ghesden grote last en angt hoe wel dat my god vlossede van die hāden der tburcken als hy v lost heeft Ionā wt dat lijf des visch die hē v slōnen had Als die tburcke die stadt Costātinopelē hadden ghewōnen gheplōdert en verwoest togghen sy voir die stadt Perā niet veer van daen legghende dair ick in was ghevloodt affschietēde die vesten totter eerde en vielen dair in mit ghewelt Van die clocken der kercken gōten sy busfen. en bisonder soe schoten sy een cruyse staende op eenen hogghen toorn aen stucken mitten seluē toorn. sy vdruen dat ghemect goet settende dair eenē tburckschē rechter en prins. sy hebbe dair na hoire eyghen wil opgheset voer ghelden scattighen en meer beswarighen der ghene die dair mochte comē oft bliuē. mit alle dese wreede daden en was die bloedighe viāt machomet die wreeste viāt des kerste ghelduc niet te vreden mer hy arbeyde om voert te reisen. hy dede bereiden. c. en. lxx. nuwe schepen onder groet en cleyn die hy seynde te samen op dat meer egeū ghe noemt om te winnen mit ghewelt alle die eylanden Cicladen Dair nae heeft hy hē bereyt mit een ontallich heer van volck om drie machtighe steden aen die dunawe ghelegghen te bestriden en te bederue van welke die een ghenoeemt is Peristū. die ander Forobū. die derde Bellostadū menē de dair nae wille te vdrighen van alle dat lant vngarien om dat te bero uen. verwoesten. en te vdruen op dat hy niemant affter hē soude late die hē mochte setten in ander reysen die hy noch woude doen. want hy opgheset hadde die italiaensche landen te winnen en hē onderdanich te maecten

Dair nae heeft hy laten toe maecten .cc. galleyen clyen en gredet en .xx. groter schepen en een heer boue .c.m. strijbaer mannen beyde te peede en te voete en alsoe van die stad Durachio een stad alsoe gheuoemt voie die stad Brundusiu te trecken welke stad ghelegghen is int conincryck van neapels waerom dat ick alle kerste ghebuijghe menschen bidde ende vermande dat sy wt lieffe des heylighe kersteghebue he wapenen om die kerstelicke vryheit en heyligheit te beformē teghen alsulke herte vianden gods en alles gods dienst en alle kerstelicke eersaemheits En in de eerste wech legghende alle tweedracht en nijt. maekandere vergheude als cristus ons alle gheleert heeft aennemende vrede en eendrachticheit onder maekā dere op dat ghen verlaent wesen de dair off the stercker moecht werden. Be trouwende in die hulpe gods in wiens hulpe alle voirspoet is op dat hy onder onse voeten bringhe die onsalighe thurcken dat is sathanā mit alle syn macht Want hoe wel dat hy betrouwet in grote menichuoudicheyt ende vreeheit van synre dienres nochtans so hebben wy meer mit ons want god selue om wiens ghebue wy vechten also dat hondert vanden onsen moghen veruolghen en verwinne dusent vanden anderen. ende dusent vanden onsen .x. m. vanden anderen want onwetenheit ende onbesochtheit des strijts hem ingeboren is hoe wel dat hier sommighe woerden verwandelt syn nochtans so is dit die rechte substācie vanden Cardinael voirsit bescreuen

Hoe dat nigropont gheuonnen wert als die selue Cardinael beschrijft.

Die ghebuijghe en machtighe Stadt Nigropont mit die titel des kerstelicke naems en gheoue edel en wel ghesciert van ouden haer onder die heerscappe en moegentheit der heern van venegien een stad dair veel volcks. grote comescap. grote rijkdom vā allen gorden in was. vol vreedsaem burgherē. te water en te lande wel bewaert een seker haue aent meer hebbende. teghē dat lant mit vesten stercke mueren en doornē ommegeleit en verskert alsoe datmen vermoede dat dese Stadt alheel onwinlick was. dese selue stad is gheuoemt Calcidis mit eenē anderē naem ghelegghē in dat eyland Kuboie welke eyland in foorn in wijn. in oyle. en in allen vruchte der eerden zeer vruchtbair is. zeer vol houts dairmen off maecte mach galleyen off ander schepen. Dese stad wert in dese maniere gheuonnen mit gheuvalt der thurcken Int iaer ons heeren .m. cccc. lxxj. Also die welbekende heeren van venegien van ouden hait alhtj teghen die thurcken hatich syn gheweest. om hoir trouwe kersteghebue mede om hoir grote machticheit welke die thurcken beneiden want nyemant en heeft also swaer strijden dair teghen ghehadt vromelike en willichlike gheschiet mit grote bledstoringhen daerme of lisen mach off hooren segghen. dairom so was die thurck zeer hatich teghē die heere van venegien mede om ghelegghentheit des edel en rickes stad Nigropont off Calcidis soe nā die thurck een oirsaecke int iaer als voirsyt

Is seynde hij een prins Dmarinz begū bassan gbenoemt mit veel volcks
en wapenen op dat meer en te lunde voir die stadt om die te belteggē. Te
laetsten nae dat die stadt laghe belegghen had gbeweest so quā die blēdi
ghe viant gods Nachomet jelluc noch mit meere heer en macht welck
hij bracht wt die stadt Bisancio en als hij ghemact hadde een brugge
van schepen ouer een diep en groet water dat voir die Stadt op die een
sīde vloeeyt ouer welcke brugge hij alle dat volck bracht op dat lant
op een plaetse dair nyemant off vmoet soude hebben dat ymmermeer cy
nuch heer ghecomen soude hebben ouer dat water. Dair begān hij die
mueren en toornē om te schieten te bestriden veel rende stenen haestelick
dair in schietende want eenē valsche verrader die alte boeste quaeste scalck
gbenoemt Thomas liburni die was die alte ouerste busmeester en had
te macht ouer alle gbestut dat in die stadt op die tunnē toornen offte bol
wercken warē welcke verrader gaf die thurcken een reyken en onderwisin
ghe dat sy schieten soude op die stede dair hij stonde want die mueren dair
niet sterck en waren die lichtelick neder soude vallen van dat busghecut
als gbeschiet is Alsoe werrt dese stadt ghewōnen mit braderie en niet mit
op rechtighe strijt In welcken tijden quamē grote mēichre van volcke
en alle noertrufft dair gheseynt van die heerē van venegie tot hulpe om
die stadt te bescermen en te behouden van welcke die capiteyn zeer versu
mclike dede varende om en wederom doir dat meer meer ghenegghen om
die vrecnde schepē der Janueser en cathaldenger en ander kersten te bero
uen en aen hē te trecken dan die belegghen stadt te ontfetten wairom dat
hij ghecomen was. wāt also als hij hadde een machtiqhe vgarighe vā
schepen die mitter hulpe gods volbrengghen mochten voir poedelick om
die belegghen burgherē te ontfetten en heeft ghebaest om aen te comē tot
een eylant enboie hē dair tonende Die burgheren van nigropōt werden
zeer i blēt van synre coemste also dat sy van groter blyscap en vrecche
beide handen op rechre inden hemel. mer die onghetrouwe bose capiteyn
heefft die burgherē bedroghe van hoir hope en bedroefft mit een ongher
luckich eynde beswaert mit groter droefheit. sonder twiuel veel groter dā
hij te voere verblēt hadde. want also als die capiteyn die zeer blēde was
also grote heer hij hem hadde so heefft hij ghelaten die vrome kerstē bur
gheren voir syn oghen boden en vmoerden dair toe heefft hij die stadt la
ten winnē en plonteren siende die i drielicke i deruennisse des edel stadts
dair hij niet toe gbedaen en heefft noch hij en woude niet naerre comē hoe
wel dat hij lichtelicke hadde mogghen brecen alle die brugghē dy die tur
ken ghemact hadden mit syn ghewapende galcyen en macht die hy bij
hem hadde En hoe wel dat alle die patronen van alle die galcyen teghē
die capiteyn dicwil ropen en murmurerden en clacchden ende zeer swaer
licke beclagghende. dicwil suchte. wairom dat hij niet naerre acnder stadt
haeste. wairom dat hij alsulckē celen. alsulcken ghesduighen. alsulcken

rijcken stadt niet en beschermdē ende liet verderuen Dit hoorde hij al mit
 doeuē oeren en bleef al op een stede stille staeghe. Also dals op dat meer
 niet en gheschiede tot hulpe der belegghen burghere en die galleyen bleuen
 vast legghē te veragheffs en gheen teyken van bystant wert bewesen die
 belegghen burgheren. doe wert alle hope en troest ontogghen vader burghere
 ren ogghen Als die thurckische keyser dit marcke so wert hij meer ghemoet
 en ghesterckt en beggan vromelike en loenlike te vernolghen dair om
 dat hij ghecomen was. ordinerende die strijt. Hij began te stormen aen
 die mueren en die stadt te beslimmen ende alle syn riddercap mit stoute
 woerden te troesten. hij beldeffte groet loen den ghene die eerst die muere
 beclommen en alsoe heeft hij stout ghemaect syn volck en wel ghemoet
 om te stryden also dat hij twe dagghen en twe nachten sonder ophoude mit
 groet busghesut mit groten arber en mit groter cracht die stadt beuoch
 ten. En hoe wel dat die thurcken ghewoont werden zeer swaertlike van
 die burgheren van binnen mit busghesut doirshoten werden. en dicwil
 van daen verdreuen werden. ghelicken honden verlagghen mit alle mas
 nieren van mortieren nochtans onder alle hoer steruen en ontalliche scas
 de die sy leden van veel doden so quamen sy also stoutelick aen die offghe
 shoten mueren mit ghewelt en mit afsulcker snelheit trat die een den an
 deren nae alsoe onversaegt dat niemant aesterwert en trat noch doet en
 ofsette noch niemāt en stōr stille Alle die dair warē werdē ghesie zeer snel
 liche springhen an die mueren hoe wel dat sy ontalliche veel vanden hoer
 ren sagghen steruen voir hoeren ogghen Twewerff quamē die thurckē op
 die mueren en twewerff werden sy wederom van die burgheren wederoff
 gheslagghen soe riddertlike straten die burgheren wt die stadt. Mer ten la
 sten als die burgheren niet vertroest en werden van hulpe der galleyen
 van venegien die sy voir hoeren ogghen sagghen so verloren die burghere
 alle hoir hope die zeer muete waren van dat langhe wederstant en zeer
 wemoedich van die groten arbeyt En sagghen dat al verloren was ende
 sy quamē te samen inder stadt op die plaerse offte marct en werden weder
 om ghesterckt doir dat heilige sacramēt dat hem voirgheshouden wert
 om te aenschouwen. off dat sommighe ontfenghen. ende als die thurcken
 in vielen so quamen sy hantghemeen dair tegghen ende verslogghen ontel
 liche veel thurcken die sonder twiuel inder helle gront vialn. also langhe
 dat sy selue te laetste om dat gheloue cristi stantaffelike stormen sonder
 twiuel eenen salighe doot. En dattet vrouwelike gheslachte tot groter
 eere is gheweest. in dese selue strijt waren veel edel schone kersten vrouwe
 also wel gheecht als maechden die wapen aen ghedaen hadden en vochte
 mit die mannen ghelicken darmensheit dat die Amazonas voirtijts ghe
 daen hebben en also onder die ander lichamen der doden gheuonden racht
 off sy niet eer hadden willen steruen dan sy die vermaldide thurcken
 bloet mit hoeren crancken handen ghestort hadden ende also doir stormans

ghedes onsalighe bloets der thurcken god eenē dienst ghedaen in die vre
hoers doots. Mer die edele mannen en burgheren or dat sy souden steruē
deen sy den verrader die ghenoeint was Thomas liburni syn recht nae
syn verdiente en lieten hem doden voir hem allen wrede like sonder ghe
nade. Als dit gheschiede so was alleen vliende die Amptman der Stede
ghenoemt Paulus erico te samen mit seer luttel van die ouerste in die
Stadt op een toorn en in een borch. en luttel van die burgheren ontghin
ghen op ander plaetsen. Als die thurcken die stadt ghewonnen hadde en
syn wille vercreghen soe liet hij alle die italiaensche die by noch leuedich
dair vant die tot hoeren iaeren ghecomen waren doir slaen mit scerpē
palen. Andere heeft hij mit steenen doen doot werpē. sommighe heeft hij
doet dat midden doen sagghen. so munighe heeft hij mit ader grote swaer
pijnen menigherley sonder twiuel gheseynt totten hemel. mer die grieken
lic by al verropen. In dien tijden waren alle die straten tsel ligropont
en alle die wegghen ouergoren mit bluet der ghene die dair verlagghē wa
ren. In dien tijden wert voir den thurckische keyser ghebracht die eynighe
dochter des Amptmans der Stadt ligropont noch een reyne ioncfrou
een maecht zeer schoen van aenschijn ende del int aenschouwen. Om hoer
schoenheit wert sy gheleit voir den thurck. mer als sy dien thurcks wille
niet toe woude laten om syn lelichheit en oneerbaerheit die sy al heel weder
stont so wert sy van stonden aen ghedoot. gheworqt om dat gheloue des
reynicheyts ghecroent mit die crone der martellaren en is gheuaren bij
Cristum hoere brudegom inder ewicheyt inden hemel. Dair na die inden
borch waren ghevonden wert gheloue toe gheseyt vanden thurck omt tkuē
te behouden. Als hoir leuen hem verskeret was soe gauen sy dien borch
op en ghinghen dair wt als hij sekerlic menende waren. mer also vroech
als die tiran en gheschreker die thurck die borch in syn ghewelt hadde
so dede hy die alle die een nae die ander doden. In deser ellendigher vdris
telicker manier als die stadt verloren was die burgheren verlagghen en
die slach gheschiet toech die venegische capiteyn van dane mit alle syn
galleyen mit groter scande mit welcke schepen en strijtbair volck alleen
wtghenomen die godlike wille als alle die strijtbair mannen seiden soe
mochte hij wel die stadt besermt hebben hadde hij gheweest een edel vrom
me man. Hij qua wederom te venegien mit clyntre eer mit gheen vrucht
mit een ewighe scande. mit eyghen scade ende ter stont wert hij beclaggher
voir den senaet. hij dede onscult. mer na veel valscher reden ende onsculdin
ghen in syn misdaden dair hij doch sculdich in was soe heeft hij ten laet
sten loen ontfangghen nae sijn verdiente twelt nochtans niet ghenoch en
was. So wert hij verordelt tot afsulcker. ellende dat hij niet meer inder
ewicheit mit alle den synen in die stadt van venegien soude comen. mer in
een steetgen Vrinu ghenoemt dair hij mit scande soude bliuen en woene.
Al soe is dit ghecomen tot een bedruet ende al heel onsalich eynde.

In deser manieren riden die burcken in vredsamiage tijden wans
 neer sy om cynighe triumphe offte heerlycheit offte wellusticheyt kostes
 licken hem toe maecten. Mer in tijden van oirloghe ghebruken sy naech
 alsulcke habijt mer ander wapenen. zwerden hebbende et cetera al soe rey
 sende tser oirloghe.

Van die Stadt Rodis hoe datse beleghen wert van den thurck.

Alsoe als ick wille hebbe om dat belgh der Stadt Rodis te beschriuen soe heb ick bedacht die oirsaecte the vertellen welcke dien thurckische tiran Machometum beweghen heeft mit al sulcker groter neersticheyt voir Rodis the comen. want hoe wel dat die Rodische heeren van ouden haer grote oirlogghen mitten turken ghebadt hebben. doch bisonder mitten ghenen die nu regiert. nae dat hy ghewonnen heeft die Stadt Constantinopole dair off ghescreuen is. hebben sy grote swaere oirlogghen ghebadt. Want een viant van daghe the daghe syn macht vermeer die wert alsoe veel the meer onbestuender. Also als die thurck beneden. xxiiij. iaeren veel lunden hem nae gheleghe heeft onder syn heerscapie vercreghen waer off syn hoghe moet gheresen is also dat hy die Rodische heeren niet liden en mochte en dat kerstelicke ridderscap van syn ghebot vrij the wesen. Altemeest want hy vierwerue mit groter macht in verscheiden tynen heeft oueruallen die castelen ende eylanden der Rodischer heeren die hy belghen heeft ende aenghevocht doch en heeft hy niet van daen ghebracht meer dan scande ende scade. Want dair werden veel van die thurcken verslagghen. mit palen doirsteken. verhanghen. doerschoten. ghestent. verdrenct. doirsteken. ontledet. Die thurcken hadden nederlaghe the water en te lande dair om die voir ghehoemde tiran aenghemeret die vroemheit der Rodischer heeren dat hy die selue mit ghewalt niet en soude winnen soe heeft hy bestaen daer mit bedroch the volbringhen. Hy seynde sommighe griecische boden the Rodis om een ouerdracht offte vrede mitte Rodischen heeren temaecke mit al sulcker voirwaerde dat sy hem yet soude gheuen inden naem van tribuyt. mer als die thurck dic wil aenmerckede dat die Rodische heeren gheen meninghe dair toe en hadden soe heeft die thurck vrede dair aenghevocht welcke hy houde woude waer saecke dat sy hem tribuyt woude gheuen off cynighe ghiffre ende gaue off yet dat sy souden gheuen in een maniere van schencken. Also tot hem comende vermeede hy the ontfanghen ghiffren ende gauen als tribuyt. welcke die meester van rodis soude nomen ghiffre the wesen. Hier mede wert die thurck bedroghen. noch die rodische heeren en wonden syn begheerte niet doen noch gheen ghemenscap mit hem hebben die dat kerste gheloue veruoltht welcke sy bescreme we betoffte van hoere professie. Ut deser oirsaecten soe neemt dese verwoede viant een groten hat teghen die rodische heeren en bedachte mitter harte om die Stadt te verderuen en die naem der rodischer heeren al heel te verstroyen. Dair toe wert die thurck gheueghen doir sommighe die vanden rodischen aen hem vielen en wel wiste die heymelicke ghelegheheit

der Stadt. Onder welken inden eersten was een valsche man van verdore
verstant gbenoemt Anthonius meligabo the rodis gbeborn niet van
den minste gbeslachte die alle syn goet the rodis onnuttelike doer gbes
bracht hadde. Dese anthonius is van rechter armoede dair toe gbecome
langhe ouerdenckende in wat maniere dat hij Rodis ende alle dat land
mochte verderue. bescriuende die bolwercken. die timmeringhen. die toor
ne. die heymelike plaetsen. die vryheden welke hij scerpelike aenmercte
en gbelegentheit der Stadt dat hij ouer gbeseynt heeft totten thurck
Dair toe heeft hij gberaden eenen grieck van een adel gbeslate gbeborn
woenende the Constantinopolen die hij hope toe seide om die Stadt the
winnen. Dese heeft nae gbevolcht een ander Demetrius sophonias gbe
noemt van Ligropont gbeborn een quaet roueraer die nae dat ghewyn
der Stadt Ligropont dien thurck ghedient heeft. en voortijts the Rodis
ghewoent hadde die nae vanden thurcken the rodis gbeseynt wert om
vrede te maecten. dese heeft mede gberaden om dair een beleghe te maecten
Als desen raet wel die iaer land gbeduert hadde soe heeft die thurck dair
consent toe gbescheuen. Die boesheit van veel versaecke kersten die dat
heylighe gheloue Cristi versaecke hadden hebben dair toe gberaden en heb
ben ghepresen dien quaden raet der verraders. Die brader anthonius seide
dat die Stadt Rodis te veel stede crancke oude wuallen muere hadde dair
men sicheelike ouer mochte come en datter luttel burgher inder Stadt wa
ren en veel van die selue arbeyde om dat toorn in te brenghe. oec mede
dat die rodische gbeen hulp anders dan van verre lande der kerste moeste
wachte. des ghelike seide met: demetrius en alle ander vianden der kersten
Als dese raet te Constantinopel gbehoude wert soe vnam die die ouerste
meyster der rodischer heeren Petrus danbusson gbenoemt een man van
grote verstat en wysheit dair toe van een gbeslachte van die walsche lan
den gbeborn wt dat ingheue gods gheleert so heeft hij alle die oude ver
uallen muere doen vbetere en bolwercke zeer kostelike alle die drie iaer
land dair ghemaect en verbroeyt en hem versien en alle die Stadt mit
wijn ende toorn. Dair toe heeft hij bestelt eerbare ridderscap van synre
oerde en soldenare om die Stadt dair mede te bescremen. om die selue cri
ghe heeft hy wt gbeseynt bruce tot veel vzeemde landen. Also mitter ver
beghenisse gods en voirsichicheit des ouerste meisters soe wert de Stadt
bewairt. noetrusticheit die wert bereyt. die ridderscap en schepen quamē
om die Stadt te bewaren. Dit en wiste die verrader anthonius niet menen
de dat die rodische heere hier niet op soude dencke. Hij verweert bassam die
prins der thurcken dair toe om dat the beginnen. Dat selue raet Demetrius
Dair nae ist gbeschiet dat bassaz die soude vrellē totte turck en
die dienes des turcks die dicwil ouergheleit hadde van die Stadt Rodis
te bevochten van welke sonderlinghe meninghe warē. Gōmiage seyden

datter onmoghelic was noch niet wel was'the volbrēngē om die moeghentheyt des Stadis ende vroemheit der heeren die liever soude begheren the steruen dan yet teghen die eere the doen. Andere seyden datter moeghelic was the doen om voirsproken reden hoe wel dat die meyster langhe hem dair teghen versien hadde. Dairom waert saecke datmen haetellicken een heer van volcke the water ende the lande seynde sonder twiuel vermoeden sy datmen die Stadt weel soude winnen. Om dese raet the eynden werden gheropen busmeisters der thurcken onder welke was een Georgius gbenoemt een man van groter subtylheit die vant kersten gheloue gheuallen was totten thurck woenende the Constantino polen mit wyff ende kinderen versien vanden thurck mit veel weldaden. Dese hadde in sommighe vroeten tynen the Rodis gheweest ende die Stadt bereyent in een rasel. Mer in dien tynen en was dese Stadt niet soe vast en wel bewaert als nu wantet wel .xx. iaer gheliden was van die tijt in welke hy dese Stadt ghesien hadde. Veel konstelicke meisters wt ghebot des thurcks hadden bescreuen gheleghentheit der stad Rodis. Mer georgius heeft hem allen the bouen ghegacn. Als alle dese grote reden ouerleyt waren soe ij'the laetsten ghesloten darmen dese stad mit groter macht soude bevechten hier hy bliuende seyde dese Georgius dat gheen mueren soe dicke ende sterck moeghen wesen hy en will die selue mit busghescut affschieten. Dair toe ouerleiden sy die grote moeghentheit des thurcks die onder hem heeft twe kryserrijcken. twaelf coninckrijcken ende soe veel landen ende steden. Dair toe waer die Stadt Rodis wel ghelegghen tot behoeff des thurcks om the water mit schepen the varen ende mede om die grote eere diemen van ouden haer seyt van dat eylant Rodis welke om die gheleghentheit ende goede lucht zeer oirbaerlicke is om die landen der kersten inden weste the bestriden.

¶ Die machtighe romeynen hebben bourijts vrien-scappe ghemact mit Rodis. Die thurck vermoede waert saecke dat hy dese Stadt mochte vercrighen dat hy als dan soude moegghen vercrighen die lande dairom me ghelegghen doet dat meer Egeum ende Jonium. Nochtans seyde sommighe edele mannen der thurcken vermoedende dat sy gheen voerspoet soude hebben in dese reyse.

¶ Item een groet machtich heer wert vergaert ende bestelt the water ende te lande ende dair wert ghesloten datter heer soude reysen ende varen ouer dat meer Hellespontum doer Asyam in Liciam. welke aen dat eylant Rodis ghelegghen is. Ende doir dat meer Licium van die oude Stadt Phisco all soe gbenoemt soude ouer varen the schepen the Rodis legghende achrien hondert screden dair off. ¶ Ende dat ander heer mit bussen ende mit ander rescappen quam oec the schepen Bassa Pallogolus was die ouerste boestman van desen reyse welke te

schepen gaende gheboet datme die verrader Anthonium soude soecken die
zeer correllyck dair voir scandelike ghesturuen was Dairom nam hy
mit hem Demetrium Doe begonde dat gherufft openbaer tse werden
dat die thurck bereyde een groet heer te water ende te lande teghen die heer
een van rodis. Op dat dese reyse verborghen int heymelick soude bliuen
soe lic die thurck gheben datmen bewaren soude alle weggen. Hauenen
en passagen. Mede soe dede hy verbien dat nyemant eynighe boden dair
off soude seinden. mer alle syn ghebot en mochte niet verbien die wnsheit
des meisters die van daghe te daghe vernam mit boden ende brieuen alle
die opsatten wt thurcken Eynighe vanden boden waren valsche bedrie
ghers want als dat heer was in lica soe hilden sy verburghen dat heer
opt meer en hebben ghesait dat die thurck ghestoruen was. mede datter
heer dairom een ander saecke was Als dit aldus gheschiede soe besicckede
die master der rodischer heeren scerpelike doirsiende dat bedroch der tures
ken alle dinc dat van noede was totter oirloghe. Hy bestelde syn castee
ken dat casteel Sunte peters feracti. lindi. moneteri. mit soldenaren. mis
prouande mit busen en mit dat ghene dat oirbaer is tser oirloghe. Alle
dat volck van die dorpen quam mit alle hoir goet in die Stadt ende in
die casteecken. Die gheerste die rype was wert off ghesneden haestelike en
de also in die Stadt ghebracht. want die tyt des boues noch niet en was.
doe die thurck voir die Stadt quam. Een yghelick dede voirsichtrichyt
nae syn rijkdom. Dat volck roech dat loorn mit die wortelen wt die eer
de. alsoe dat brenghende inder Stadt. Als dit gheschiede mit groter neersties
heit soe sach die wachter op die waerde te rodis een grote vergaderinghe
van schepen mit opghetoghen seilen varen. welck hy die master ende die
Stadt te kenne gaff. Groet volck vergaerde om dat te sien. alle die Stadt
was in vrese en all dat in die Stadt was. was onledich van dat gherufft.
Die schepen varen aen die oude Stadt phiscum op datter heer welcke ghe
comen was te lande ouer soude varen ende als sy van daen quamen dat
rodische meer oueruaren soe quamen sy dair te lande mit hondert seilen.
Op den xxij. dach des maents Junij int iaer ons heren. m. ccc. lxxxij. qua
men die thurcken te Rodis aen lant ende hebben hoir tenten opghelas
ghen bij die houelen des berchs sunte Preuens ende hebben ontladen op
dat lant busen ende andere instrumenten dienende totter oirloghe op die
selue stede die niet ghesien mach werden van Rodis om die hoechte des
houels. Als dit volbracht was soe keerde een deel van die schepen weder
omme tot die Stadt phiscum om ouer tse brenghen dat heer dat te lan
de ghecomen was in welck roecoemts sommighe thurcke tse verde en
de tse voet ronnen zeer vromelike voir die Stadt. Mer die Rodische
heere quam dair teghen wt veriaghede die vianden en sy vsloghe somi
ghe vanden thurcken. Dair na als die van Rodis aen so quamen die

thurcke anderwerff vromelike aen die Stadt. noch werden die thurcken
verdruē en sommighe verslaghen. mer van die rodische bleeff dair een
ridder die zeer hastich was teghē die thurcken. welches hoest die thurcken
off sneden vanden liue dat saghende an een lancie en also kerde sy weder
om mit gheschal van daen. Dp te anderen dach als sy dair ghecomē wa
ren so leyde die thurcken drie grote busen in houen ghelegghen aen sunte
Arbonis kercke in welke houen vassen bomen die veel sonderlinghe
vruchten draghen. en sy arbeide om sunte Nicolaus toorn op eenē berch
ghelegghen int meer the beschieten ende setten scermen voir die busen om
die te bewaren. mer als die rodische heeren ghesien hadden die scermē soe
stelde sy drie busen aen die rechter side teghen die vianden int hoff des pa
laes. Op die selue morgghen vroech soe wert ghesien Georgius voirghe
noemt die busmeyster der thurcken en die grafft welke dat palaes des
meisters bescermt Dese selue georgius groete die wachteren vrindelelike
en alle die dair waren en begheerde ropende datmen hem in soude laten.
hy had nabij doirschoten ghewerde n van die ghene die hem niet en hoor
den. doch soe wert hy bescermt van sommighe en ter stont soe wert hy ghe
bracht totten meester Hij was een welghemaect man van liue. wel spre
kende. floeck van sinnē wt duyflant ghebozen Als die meester hē vraech
te waarom dat hy dair ghecomen was soe heeft hy gheantwoert dat hy
ghecomen was wt lieffde des heylighe gheloue. en om ghemeen oirbaers
heit des heilighe kerste gheloue welke hy bystant doen woude teghen die
thurcken waarom dat hy vrindelelike ontfanghen wert en gheprezen also
veer als hy dair volstādich in bleue Alsinen hē vraechde van die ghele
ghentheit en veelheit der vianden so seide hy datter wel waren. c. m. thurc
ken off dairomtrent en mede so waren te schepē ghecomen. xvj. grote bus
sen die lancē warē een yghelick. xvij. palmē die schoten mit groter craffe
steenē cloten sommighe van. xi. sommighe van. ix. palmen. Dat dese selue
busmeyster was menigberley spraecte. want sommighe vermoeden datter
een verrader was die ghecomen was om die van rodis te bedrieghē. eyz
nighe seiden dat hy een listich en quaet mā was die voirts veel quaers
ghedaen hadde. eynighe andere verstonden dit int beste dat hy een wijs
man was en dat hy berou hadde van syn dwalinghen en dairom weder
om totten kerstegheloue ghecomen was en wel wiste dat die van rodis
dit in beste souden nemen. want hy bekende dat die meester en alle die her
ren zeer wijs waren Dit quade vermoede wert ghesterckt mit die brienē
die vanden thurcken gheschotē werden aen pilen in die stadt dair in ghe
screuen stont datmen van desen Georgio soude wachen want hy ghecos
men was om hem te verraden Die meester die zeer doirsichtich was en
wijs. heeft georgiū doen bewaren zeer scerpelike van ses vrome stercke
mānē. niet te min so heeft die meester ghebruickt dien raet georgiū i bus
ghescut ende meer instrumenten van oirloghen Die thurcken besonden

zeer crafftelick sunte Nicolaus toorn te bestriden want sy vermoeden waer neer sy den seluetoorn hadden so mochte sy die stad lichtelick winen als waer was Dese boeuel streckt by .iiij.c. scerden in dat meer zeer wonderlijck van ouden voirtijts mit handen ghemaect hebbende een bequaer hauen dair die schepen vant weste in comē. doch is dese hauen aen beyde side mit steenen besloten dat niet meer dan een schip ten eene mael dair in mach comen. Dyt boechste van desen boeuel teghe dat noorde is in corte voirtijden tijt een heerlick casteel ghemaect op die selue stede dair voirtijts ghesstaen heeft dat metalen bedde Colofus in latijn ghenoeet. welck seer groet was een van die .vij. wonderlijcken der werlt nae .liij. iaeren alst ghegoten was doer een eertbeuinghe ghevallen is. Die turcken stelden dair grote bussen en besochten somighe hoghe toornē dy die hauen bewaren en benamē dat gheen schepen in die hauen comen mochte off zeer swaerliche Die vianden hadden hoepe tot dese ghelegghetheit en toorn wairom dat sy mit groten arbeyt bestonden te schieten in dat selue casteel en worpen dair in .ccc. grote elden dair sy een deel des toorns mede om schoten bisonder teghen dat weste Doch die vuallinghen hebben desen toorn besermt want hoe wel dat die grote steenen neder vielen dair desen toorn off ghesmaect was nochtans om die materie van dat kalk zand en elden steenē te samen ghemēghet en mochte niet also doirschoten werden dat meeste deel des toorns en bleeff noch staende. wairom dat die turcken niet lichtelicken opten toorn mochte comē off te klimmē Dier anprelijck was dat vallen des toorns en dat al werck dair laghe ouer ghewrocht was heeft haestelick ghevallen. Die grote bussen schoten dat casteel dat veel menschen niet vmoet en souden hebben Als dese toorn also beschoten was dat men seerpelick die selue mochte houden. soe heeft die meyster besiet dat casteel te bewarē mit soldenaren dat mit die stercke mueren niet bewairt mochte wesen mit groten arbeyt en sorghe wert bestelt selue dairmē die toorn en boeuel me mochte besermen De alle riddercap werden die alre vroemste vercore totter bewarighe. een houten bolwerck wert dair ghemact welcke den toorn sloet. en dair wert een grafft om ghegrauē. In desen toorn was gheordinert een sterck gheweet Die meyster en liet niet off want hij dachte alrijt om die soldenarē te ontfetten. also hij sach datter casteel also beschoten wert dat die soldenaren vant kalk en steen datter neder viel nauwelick hē mochte verwerē soe heeft die meyster bestelt een ander gheweet van riddersen te peerde ende te voet int voirtborch dat strecket van sunte Peters toorn neder wert welcke beletten soude dat die turcken niet op die boeuel soude moghen comē wantter meer dairom niet diep is Dair werden gheleit voet anghelen en barden vol serpe nagbelen also dat nyemant dair mochte riden offte ghaen ende ender anden boeuel was oock mede een bolwerck ghemaect dair vrome Soldenaren in waren om the hulpe the comen die bouen inden toorn waren Dair

die edelste meester in syn barnes mit blinkende schijnende gulde wapenen
selue was. Veel bussen werden op die mueren ghestelt totter stede die sou
de doerschieten en vueren die schepen der thurcken die welke grote scade
steden dair dat ghesant. Dair ware mede veel cleyn schepen vol brathouts
dair toe bestelt datme die aen soude steken mit vuer en also barnede stue
ren onder die schepen der thurcken om die te vbranden wat sy dien toorn
wouden bestorme. als dit aldus bestelt was soe gheschiede grote wacht en
waerde van die viaden. Aen den anderen dach als een goet wijnt op hieff
so ontlasten die thurcken alle die schepen aent lant by Sinte Nicolaus
toorn en voert bij een berch Saburre ghenooten stormde dair die toorn
doch eer dat sy op dat lant traden so maecte sy een groet gheslyt en ghes
rust mit instrumenten tot vuernisse der rodischer soldenare die dair ins
den wapenen bereyt stoden en mit macht mit armborsten en bus ghesant.
Als sy desen toorn bestormden soe dreuen sy die thurcken affterwert mit
wehader hant wt een gheweert ghestelt inden toorn mit bussen en arm
borste. dair werden zeer veel thurcken vslaghen doerschoten en ghewoont.
In desen eersten storm werden vslaghen wel. vij. hooert thurcken en veel
ghewoont. Als die rodische heeren desen eersten storm der thurcken weder
staen hadde so reet die ouerste meester wel ghesciert mit wapene mit syn
edelste ridderscap in manier van triumph offte victorie inder stadt in onser
heuer vrouwe kercke dair grote teykenen en miraculen gheschieden. die mei
ster mit alle syn edele ridderscap loefde en danckte god almatich ende die
gheliebde moeder en maghet mariam. en dair na leerde sy int casteel.
mit eten en drincken se sterckde. Als die thurcken vloze hadden die hope
om dat casteel en houel te winne want die rodische heere so vroem ware
so bestoden sy mit meerre macht suntes Nicolaus roorn en ander plaetsen
te bewechten en die muere te beschieten op dat die soldenare soude scheien
en so op een tijt die hoemel en ander vdueren mueren soude moeghen wi
nen. Inder nauolghender nacht bestoden die thurcken die aenghenomen
hadden die last te ropen en stelde bussen voer der ioeden muere. dair stelde
sy. viij. groter bussen mit scermen bewaert die grote stenen schote an die
mueren. en een ander bus onder aenden berch teghe dat noorde op welches
berchs hoechste die misdadighe menschen gherecht werden. mit die selue
bussen begonnen sy te beschieten die moelen die ghesticht staen op dat
hoechste des berchs. Die ouerste meester aenmerckende dat opset der thur
cken mit wijsheit alle dinc besicckende. mede alle die heeren en dat volck
aenropen god en syn ighebenedide moeder maria en bestelde bewarighe
inder stadt. die busen der ioeden die in die houel stoden werden off ghesrote
en dair wert een bolwerck off ghemaect mit een grafft dairom. ende dair
wert. Dair arbeide die meester selue mit alle die Rodische heeren als
prijzen. ridders. burgheren. coepuden. vrouwen. maechden. lantliden

die droghen op hoer schueren steen kalk en eerde. Niemand en wert dair
off ghepaart om die ghemeen oirbaerheit in eere te houden Die thurcken
en vierde niet sy schoten aff die mueren also dattet vreselick was om tse
sien Want alle die te rodis waren. dair latijnsche woenen van alle natic.
seide dat sy nie alsultke grote bussen ghehoort off ghesie en hadden **D**aer
selue heeft gheseyt **G**eorgius dat in alle die werlt alsultke grote elden
niet en syn. als die bussen gheschote werde so was dair een groet gberust
welcke een gheslyt maecte ghelicke die dore en die roeck ghelicke een dicke
te wolcke inder lucht drijft mit die wijnt welcke gheslyt dicwil ghehoort
wert van die burghere des roede casteels. dat gheselghe is. c. m. screden van
rodis teghe dat oeste. die bussen die mit palen inder eerde ghestelt waren
maecte alsoe grote gheslyt in schierē dat alle die stad en alle busen dair
off beefde. toe vlozen die rodische heere alle hope om die mueren te bewa
ren en mit alle macht soe bestoden sy ider stad grauē volwercke en nuwe
muere te maken **D**ie thurcken bestoden noch swaerlicker an te gaen wāt
sy stelde alle weeghe mortiere die sy worpen in die stad en vielen dair die
busen dair veel menschen oder mochte bliuen **D**ese mortiere worpen sy tus
schen dach en nacht ider lucht dair welke die burghere seer belast waren
die alsultke grote steene cloten saghen inder lucht. nochtas soe wast meer
te ontsie inder nacht dan alst dach was **N**iemāt en was seler i syn huus
een yghelick vliede in die keltes **D**ie meester gheboet dat alle vrouwen
en kindere soude te same vlicyen in synen hof legghede aent slot die dair
beschermt werde oder somighe scermē die wt dicke balken ghemaect wa
ren. wāt alsultke ghescut alte meest viel miden in die stad om die men
schen dair doot te vallen en die busen te vderuen. **D**ie manen siende dese
steenen mochte die selue lichrelicke scuwen. mer by nachte bergghede sy he
seluen onder die eerde en onder sterck ghebulst **H**et was wel een groet rey
ken alleen god wel toe te scriue die altnaenghebeden wert. wāner alsoe
veel strenen vielen dat nochtas luttel menschen en beesten doot bleue bes
halue die onder die busen bleuen die dair neder gheschoten werden. **D**ie
thurck stelde twe grote bussen op eenen hoghen berck teghe dat wate vā
welcke datmen in die stad mach sien dair sy mede schoten soder ophoude
in die stad. **H**oe wel dat dese bussen zeer anprellick waren om te hooren die
veel scaden deden nochtas gheschiede dair luttel scade van menschen doot
te schierē sondertwuel dair die vhenghenisse gods en dair dat ghebet der
ghebenedider moeder maria en sunte **J**ohan baptist **D**oe die thurckische
hoeffman aenmercte alsultke grote wijsheit en cloechheit des ouerste mey
sters te **R**odis soe bedachte by die meester mit bedroch te doeden. **E**n by
heeft somighe gheseynt totte meester recht off sy vande thurckē wete en
mitren meester toe vielen die hem soude vergheuen mit venijnt en also
vermoede by syn wille tse crighen welken by groet ghest loeffde mochte
sy dat volbrenghen. **D**ie eerste die inder bradt soude ghaen wert

Beuonden vanden wiffen. loegheachtich in fijn woerden en hij fette willich
like wairom dat hy ghecomē was En hy fette dat die meifter hem fou
de wachten want veel laghe en valfheyt teghe he bereyt wair Also wert
die felue verrader ghedoot Dair na quam fyn gheselle mit venynt om
die meifter te vegheuz. die wert naechij doirfchoten eer dat hij inder ftadt
qua wantme dat felue wel van he wiffe. aldus foe keerde hij fnetliche we
derom totte thurck. nae defen beftoden die thurcke bij nachte een bolwerck
aen die ftadt graue haefeliche op te rechten. Ter ftont als dat ghemerct
wert fo hilden die heeren raet inder ftadt om dit te breken en van ftonden
aen ordinierde die heeren, vijffich ftercke vrome ionghe mannen en een
vroom ridder van die Johanniten was dair die capiteyn off welcke by
nacht wt brekende quamē heymeliche quer die graue en haefelich fette fy
kerē aen dat bolwerck en do men dair op en verflughen die thurcke die
dair op warē welck fy verdreue en doeden In dit vechten werden verfla
ghen. v. thurcke. Dat bolwerck wert neder gheworpē en die edele ionghe
vrome mānen quamē wederom in die ftadt mit victorie. mit vier hoef
den der thurcken aen die lantie gheftoken en die ouerfte meifter en die bur
gheren ontfenghen die felue mit groter eere. Die meifter gaff dese mānen
grote ghifte om te verwecken andere ionghe mānen tot alfulke dade te
doen. Lae weynich daghen hier na beftoden die thurcken mit meerre ar
beyt funte Nicolaus cafteel te bewechte en off te fchiete die bewaringhe
en bolwercken mit buffen doch wat fy off fchoten dat wert van ftonden
aen wederom ghemaect Dair nae maecte die thurcken een houten brug
ghe om te ftreden Dese brugghe was fo breed dat fes peerde neuē mallā
dere dair op mochte riden. en fo lanck dat fy mochte recken van funte An
thonis toorn tot an den berch dair dat cafteel op ftact Die thurcke brach
ten die felue brugghe die opt lant heymelich ghemaect was mit groter
fubtilheit op dat meer. Die thurcken ftelde een ancker int meer aen een
grouen reep ghebonden aen welcke reep die brugghe ghebonden was om
die gent lant te trecken. Als die Rodifche heere dit aen merckte foe was
dair een fubtil fchipman zeer befocht van allen auenturen op dat meer
die welcke fwende inder nacht int meer ende lofte den ancker ende bant die
brugghe zeer flappelich aen die fteenē also damē mit cleynre macht die
felue brugghe dair off mochte ontbinden. Als dese fchipman dese vrome
daer ghedaen hadde foe quā. hij wederom tot die ouerfte meifter dair hij
off ontfinc een fchenc van goude. en mit vroechde feynde he die meifter
wederom in fyn ordinacie Doe die thurcken beuonden dat die brugghe
fo ghemaect was fo beftoden fy mit cleyn fchepen die brugghe aen dat
lant te halen Dair toe bereyde fy. xxx. grote fchepen well ghewapent en
bereyt totter oirloghe behalue dese. bereyde fy andere gbeladen fchepē Par
andarias nae ghemēen spraecte ghenoemt van welcke fomnighe ghela
den waren mit buffen. fteenēckden. en mortieren om off faecke ware dat

sij dien toorn wonnen dat sy t'her stont van daer die hauen. die toornen
 ende mueren mochte beschieten ende verderuen. Also beghonden sy som
 mighe wegghenomen stercke thurcken voir t'he schieten om eerst aen t'he
 gaen ende hantghancen mitten kersten t'he werden dair t'her stont dat
 ander heer wt die galleyen ende van die brugge nae soude volghen. In
 dese schepen stelde sy grote bussen om die Rodische te beschieten. Als die
 ouerste meester dat an merckte soe dede hy nader heeren ract die van we
 ste ghecomen waren. Dair waren mede grieken seer verstandel ende bes
 reyt t'her hant. ende dede dien borch en berch bet bewaren mit volck. pros
 uarde en bolwercken ende een grafft doer dien berch om dien borch mae
 ken. Dair arbeiden meer dan duisent man aen nacht en dach sonder ey
 nighe cost t'he sparen. In die neder vallinghen des toorns maecte sy bol
 wercken. ende meer ander bolwercken die hem mochte dienen teghen das
 stormen. Als alle dinct aldus bereyt was so twiuelde die Rodische heeren
 dat die thurcken op een tijt die Stadt soude bestormen aen twee eynde
 gheslyck. ende dair naetor hoere wille t'he comen. Dat versach die ouerste
 meester die bestelde bewaringhen opter roeden mueren ende mede aen die
 yraliaensche stacie welke van die thurcken een groet deel aff gheschoten
 waren dair soude een deel der burgheren ende soldenaren bliuen wt ghebot
 des meisters om dair te bewaren. die sonder ghebot niet van daen soude
 ghaen. mer want alle dat heyl en gheslyck der kersten stont in bescermins
 ghe van Suinte Nicolaus toorn. om welke t'he bescermen deden sy gro
 ten arbeyt om der kersten ghemeen durbachheit in eere t'he houden. Om
 welke alle latijnsche. griepsche. en rodische heeren en burgheren hem een
 drachtelijcke bereyden om desen toorn t'he behouden dair sy die thurcken
 mede wederstant mochte doen al soude sy alle gheslyck dairom steruen. In
 dien tijden waren dair twe kersten soldenaren die hoer weer in dat mee
 worpen ende alsoe wouden sy totten thurck vlien. als die heeren dat vers
 namen soe hebben sy dese twe van stonden aen ontheeft.

Open. xx. dach des maents Julij beghonden die thurcken aenden
 berch ende aen suinte Nicolaus borch t'he stormen also dat sy by
 nacht t'he lande ende opt meer aen quamen soe heymelick als sy
 mochten. mer eer dat sy stormde soe quamen sy aen mit eenen groten
 roep mit gherufft ende busghesut ende die galleyen t'he same mit andere
 schepen volthde dair nae dair toe wert die brugge wederom toe bereyt.
 Die thurcken beghoden mit groter macht te storme. Die kerste die ver
 nemende stelde hem te weer schietende wt dat castel mit bussen mit arms
 borsten mit mortieren. doer welke ghesut die brugge brack en alle die
 thurcken die dair op waren verdroncken dair toe vier galleyen en schep
 werden inden gront gheschoten van die ghene die op die mueren laghen
 en alle die ghene die dair in waren verdroncken. Also die thurcken die wt

die schepen en an die brugge aen dat lant gbecomen waren onder aen
den beray werden verflaghen alsoe dat nyemant dair off ontquam dair
toe seynden die kersten som mighe cleyne schepen mit brant bereyt al bar-
nende in dat schip heer der thurcken. Die thurcken schoten busen weder
om teghen die kersten op beyde side was een grote stryt en duerde vander
middernacht totter tiender vrie des nauolghende daechs. Die thurcken
werden verwonnen en verlaghet vanden kersten. Dair sachmen alle die
drie nauolghende daghen die dode lichaemen der thurcken legghende aen
dat meer blinkende mit gout. suluer en kostelike cleren en veel meer dri-
uende in dat meer welcke dat meer op werp als van natuer ghewoenlick
is te ghescheyen die vanden kersten beroeft werden van alle hoere cleyne
heyden. want in desen storm waren zeer veel edel thurcken zeer vrome ma-
nen die zeer ghemint waren vanden thurck onder den seluen was een wel
gbeboren man zeer nae van gheslachte dien thurckischen keyser dese wer-
nae drie daghen ghemonden aen dat lant wt dat meer dair gheworpen.
Die kersten namen alle syn cleyneheyden In desen storm bliuen derdaffs
dusent thurcke als die ghene selue seide die nae desen storm vanden thur-
cken tot die rodische heeren quamen wairom die thurckische capiteyn zeer
bedroeft was dat hij drie daghen onder syn tente offte papilloen bleeff.
ende woude niemant tot hem in laten ende screeff aenden thurck die grote
neerlaghe. en dat hij zeer belast was om dat hy nae aljulleke schade dien
toorn niet vercrighen mochte mede van die grote scande die hy beghinck
elagghede dat hy mit al, ulke grote macht sunte nicolaus toorn die zeer
offgheschote was niet en mochte winne Als die thurcken alle hope vldie
hadden om dien toorn te winne so bereide sy hen mit grote arbeit en cloechen
en mit groter macht tot die stadt rodis aen alle side te bevechten en te be-
schietē doch bisonder aender ioden muer en die italiaensche statie tot welcke
te sy hen keerden. sy bestonden die muere alle weghe te beschietē en te vdrue
doch bisonder beghouden sy doer heymelike graue aen die stadt te comen
welcke sy bouē mit hout en rijfboomē en mit eerde bedectē op dat sy heyme-
licken tot aen die stadt graue souden comen Dair toe maecte sy helwere-
ken van rijse en eerde en sy bestonden die stadt graue te vollen mit steenē
en eerde, op dat sy soe veel the slichteliker op die mueren mochte comen
Wairom die ouerste meester aenmerckende dat opset der thurcken boeffe
te samen gheropen alle syn riddercap. opdoende wijselike en bekent ma-
kende dat opset der thurcke Aen die side des meisters stont syn broeder heer
Arthoni9 d'abuffon een edel ridder vroom inden wapenē en wijs vā rade
die dair gbecomē was mit meer edel manē om dat heilighe graffte te vso-
ken ouer dat meer. mer om, dat heilighe kerstegheldue te bescerme so won-
te hy bliue in die stryt by syn broeder die ouerste meester dese heer arthoni9
wert eendrachtelike ghemaect een ouerste hoefstman vā alle dat riddercap
en vā dat ghemoen volck dair toe voren. dair warē veel edel ridderē en

Heeren van menigherley titelen ende van grote gheslachte wt duytslant.
vranckryck en andere walsche landen ghebooren. Dair waren veel wijse
coepstuden en rodische burgheren en grieken zeer wijs die al gheslicke cens
drachtelike ouer een droghen om die Stadt te bewaren. Als die ouerste
meister alle die edele gheslachte hadde gheboort soe heeft hij dat alte bes
ste verfoeren dair off ghesproken was. **Wt** raet van een besocht man stel
te die rodische heeren een busse werpende grote steenen onder die vianden
also dat die thurcken grote scade leden. Dair wert een raet gheuoden als
dat sy maecte een sterck bolwerck inder stadt en een ghescut bedacht welck
veel grote steenen teghen die vianden werp en veel van die thurcken dode
verderuen hoir bolwerken. Inder stadt was die raet ghesloten om die
steenen die inder stadt grauen gheworpen waren weder wt te draghe also
als men dit int openbaer niet doen en mochte soe maecte sy heymelike een
wrgbanck onder der eerde ende heymelike hebben sy die stenen weder in die
stadt ghedraghe. Als die thurcken dit vernamen die inder stadt grauen
waren dat die steenen begonden te minderen also dat sy niet wel aen die
stadt mochte comen ten waer dat sy van stoden aen hoer opset volbrach
ten. Als die mueren aff gheschoten waren soe begonden die rodische bol
werken op te richten teghe dat bus ghescut. Die rodische stelde bolwerke
om die thurcken te wederstaen die ghemaect ware van hout ende eerde in
die houen teghen die mueren. En bereyden hem om die thurcken the we
derstaen nae all hoer vermoghen. En bereyde vuer kunstelick ghemaect
mit sweuel en picc en mit meer ander materie die lichtelijck barme mach
en beet yser. mede buscruyt in sacken ghebonden om dat teghen die vian
den te werpe en veel meer behulp bedachte sy te maecten om die thurcke
schade the doen. Alle die dit saghen verblide hem van alsulcke grote sub
tijtheyt. The laetste wert die verrader Georgius dair ghebracht die zeer
wel bewaert was tot welke veel vrome mannen dat oghe hadden. Als
men hem vraechde waer mede dat men die Stadt alte best soude moghe
bewaren soe ghaff Georgius zeer slappelick ende traichliche antwoirde
ghenen raet gheuende als hij nochtans ghelofte. Die snode verrader die
bose man siende dat die mueren off gheschoten waren alsoe dat die vian
den lichtelicken souden moeghen vallen in die Stadt ende dat die stadt
lichtelike soude comen in die handen der thurcken. soe seide hij nochtans
een luttel om syn boesheit the verberghe. Hij raet dat men een bus
soude stellen die schote teghen der thurcken bussen. Als dat gheschiet
was soe stelde die thurcken bussen. Dair teghen wederomme teghen
die stadt off schietende die mueren meer dan the voeren. Als dit gheschie
de soe schoten die thurcken brieuen inder Stadt inhoudende dat dese Geor
gius een verrader was mede sprack georgius alsulcke woerden wt welke
wel te verstaen was dat hij een verrader was. Als dese woerden int open
baer quamen soe begonden die Rodische heeren quaet vermoeden van

desen **Georgio** the hebben wt welker oirsaecte **georgius** gheleert wert in
der vanghenisse Die heeren schicte sommighe dair toe die **Georgium**
souden ondersoken ende vraghe wairom dat hij van die thurcken tot die
kersten ghecomen ware Alsinen hem ondersochte soe is hij gheuonden so
ghenachtich in syn woerden ende hij selere teykenen vals gheuonden also
datmen hem pynichde ende op haelde inder püne ende nader pijnne soe wert
ghevraecht wairom dat hy dair ghecomen was soe heeft hij gheseyt
openbairlicke dat hij ghecomen was the **Rodis** wt beueel des thurcks
op dat hij die **Stadt** soude verraden soe veer als hij mochte ghelicken
als hij veel steden voirmaels verraden heeft. wairt sake dat hij dat niet
doen en mochte soe soude hy alle ghelegghentheit te **Rodis** scerpellicke on
dersoken ende doersien ende die ghewoente ende staet der inwoenes en des
lants wel aenmercken ende wairt saecte dat die schepen die **Stadt** niet
mochte winnen soe soude hij wederom totten thurck keeren ende soude seg
ghen wat van noet ware om die **Stadt** the beuechten ende the winnen
want die thurck hadde een opset ghemaect om dese **Stadt** onder syn beer
scappie the brengen. om hier toe the comen soe was **Georgius** hier toe
gheuert mit veel belofften. ghiften. ende ghauen Also wert die selue **ge
orgius** beuonden in syn verraderij ende wert totter doot veroredeelt in ter
ghenwoerdicheit van alle dat volck en ghehanghen aen een galghe all
soe ontferck hij syn loen nae syn verdiente Dat volck verblide hem seer
dair off kerende wederom een yghelick in syn ordinancie loude god van
den doot des verraders der kersten ghestelicheit die ghecomen was om al
soe veel zielen the verliesen ende om dat heilighe kerste gheloue the vera
deruen also veel edele mannen eerbaere vrouwen. heylighe maechden en
dat kerste deuote volck the verlaen wairom dat die bose man sculdighe
pijnen ghestden heeft Nae desen liet die thurcksche hoefftman ander brie
uen in die **Stadt** schieten inhoudende dat die grieysche ende latijnsche
burgheren hem op souden gheuen behouden lijff ende goet ende die hoeffts
man beloefte veel ander vriheiden also als hy in die brieuen dede scriuen
want hij alleen begheerde dat die **Stadt** hoer op soude gheuen ende dat
hij wraecte mochte doen aen die **Rodische** heeren ende edele riddersen der
Johanniten ende wairt saecte dat sy dat niet doen en woude soe woude
hy all doden dat inder **Stadt** ware Dese bose hoefftman vermoede een
ontrou volck the vinden die verueert soude wesen van vrese des doots off
diemen mit beloffte onder soude moeghen copen. mer hij heeft gheuonde
een kersten ghelouich volck zeer deuot ende ghetrou totten oerde der **Johā
niten** mit rade en te wapē eendrachtich int verkeren Als dit te vergheefs
gheschiet was so maecte hy een ader listich opset. hy seynde eenē grieysche
verrader in onser lieuer vrouwe kercke die voirmaels totten thurcken
ouer ghegaen was die seide totten wachter dat die thurcksche hoefftman
woude een bode seynde totte ouerste meester so veer als hij vrij gheslyde

mochte hebbe. hem wert gheantwoert dat die thurckische bode soude comē
 aen die stadt grauen teghē boluardo dat is een plaetse alsoe gheuoemt
 dair hy antwoerde soude ontfanghen in die naem des ouerste meisters.
 Op den anderden dach so quā die thurckische bode die welcke na dat hy die
 rodische heerē ghegruet heeft aldus heeft gheseyt. Die thurckische ouerste
 hoefmanā verwōdert hē seer dat ghij alsulcken moeghēden prins dorst we
 derstaen die onder syn macht ghewōnen heeft twe keyserijcken. also veel
 coninckrijckē. soe veel steden. soe veel landen. en heerscappien wairom soe
 raet hy dat ghij uwe stadt. lant en mede uwe eyghē psonē wijckelijc wou
 de voirsie. op dat alsulckē grote verdriet ouer die stadt. lant. en volck niet
 en quame. also dat die stadt niet werduruē en werde. dat lant verwoest
 en verhoestert. die mānen verflaghē en. die vrouwen in groter onrexe ghe
 hantiert. hy belofte cortelike vrede te maecten so veer als sy hē op wou
 den gheue. en stadt en lant latē onder die macht der thurckē. anders wart
 saecte dat sy dat niet doen en wouden. soe woude hy die stadt en alle dat
 lant verduē dair toe dat volck grote pijnē aen doen. die ghene die dair
 was. dair toe gheordniert vāden ouerste meyster heeft gheantwoert. **W**ij
 en moeghen ons niet ghenoch vōdēren dat ghy ons tot vrede vmaent
 die mit alsulcken groten macht van volck te water en te lande. mit also
 vreselicken busghesaut onse stadt om belyghē hebt want die heerē hē dair
 off verureemde noch rās so ghedencken wy wel dat ghij onse moet onderso
 ken wilt. **W**er dat wij niet en gheue om v beloften. off om alle v ghiste
 om teghē trouheit of teghē die cere te doen. noch wy ontsien al v draghē
 niet. wāt wy syn eendrachtich. gheen twedracht is tusschen die griepische
 ende latijnische. **W**ij houden een gheloue in god ende cristum ihesum om
 welcke wy bereyt syn te verchte en eer die doot willen liden dan die vmas
 ledide machomero o derdanich te wesen wairom dat ghij niet offlaet ons
 te dreighē. wāneer ghy van hene treckt is dat saecte dat ghy dan boden
 wilt seynden om vrede te maecten so willen wy ons dair op beraden. **A**lso
 als ghy nu bereit sijt te striden. doet dair ghy om ghecomē bent. wy wil
 len v mitter hulpe gods eendrachtelike mit ridder spel antwoerde on ver
 saghet. **G**hy selt weetē dat ghy niet en strijt mitter asianē offte wiuachtig
 ghe mānen. mer mit sterckē vromē kerstē ridderē. dat wy mitter hant be
 wijsen willen. **N**a dese antwoerde so scheidē die thurckische bode mit scaem
 de en hāghende aensichten van daen en mit neder gheslaghē ogghen. **A**ls
 die thurcken alsoe wederstaen werde soe begōden sy meer rasender en boser
 te werden want sy hē scaemde dat alle hoir grote macht also vanden **R**o
 dishen versmaet was. **D**aer nae begōden die thurcken mit groter toorn
 onsteken dach en nacht mit busfen. mortieren en pūlen die mueren the be
 schieten en wouden besoken off die **R**odische mitten wercken alsoe vrom
 souden wesen ghelicken die woerden die sy ghesproken hadden. **E**nde also
 nae. xxxvij. dagghen voirtleden naden eerste storm die ghescheyet was aen

Sunte Nicolaus berch soe begonden die thurcken die Stadt alheel nae
hoere macht te verderue want sy wel vierdalff dusent rode steene dair in
schoten wair mede sy die Stadt verdurue en die husen en schoen palaesen
off schoten also dat die Stadt alle hoere voirleden scierheit en schoenheyt
beroeft wert en lach verdurue ghelicken een vslaghen gigant offte roefe
Veel die in die Stadt ware worden ceynmoedich mer die ouerste meester
mit alle syn ridderscap en ander vreemde heere die dair gbecomen waren
sterckste die selue zeer vroemelicken nae hoer vermoeghen hope settende
in die almachtighe god en in ihesum cristum die ghebenedide soen gods
onsen heer en in synre ghebenedide moeder maria mede in die voirloper
Christi Sunte iohan baptiste en gaff hem alle goede moct Alle die ander
edele vrom heere van menigherley titelen mede alle die grieken coepli:
den en latynsche ware bereit om voir dat heilighe kerste gheldue te vech
ten **H**ij ontsaghe hem niet hoe wel dat die mueren vernallen ware hoe
wel dat die thurcke haestelike dair op mochte come noch sy en ware niet
versaeght van dat vreselike busghejut Die thurcken meende die Stadt
zeer conelick te winne mer die rodische heere hoecte mit ganser gheldue
die thurcken wel te wederstaen **D**aer nae ist gbeschiet dat die thurcken
inder daagherheit ende des auonts voir die Stadt nae hoeren zeden pipen
vroechde maecte en vblide he van die roecomde victorie Die rodische
heere in die boue aen dat casteel te gghede vblide he mit busune gbeluyt
die edele ouerste meester mercte wel dat die storm haestelike roecomde
was wairom dat hij mit ripen raet alle die mueren en toornen bet heeft
doen beware dair toe so heeft hij hulpe ghestelt vrome edele manen van
synre oerden van allen natie die bereyt soude wesen bij the staen dair va
noede ware want hy stelde hem selue aen dat alte sorghefytte eynde althij
arbeende om dat niemāt gheen onscult mochte hebben **H**ij was in dat
hoff dair die mueren offgheschoten waren dair bleef hij **E**en yghelick va
die vrome heere voltheden die voetschappen des ouerte meisters nae vanden
meeste torden minsten noch niemāt en dede onscult Die thurckische hoeste
man liet in alle syn heer wt ropen soe wat een yghelick mochte crighen
van goede inder Stadt dat soude syn vry eyghen bliue en dat sy alle die
ionghe kinderen benede. p.iiij. iaren souden laten leuen op dat sy dat ghe
loue mochte versaken mer dat sy alle die ghene die ouder ware doden sou
den wairt saecke dat sy yemāt leuendich vringhen die soutme mit palen
doirsteken want dair toe bereyt waren acht dusent palen om dat te vol
brenghen die heerscapie der Stadt **R**odis soutmen alleen die thurckische
keyser laten **A**ls dit wt gheropen was soe begonden die thurcken te come
aen die Stadt doch nae hoere zeden eer dat sy dit begonnen aentopen sy
Nachomeru die duuelliche pphet **H**ij wasschede en reynichde hoir licha
men **H**ij bereyde sacken tot rouen en zeelen offte stricken om die gheuan
ghen te binden welck sy aen hoer rieme bonden **E**en dach en nacht mitte

moghen eer dat die storm begon soe schoten sy acht grote bussen te ghen die mueren sonder ophouden. En doerschoten ende verdurnen alle die bolwercken. Sy schoten door die wachters ende bewares der mueren alsoe dat nyemant op die mueren bliuen mochte then ware dat hy hem zeer cloeckelicken verburgben hilden want men een teyken mit een clocke dede datmen neder soude dalen op een ster ende dair nae weder op klimmē. Dair en was gheen tijt meer om die bolwercken wederomme op te rechen want dat busghesut gheschiede sonder op houden all soe datmen in een cleyn tijt drie hondert steenen off dair omtrent gheschoten werden.

¶ Dair nae opten acht ende twintichsten dach des maents Augusti gaven die thurcken een teyken mit een mortiers schote ende quamen aen mit groten ghewelt ende onghestemmicheyt smorghens vroech als die sonne op ghinc ende klimmen op die neder gheschoten mueren want sy dair lichtelike op mochte comen als ghesiet is. is veel lichteliker dan die Rodische mit stenen dair op mochte klimmen. Als sy ghecomen waren bouen op die mueren soe sloghen sy door alle dat sy dair vonden in den eersten aensloep. En setten die thurcksche teykenen op die mueren des ghelijcke deden sy aen die ytaliansche toorn welckes hoechste sy bevochten. Dair begon the verrisen een groet gheschal van binnen ende buten. En verden hantghemeen ende dair wert mit groter macht ghevochten. Die Rodische heeren wederstonden die thurcken vromelike op die rechter ende lichter hant. Dair waren vrome edele heeren bisons der die edele ridder blinkende in die wapenen die ouerste hoesftman Heer Anthonis voirghenoemt ende mede veel edele heeren van menigherley titelen. Veel coepuden. Ende burgheren ende wt ghelesen mannen van alle natien onder welcke sommighe vromelike stridende voir dat heylighe ghekersten gheloue bliuen dair door. sommighe werden dair zeer ghewoont. Dair waren vier leeren dairmen bij neder clam inder ioeden straten van welcke een ghebroken was alsoe dat die thurcken dair neder in die Stadt quamen. die alte edelste ouerste meester Petrus danbuffon voir ghenoemt mit een grote nae volghenghe der edelste kersten heeren mit eenen stercken vromen moet stelde hem teghen die vianden en clam op die mueren ende vacht teghen die thurcken die hy van daen verdreeff ende versloech sommighe vanden sellen. Hij selue ende alle syn kersten ridders die hem nae volghden hebben also ghevochten om dat heylighe kerste gheloue ende die ghemeen ouerbaerheyt der kerste ghelicken als voir tijts die edele ridders ewich loff werdich die Nachabei deden om gods dienst ende die ioedsche vrijheit the behouden. Ende mede voirtijts die roomsche prince ghestreden hebben om hoere landen the besetmen welck om dat ghemeen goet the bewaren dair mede verdient hebben. Dairten des lants ghesetmen te wesen. welckes exempel dese alte edelste ouerste meis

ster van Rodis nae ghevolghet heeft. niet ontsiende alle dat verdriet
ontsienck vijff wonden in syn lichaem. onder welke die een. een doot won
de was en hadde die konstighe abelheit der cyrurgine gheen bare dair re
ghen gheweten. Dese meyster heeft dat gemeen outdaer der Rodischer
bescrijmt. bewaert. ende behouden om welke caele daer hij wel werdich is
the nomen een vader des lants Die thurcken zeer schoen ghewapent wa
ren op die mueren bij derdalfsdusent ende bestonden die Rodische heeren
hantgemeen dair me wescende van die mueren te driuen. mer die machte
der rodischer heeren onverwonnen staende mit die godlike hulpe en heb
ben niet vander stede gheweken Ten grote menichste der thurcken volck
nae die thurcken die op die mueren waren. welke menichste heeft bedect
alle dat lant dair aen legghende. die veruallinghe bolwercken ende alle
die Stadt graue die the samen also vervolt waren datmen gheen erde
sien mochte want als dair nae beuonden was see waren dair. xl. dusent
thurcken inden storm gheordineert. Dair wert ghevochten twe vren
mit twiuelichighe aucture. want die victorie was somwyls mitten
Rodischen heeren. somwyls mitten thurcken Ten laetsten wt die god
like ghenade soe werden die kersten afsde ghesterckt dat sy die thurcken
verwonnen. verdriuen. versloghen En mit also groten snelheit namen
die thurcken die vlocht also dat sy int vlyen maeltandere deden en won
den Het was wonder the aenscouwe dat die kersten bedriue in die tijt dat
sy mitten thurcken streden. Want wel die hondert thurcken die reghen
die kersten streden staende op die mueren van die kersten neder gheroghen
werden en also ghedoot inder iocden steegh. Die muer was hoghe van
binnen omtrent. xx. voeten Alle dese werden te samen ghedoot en die do
de lichamen bleuen inder stadt legghen als die thurcken vander stadt we
ken ende souden tot hoeren tenten vlyen soe volckde die Rodische hem
nae en versloghen veel thurcken in die Stadt grauen ende bolwercken
dair sy dien roef off namen En bisonder soe namen sy die hecchste turck
sche banner mit gout ende suluer versciert. welke een teyken was van al
soe grote victorie. Dair nae quamen sy mit grote prijs wederom ouer
die veruallen mueren in die Stadt. In desen storm bleuen doot vier
dalfsdusent thurcken van welke die dode lichamen laagen in die stadt
op die mueren in die grauen ende bolwercken ende mede gheuonden wer
den in dat meer. Ende nae om die stanck the scruwen hebben sy die selue
lichamen die dair laagen verbrant Soe die thurckische boeffiman syn
volck ouertelde soe heeft hij beuonden dat van beggin des beleghs der
Stadt rodis verslaghen waren ende doot gheschoten the samen. iij. du
sent thurcken. Ende vijftien dusent zeer ghewont. Die thurcken leden
grote water spoet als sy selue seiden. Die gemeen spraecke is waerach
tich en openbaer als die thurcken seluen segghen dat sy doer een wonder

luyck ghesicht doe sy op die mueren waren verscriet ofte verveert werden
 alsoe dat sy vlucht namen en gheweken hebben van die mueren. want
 sy seeghen doe die ouerste meyster oprecht die vanen ons liefs heeren
 ihesu cristi ende des maeghers marie ende sunte Johan baptisten mit die
 vaen des oerdens der Johanniten welcke vaen die ouerste meyster liet op
 richten int beghin des storms hoghe inder lucht doe saghen die thurcken
 een blinkende gulden cruys inder lucht ende een schone maeghet houdende
 een schilt ende speer. dair toe een mensch mit een snode cker aen ghedaen
 mit strenghen ende wel ghesierde riddercap den kersten the hulp comen.
 welcke ghesicht die thurcken also verscriet ende soe verveert maecte
 dat sy in gheenrewijs dorsten voortgaen. Het is wel te ghesouen dat de
 se victorie vanden hemel ghecomen is. Hoe soude alsulcke ckyne ridder-
 scap der kerste in dien tijden dair vergaert dat machtighe thurckische heer
 dat die mueren in ghewonnen hadde wederstaen hebben en waer hem
 gheen hulpe vanden hemel ghecomen. Hoe mochte in soe corter tijt also
 veel menschen verflaghen werden. then ware dat die engel gods die vi-
 ctorie ghebracht hadde ende die thurcken verflaghen. Want dair laghen
 also veel dode lichaemen ende soe wel ghebelaghe. welcke gheen werck en
 was van twee uren mer twee ofte drie daghen. Ende dat is wel the ver-
 moden dat dese slach meer gheschiet is van god dan van die menschen.
 Wie heeft verveert die thurcken die inghenomen hadden die mueren.
 ende hem verheffende van die victorie. die alte goeterriensste god. // Wie
 heeft verboden die thurcken dat sy niet neder comen mit die leeren eer
 dat die hulpe op clam. die alte sterckste god. // Wie heeft verblint die
 herten der thurcken dat sy na den eersten storm niet wederom en quamen
 totte rodischen heere mit veel woden ghequast en zeer moede. om die te be-
 wechre. die alte almachtichste god. // Wie heeft wederstaen also grote moe-
 ghende viant die verwonnen heeft also veel ende so grote conincencken
 op dat hij dit heilige oerde en die heerscappie der iohanniten middelber.
 mer bij ghelickenisse va ander oerden ckyne. op dat die thurck nae die ver-
 deruinghe der stadt constantinopole niet soude brenghe onder syn heerscappie.
 Die alte wijste god. dair om so laet ons dacken den almachtighe god va
 also groteweldaet. die bewaert heeft die rodische heere van die haden der
 bosse menschen want die thurcke hopen om die stadt te vercrighen maecte
 opset om alle maniere va wreetheit te bedriue. dat voornemē der thurcke
 was om die kerste mit palen te doerstellen en alle die mensche te dode. we
 ghenomē ionghelijnderē benede. xiiij. iaere die hoir gheloue soude hebbe
 moetē aennemē. mer dat quade opset en qua niet tot hoere meninghe. sy
 werde hslaghe. vdrue. buonne. ghelicke beeste. Als die storm gheschiet
 was so sette die thurcke hoer tentē en papillonē dair sy eerst anghcomē
 waren en sy brachtē die bussen an dat meer en sy laden die schepen mit die

ghewoonde ende die ghene die sij ouer ghebracht hadden wt dat lant
Licia die selue hebben sy wederom gheuert mit alle hoir reffcap veel
daghe lant tot dat sy van daen reysde in thurcken. Die andere deylde
hem in alle dat eylant ende verduruen die bouen wijngaerden die dair
onghequest ghebleuen waren. welke sy verwoeste. beroeffde. verbranden
ende woefde ontellicke veel beesten. Als die thurcken dit bedreuen ende be-
reyde hem om van daen the varen soe openbaerde hem op dat meer twe
schepen der kersten wel ghewapent dair gheseynt vanden machighen co-
ninck des lants Sicilie Ferdmandus ghenoecht zeer denoet totten heyl
ghen kersten gheloue welckelij die Rodische heeren te hulpe seynde. Als
die selue te Rodis wouden landen welcke die thurcken siende dat sy hem
verbliden en dat die schepen onversaeght nae dat lant vlieren soe schote
sy busfen dair reghen welcke dair toe bereyt laghen. en schoten die mast
neder in een schip. dat ander quam sonder scade aent lant. Dese schepen om
dat busghescur en dat onghestemde meer worpen die anckoren een luttel
vanden inganc des hauents. Alst aen den auont qua en dat meer onge-
stemder wert soe quam dat schip dat syn mast off gheschoten was in die
hauen. Dat ander moste dat ziel nae die winte hanghen also dattet op-
ten anderen dach dair nae arbeyde om in die hauen te come en ghebreck
van winte want dat meer stille was en dat schip en was niet veer van
dat thurckische heer soe quamen dair aen twintich thurckische schepen welck
verfien mit volck en bestreden dat schip welcke die Rodische aen saghen.
Die in dat kersten schip ghecomen waren bescermde hem ridderlicke.
Dair wert ghestreden drie vren lant mit busghescur op dat meer. The
laetsten hilden die kersten die ouerhant in welken strijt wert verflaghen
die ouerste hooffman der thurcken. Nae alsultke onfanghen scade teerde
die thurcken wederom tot dat heer ende dat kersten schip quam op dien
anderen dach in die hauen mit volken zeilen ende grote bliscap. Dese
twe schepen hebben ghebracht een goete vrolicke boetscap ende tijdinghe
tot die Rodischen waerom dat sy hem zeetverbliden. En hebben op
ghedaen die brieuen ons eersche vaders die paues aen hem gheseynt in
welcke die paues Sixtus vermaent die Rodische vromelicke the strij-
den ende sy verstaen in die selue brieuen dat een grote vergaringhe van
schepen bereyt was welcke in eenen dach dair nae souden comen. Dair
nae soe verkundighe sy dat die vergaringhe der schepen also groet was
welcke niet alleen die Rodische souden verlossen van die thurcken. mer
mede die thurcken the beuechten ende the verdriuen. Als die Rod-
dische dese boetscap hadden ontfanghen soe woefde sy ende presen dien
paues Sixtum en baden god om syn salighe voirspoet. Doe die thur-
cken alsultke tijdinghe vernamen so verscriede sy hem zeer. en haeste om
van daen te varen. Als ghesiden waren. xxxvij. daghen soe voeten sy

van daen aen die oude Pradt **P**hiseum dair schepede sy op alle instan-
menten van oorloghe. Die thurcken bleuen dair .xj. daghen dair nae
reyste sy wederom in thurcken mit grote seade ende scande. **D**ie selue
die besocht heeft alle die vrien. lasten. ende angren des belegghs die alle
dince ghesie heeft in dienste die hñ rede totter eere gods. tot verbeffinghe
des heylighe kerste gheloue ende tot prijs der **R**odischer heeren heeft die
van alle dat dair gheschiet is bescreuen.

Woedat die stadt ydruntina van die thurcken ghewonnen wert

Nae dat die stadt en eylant **R**odis meer doer die godlike hulpe
ende reynen dan menschelike wederstant. want die mueren der
stadt off ghesloten waren ghelike die eerde. verlost was vā dat
sware beleggh en aenvechtighen der thurcken also dat die thurcken alle
hoer hope ende arbeyt verloren gauen wairom die thurcken zeer onuers
dullich alsulke seade en scande draghende want sy voirmaels veel strij-
den en victorie vercreghen hadden teghen die kersten mit welke sy besit-
ten veel conincrycken lunden en steden der kersten wair mede sy niet the-
vreden en waren tot noch toe. **N**och leden sy dorst om dat kersten bloet te
storten mende op andere plaetsen alsulke scande aen die kersten te wicken
ghelicken als sy van die **R**odische heeren hadden ontfanghen. **D**aer na
for bereyde sy een grote vergaringhe der thurcken te lande en te water tes-
ghen die italiaensche landen ghelegghen aen dat meer **A**driaticū om die
te water en te lande te belegghen en dair nae te brenghen onder die heerscap-
pie des thurcks. **W**ant alsoe die wrede tiran die thurck zeer rijk is van
goet en machrich van volck. zeer onsteken om heerscappie te hebben wel-
wiste dat die kersten hñ hem ghelegghen doir langhe oorloghe verdueren
waren en gheen wapenen souden dorre aennemen teghen hem en dat als-
leen die van vngarien altyt hem wederstant ghedaen hebben ghelike
een vaste stercke muer soe heeft hñ in syn hart ende muet begrepen syn
wretheit teghen die italiaensche lande te bewijfen. **d**airom nae alle ander-
te bledstoringhe die die thurcken hebbe ghedaen teghen die kersten. nae
verderuinghe van so veel steden dat alle die werlt wel beken is nae dat
beleggh der **S**tadt **r**odis hebben sy gheroqhen mit een groet heer te water
ende te lande in **N**eapels dair een vruchtbaer edel lant is. int conincryck
van **S**icilien ghelegghen in welke lant leit een Stadt ydruntina ghes-
noemt een edel stadt in welke een eerts bisscops stuel is zeer machrich vā
volck ende rijk van goede. **D**ese selue Stadt ydruntina leit niet veer
van een ander Pradt **V**elona ghenoeit onder die heerscappie der thurcke
alsoe dat mē i eenre nacht mach vare mit goede winde vā velona tot idri-
tina wt welke stadt velona dat turckische heer reech voir idruntina int an-
derde iacr na dat beleggh van rodis. **A**ls die thurcke dese stads ydruntina

een deel daghen belegghen hadden en die mueren off gheschoten int laetste
 dat te beclaghen is. hebbe sy die selue ghewonen mit storme en mit gro-
 te blyfscoringhe. In hebben dese stadt gheplondert. die manen een deel
 verflaghen. een deel onder hoere dienst ghehoudē. die vrouwen gheschent
 die maechde onteert. die cloester ioncfrouwen oneerliche ghehantiert. die
 ionghe mannē wredelike. ghodoot. die oude mēsche mit peerde oueredē
 die priesterē die ghevollet warē inder kercke omden almachtighe god om
 hulpe en ghenade te bidden hebbe sy gheworpt als bestē. en die eertsbisscop
 een out deuoet gheselick vader mit alle bisscoplike ghewant anghedaen
 houdende een heilich cruyt in syn beude hāden saghe sy doer dat midde
 mit een houte saghe Die vrouwe die swaer ghinghe mit vruchte hebbe
 sy doirstekē Dair na als die stadt ghewonen was besette sy die selue mit
 thurckē en brachtē dair prouat in. sy maecte die muere en bolwerckē also
 dat die stadt veel stercker en vaster wert. doir die thurckē mit ghescut en
 ander gheweer en van alle noetrufft bet voirsien dan sy ye te voere was
 Ten laetsten soe sterf cortelick dair na die thurckische keyser Nachomer
 welckes soen die opte dach van hude regniert thurckien heeft wederom
 die coninc van neapols dese voirghenoemde stadt ydruntina om saeckē
 die icl omden cortheit late te bescriue en also mostē die thurcken wederom
 wiken van daen en wt dat conincryck van neapels Doch int weder ke-
 ren beroefte sy dat lant en maecte die steden aent meer ghelegghen wueft
 na all hoer vermoeghen In alsulcker maecte wert dese selue stadt ydrun-
 tina wederom bewoent mit kerken burgheven Dair mede is cortelicke
 ghenoch gheseyt van dese historien.

Legge in
 montz
 1488:

Dit werck in houdende die heylighe beuarden tot dat heylighe graffe in
 iherusalem. en van daen totten berch Synai tot die heylighe maghet en
 martelarijse Gunte katherin ghedruet doir meester Gerhaert rewich
 van vtrecht in die Stadt van montz Int iaer ons heeren m.cccc. acht
ende tachtich. opten xxiiij. dach in Meye Under salichliken

